

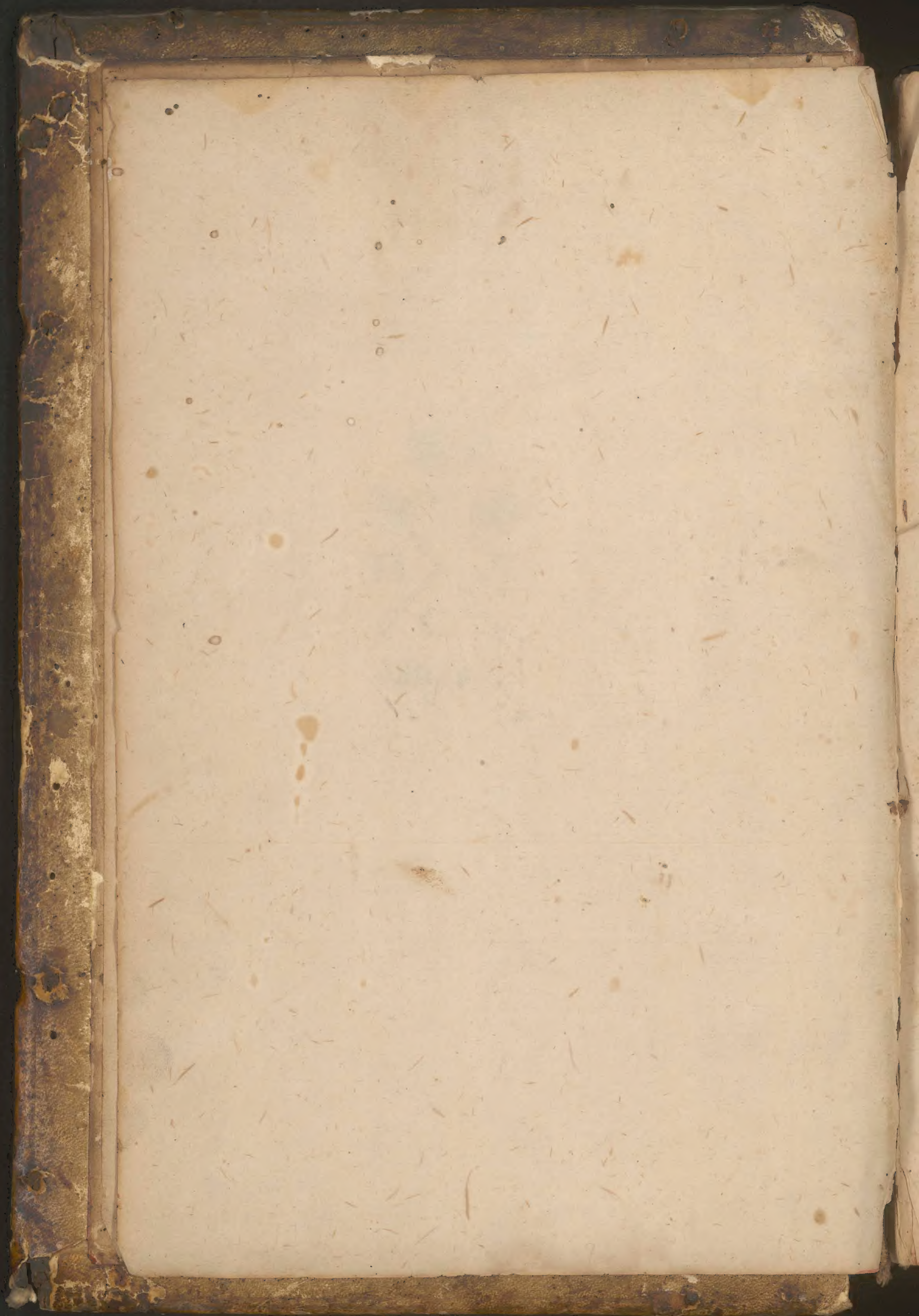

59029
III

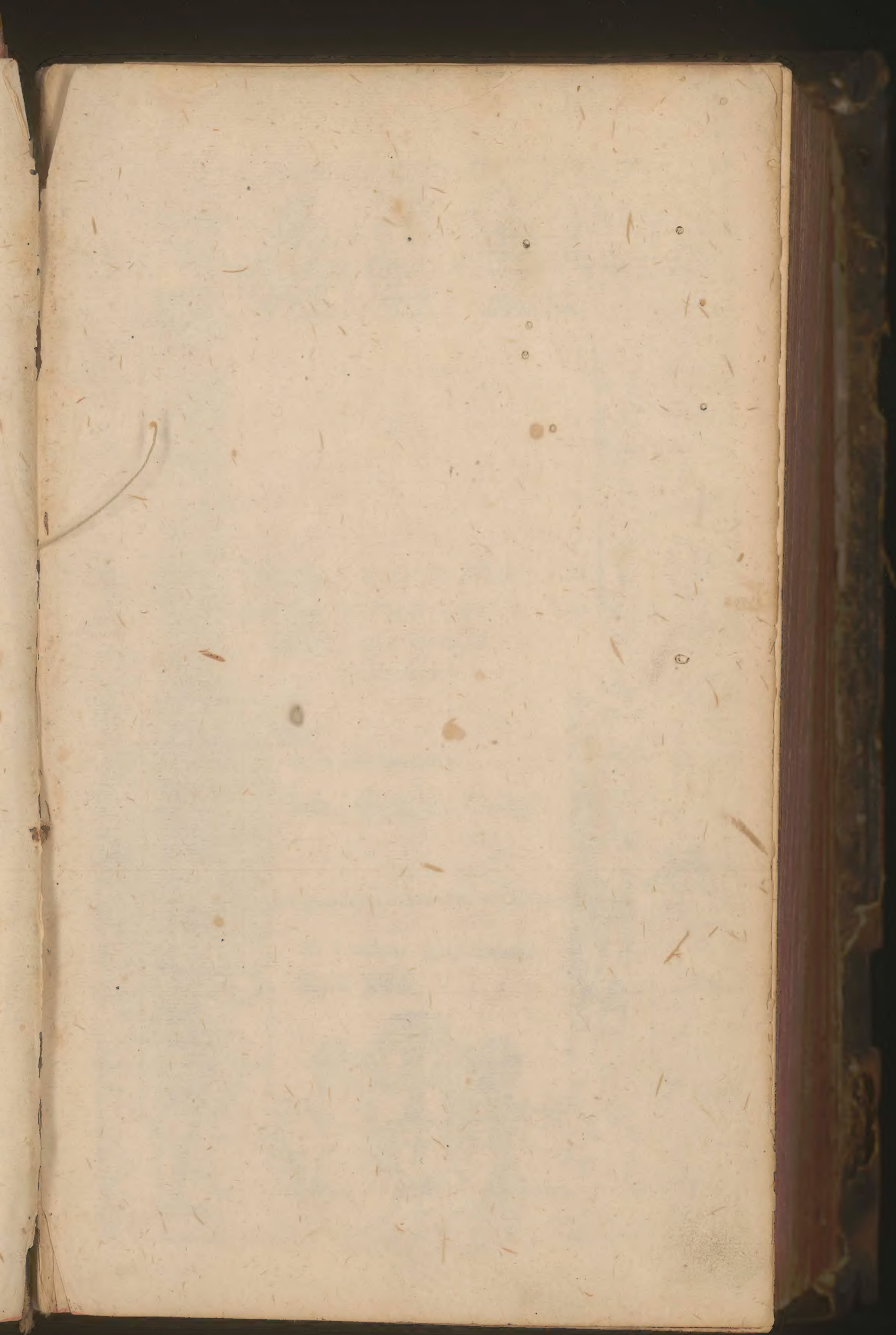

m

IVS MVNI-
CIPALE.

Do iest/

Práwo Mieyskie
Máydeburskie / nowo z
Łacínskiego y z Niemieckiego ná Pol-
skie z ył z pilnością y wiero
nie przełożone.

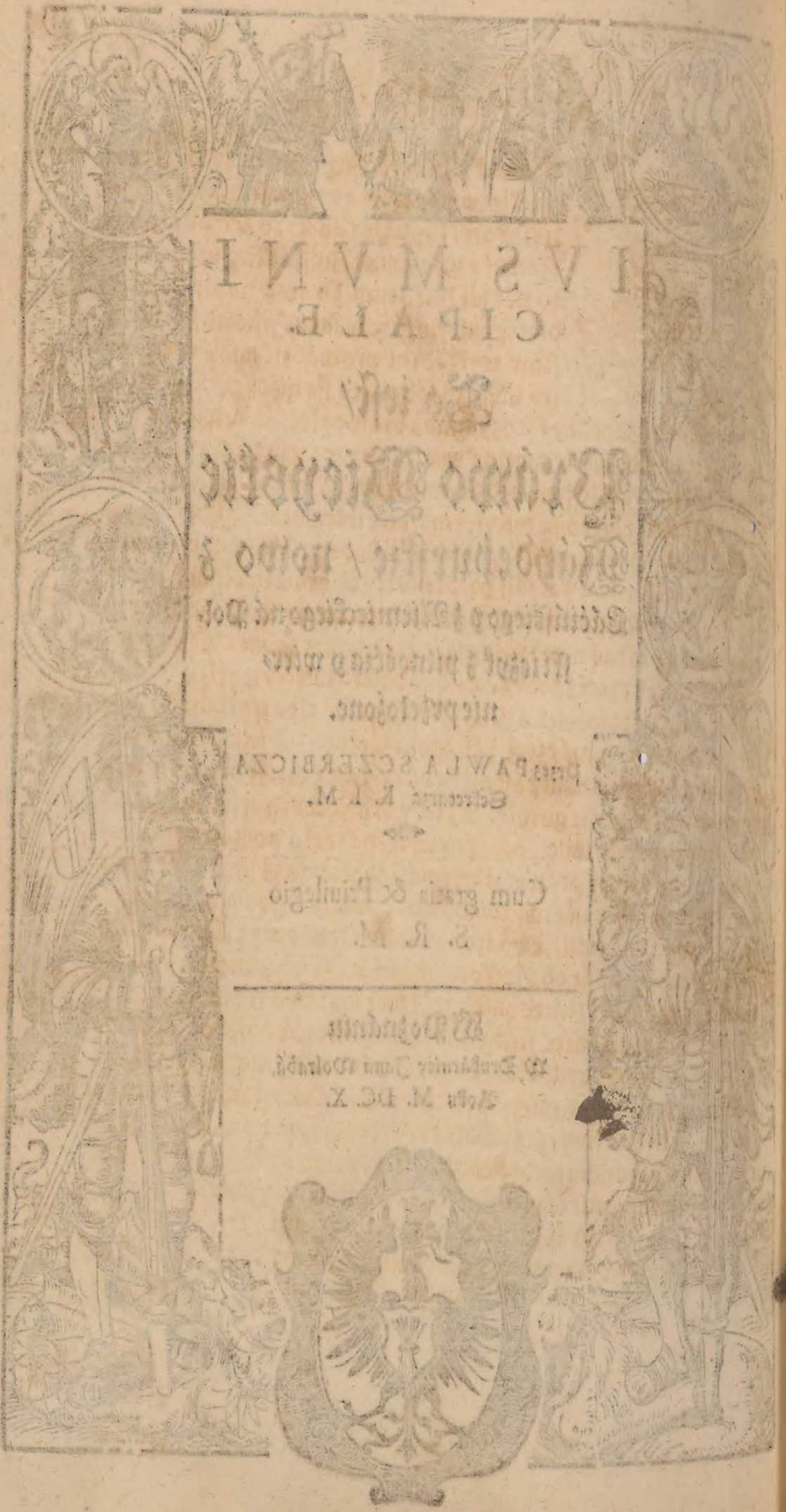
przez PAWŁA SZERBICZA
Sekretarza K. I. M.

Cum gratia & Priuilegio
S. R. M.

W Poznaniu
W Drukarni Jana Wolraba,
Roku M. DC. X.

I V S M V N I
C I P A L E

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Primo Principis

Przedmowa.

PRAWA Mięyskiego Maydeburckiego
przekładanie przedsię wziąwszy za rzecz po-
trzebna mi się zdało / abym to zaczął od po-
czątku / y założenia Miasta Maydeburgu / y
to wskazał / iako tam Prawa weszły. Nie
dlatego / abym seroka iaka Historia z pełnym
słow wykładem prowadzić miał / ale wie-
cey dlatego / aby to co się niżej pisać będzie /
tym snadniey y zupełniey zrozumiano być mogło. Abowiem wśea-
laka rzecz tam dopiero zupełna bywa / gdy we wszystkich częścicach
swych porządnie włożono będzie / między ktoremi częściami / yż po-
czątek y zaczęcie pierwsze miejsce ma / niź wiewatpi. Stadze ie-
den napisał: Dimidium facti qui bene cepit habet. Kto dobrze a sta-
tecznie ktora sprawę zaczął / połowice iey odprawił. Nadto / iesli w
tych ktorzy rzeczy prawne v Sadniakięgo odprawia / zda się być
rzecz grubą y iakaś nieobyczajna / przedmowy żadney nie uczynia-
wszy / Sedzie rzecz zgoła powiedzieć daleko wiecey wykładaczowi
nie będzie przysłało originę rzeczy / ktora pisać albo wykladać umy-
sił / opuścićwszy / same rzecz tak zgoła zacząć. Iesli się niemyle /
przedmowy chęci nam pospolicie do czytania rzeczy dodaia / y śna-
dnieysze zrozumienie gotuia. Żż tedy Maydeburg iest Miasto w-
Saskiey ziemi glowne / poloże pierwey krotko początek tego na-
rodu / w tym samey prawie stawy nasładuiac / gdyż dawność tego
narodu pewna / y istorna wiadomość pościa iego nam zaśtania.
Jedni tedy mniemali / że Saxonowie od Daunow y Mortmanow
posli. Drudzy zaś że od Grekow / mowiac: że Saxonowie byli o-
statkiem woyska Macedonskiego / ktore idac za Alexandrem wiel-
kim prze predla śmierć iego po wszystkich świecie rozprošone było.
Ci w okrećciech do tych kraïow gdzie teraz mieszkaią / przypłyneli.
Obywatele tamtych miejsc byli na on czas Turingowie / z ktorymi
wielkie a częste bitwy toczyli / dla rol / ktorych sprawować maly po-
czet ludu Saxonom niedopuszczal. A że pobierwszy chytrze Turingi
Saxonowie ziemię ich osiedli / potym Britania y Anglia zholdo-
wali / y Frankonom często krwawe škody czynili. Był w ten czas
lud Sasi waleczny y infym narodom straszliwy / a Dyabły za Boo-
gi chwala.

Przedmowa.

gi chwalili. A że potym Konstantyn wielki/pierwszy Cesarz Krze-
 ściański/ktory też Niemiec a ziemie wielkimi porządkiem gromił
 około roku Pánstiego 311. skrocił/y vhamował/wiary S. Krze-
 ściańskiej vczyć począł /y Právami według zdania y vchwał ich
 nadał. Na ostaték wielki Kárzet Frántonsti Krol/ około Roku
 800. na Cesarsti stolec obran/ cześcia łagodnemi namowami / cze-
 ścia walecznemi nאיזdy/ starał sie z wielka a všílná práca/ o ná-
 wrocenie ich/ ná práwa wiare Krześciańska: także y oto / aby wła-
 dzezy Cesarstkiey poslušni byli/ o co iáko Księgi żywota iego świad-
 cza/ zupełne trzydzieści y trzy lata z nimi okrutnie walczył. A że
 potym zwyciężeni Saxonowie/ Balwochwálstwo y Dyabły swe
 z oycowskiemi zábobony porzuciwszy/ Krześciańska wiare/ y swia-
 tości Kościelne przyjęli/ a Frántonom przyláčení/ stáli sie z nimi
 iednym ludem. Potym y Słowáci/ktorych ná on czas Delatáboš/
 Sorabos/ Abotritos/ Boemanos zwano/ ludzie áczkolwiek iedne-
 go iezyká/ ále roznych obyczáíow/ zá rzeka Albim / áž do pulnocne
 brzegu Oceanu mieřtáíace / Saxonom bárzo škodliwe skrocił / a
 ná głowe porážíł/ a Saxonom Právo Ziemskie Spec: Sáro: rze-
 czóné/które my też vzywamy/ wedle woley ich nadał: wřáktže sta-
 we y imie Sastie ná wiecey rořerzyli dwá zaci Ottónowie Páno-
 wie ich. Napřod Otto wielki/ktory około roku Pánstie 945. na Ce-
 sarsti stolec obran był. Ten wříawřý z soba čterdzieři tyřiecy Sá-
 ronow/ we Włoska ziemie wíecháł/ gđie wřýtkie rzeczy zátrwože-
 ne vřmierzył/ Niemiec a ziemie od řrogosři Węgiarstkiey wyrwał/
 y wiele innych zacnych rzeczy z onym woystkiem spráwíł. Słowáci
 Sastády Saxonom bárzo přeciwné y škodliwe nepřzyácioly ro-
 zmaítym boiem zwycięžýł/ y pod moc swá podbíł / a to zá pomoca/
 y přezdráde iednego wodzá Słowienřkiego imieniem Thugumi-
 rá/ktory dziedžicem táím bedac/ y mieniac sie býč Pánem ich/ wielki-
 mi pieniadzi/ a snadž wíetřými obietnicami zwycięžony / přy-
 rzekł Cesaržowi ziemie wydáč / y přyiechawřý do Míářta Slo-
 wienřkie/które teráz Brandeburgzowa/ wnuřa swego /ktory sám
 był že wřýtkich Kříážat ziemie táím tey zosřál do řiebie wezwawřý/
 y vlápiwřý zábíł/ Míářto y wřýřtek powíát Cesaržowi podál: zá-
 čím wřýtkie powíaty Słowienřkie/ áž do Odry rzeki / władzezy
 Cesarsti poddály sie. Potym dáwnosřia čásu národ Słowien-
 řti w onych řráích práwie iuž wyřorzeniony był/ y ziemia roznie
 názwána y rodžielóna / začým y džiř táím te míeysřa Novám
 Marchíám/

Przywilej

Márchiam/ Lusatiam/ Pomeraniam zowa. Nad te wszytkie/ y inne
świète sprawy on zacny Cesarz w tym wieczna pamiątka po sobie
zostawił/ że Miasto Maydeburg założył/ prawo mu Mieyskie/
które teraz w rękę mamy/ z Diemskie/ Sáskie/ które Spec: Saxon
zowa/ wyiete/ przyłożywszy do niego niektóre osobliwe uchwały/ y
wilkierze nadal/ potwierdził/ y aby ie pilno/ chowano/ przywileiem
to dostatecznie opáttył. Potym y Syn iego Otto Ruffus albo
Lisowaty/ około Roku Páńskiego 975. na Krolestwo Rzymskie
wybrány Kościół w Maydeburgu założył/ y wielkimi dochody
opáttył. Prawo Mieyskie od Oycá iego nadane potwierdził/ przy-
dawszy też nieco według Przywileia od niego dáne/ który tu w ar-
tykule r. naydziej. O tym co sie tu krotko zebráło/ yż y w Mieyskim
y Diemskim Sáskim prawie często wzmianka czyni/ przeto iuż per-
sa przedmowa Czytelniká niebanac/ do rzeczy samey przystapie.

Przywilej Ottona wielkie-

go/ Cesarzá Rzymskiego/ ná założenie Miasta.

Maydeburgu.

W Imie Páńskie Amen. My Otto Cesarz Rzymski/ po wszy-
tkie czasy Páństwa przymnożyciel. Oznáymiamy tym pisa-
niem nászym/ každemu kto go iedno widzieć albo słyszeć będzie. Ze przy-
szedşy do nás/ y do Máiestatu nášego wierni y Rycerscy poddani náşy Saxon-
wie/ oznáymili nam to / że wymysliłi w pokoju świetym spólnie miéstkac/ y Miasto
sobie założyc/ y postawić/ któremu też za władza náşa iuż miéysce obráli/ y prosili
náş aby naprzód łaska náşa obdarzeni/ potym też pokojem wiecznym ubezpiecze-
ni/ y od Máiestatu náše/ prawem opáttyzeni byli. My tedy słusnymi včciwemi pro-
śbami ich wzruszeni/ pámietáiac ná miłość y ná/ chęć/ która máia ku wierze Krze-
ściánskiej. Pámietáiac też ná ich Rycerskie y wierne posługi / które y teraz czynia/
y przedym zawşe Páństwu Rzymskiemu czynili/ z wiadomościá Oycá świete/ pá-
pieżá Márcina/ który do tego władza swa/ y władza Piotrá świete/ pokoiu y lá-
ski swey (co my im też potwierdzamy) vżyčyl/ z wiadomościá też/ y za rada Rá-
sat Rzeskich/ y z przyzwoleniem wszytki ziemie. Tym to Saxonom wiernym ná-
şym miłym dozwoilişmy / y dozwalamy Miasto budować y zámknac/ y w nim
Prawo Mieyskie według stárodawnego zwyczáiu postánowić. Nadto / tymże
wiernym náşym miłym / y potomkom ich dáiemy wieczny w tymże Miéyscie
ich Maydeburgu pokoy / łaskę y wolność : Czego / wszytkiego / tak iáko
im iest od zacnych Konstantyna y Kárlá Cesarzow nadano / wszytcy spólnie
vzywáć będą (wyiawszy te ktorzyby Prawa swego obsadzeni byli) tak
iáko sie im nalepiey ku pożytkowi / y včciwosci Miasta ich zdać będzie
Czyniemy ie też wolnemi ná wieczne czasy od nás / y od potomkow náşych/

Przywilej.

dać żeby to Miasto y wszyscy obywatele iego byli wolni od Pánstwa našego/po-
bi takowey wolności swej służyć / przystojnie / y według Prawa przestrzegac be-
da. Chcemy też aby to Miasto Maydeburg zádowoleniem našym te wolności
miało / że cokolwiek starzy mieysci za rządu medrzych z Rady / z przyzwoleniem lu-
du pospolitego ku wćciwości dobremu / y pokoiowi Mieyskiemu zámknie y posta-
nowi / co wszystko (ná co im zupełna moc y władza dáieni) tak ważno być ma / iá-
ko by przez Kzesa naše postanowiono y przykazano bylo. A takowy wiktierze slyby
erwał rok y dzień mabyć chorwani / iesli sami beda chćieć ná wieki. A iesli by przez ten
čas spokojnie trzyman y przyisty byl / ma mieć moc y wiazanie Prawa pospolite-
go / pisane a to iesli by nie byl przeciwny wierze S. Krzesciánskiej. Przeto władza
Klasa Cesarzka Koniecznie rozkazuemy Ksiazetom / Panom / y wszystkim in-
nym poddanym našym / tak Kycerskie / iáko y wszelakiego innego stanu ludzom /
takze y wszystkim wrzeditom Duchownym y Swieckim / aby Miastu przereczono /
y iego obywatelom w ich práwlich / wolnościachy bezpieczeniach od nás dánych
nikým nieprzeszkadzali / ani ich żadný sposobem / gwaltu / rozkázowaniem / poda-
czkami / wy práwami wojennymi / ani żadnymi insemi powinnościami nie obciążali.
Dátemy im też moc pánowania w tym Mieście / według Prawa Mieyskiego /
przy ktorym chcemy aby byli zachowani. A żeby sie kolwiek temu smial przecia-
wić / ten podpadnie ka raniu władzey naszej Cesarzkiej. A iesli by sie im w czym ta-
kim wblizenie iákie od tego działo / tedy my y potomkowie naši / chcemy ie od slob-
wieláckich bronic / y opatrzyć. Ná to / dátemy Miastu namienionemu Maydebur-
gowi / y obywatelom iego za Prawo obronice / y opiekuny / Prawo / swista sprá-
wiedliwosc / y Cesarza Rzymkiego ze wszystkimi Ksiazetami Electormi Ducha-
wnymi y Swieckimi / aby go y obywatelow iego / takze pozytkow y dobr iego po-
teżnie bronili / y przy nim stali. A ná wieczna pamiatka za zezwoleniem władzey /
y zwierzchności Papieskiej / y Ksiazat Kzesey naszej / takze za przyzwoleniem
wszystkiej ziemie / przereczonym wiernym poddanym našym / według ich wchwał
wszystkie wolności / Prawa arcykuty / wstawy / y wiktierze potwierdzamy y um-
niamy / moca przywilelu niniejszego ktorysmy im dali / y pieczęcia złota
Majestata našego zápieczętowali. Dan od Narodzenia Pániskiego /
Dziwiesetnego czterdziestego y siódmego. Pánowania naszej
go Roku wtorego. Ná tym mieyscu gdzie teraz
Miasto Maydeburg leży.

Do Cytelnika wspomnienie.

Cytelniku łaskawy / abys sie te Ksiazki czytając / nád czym wospliwie nieba-
wil / pomniec masz: Że słowa ktore między takimi ( ) znaki sa položone /
wziete sa z Exemylarzow Łacińskich / a w Niemieckich sie ná tamtych
mieyscach nienalazly.

Te zaś ktore sa między takimi; † † nie nalazly sie w Łacińskich Exem-
plarach / ale sa wzięte z Niemieckich.

Takie zaś znaki * gdzie wyzrysy / tam ja sam według potrzeby przydał.

Czytaj tedy zdrow / a łaskaw bądź.

Gmyłki/ ktore sie w Druku trąfiły/ te sa.

Uaprzod fol. 13. na Col. 1. na wirszu 16. wsmiemierzenia Ćytay wsmie
rzenia. Tąmże na col. 2. na wirszu 31. oni pomańce / Ćytay ony poimańce.
Fol. 26. na col. 1. na wirszu 32. iakiekolwiek / Ćytay iakiegołowiek.
Fol. 28. na col. 1. na wirszu 8. dobrzym / Ćytay obrzym.
Tąmże na wirszu 15. co / Ćytay to.
Fol. 40. na col. 2. na wirszu 5. o Ćytay a.
Fol. 44. na wirszu 25. abo / Ćytay aby.
46. na col. 1. na wirszu 10. wierne / Ćytay wiernie.
Fol. 49. na wirszu 1. Dziewiaty / Ćytay Dzięsiaty
Fol. 77. na col. 2. na wirszu 35. zło dziey / Ćytay złodzieystwo.
Fol. 86. na col. 1. na wirszu 35. ktore Ćynio go / Ćytay ktorego Ćyni.
Fol. 100. na col. 1. na wirszu 5. Reiemstwo / Ćytay Rekoiemstwo.
Fol. 201. na col. 2. na wirszu 11. dzizerokām / Ćytay dziewokām.
Tąmże na wirszu 24. probrali / Ćytay pobrali.
W Regestrze / fol. 2. na col. 1. pod litera D na wirszu 12. w arty: 62. Ćy
tay 56.
Tąmże na wirszu 17. o Dobrach / Ćytay o Darach.
Tąmże na col. 2. pod wirszem 9. opuścito sie Długow żąptaconych iako
dowodzić 68. 6.
Tąmże na wirszu 10. o g ług / Ćytay o Długu.
Tąmże na wirszu 22. dziedźicach / Ćytay dziedźicā.
Fol. 3. na col. 1. pod litera K. na wirszu 11. broni Ćytay nie broni.
Fol. 5. na col. 3. pod litera P. na wirszu 25. opuścił / y lupiestwo.
Fol. 6. na col. 2. pod litera K. na wirszu 29. w arty. 17. Ćytay 117.
Tąmże na col. 3. na wirszu 25. o Rzeźnikach / Ćytay o Rzeźnikach.
Fol. 7. na col. 4. pod litera S. na wirszu 1. w arty: 123. Ćytay 124.
Tąmże na wirszu 34. Sponialia / Ćytay Sponsalitia.
Fol. 8. na col. 2. pod litera W. na wirszu 30. w arty. 55. Ćytay 57.
Inše iesliby si e ktore trąfiły / bāgny ā tāsławy Ćytelnik obaczy / ā trąfun
kowi przyĆyta.

Práva Wierbskiego

Máydeburškego/

Artykul Pierwszy.

Summa Artykulu.

1 O prawie y rozności tego.	19 prawo Rzymskie albo Ius Qui-
2 prawo co jest/ y skąd pochodzi.	ritum.
3 Sprawiedliwość co jest?	20 Ustawy dwoiakié są.
4 prawo co jest według Celsa.	21 Ustawa/zwyczaj/ obyczaj co?
5 Summa Práva.	22 Práva dla czego stanowione są?
6 prawo troiakié jest.	23 prawo albo zakon iaki być ma.
7 Boże prawo co jest?	24 Práva kto napierwey stanowit.
8 przyrodzone prawo co jest?	25 Wiltierz co jest.
9 przyczyny z ktorych prawo przy-	26 Senatus Consultum co jest.
rodzone bożym prawem zwáne	27 Wyrok co jest?
bywa.	28 Responsa prudentum co są?
10 Rozność práwa ludzkiego od	29 przywilej co jest?
przyrodzonego.	30 początek práwa pisanego czwo-
11 prawo ludzkie co?	ráki.
12 Ius gentium co jest?	31 Zwyczaj nie każdy za prawo
13 Ius gentium od práwa przyro-	idzie.
dzonego pochodzi.	32 prawo pisane/ dla czego posta-
14 prawo ziemskie.	nowione jest?
15 prawo Mieyskie.	33 prawo pisane skąd poszło?
16 prawo Rycerskie?	24 Práwa Mieyskie/Máydeburške/
17 prawo Lenne?	nie vszczerbia práwu Sáskiemu.
18 prawo Jáwne?	35 A owsem go objaśnia.

Prawo troiakié jest/ Boże/ Wierbskie/ y ziemskie.
Boże Prawo jest / ktore sam Pan Bog od po-
czátku świata postanowił/ y przyrodzonym nie
iakiem zakonem/ iako był Adamowi y Ewie ustanowił/ y
ktorym Kościół swoy Powsechny utwierdził co y dziś
takież Krześcijaństwo trzymać ma za prawo. Jest też y

to Boże práwo / ktore sam Pan Bog Kościółowi Rzym-
skiemu wstawił / temi słowy gdy powiedział. *Eccē*
duo gladij. Oto dwa mieczá. Jeden ma mieć Papież /
á drugi Cesarz. A tym iest rozdzielona Świecka władza
od duchowney. Wstądże y podzielił się dzień / ma zwierz-
chność Rzymska dwa mieczá. Świecký z strony S. Ján-
ná. á Duchowný z strony S. Piotra: jáczym powinni-
smý Papieżowi być poslušni w sprawách władzy du-
chowney należących / także wšystkim Arcybiskupom /
Biskupom / Opátom / Probošczom / Plebanom / y ich-
nim miestnikom. Wšestkie práwo iest ktore ludzkie iednego
Wlásta postanowił y między soba / trzymáia / częścią
z wchwat / y wilkierzom / częścią z starodawnego zwyczáiu
takó według práwa od Kárlá Cesarzá postanowionego /
ktore Wšestkanie Kólienscynádo Beneni / Wáýdeburscy
y inšy / według swych wilkierzom y wchwat máia y wšy-
wáia. Ziemskie práwo iest / ktore ludzkie iedney zemie /
albo iednego Powiátu / między soba stánowia. Jáko já-
czásu Alexándra wielkiego / y przedtym iestče gdy lud-
zkie wojny wšczynáli wstáwiono bylo / áby ná wojnie po-
imány inšym więzkiem / albo srebrem / albo złotem byli
wybáwion / á kto tego niemiál / tedy niewolnikiem / y
fluga być musiał.

Glosá.

Tedy ktorzy się
počátku práwa
dowiaować / y o-
ne się wčyć chcą /
także aby ten pier-
wszy Práva máý-
deburstiego arty-
kúl / ktory nicačo przytrudnił
iést / tym łatwiej od čytáacych zro-
zumian być mogł. Napierwey wie-
dzieć potrzeba / Co iest práwo? Skad

pošlo / y čemu ie tak zowa? Právo
tedy łacinnicy zowa IVS. ktore ná-
zwisko od spráwiedliwosti (ktora
też Łacinským ięzykiem IVSTITIA
zowa) iáko od mátki / y nieiákiego
korzenia pochodzi. Ale iz Cicero Ła-
cinského ięzyka / y Rzymstiey wy-
mowy przedniejšy wodz / w księgách
ktore do syná swego / o powinności
ludzkiey nápisal / wčy: že každé
przedsięwzięcie ktore od rozumu lu-

dzkiego

ludzkiego/ o iakieykolwiek rzeczy po-
chodzi/ma sie a definitione. to iest od
opisania iey poćzac / aby ona rzecz/ o
ktorey sie sprawa toczy tym snadniey
rozumiana być mogła. Przeto też y
my w tym go naśladowac oboygą te/
to iest / Prawa y Sprawiedliwosci /
Iuris & Iustitiae opisanie/ albo defini-
tia napierwey polożymy.

Iustinianus tedy Cesarz tak sprawie-
dliwosc opisuie. Sprawiedliwosc iest
stateczny / nie odmienny / a prawie-
wieczny wymysl / kazdemu to do tego
prawo ma oddawac. Albo tak Sprá-
wiedliwosc iest osláchcenie wymyslu
pospolitym pożytkiem chowane ka-
zdemu iego zacność/ y zaslugi przy-
znawajace/ Bogu nabozeństwo/ ro-
dzicom wćciwosc/ starszym posluszeń-
stwo/ sobie rownym zgodę/ mlodszy-
m ćwiczenie/ sobie czyścosc/ a w bogim y
potrzebnym lutość skuteczną. Prá-
wo zas iest nauka albo ćwiczenie do
brego/ y slusnego. Bo w ten czas spráwie-
dliwosc czyniemy/ kiedy dobrego slus-
nego vmiecieńnosć / skutkiem wyzna-
wamy/ y wćzimy. Slusne od nieslu-
snego/ godne od niegodnego rozezna-
wajac/ a dobre ludzic/ nietylko boia-
znia karania / ale też y nadzieia pe-
wney nagrody / y zapłaty mnożac. Summa
wszystkie prawa iest/ wćci-
wie y według Boga żyć / drugiego
nie obrażać / kazdemu to dawac do
tego prawo ma.

Tiektarzy też tak prawo opisuia.
prawo iest ustawá/ rozrządzenie al-
bo porządne postanowienie panuia-
tego miedzy poddanymi: a ten Pan
iest/ albo sam Pan Bog/ albo przyro-
dzenie/ albo człowiek. Skad prawo w
pospolitosci troiákcie iest. Boże/ przy-
rodzone/ y ludzkie. Boże prawo (iak
to stoi w texcie Artykulu ninieyszego)

iest ktore sam pan Bog/ od początku
swiata/ przyrodzonym nieciakim zla-
cenim (iako Adamowi y Ewie) po-
stawil/ y wszystkim Chresciani-
stwu podal y utwierdzil. Albo tak
Prawo Boze iest od samego pana Bo-
ga ludziom podane / a zamyla sie w
starym y w nowym zakonie/ a iest na-
zacneyse y naswietse. Przyrodzone
prawo iest/ ktore z natchnienia same-
go przyrodzenia / a nie z ustaw ludz-
kich wszelkiemu stworzeniu pospolite
iest. Albo / ktorego przyrodzenie
wselkich zwierzat nauczylo. Bo
to prawo/ nie tylko samych ludzi
wlasne iest / ale wszelkim zwierze-
tom/ ktore sie na powietrzu/ na zie-
mi/ y w morzu rodza/ pospolite/ stad
pochodzi zlačenje samea y samice/
co my Malzeństwem zowiemy :
stad też rodzenie/ y wychowanie pto-
du. Iako to na oko widzimy / ze
y inšie wszystkie zwierzeta iakas wia-
damosć / albo rozrywke tego prá-
wa z przyrodzenia mają. Stadze
pospolite wszystkie rzeczy wywa-
nie/ wolnosć pospolita / y nabycie/
albo . używanie tego wszystkiego /
co przyrodzenie / z nieba z ziemie/ y
z morza wypuszcza.) To prawo
przyrodzone bywa też prawem
Bozym nazwane / osobliwie ze cze-
rech przyczyn. Pierwsza/ iże od
przyrodzenia pochodzi / a przyro-
dzenie sam Pan Bog zrzadzil / z kto-
regozrządzenia Pańskiego / na-
tura albo przyrodzenie samo / do te-
go prawa wszystkie żywe stworzenia
wiedzie. Wtóra przyczyna iest /
wolnosć pospolita / bo prawem
przyrodzonym wszyscy ludzie wol-
ni sa / y wszystkim ludziom / wszystkie
rzeczy spolne sa. Trzecia przyczyna
ta iest / że ma w sobie poćciwosc y

10

dobrze sprawy. Jako gdyby kto komu co obiecał / przyrodzenie samo y věciwość do tego ciągną / aby ono spełnił (co też y prawo Boże wskazuje.) Czwarci / że nas na to wiedzie aby my Bliźniego nie oszukiwali / żadne nieśpodzili / ślonych nie podchodzili / iakoż nas też tego y Prawo Boże w Ewangelii wzy. † Jest też y to Boże Prawo / którym Pan B O G Rzymski Róściot wzwierdził / także y to które nam dał w Ewangelii. † (Prawo tedy przyrodzone / różne jest od praw ludzkich początkiem / zacnością sirokością / y ostrością wyroku. Pożeto się bowiem od stworzenia wszystkich rzeczy / a żadney odmienności w sobie niecierpi. Tym prawem wszystkie rzeczy są spólne a przeciwko niemu / żadnemu się nie czynić niegodzi / co się w prawach ludzkich nienależy. Ale ięścię ta różność prawa przyrodzonego / od ludzkich ustaw / y stać obażona być może / że) prawa przyrodzonego wszyscy ludzie zarówno strzegą / y ięści znieciakiego zrzadzenia Boskiego ustanione / za czym mocno / y nieodmiennie trwa. A ludzkie zaś ustawy / często się odmieniają / albo za zezwoleniem pospolstwa / albo gdy iaka ustawa nowa nastanie. A takowe postanowienie tylko prawo ludzkie / ale nie przyrodzone odmienia. Prawem tedy ludzkim zowa to / co ludzie dla zachowania społecności ludzkiej postanowią / które bywa doskonałe ustawami / obyczajami / y zwyczajem. A to iż się od przyrodzonego odstrzeliło / iacno każdy obaczyć może: bo tam to wszystkich zwierząt pospolite / a to samych ludzi własne ięści. To tedy nra-

S.S. lib. I.
ar. III. lib. III
ar. XXIX.

wo ludzkie różne / y rozmaite w sobie ięści. Abowiem iedno ięści / które Łacinię zowa IVS Gentium. to my po Polsku możemy zwąć Prawo wszystkim narodom pospolite / którego wszyscy narodowie używają / przestrzegają / które prawo za zwyczajem / y za potrzeba ludzka ludzie sobie spólnie stanowili. (Z tego prawa to pochodzi / abyśmy Bogu chwalili / oyczyźnie posłusznymi byli / gwałtowni się bronili. Takie kontrakty / y umowy / które w wszystkich narodach mają miejsce. Stado kupna / przedawanie / nabywanie / towarzysztwa / mieszkanie albo siedlisko osiedlenie / budowanie / obrony / przemierza / pomnikowanie pokoju / bezpieczeństwa poselska iednego od drugiego oddzielenie / stanowiącie Krolewstw państw rozdzielnie / granic zamierzanie / a prawem Bożym te wszystkie rzeczy spólne są / ale prawem tym pospolitym to moje / to cudze / zaczął nastaty więzienia / służby / niewola / które prawu przyrodzonemu są przeciwne. Bo podług prawa przyrodzonego wszyscy ludzie wolniemi się od początku rodzili. Ale za czasów onych / gdy ludzie przeciwko sobie walczyć zaczęli / ustanowiono / aby na wojnie poimany / innym więzieniem się odkupował / albo złotem / albo srebrem: czego gdyby nie czynił / sługa y niewolnikiem zostawał. To prawo nie iako pochodzi od prawa przyrodzonego / bo gdy już ludzie przeciwko prawu przyrodzonego wolności / ieden drugiego zniewalać zaczęli / była to rzecz przyrodzona y ięści / aby się gwałtowni broniono. A ięści kto gwałtem poimany był / aby tym przyrodzo-

ney wol-

Práva Wądydeburstiego

5.

ney wolności / nieiaka pomoc dana
była) wstawiono wieźniow wyku-
powanie / albo z niewoley puszczá-
nie. Stad też wrosty nieprzyjaźni/
y skody / dla ktorých skargi pocho-
dzi / a to wszystko iest przeciwko prá-
wu przyrodzonemu.

(Práwo Ziemskie iest / ktore lu-
dziednego państwa / albo ziemie
wstawia / y między soba trzymá /
iako iest Práwo Ziemskie Saskie/
ktore Speculum SAXonum zowa /
albo práwo Ziemskie Slácheckie /
Krolestwa Polskiego y inſe.)

15 Mieyskie Práwo iest / ktore sobie
ludzie iednego Miásta dla Bo-
gá / y dla ludzi stánowią / y za-
włásne práwo onego Miásta trzy-
má. Bo gdy ludzie pospólu mie-
stá / Miásta stánowią / y budować
pożeli / tedy cokolwiek między so-
ba wedle zdánia swego stánowią /
to wlasne ich práwo byto. † Já-
ko gdy Enoch syn Kainow miásto
zbudował / ktore przezwał Enoch/
tám naprzód ludzie Mieyskie prá-
wo trzymáli. † (także w Atheniech/
y w Lacedemonie / y to też náſe
Wądydeburstie / ktorego Králew y
inſe Miásta Koronne używá.)
† Także w Kolnie / w Achu / y w in-
nych mieſciech / ktore práwa swo-
sobliwe / y wilkizje má. † Pospoli-
cie tedy práwo káżdego Miásta /
Mieyskim práwem / albo Wilkie-
rzem onego miásta zowa / ktore wiec
częſcia z Práwa wſem narodom
pospolitego / częſcia z osobliwych
wchwał / stánowiąne bywa. (Prá-
wo Rycerskie / albo wojenne / iest ob-
wieszczenie podnieſienia wojny oby-
czay bránia / y stánowienia przymie-

rza : za pewnymi znáki / wyſcie prze-
ciw nieprzyjacielowi / albo bitwy
skożenie : záś za pewnymi znáki od-
pożynienie / kárność występkom Ry-
cerskich / ieliby z mieyscá wſtąpił :
stopnie doſtoieństwo / wyſlugi / lupu
dzielenie / y według offob pracy / y
zaſlug káżdego rozdávání. Stad
potym przychodzi zoldy / iurgelty / y
inne Rycerskie wyſlugi / y opátzje-
nia. Lenne Práwo / ktore też Rycer-
skim Práwem zowa / iest / kiedy iákie-
mu Rycerskiemu ſłowiſcowi ná-
woynie zaſłużonemu / bywá dáne
dobrá iáká do żywota / albo do po-
tomków iego pokolenia / aby z nich
poſtugu iáká / albo znymi / albo pá-
nu czynił / z tego práwa weſła ſie / y
używá go poſpolicie Rſiażetá /
Pánowie / y inſi Rycerskiego ſtanu
ludzie / zwłáſzcá ci / ktorzy Rzymia-
nom podlegli / bo ci ná pierwey to
práwo wynáleżli.) Práwo Jáwne/
albo poſpolite / Ius Publicu rzeżo-
ne / ſciąga ſie poſpolicie tak ná wżad
ſwiecki / iako y ná rzeży ſwiecone / y
káplany. Ciáko gdyby kto Káplana
obraził / albo rzeży ſwiecone po-
trád / albo zrupił / ten od káżde iako
o iáwne y poſpolite występek moze
być oſkárzon / to práwo ſciąga ſie też
ná pożytek poſpolity / iako aby ſie w
bronách w murzech Mieyskich / y ná
mieyscách ſwieconych nie hániebne
niedziáło Sedziom / Káplanom / O-
rzedowi / aby deſpectow niewyrza-
dzano / etc.)

Było też v Rzymian práwo / kto-
re od Quirina IVS QVIR lrum
zwano / co też niektórzy Rzym-
skim Práwem zowa / bo wlasnie
ſámy tylko Rzymianom ſluz / iá-

S.S.lib.ii.
art lviii.
l. M. at. v.

17

18

koj go

Łoż go też żaden inny naród/iedno są
miżymianie/nierzywaia. W tym się
też zamysłu dziedzictwa / opieki/
pomocy / za długim używaniem dobr
osięzenie. (Stad śladno obaczyć
może / że ten niniejszy Magdeburzka
nom dany Przywilej / Miejskim Pra
wem jest słusnie nazwany / bo osobli
wie samym Magdeburżanom jest
dany: częścią z ziemskiego Sakiego
prawa / częścią z ich własnych uchwa
ł / y Wilkierzow zebrany. O czym ni
żej lepiej wyrozumieć. A iż się w tych
księgach często wspomina. Prawo /
Zakon postanowienie albo ustawa /
zwyczaj / Wilkierz / Przywilej / ect.
zda się rzecz potrzebna / abyśmy tu
rozność y opisanie każdego z nich
potożyli y objaśnili. Prawo / iże już
jest dosyć dostatecznie opisane / dal
szego wykładu na ten czas niepotrze
buie. Gdyż to już każdy baczyc może /
że od sprawiedliwości iako od matki
pochodzi adla te prawa jest rzeczone
że jest każdemu prawo / y równe / z
ustaw / y obyczajów ludzkich pocho
dzace / ktore wiele części w sobie ma.
A ustawa / jest też iedna częścią pra
wa ta / dwoiaka jest / Boża y ludzka.
Boża z przyrodzenia. Ludzka z oby
czajów pochodzi / przetoż iże z oby
czajów. Prawo albo Zakon ludzki
pochodzi / a rozmaitym ludziom / ro
zmaite się obyczaje y ustawy podobają
ia / stad takie różności praw y ustaw
ludzkich weszły. Wszelka słusna / y po
bożna rzecz jest zakon Boży / a ludz
ka ustawa jest Prawo / ktore się wie
cey z obyczajów y zwyczajów ludz
kich niż z Zakonu Bożego rodzi. Na
przykład / przeidź albo przeiechac
przez cudzą rolę / iestci rzecz słusna /
a przedsie to jest przeciwko ustawo

am ludzkim / a tym jest zakon Boży
od ludzkiego różny. Stad to wszel
ka rzecz słusna / prawem Bożym /
albo przyrodzonym zakonom / nazwa
na być może / a ludzka ustawa takto
obyczaje według ludzkiego zdania /
spisane y stanowione rozumiecia się.
Zakon tedy / albo ustawa / jest po
stanowienie / pisane Obyczaj / jest
długi z wyżej wypodobania ludzkie
go wzięty. Zwyczaj zaś z obyczajów
rósł / a za prawo przyjęty bywa /
zwłaszcza wten czas gdy prawa pi
sanego niedostate. jest też ustawa po
stanowienie ludzkie / od starych we
spot z pospolstwem uchwalone. A
re w Rzymie lud pospolity za pyta
niem zwierzchności albo Burmistrzo
wym stanowił. Zakon tedy albo
prawo dla tego jest postanowione /
aby boiaż karania / ludzka rozpu
stność y wszeteczność hamowała /
y aby między niezbożnymi ludźmi nie
wymność bezpiecna była / także aby
wszystkich ludziach strasliwym kara
niem chuc uszkodzenia głyziwego / y
zbytania śmiałości wzmierzona była.
A ta ustawa (albo prawo) ma być
względnie sprawiedliwe / y tu wypelni
niu podobne / według przyrodzenia /
y zwyczajów ożyźny stanowione mi
eyscu y czasowi przystoynie / potrze
bne pożyteczne / iasne / w którymby
nie trudnego / y nie wątpliwego nie
było / nie dla własnego / ale dla po
spolitego pożytku uchwalone / to
wszystko ma każde prawo / albo zakon
w sobie miec / y to trzeba zpalności
bacznie opatrzyć / przed tym niż zama
knione y postanowione będzie / bo
potym / to jest / gdy już postanowio
ne / y objaśnione będzie / już się nie
godzi o nim iedli słusne / albo nie

S. S. in Prol.
I. M. ar. xxi
ar. xliij glo.

nieślusne vznáwac / ale iuž musí iá-
kterkolwiek będzie według niego sa-
diti.

Tu teſ y tego dotożyć niewádzi/
kto napierwey práwá křoremu ná-
rodowi ſtánowił. Moſieſ tedy ná-
pierwey Iydom zákon Boží pi-
ſmem ſwietym wykládał. Gymno-
ſophiſta. (křorzy iáko niekřorzy pi-
ſa/nágo chodzac práwá ſtánowali.)
Indyčykom * o tych Gymnoſo-
phiſtách Cicero ták piſe. Wá-
Indiey ſiemi grubey ſa niekřorzy/
křorých ludſie zá medree máia /
ci nágo přez wſytek čáſ žywota
ſwego chodza / náteſſe žimná / y ná-
wierſe gorácá nie obrážíwie zno-
ſac. Powiedáia / že gdy do nich A-
lexánder wielki przyiecháł / kázáł ſi-
im proſiř o coby iedno chřeli / o-
ni proſili aby im dáł nieſmiertel-
noſć: On powiedział / že tego dáć
nie moſe / gdyžem ſam ſmiertel-
nym. Odpowiedzili mu. Jeſli ſi-
tedy ſmiertelnym býć znáſi / če-
mu wſytek ſwiát chceſ pod ſie pod-
biř / á nie přeſtánieſ ná ſtolicy Wy-
cowſkiey. * Perſom Medrey /
Bábilončykom / Chaldeoſie. Dry-
dz albo Druidz (křorzy we Frán-
cyey byli ná křorých wſytko nábo-
ženſtuo / wyklády Praw / y Sa-
dy záwiſty byty.) Fráncuſom prá-
wá napierwey ſtánowali. Loeren-
ſom Zalentus. * o křorým piſa /
že gdy ſyn iego był o cudzołoſtwo
pořonan / á on był wſtáwił / aby
tákiem očy obiedwie wylupio-
ne byty / á wſytko Míaſto dla cno-
ty oycowſkiey ſynowi wyſtápeř od-
puſřáto. On chce ſi- mitoſiera-
nym Ořcem / y ſpráwiedliwym
Sedzia pořázáć / dáť ſobie iedno
řek / ſynowi drugie wylupić *

Phoroneus Křol Grekom. Mer-
curius Trimegiſtus / albo Hermes
Egiptčykom / á podług niekřo-
rych Proroey / albo Káplani / So-
lon / Athenienčykom: Lácedemon-
čykom Lycurgus práwá nádať / á-
to z wola Apolloniufa / křorý ie po-
tym potwierdził. Cretenſom Di-
nos / Koryntčykom Phido. Zá-
moliſis Tatarom. Androdamus
Rheginčykom. Carundás Thu-
ryčykom Philolaus Thebanom.
Phaleas Křatáginenčykom. A
Rzymiánom Numá Pompilius /
křorý ná mieyſcu Romuloſowym
Rzymiánom panowať. Potym
gdy Rzymiánie ztych á nie zgodli-
wych wřednikow čierpieć dluzey
niechřeli / poſtánowali y wybráli
dzieſieć Mezow / křorzy práwá
ſpiſowáli / y wſtáwy Acheńſkie y Lá-
cedemonſkie ná Lácińſki iezyř pře-
tožone podawáli. A to cokolwiek
oni poſtánowali zwano LEges duo-
decem tabularum.

Wilkierz ieſť / gdy gmin poſpoli-
ty zá pytáním ſtárſzych ſwoych co
ſtánowiť. A iſ ſie tu wyſſey lud po-
ſpolity wſpomniáť / tu záſ Gmin /
tedy to wiedzieć niewádzi. (čáť
tego y náſ niezáchowywáia ani
preſtržegaia / bo to tylko zá ſá-
mych Rzymian bywáto / á dſiſ
tež ieſře w niekřorých Mieſćiech /
křore w ſwey Rzečy poſpoliti Rzy-
mian onych ſtárých / co náwiečey
moſa náſláduia) že w tym táka ro-
žnoſć ieſť / imieniem ludu poſpolite-
go / gdy mowiá Populus / zámyka
ſi- wſytek lud / ták mieſřžanie / iá-
ko y Pátricij / albo oycowicow /
á či byli Synowie Senatorſey / křo-
re z tad Patricioſ zwano / že Pány
Rádne zwano / Patres Conſcriptoſ

á Syny

S.S. lib 3.
arti. xlii. lib.
i. art. xlvij.
L.M. ar. xiiij.

a syny ich zwano Patricios iakoby Patrum filios. Plebs zaśie albo gmin/ tylko samy Mieszcżany / y Mieyskie syny w sobie ma/ wyiawşy Senatory y Oycowice.

26 SENATUS Consultum. albo narozdzenie Senatorskie iest/ cokolwiek SENAT albo Rada postanowi albo skaze.

27 Ustawy albo wyrok iest/ gdy sam Cesarz/ albo Krol/ co postanowi y wyrzeże. Bo co sie kolwiek Krolowi/ Panu/ albo Rządzieciu w podobu/ choć by to przez listowny/ albo prze słowny wyrok nakazał/ za prawo idzie.

28 Responſa prudentum. albo odpowiedzi y porady mądrych ludzi te sa/ gdy mądrzy y w prawie wżeni ludzie radzacym sie odpowiedz dają/ albo tak. Responſa prudentum sa wyroki/ y zdania tych/ ktorzym ustawienie praw slecono bylo. Bo Cesarz dat był niektórym w Prawie biegłym wolność wykładania/ y w stawienia praw ktorych wyrok y zdania tak ważne były/ że Sedzia żaden od nich odstrzelić sie nie miał.

29 Przywilej iest słowo łacińskie Privilegium. stać tak rzeczone/ że osobliwie dany bywa/ a zowa to iakoby priuata lex osobliwie nadane prawo pozwoleniu pospolitemu przeciwnie. Bo gdyby czego osobliwego w sobie nie miał/ nie byłby przywilejem. Te bywaia dane Ziemi albo Prowincyey Miastu/ y osobie. Ktore Ziemi albo Powiatowi/ także y miastu dane bywaia/ trwaie sa zawsze ale personie osobliwej dane wspolek z personą w mieraia. (S tego tedy co sie tu wy-

30 ſey namienilo/ czworaki początek prawa pisanego zebrany/ y obażyony być może. Napriod pochodzi pra-

wo z odpowiedzi Cesarzow/ Krolow/ Rządzt/ ic. Jako gdyby Cesarz/ Krol/ Pan/ albo kto inşy moc stawnienia praw mający/ o iaka wątpliwosc pytan był/ tedy odpowiedz za prawo idzie. Wtedy/ gdy ktora sprawa miedzy stronami Cesarz albo Krol osadzi/ tedy on rozsadek albo wyrok za prawo idzie. Trzeci gdy Cesarz albo Pan co postanowi/ albo rozsaze. Czwarta gdy co z iakim komu da/ iako tu mamy w rełach Mieyskie Prawo Wądeburckie/ Wądeburckżanom przez Cesarza ktory ta władza miał/ nadane y potwierdzone. (Ale iż sie też tu wyżsey powie- działo/ że zwyczajem czasem za zezwo- leniem tych/ ktorzy ich używają/ potwierdzone/ prawem sie stawia/ tedy tu obaczyć potrzeba/ że nie- każdy zwyczaj iakokolwiek dawny za prawo idzie: bo skutliwy y nie- pobożny zwyczaj/ nie tylko aby miał być za prawo wzięty/ ale przez wy- torżeniony ma być: czemu/ gdy by- co było przeciwko prawu przyro- dzonemu/ tedy w tym zwyczajowi- folgować nie trzeba y ewşem pra- wda/ y sam rozum/ tedy ma być nad zwyczaj przełożony/ y choć- by prawda iakokolwiek zaćmiona była a z zwyczajem co przeciwko ni- ey wrosło/ y potym by sie okazała/ te- dy obławionej: prawdziwie zwyczaj ma ustąpić/ a rozumowi prozno sie zwyczaj przeciwieć ma. Jakoż to iest rzecz nięzemna y niepożyteczna/ gdy kto prawda zwyciężony broni sie zwyczajem/ iakoby miał być zwy- czaj wietşy y zacnieşy niż prawda/ ktora żadna miara od zwyczajem zwyciężona być nie może: gdyż zwy- czaj bez prawdy nie innego nie iest/ iedno zastarzały ślad/ ten tedy iest

iedno zwyżay za prawde idzie / y
chowan nieodmiennie być ma /
ktory ani Prawu Bożemu / ani
Prawu przyrodzonemu / ani Pra-
wu ludzkiemu przeciwny nie iest /
y to tylko w tych sprawach / w
ktorychby Prawa pisanego nie-
dostawało. Obyczaje także ludz-
kie / y ustawy starszych / iezliby sie
Prawu nieprzeciwiły / a zezwole-
niem używających wtwierdzone
były / za Prawo chowane być ma-
ją / przeto zwyżay słuszny chowa-
ny ma być / y coby sie kolwiek prze-
ciwko starodawnemu zwyżaiowi
działo / to zaś do swej mocy y wła-
dzy ma przywrócić przetożony
oney ziemie.)

23 A tak obażywszy to / że zwy-
żay jeden iest zły / a drugi dobry /
y to snadno obażyć możesz / dla-
czego Prawo pisane stanowione
iest. Do czego masz wiedzieć / że
gdy sie już Narod ludzki rozmna-
żał tedy iedny (zwłasczą dobrzy
y cnotliwi) Prawa przyrodzone-
go z pilnością przestrzegali / zwy-
żaiu dobrego y wciwego naślá-
dując / także wśelakiey wciwo-
ści przysrzegając. Drudzy zaś
przeciwias sie tym / od Prawa
przyrodzonego odstrzelili / zły
zwyżay wzniećili / y dlatego
dwoiakiego zwyżaiu postano-
wione iest Prawo pisane y ustawy
Cesarzkie / a to częścią ku pomocy
cnotliwym ludziom / częścią aby
zli ludzie / od niepobożnych zwy-
żaiow odwiedzeni / y pohamo-
wani byli.

33 To tedy postanowione / albo
Prawo pisane / z tad pošto / że Ce-

sarz wważywszy v siebie dwa zwy-
żaje / zły y dobry co lepszy obrat /
y za Prawo vstawił / albo też
z tad / że niektorzy na iedno posta-
nowienie / albo Prawo zezwoli-
wszy sie potwierdzenie na nie o-
trzymali / a czasem też Cesarz dla
pożytku / y dobrą pospolitego sta-
nowił Prawo z zwyżaiu / ktory
sam Cesarz vznał być pożytecznym
y dobrym t. Abowiem Papiestka
y Cesarzka wola wciwa idzie za
Prawo t. A tak stad każdy bę-
życ może / że Prawo pisane na po-
moc zwyżaiowi dobremu / y Pra-
wu przyrodzonemu postanowio-
ne iest. (Jezliby tu kto rzekł /
że w Tercie Artykulu ninieyszego
rodzielenie Prawa nie iest dosta-
tecznie opisane / a to przeto / że tyl-
ko troiákcie położono: Prawo przy-
rodzone y innych wiele opuścićwszy.
To sie snadno zaśie z wykładu ala-
bogłosy wyrozumieć y na to odpo-
wiedzieć może / że czego w Tercie
niedostaie / tego w Glozie dolożo-
no. Abowiem ten ktory Przywilej
ninieyszy Maydeburščanom pi-
sał / tego czego byto do przedsie-
wzięcia iego potrzeba / aż troćki-
mi słowy / ale przed sie dostatecznie
nie opuścił / bo wszystkie inſe ro-
dzielenia praw / w tym troiákim
sie Rozdziale zamykaia / abowiem
w Prawie Bożym / zamyka sie
przyrodzone / w Ziemskim zamy-
ka sie pospolite lus Gentium rze-
żone / Woienne także / y inſe w in-
sych.)

Wapitby tu kto podobno / po-
niemaj Sáronom przedtym Pra-
wo Ziemskie Saksie Speculum

S. S. lib. j. ar.
Lij. art. lv.
glo.

SAXonum rzeczone nadaney po-
twierdzone było / ktore też Zie-
mie niektore przyiety / a potym to
Práwo Mieyskie / iest im potwier-
dzone / iezliże ono Ziemskie pier-
wsze Práwo / przez to posledniey-
sze Mieyskie naruszone albo skazo-
ne iest / bo stoię w Práwie nápi-
sano: że nowemu Práwu albo po-
stánowieniu poslednieysiemu da-
wanię y pierwsze wstepować
musi. Na te wątpliwosc tak
sie odpowiedzieć moze: że áczkol-
wiek Miasto Maydeburg niniey-
szym krotkim Práwá Mieyskiego
Przywileiem za dozwoleńiem Ce-
sarskim / y wshytlich Ksiázat Zie-
mie oney opátrzone / y potwier-
dzone iest / wshytke iednak wshytke
z Práwá Sáskiego ktore Specu-
lum Saxonum zowa / wpięty iest /
a chocia przydane sa do niego o-
sobno niektore Wilkierze przed-
sie sie tym Práwo Sáskie nie nie
naruszyle / ani przeto Maydebur-
ganie Speculum Saxonu porzu-
cić chcieli. Ale to dzialo sie dla pe-
wnych y slusnych przyczyn. Pier-
wsa / yz sie tu osobno nie ktore
postánowienia opisaly ktore w
Sáskim Práwie nie sa podane /
iako na przyklad / gdy sie przyga-
ni Decretowi Sadowemu May-
deburgskiemu / tedy appellacia ro-
dlug Mieyskiego Práwa nie idzie
do Krola / ale do Pallantey. A
wedlug Práwa Sáskiego Ziem-
skiego zasie appellacia prosto do
Krola idzie. Wtora przyczyna
iest / że ninieyszy Przywilej w

chwalony iest dlatego / aby tam
to Práwo Ziemskie tym zupełnię-
sze bylo. Zwlaszcza iezli by co w
Sáskim Práwie krotko opisano
bylo / aby sie tu ferzey y dostate-
cznię dotozyle. Trzecia / yz sie tu
krotko opisat y na iedno miysce
zebrat wshytke sens y wyklad prá-
wny / ktory w Práwie Ziemskim
Sáskim y tu y owdzie na roznych
miejscach iest rostrzelony: z tych
tedy y z innych przyczyn ten Przy-
wilej iest potwierdzony / a Práwu
Ziemskie Sáskiemu w żadney sie
rzeczy niesprzeciwia / ale owszem
iest iakoby wykładem iego / bo zro-
zumiarowy Przywilej ten ktory
iest daleko mnieyszy y latwieyszy
tym snadniey kazdy y Ziemskie
Práwo wyrozumiec y poiac be-
dzie mogl / bo wiem ten Przywi-
lej iest iakoby droga iaka / albo
pierwsze wprawowanie w Práwo
Ziemskie: iako też sa Institutiones
Práwa Cesarzskiego do innych
praw poczatkiem. Ale yz wshy-
kie Práwa ktorych wzywamy /
sciagaja sie albo na Persony / albo
na dobra / albo na sprawy. Prze-
to y to Práwo toz w sobie zamys-
lać bedzie / y dlatego napierwey
o tym Práwie / ktore sie na ludzie
albo na Persony sciaga / w tym
Artikule niżej polożonym mowić
bedzie / bo malo na tym yz kto
Práwo ma / y umie / iezliże
Person dla ktorych iest
Práwo postánowio-
ne wiedziec nie
bedzie.

S. S. lib. ij.
art. xij.

35

pe

Artykuł Wtóry.

Summa Artykułu.

- 1 Wolność co jest?   drugie stanowione.
- 2 Niewola co jest?   C mán ia.   6 Sluga skąd rzeżon?
- 3 Początku służby rozne mnie   > Adam przez upadek swoy dwó-
- 4 Służba albo niewola skąd.   iakie karanie na nas zosta-
- 5 Prawo iedno przyrodzone /   wil.

(Summa Prawa tego/ktore sie na Persony sciaga ta jest / że ludzie wszytcy/ iedni sa wolnymi / drudzy slugami. A wolność od ktorey wolnymi sa nazwani / jest przyrodzone dozwole nie tego/co sie iedno komu czynić podoba / wyiamwszy by cze gwałtem / albo Prawem zakazano. Niewola zaś sie jest / postanowienie Prawa wszytkich Narodow / ktorym ieden drugie nad przyrodzenie poddany sie stawa / ale skądby ta służba początek swoy miała / rozni roznie rozumieli: Bo iedni mówia / żeby służba vrosła z tad / gdy na wojnach ludzie zakładzie dawano / ale to być niemoże: bo acz woyska iedne drugie ludzie w zakładzie pod pewnymi umowami dawali / a potym ich niewyzwalali. Jedniak ci co w zastawie byli / nie z strony zakładu winni nie byli / przeto nie od tych niewola posła. Drudzy mienia / że sie służba albo niewola poczęła naprzod od Kaima / ktory brata swego zabil / ale y to być niemoże: bo pokolenie Kaimowe potopem jest wygąszone / ani do potomnych przyszło (a służba przed sie widziemy / że y po dziś dzień v niektórych trwa.) Niektorzy też powiedaia / że sie poczęła od Chama Syna Noego / to dla sromoty / ktora byl Oycu swemu wyrzadził / co też być niemoże: bo y pismo świadczy / że wiele Krolow y Ksiażat z pokolenia Chaimowe posło / a snac wiecey niz od innych

S. S. lib. iij.
arti: xlij.

S. S. lib. iij.
art. xxxij.

4

S. S. lib. j. ar.
ar. xvj. lib. ij.
art. xxxij.
lib. ij. art.
ij.

dwu bráciey ie^a w pánuacych służba mney^a nie mia. By-
ło zaś drugich^a dosyć / ktorzy mienili / że służbą z^a sa u posła-
ale y to nie iest : bo áczci Jakób od Oycá blagostawien-
w^a odniosł / iednak przed sie przez to z^a sa u przellectwu słu-
żebne^a niepodległ. W stárych sie też k^a siegách nayduie / że Ne-
mroth pierwszy Krol Bábilon^aski napierwey ludzie pod swá
moc podbijác poczał / á to nie za žádný Práw^e / ale gwałt^e
chcia w^a p^aeteczna pánowania / y z tym á przewrotny z^a wyczá-
ie / ale y to iest^eże mney^ascá miec nie moze. Bo wedlug práwa
nap^e / iáko sie w stárych k^a siegách práwnych nayduie / żaden
sie w niewola / choćby sam chciał dáć / nie moze / gdzieby ná-
to dziedzic ábo potomek iego nie zewolił. Jákoż tedy Noe /
Zaak / y in^aby drugie^a w niewola dáć mogli / gdyż jad^e sam
siebie za s^auge poddávác niemoze. Prawdziwie tedy słu-
żba ábo niewola z woien / z w^aciśnienia ludzi / y poieymania
w^aieznio^aw posła. (Bo dla tego W^aieznio^awie / ábo niewolni-
cy rzeczeni sa po Látinie Serui, y że od śmierci zachowane
seruatos Pánowie przedávác zwykli. Rzeczeni też sa y ma-
cipia, iáko by poieymanci manu capti, dla tego / że od nieprzy-
iáciol poieymani bywali). Stadze służby / ábo niewoley
nad drugimi Ksiazetá y Pánowanie od dawnych czá-
sow / za dlugim z^a wyczáiem w^azywáli / miac te^a obie iáko za
Práwo. Co sie nie słupnie dzieie Abowiem Pan Bog w^ape-
chmogacy człowiek^a ná swé wyobrażenie stworzył / y tak
iedne. iáko y drugie^a mek^a swá odkupil / y nádrozpa^a k^arwia
swá wolnym wczynil. Jákoż tedy tak chwalebna y záczna
wolnośc w niewola y w służbe sie obrocić moze. † A prze-
to stáre k^a siezeta dobrze to sami miedzy soba / bez rády czł-
wiek^aá pospolite^a byli postanowili. Gdyby wolny człowiek
służebnice / ábo wolna s^auge poielá / aby to co sie z nich ná-
rodzi / w^a własnym s^auga bylo. † Posła tedy służba iáko sie
wyzy^a potwioziáło z w^astaw Pán^askich / za zezwoleniem po-
spolitym / z w^aiezienia y z woien / zc. A tak za Práwo w^aesła.
Bo iáko człowiek w^astaw lud pospolity miedzy soba stano-
wi / te Kzadzca / ábo Pan zwierchni z^a w^asz^e zwyk^el potwie-
rozd. O czym też Sáskie Práwa od in^aszych náwiecey
rozne bywáia.

Glosa.

Glosa.

W pierwszym Artykule o piśanie Práva y sprawie bliwości y iako Práwo opisane z Práva przyrodzonego pochodzi / dostatecznie sie potoczy to. Tu zaś w tym wtorym Artykule / Práwu temu ktore sie na osoby ściaga / przypatrować sie będziemy. Ponieważ tedy Práwem wszyscy ludzie wolnymi są / y wszystkie rzeczy ludziom są wspólne. Aż ich wiele było / którzy te przyrodzona ludzka wolność w niewola y służbę / nawet y samym Práwem obrócić chcieli. Przeto dla wśmieszenia uporu ich / przekłada sie to niniejszego Przywileju od Cesarza potwierdzonego Práva w którym sie wspomina / ile z strony służby / mniemania ludzkie / ktore tamże zarazem zbijane albo refutowane są / iako to sam tekst iżanie okazuje. Leż o tej służbie nie ktore argumenta pro & contra postawione być mogą. Ciaprzód / yże służba Práwnie y słusnie dopuszczona być ma. Bo cokolwiek lud popospolity między sobą postanowił / to za Práwo chodźito / co z opisania Práva popospolitego / albo Iuris gentium uwierdzono być może. A służba albo niewola jest postanowiona za zezwolenie ludu popospolitego : Bo gdy sie Woyny pożyły / tedy ustawiono / że kto kogo na Woynie pojmy / a onby sie odkupić niechciał / albo nie mógł / miał za niewolnika być chowany. Przeto służba albo niewola

z Práva pochodzi / y słusnie się dzieie. Przeciwno temu / tak zaś może być powiedziano z tekstu Artykulu niniejszego. Pan Bog człowieka wolnym stworzył / y z tym człowieką według Práva Bożego y przyrodzonego / wolność taką jest / że żadne Práwo ani Statut przeciwno jego przyrodzonej wolności postawion być nie może / y daj to / że na Woynie jest pojmany / ale yż żadne postanowienie przeciwno práwu piśanemu y przyrodzone być nie może. ergo i. Te sobie przeciwne Argumenta zgadzając / to baczyć potrzeba / Práwo iedno jest przyrodzone / że drugie postanowione / albo piśane. Według Práva przyrodzonego są wszyscy ludzie iednakowo wolni / a ieden drugiego nie jest poddany tak iako sie na wiele miejscach Práwowych okazuje : o czym też y iedną część artykułu tego y wtory argument mowi. Ale według Práva piśanego / ktore z ustaw ludzkich pochodzi służba albo niewola postawia : Bo gdy ludzie iedni z drugimi walczyli / y ieden drugiego pojmył / a ten sie odkupić niechciał / albo też niemógł tedy oni pomiance zabijać chcieli / ale aby niezabijano / tedy iena wieczna służba chowano : a to od ludu popospolitego było ustawiono / y potym długim zwyczajem potwierdzono y za Práwo wzięto / Tym tedy sposobem służba a albo niewola między ludźmi wstawa. A śnacie to słusnie dzieie. Bo iezli Práwo dozwala rzeczy albo

dobr

a S.S.lib.iiij
artu xliij.

dobr znieprzyiaciela złupionych /
y temu wydartych używać / na
swoy pożytek ie obracać / tedyć mi
sie daleko wiecey godzi znieprzya-
ciela chować: gdyż y wieksze
práwo mam nad samym znieprzy-
iacielem / który przeciwko mnie
wystąpił / y o moim zdrowiu my-
ślił / niż nad iego dobrami / które
nie niewinne. Zamknięcie tedy á-
gumencow takowe jest / yż prá-
wem piśanym służba albo niewola
jest dopuszczona y dozwolona / á
jedno drugiemu sie nie sprzeciwia.
Ale do tego wszystkiego to wie-
dzieć potrzeba skąd sługa albo
niewolnik rzeczón jest. Łacińskim
tedy ięzykiem sługa Seruus / á służ-
ba seruitus jest rzeczóna / á to obo-
ie a seruando od zachowania / iá-
koby niewolnik gárdtem dárová-
ny / á przy zdrowiu zachowany.
To też tu wiedzieć niewądzí / że
† niewola naywiecey postá zprze-
klectwá / á to dla grzechu / dla
ktorego iestesmy wszyscy niewol-
nikami. A yż niektórzy (czego
też wtercie dokłada) mniemali
aby od Ezau syná Isákowego /
niewola postá / tedy to być nie-
może: ábowiem áńśłowiek Já-
kob odniósł błogosławieństwo Oy-
cowskie / wśákże przedsię dlatego
Ezau nie wpadł wprzeklectwo. Ci
którzy tak rozumieją / na tym mnie-
mánie swe sádzá / że Isák w bło-
gostawieństwie swym / Jákobá sy-
ná swe* zwał Pánem bráćiey iego:
á ponieważ go Pánem nad bráćia
iego zowie / toć iuż Ezau sługa ie-
go był: gdyż sługa albo niewola
nie innego nie jest jedno to gdy ie-

den drugiemu pánnie / á on z tego
wolen być nie może / bez przyzwo-
lenia tego y ktorego w mocy jest.
A yż Jákob był Pán nad Ezau
bráćtem swym / toć y Ezau wolen
być od Pánowania iego nie mógł.
Táto tak pomieć iáko wtercie
stóley / że prze Jákobowe edniesie-
nie Błogosławieństwa / Ezau nie
podległ przeklectwu / y nie był
sługa Bráća swego. Przeto niewo-
la albo sługa nie od Ezau postá.

Drudzy też zás mniemali / aby
służba postá od Temrota pier-
wszego Króla Babilońskiego /
który przeciwko práwu przyro-
dzonemu ludzkie gwałtem zniema-
ł. Ale przeciwko temu text mó-
wi tam gdzie wspomina / że ludzie
wolni być májá. Ábowiem Pan
Bog głowieká na wyobrażenie
swe stworzył y tak bogatego iáko
y ybogiego nadrozża krmia swa
odkupił / y wolnym wczynił: y prze-
to wśytcy zá równo służba nie sa-
obowiązani / co sie tak iáśniey w-
twierdzić może. Rodzay ludzki
jest stworzenie y wyobrażenie Bo-
że / á to wyobrażenie dáł Pan
Bog każdemu głowiekowi ró-
wno / a yż Pan Bog każdego ró-
wno y iednáko stworzył / toć też
iednáko wśytkie miluje. Ale pier-
wszego pozwole że Rodzay ludzki
stworzen jest na wyobrażenie Bo-
że. Wśákże przeciwko temu / że
ludzie wśytcy iednáko sa Pánni
Bogu podobni / tak mowie †. Lu-
dzie nie wśytcy sa iednáko Bogu
podobni / przeto Pan Bog nie
iednáko wśytkich miluje. Ábo-
wiem im kto mądrzy y cnotliwsi

tym bliż

tym bliższy Bogu y podobniejszy :
 a im kto grzesniejszy / y im daley
 od Boga odchodzi tym iest roznie-
 szy y niepodobniejszy ✠ y przeto
 niepotrzebniejszy y rozniejszy od
 Boga Stworzyciela swego / ma
 podobniejszyemu y cnotliwysiemu
 sluzyc : a krotko / iako Salomon
 mowi : Głupi madremu niechay
 sluzyc / na co tak odpowiec : Wpra-
 wdziec ze przed wpadkiem Ad-
 amowym ludzie byli za rowno ro-
 wnymi w madrości y iednako Bo-
 gu podobni y mili. Ale po wpa-
 dku w grzechu inaczey sie odminilo :
 bo dla grzechu ieden nad drugiego
 miedrzy / y ieden drugiemu sluzyc /
 y poddanym byc musi. Ale Pan
 Chrystus wszystkich krwia swa
 odkupil / iakoby rzekł : Ażkolwiek
 z grzechu adamowe / iedni sa podo-
 bniejszy Bogu niż drudzy / wszakże
 Chrystus iednako nas wszystkich
 własną krwią swoją odkupil.
 Adam tedy za wpadkiem swym
 dwoiackie karanie albo plage tra-

rodowi ludzkiemu zostawil / duszne
 y cielesne. Od cielesnego nie ieste-
 smy wolni / ale od dusznego odtu-
 pil nas Pan Chrystus : a tak yż
 sluzba cielesne karanie iest / a cie-
 lesne karania Meka Pana Chry-
 stusowa nie wsmierzela / tylko du-
 sne. Przeto sluzba ktora Pano-
 wie za zezwoleniem ludu pospo-
 litego / czasu zagecia Woien po-
 stanowili / a żadnym prawem
 ludzkim zabroniona nie iest / slu-
 zna iest / y ma byc według prawa
 ludzkiego dopuszczona. Wszakże
 na to mamy pamietac / ze ku dosta-
 pieniu wiecznego / żywota wszystkich
 nas Pan Bog iednako miluje / a
 ni tam inż ieden drugiemu sluzyc
 bedzie ale w tym dożesnym żywo-
 cie inaczey / bo tu ieden drugiemu
 podleci. ✠ A Pan Bog rożno tam
 miłość swa / y miłosierdzie oka-
 zuie. Albowiem grzesniejszego tru-
 dniej wysluchywa / y srożej karze /
 niżli tego ktory mniejszymi grze-
 chami obciążon iest. ✠

Artikul Rzecz.

Summa Artykulu.

1 O służbie albo niewoli wrodzo- ney.	5 Ludzie estają sie slugami tro- iakiem sposobem.
2 Służebnicy ziemscy sa slugami albo niewolnikami.	6 Cztery przyçyny prawego ku- pna / albo zaprzędania.
3 Służba dwoiaka iest.	7 Sluga kiedy wolności doste- pnie.
4 Slugi albo niewolnika / y slu- жебника rożność.	8 Gdy kto przeciw Sludze wy- stapi Pan bierze nagrode.

S.S. lib. j.
ar: xvi.
lib: iij.
ar: Lxxij. et
ar: Lxxij.
I.M. ar. xx.

Czytamy / że dawnych Pánow bo-
stawami² postanowiono było / iestli-
by człowiek wolny sluge w Malžen-
stwo poiał / potomstwo z nich na-
rodzone / Oycu nie Mátce przyro-
wnane być ma. Potym zaś Páno-
wie za dozwoleńiem + staršych / bez
vchwały + ludu pospolitego posta-
nowili: że iestliby Biatagłowá wolno vrodzona sluge poie-
lá / tedy Synowie Práva Oycowskiego á dziewczki Má-
cierzystego vžywać miály. Acz niektorzy potviedáia / že
czásu Frydrychá Cesárza postanowiono bylo: iestliby czło-
wiek wolny sluge / albo wolno vrodzona niewolníká po-
ielá / tedy oboiey plci plemie / mátki á nie Oycá násládo-
wać miálo. Ale odpoczátku Práva to postanowienie
bylo / že wolne vrodzenie / nigdy niewolníká nie rodzi
Potym zaś od czásu Wygmána Biskupa Maydeburskiego
w obyčay weszlo / y przez Cesárza Henryka potym posta-
nowiono: aby tak syn iáko y dziewczka / á nie wedlug Oycá
ale wedlug mátki sie rodžili: to iest / aby požywotne byly
chočby tež Ociec byl Niemcem / albo Slowianinem. A
ktoby tež wolnośc niewola odmienil / tak y wolnośc
y službe / albo niewola tráci. A w niektorych textech sto-
iey / že tráci y wolnośc^b y wlásnoc.

b S.S. lib. iij.
arti: xxxij.

Slosá.

W Pierwszych dwu Artyku-
lech opisáta sie služba /
iáko zpráva písaného po-
sta: ten trzeci Artykul iest wšy-
stek o službie wrodzoney. Abo-
wiem iedni twierdzieli / aby služba
ábo niewola / pochodzić miáta
z mátki drudyž že z Oycá / niekto-
rzy zaś že z oboygá tych: tym spo-

sobem rozumielae aby synowie Oy-
cá / á mátki dziewczki násládowné
miály wrodžiti. Přeto Arty-
kul niniešy to Concludue / y
oboia plec / tak syn iáko y dziewczka /
mátki násládowné máia. So každé
vžárodzenie žywot mátki svéy ná-
sládowné ma. A stará dávná byl
ten obyčay (y Právo) že w do-
chodzeniu

ochodzeniu tego / ięzliby kto był wolno wrodzony / albo nie / oglądano się y miano baczność nawiecy na Matkę : a według stanu ię / przysadzono wolność / y wznawano wrodzenie.

(Stadże choć się kto z Matki wolney / a Oycą niewolnego narodzi / wolno iest wrodzony. Jako też gdy się kto z Matki wolney / choć niepewne Oycą rodzi / tedy dosyć na tym / że w tē czas wolna iest kiedy się dziecie wrodzi / choćby będąc służebnicą pojęta : także gdyby wolna będąc pojęta / potę się na służbę porodziła / przed się ten co się z niej narodzi / wolno narodzony iest : bo Matczyne nieśczęście temu co w żywocie leży nie szkodzić niemoże. (Stad że y to wrostło pytanie : Gdyby służebnica brzemienia wolno puszczona była / a potym zaś będąc ięszce brzemienią służyc pojęta / y służąc porodziła / ięzliby wolnego czyli sluga porodziła : Marcellus twierdzi / że wolnego wrodziła : bo dosyć iest / temu który w żywocie iest że Matka wolna była / choć tylko we środku onego czasu potę w żywocie był. Co też rzecz prawdziwa iest : gdyż się tylko sama Matka w służbę podała / ale nie to co w żywocie nośiła. A yż się tu o służbie poniewolney piše / tedy y to przypomnieć nie wadzi : że ich wiele było którzy mniemali / aby słudzy ziemscy / to iest / którzy iaka posługę Ziemi albo Pánu z dobr iaktich czynią / slugami poniewolnymi / albo niewolnikami byli / za

sadzając mniemanie swe na Artykułach xliij. lib. iij. S. S. † Gdzie tāt mowi : że od początku praw nie było żadnych slug / ale wszystko byli ludzie wolni. O czym y to nasie Prawo Mieyskie świadczy. c. A ięzli tam żadnych slug nie było / toć też y inſe wszystkie rzeczy wolne były / coby było przeciwko Prawu Cesarstwu. A tāt kto dziedzicznym sluga iest / ten ci nie iest wolnym / ale sluga poniewolnym : a ięzli poniewolnym / tedy ta definicja nie iest dostatecznie opisana. † Ale aby to mieysce / y ta wątpliwość rozumiana była / to pilnie baczyc potrzeba / że służba dwoiaka iest. Jedną względem Persony / ktora właśnie służba poniewolna iest : ktora gdy kto służy / sluga poniewolnym y poimiancem bywa nazwany. Druga służba iest względem dobru / gdy ie kto trzyma / y z nich służbę porwien / chce li ie trzymać a nie iest przedsię sluga właśnie poniewolnym nazwany. Ale y okrom tego inaczey się służba dzieli / bo ową / ktora sluga poniewolny służy / iest własna y istotna względem tego / yż podległa istotney poniewolney służbie / y kto ia służy : tedy dlać służy / yż go gárdłem dąrowano. Druga zaśie służba slug ziemskich iest przypadająca / bo kto ia służy / tedy służy dla dobru z przypadku mu zleconych : y z tym sluga ziemski służy z dobru a poniewolny tylko / aby żyć mogł. Ale y nadto / nąyduia się ięszce inſe rozności służb. Bo sluga ziemski może być żołnierzem / y może się dać świe

3

4

cić/ y w Zakon wstąpić bez do-
zwolenia Pana swego: co sługa
żadnym obyczajem uczynić nie mo-
że ażby do tego przystąpiło przy-
zwolenie Pana iego. Nadto/ ziem-
scy dobrą swoje Lenne kiedy chcą/
puścić mogą/ co drugim nie wol-
no. Przytym to wiedzieć potrze-
ba że słudzy stawaia się troiaki-
m sposobem. Jedni się stawaia słu-
gami Prawem postanowionym.
Drudzy się zaś sługami rodzą. Ci
co się rodzą/ są ci którzy się z ma-
tek poniewolnych rodzą. Dru-
dzy zaś co Prawem pisany słu-
gami się stawaia/ dwoiako się sta-
waia: Bo albo na wojnie bywaia/
poieymani/ albo wolnymi będąc/
w służbę poniewolna się zaprzeda-
ia/ albo dobrowolnie komu daru-
ia. Do tego Cieżli się wolny czo-
wiek zaprzeda/ albo dobrowolnie
za niewolnika daruje/ aby to za-
przedanie albo darowanie samego
siebie ważne było) czterech rzeczy
potrzeba/ d które są nie tylko do
tego/ ale do wszelkiego prawnego
kupna y przedania należą. Pier-
wsza/ aby ten który sam siebie za-
przedawa albo daruje nie był mło-
dszy dwudziestu lat. Wtóra/ aby
to było z przyzwoleniem potom-
ków iego. Trzecia/ aby one pie-
niądze własnie temu należały/ bo
inaczej kupno ważne nie będzie.
Czwarta/ aby kupniacy/ o wolno-
ści onego którego kupnie niewie-
dział. A do tego piąte przydaie/
aby zaprzędanie ono Sadownie
potwierdżono było: Bo gdzieby te-
go nie było/ tedyby onemu wolno
do swej wolności pierwsey się

odwołać. † Jezliby się tedy czo-
wiek wolny poddał do tego który
sam poniewolnym jest/ tedy tego
wszystkiego potrzeba/ co się tu wy-
żej o przedaniu opisało: Bo in-
aczej mogliby zaś być do pierwsey
wolności swej prawnie przywro-
con. Przeto to poddanie musi się
stać z przyzwoleniem potomków.
Bo dlatego wowi tekst artykułu:
yż się narydnie w Starych Ksie-
gach Prawnych/ że się w Niem-
skim Prawie żaden w niewola
poddac sam nie może: gdyby po-
tomkowie iego przeciw temu by-
li. * W czym dwierzeży zamyka.
Naprzód Dar ten/ albo kupno
ma mocne być/ potym za przyzwo-
leniem potomków iego ma być od
Prawa potwierdżone/ y dlatego
ani Cioż/ ani Izak nie mogli ni-
kogo w niewola podać: ponieważ
żaden y sam siebie bez wolej pot-
ków swych/ okrom zagaine. Sada
zaprzedać/ ani podać w niewo-
la niemoże. † Ale z drugiey stro-
ny zaś. Jezliby potomek chci-
ał kogo z niewolney/ albo słu-
żby wykupić/ tedy tego uczynić
niemoże/ aże one pieniądze które
zań dano/ wroci: ale to ma być
z wola onego który go kupił/ aby
go on sam zaś wolno puścić/ y
wolnym uczynił/ na tymże miejscu
gdzie go za sługę kupił/ albo
gdzie mu się poddał. Bywaia też y
drugim sposobem słudzy tacy po-
niewolni z raż wolnopuszczeni y za-
tym postępuia prawey wolności.
Naprzód/ gdy się mściża śmierci
Pana swego która potomkowie
iego zatkali. Potym gdyby fale-

finu Moneta wyjawit. Potrzebie/ iezliby wżynel zgwalcenia / albo wnieſienia Pānienskiego odkryt. (Z nā oſtātek / iezliby tego ktory zwoyny wciekt wydat). A iezliby mu ſie ktore z tych nie trāſito / te dy nā wieki ſłużyć muſi: a prze ciwko niemu iezliby ſie kto ſzego dopuſcił / tedy nagrodā Pānu przychoǳi nie ſludze / ā Pān zāſ ſluge v Sadu zāſtapić / y od Prā wā wyiać zāwſe moze. W tercie Artykulu ninieyſzego nāpiſano / że kto wolnoſć za ſluzbe odmienia / to ieſt iezliby ſie kto dobrowol nie zāprzedał / ābo dārował bez przyzwolenia potomkow oboie trāci y wolnoſć y właſnoſć / tak że iuz wiecey z Prāwā ſłowiekā wolnego weſelić ſie nie moze / w ſwey właſnoſci w Beſſeruntāch / y Wargelcie. * Jeſli o właſnoſć / to ieſt / o dziedzictwie / ſyli o ſlu zbie / albo niawolney rozumieć ſie ma to mieyſce / puſzczam to nā roz ſadek mādſzych / to widzac / że w Ciemieckich terciech ſtoiey / Ly ſchaffe / ā w głoſie nā tym mieyſcu ſtoiey eygen / oboie ſie rozumieć moze / tak nā dziedzictwo āl bo właſnoſć / iāko y nā ſluzbe al bo niewola: wſākze to mieyſce tak ſie w Ciemieckich głoſach nāyduie / y tu y nā inſzych miey ſcāch. a Welch Mann ſeine Frey heit verwandelt in Eygenſchafft / daſ iſt / ob er ſich williglich ſelber verkauft oder vergibt / der hat beyde Freyheit vnd eygen verloh ren / das iſt zuuernhemmen / er mag keins Mannes Recht nicht ha

ben (ohn Erbe zu nemen) oder an Buß / oder Wergelt / zc. * Ktemu wolny ſłowiek w dobrāch ſlugi niewolnego / dziedziczyć nie mo ze bo wſycko nā Pānā ſpada. A tak poniewaſ ſie żaden ſam w nie wola w dāć nie moze / bez przy zwolenia potomkow / ā ſluzbā teſz wrodzona ināczey być nie moze / iedno gdyby Mātkā poniewolnā bytā: tedy między wolnym / ā ſlu gā poniewolnā Małżeńſtwo być niemoze: y owſem gdyby ſlugā poniewolny wolnā / ābo wolny ſluge poniewolnā z niewiādomo ſci poiat / ā niemogłby być wolno od Pānā ſwego puſzczon tedy mo ze być rozwałd między niemi / y kā zdy z nich w inſe małżeńſtwo w ſtapić moze / iezli chce. Także iezli by ſlugā przez woley Pānā ſwego w ſakon wſtapił / albo Ducho wnym zoſtat / tedy go Kłaſtor Pānu wrocić muſi. Skąd kā zdy bāczyć moze / że Prāwo piſane przeciwnie ieſt Prāwu przyro dzonemu / bo ſzego Prāwo przyro dzone dozwała / tego piſane zā brania.

(To ſie teſz z wyklādow tych Głoſ iāſnie obāczyć moze / że o ſtātnia częſć / albo paragraff o ſtātni Artykulu ninieyſzego / gōſie ſtoiey: Kto wolnoſć zā ſluzbe odmienia / trāci y wolnoſć y wła ſnoſć / lepiey ſie zgadza z Ori ginałmi ſtārymi / nizli inſe ktore māia / że trā ci y wolnoſć y ſluzbe.)

Artykul Czwartý.

Summá Artykulu.

1 Jako kto wolność swa w Mleystkim Právie otrzymać ma.	7 Bezecni rozmaíci sa.
2 Nagabánte o službe šworákúe.	8 Bezecných winá troiáka.
3 Krevni kedy šwiádčyc mo- ga.	9 Bezecni kedy šwiádčyc mo- ga.
4 Rok y dzień co jest?	10 Roznosť miedzy Bezecný- mi/y małženštwá niegodný- mi.
5 Čiesť y stomotá přodkow nie- sciaga sie tylko ná trzećie po- kolenie.	11 Dzieci dwoiákúe sa.
6 Kletemu odpowiedáć žaden niepowinien.	12 Bekárh iáko sie može dobrým stáć.

S.S. lib. iij.
art. xxxij.

Mabykolwiek w Mleście Práwá Mleystkiego vzywaiac / Rok y dzień bez nagabania wolno šiedzial / ten samoshodin z bližšými przyiacioly swymi / z ktorých trzey z strony Oycá / á trzey z strony Matki być maia / latwiey y rychley wolność swa o-
trzymać može / niželiby go krozá slu-
ge poniewolnego pokonać miał. Ktoby též dziećieciem wolnym byt á narodžilby sie zložá nienágánone / taki Práwem Mleystkim vżywa Práva Oycá swego. A ktoby též Mleystkim Práwem w swym Pránie šiedzial Rok y dzień nienágáby / ani nágáby / tego žaden tego Práva zganíc niemože: ažby Práwo swe vvrátil tym sposo-
bem / žeby czlowiekem podczyřaným być miał. Ježliby si-
též kro wolnym być powiedzial / taki za wolnego má być
rozumiany / narodu mu ma iáć iáko wolnému czlowie-

S.S. lib. iij.
art. xxxij.

któmu / y ma być ważan iako wolny człowiek: bo wszyscy
jednak o jednemu Prawu wolnemu podlegli / którzy
w Mieście siedzą y mieszkają. Kto też ze czterech przed-
ków swych / ze dwu Dziadów / y ze dwu Bab nienaganio-
nego prawa jest / ten od żadnego w Prawie swym zga-
nion być nie może: Acz drugi w rodzeniu y w-
Przedzie naganion być nie może / chyba żeby ie sam wtrą-
cił / kradziestwem / łupieństwem / albo czym innym takim
czymby Prawo swe tracił. Albo też gdyby kletym /
albo z Ziemi wywołanym był. Może też ktokolwiek
w rodzeniu być naganiony / z właśczą jeśli sie kto / al-
bo przed czasem / albo bardzo pozno Narodził. Mo-
wia też niektorzy / że po Matce żadne dziecko loża na-
ganiego być nie może / ale to tak nie jest: Bo nie-
wiasta może y złego y dobrego wolne y niewolne ro-
dzić. Jeśli jest sługa / może być wolno puszczona.
a jeśli jest współczynnica / albo mierzadna / może iść za
Mąż / y dobrego loża dzieci rodzić.

S. S. lib. j.
arti: Li.
S. S. lib. iij.
art. xxvij.
S. S. lib. iij.
arti: lxij.
I. M. art. v.
S. S. lib: i.
arti: xxxvi.

S. S. lib. j.
arti: Li.

Glosa.

Wtedy dostatecznie sie nie-
wola skąd posła / opi-
sana. Ale tu Autor
Przywileju tego przestroge kła-
dzie / jeśli żeby tego niewola za-
rzuceno / iakoby wolności swey
dowodzić miał: albo jeśli by ie-
den drugiego tym potkał / żeś
ty jest moim Rekoimcem / a
onby sie do swey wolności odwo-
tywał / mówiąc: że nie / a wol-
nymby sie być mienić / taki sie
odwiesć ma / według Prawa:
a choćaby go y Świadcami
obwiniono / tedy bliższy będzie

z swym krewnym przyjacielu
otrzymać wolność swą iako ten
opisuje. Ale dla lepszego zroz-
umienia Artykułu niniejszego / po-
trzeba to wiedzieć: że jest cwo-
rakić zarzucenie niewoley / a ka-
zde z nich ma swe osobliwe do-
wody. Naprzód / jeśli by jeden
drugiego tym potkał / żeś
ty moim niewolnikiem / z tad
żeś mi sie sam za niewolnika
poddal / y gotowem tego do-
wiesć / iako mi z Prawa na-
kazano będzie. Tedy tu trze-
ba mieć na bażeniu / jeśli

ono po-

a S. S. lib. j.
ar: vj lib. iij.
arti: xxxij.

ono podawanie było przed pra-
wem; ieżli było / tedy Powod
bliżſzy ieſt on Dár otrzymać a ni-
żliby ow miał przá odeydz / co
też y ſuſnie / zwaſzáz ieżli do-
ſiedł dwudzieſtu lat / ieżlimu pie-
ſiadze wiego pożytek ſty / ieżli
potomkowie ná to przyzwolili /
y ieżli to wſyſtko / czego tu wyſ-
ſhm Artyle dotkniono / z ſoba ſie
z gadza. O drugim troim ná-
gábaniu z niewoli ich dowodami
Pátrz S. S. lib: iij. Arti: xxxij.
gdzie o tym doſyć ſeroce naydzieſ
A co w tercie ſtoley / że otrzymać
może wolnoſć ſamoſiódni z ſwo-
mi przyaciółmi krewnymi. Te-
dyby tu mógł kto rzec przeci-
wko temu że to być nie może /
gdyż krewny nie może za przya-
cielem krewnym ſwiadczyc. Ná
to tak odpowieſ / że w ſprawách
poſpolitych przyaciół nie mogą.
Wſákże ſa też oſóblive ſprawy
wktorych bywáiz krewni do ſwia-
dectwa przypuſzceni. Jáko o
rzadzeniu Teſtamentowym / O-
ciec za Synem y powinnowáty
za przyaciółem ſwiadczyc może /
także w ſprawách Máłżeńſkich
(y w wyſwiadczeniu Rodzáu.)

3

Kto ſiedzi w Mieſcie nie
nágániony / rok y dzień / c. To tak
trzeba rozumiec / że póki Rok y
dzień niewynidzie / może ieden dru-
giego ná wolnoſci nágánić / ále
ſkoro Rok y dzień wynidzie / tedy
bliżſzy iuż ow ieſt otrzymać ſwo-
ie wolnoſć / niżby go kto miał
pokonać. A Rok y dzień. b.
Annus & dies. Jeſt według

Práva / Rok y ſeć Niedziel.

Kto teżze czterech przodkow
etc. Winnych częſciách Arti: te-
go / nápiſano / iáko każdy wol-
noſć ſwa Świadkami otrzymać
może. Tu w tey częſci mowi o-
tych ktorzy ſa ſobie równi wro-
dzáiu / y mowi tak: Kto zedwu
Dziádow y ze dwu Bab nie ná-
gániony ſlawy ieſt / ten nágánion
w Práwie ſwym być iuż nie mo-
że. A choćby Prádziád czy był
zley ſlawy / tedy to Práwnuko-
wi ſzkodzie niema. Bo częſć y
ſromotá przodkow iedno ſia ná e
Trzecie pokolenie ſciąga / nie dá-
ley. Jeżliżeby tedy Ociec y
Mátká / y ich oboley Rodzi-
ce wolni byli / tedy ten o ſlu-
bie nie może być obwińion / cho-
by dobrze Prádziád ſługa był.

To też tu wiedzieć niewadzi /

że ſlubze d. żaden odpowiadać nie
powinien: ábowiem ſkárgá Pánu
należy o krzywdę ſługi ſwego. Ná-
piſano też w tercie / że ten od za-
dne nágániony w Práwie ſwym
być nie może y ktorego przodko-
wie wolni byli: to dlatęgo / y
bliżſzy ieſt odwieſć ſie z Świad-
kami. Gdzieby tedy był obwi-
ńiony z ſtrony Orzedu ięgo / áłbo
z ſtrony Rodzáu / tam obwińio-
ny może ſwiadectwem wynidz.
Ale ieżliby był obwińion o to / że
Práwo ſwe utrácił kradziectwem
odzieraniem (o czym niżej będzie)
áłbo gdyby ſie z kim o złodziey-
ſtwo zgadzał ten rychley by-
wa Świadectwem Sedzie-

go y Lówników nżliby sie mial
odwieść / choćaby sie to gdzie in-
dziej stało. Abowiem kto e. na ie-
dnym miejscu Prawa swego nar-
uszy / ten wśedzie w nim naruse-
nie cierpieć musi / by iedno przez
Sędzięgo / y Lówniki ktorzy go
sądzi / ono utracenie Prawa do-
wiedziane bylo.

Albo żeby wślatwie był /
etc. Kto klety jest / a wślatwie su-
śnie wpadł / ten jest wyłączone z po-
leżności Chrześcijańskiej / ani po-
winien żaden odpowiadać / ani
świadczyć / ale sie on każdemu f.
kto nani żaluje / sprawiwać powinie.
Tosż też g. rozumiey o wywołá-
nych. Ci tedy ktorzy Prawo swe
utracili rozmaici sa. Jedni sa / kto-
rzy taką zmaże odnośa na sławie /
yna poćciwości / ktorzy o kradzie-
stwo ugodę czynia / iako sa h. zlo-
dzieie / zboycy / etc. Drugzy ktorzy
i. Kół y śeść Niedziel wpowoła-
niu trwają. Trzeci ktorzy karanie
wpragi k. albo inne temu podobne
za sluzili / a od niego sie odkupia-
także ci ktorzy l. Wiare / Słub
gwatca. Czwarci ktorzy Pano-
wie ich m. Sadownie pokonane
przysięga wyzwalaia / takowi su-
dzy sa bezecni. Piáci sa Siermie-
rze ktorzy sie za drugie w Szran-
kach bja h. y tych potomkowie /
także kosterowie / bekarci / y ci o.
ktorzy by na niezadnym wżynku
wchwyeni byli. Szóści / ktorzy p.
opieka zle sprawi / a w tym sado-
wnie pokonani sa. Siódmi / ktorzy
wspólnym towarzystwie albo hau-
du bedac chyrze / a zdradliwie

sie obchodzą. Ośmi / kosterowie r-
krywoprzysięzcy / y kuglarze.
Dziewięci / ktorzy sie zdradliwie
y niewiernie obchodzą / w rzeczach
im do wiernych rąk powierzonych.
Dziesięci / wśyscy t. ktorzy ludzie
trusia / plugi / Wśyny / Kościoly are Lxxxij.
Emyntarze łupia y odzierają. Je f S. S. lib. iij
denasći / Lichwiarze / Świato- art. lxij.
kupcy / fałszywi Świadkowie / y g S. S. lib. ii
ci ktorzy sie niesłusnie rodzicom arel. xviij
swym przeciwią. Dwunasci / Ka h Sr S. lib. j
cerze / Żydowie / y Pogani. art. xxxvij.

Tych ktorzy prawo swe utracili /
na zdanie sie winą troiaka Pierwsza
je świadczyć nie mogą / ani w Du xxxvij. lxx.
choronym ani w Świeckim Pra- lib. iij. art. xvi
wie: wyjawy trzy przypadki / lxx.
ieden u z strony z drady Rzeży- i S. S. lib. j.
pospolitey / drugi z strony swieto- art. xxiij.
kupstwa przeciwno Heretykowi. k S. S. lib. j.
Bo w tych trzech przypadkach art. lxx. lib. ij
mogą y takowi Świadczyć. art. xij.
Wtóra winą ich jest / yże Opiekun- l S. S. lib. j.
hą ani Rzeźnika x mieć nie mogą art. xl.
ani zastępcę w sprawie Szran- m S. S. lib. ij
wey / to dlatego / aby nie dufal za art. xix:
dnemu / ktoryby go mogł od zlo- n S. S. lib. i
dziewstwa wybawić: gdy sie sam art. xxxvij.
wybawić albo obronić nie może. o S. S. lib. ii.
Trzecia winą / yże przysięga y. art. xli.
niewinności swey dowodzić nie q S. S. lib. iij.
mogą: bo żaden występek swego ar. iij. vi.
przysięga bronić nie może / ktory
jest taką zmażą naznaczony. Tak-
towym żaden (iako wyżej sto-
iey) odpowiadać z niepominiem-
ale oni każdemu sie sprawiwać
muszą / ktoby ie iedno w czym
winil.

r S.S. lib. iij.
arti: v.
f S.S. lib. ij.
arti: xij.
t S.S. lib. j.
ar: vj lib. iij.
arti: xvj.
10
u S.S. lib. j.
arti: xlvij.
x S.S. lib. j.
arti: xxxix.
y S.S. lib. iij.
arti: xvi.
z S.S. lib. i.
arti: Li.
a S.S. lib. i.
arti: xxxvj.
b S.S. lib. i.
ar: xxxvij.
c S.S. lib. i.
ar: Lxvij.

Baczyć tu potrzeba / że ci którzy
Prawo swe wtrącili / y ci którzy nie
sa sposobni Matzenstwu / albo kto
rzy sa z tego toż / sa rożni między
soba. Bo y sami ci którzy Prawo
swe wtrącili / troiaka rożność mie
dzy soba mają. Jedni sa / ktorzy
y Sadu świadczyć nie mogą / ani
od drugiego mówić iako sa kofte
rowie. b. Drugi sa c. ktorzy wtra
caia Prawo swe w dobrach swych
że ich przedać ani oddać niemoga
iako sa ci ktorzy wystąpili prze
ciw Maieństwowi Krolowskiemu:
bo tych dobra bywają na Krola /
y do Karsu Koronnego obracane.
Trzeci sa / ktorzy Prawo swe w
trącili / y na ciełe y na dobrach.
Ta ciełe że ktoby go zabił / tedy
karanie bywa / a na dobrach / y że
potomkowie jego nie dziedziczą /
iako sa pokoiu gwałtownicy / a ci
też sa dwolacy. Jedni ktorzy
przez Sędziego bywają skazani
w tymże Prawo swe wtrącili / iako
sa wywołani / y cudzołożnicy.
Drugzy zaś / sami swymi wczynka
mi wtrącaia Prawo swe iako ci /
ktorzy w noc na cudze domy nad
chodzą / albo sie z cudzymi do
nami potajemnie łączą.

Trzeci Matki żaden nie
jest z tego toż / etc. Tu wiedzieć
potrzeba / że dzieci / sa iedne z tego
drugie d. dobrego toż: Dobrego
toż sa / ktore sie w Matzenstwie
Świętym y prawdziwym rodzą.
Z tego toż sa / ktorzy sie krom
Matzenstwa posług samego przy

rodzenia rodzą. A takowi ażkol
wiek tak sa dzieci / iako y te ktore
sa dobrego toż: ale to przed sie
opatrzone dostatecznie Prawem
aby tylko ci dziedziczyli ktorzy sa
dobrego toż / y w Matzenstwie
wrodzeni / a nie ci co sie według sa
mego tylko przyrodzenia rodzą.
Żącym ci ktorzy sa dobrego toż /
legitimi / dwolakim Prawem dzie
dziczą przyrodzonym y Matzen
skim. A ci / ktorzy tylko według
samego przyrodzenia / nie według
Matzenstwa rodzą sie / tylko ie
dno Prawo do dziedzictwa mają
a to przyrodzone. Przeto ci ktorzy
sa dobrego toż lepszym Prawem
dziedziczą niżli ci w dobra rodzi
cow swych: bo kto dwolakie Pra
wo ma do czego / ten tego jest bli
ży / niżli ten / co tylko iedno Pra
wo ma: a to sie dziecie Prawem pi
sanym / nie przyrodzonym. (Gdy
tedy Prawa z pilnością przegla
damy / to naydujemy / że gdy sie
trącaia iaka wstawa Prawu przy
rodzonemu przeciwna / tedy Ce
sarze / albo ci ktorzy Prawa wsta
wiali / naydowali y stanowili o
byczay poprawienia takowey w
stawy / iako y to przed soba ma
my że) ażkolwiek ci co sa z tego
toż Prawem pisany nie dziedzic
zą. Wszakże nayduie sie czasem
środek przez ktory dziedziczyć
mogą. (Jako kiedy przychodzi
pod moc Oycowska / albo gdyby
Ociec Matkę poiat / albo gdyby
ich Pan Zwierzchny dobrym wy
synil.)

Artykuł Biati.

Summá Artykulu.

- 1 O kletych wywołanych.
- 2 Klatwa co jest?
- 3 Wywołanie co jest? Cnnieysze.
- 4 Wywołanie dwoiákie/wistse/y

Wzliby ktory wżćimwy sławy cżło-
wiek / (máiac spráwe) w Mleystim
Práwie / niestusnie w padł w klat-
nie Papiestkie / ábo w klatwe: ábo
zeby od Biskupa ábo innych Ducho-
wnych klety byl / y od zebrania
Chrześciáńskiego wylacżony: choć-
by w tym trwał rok y šestć Niedziel /

S.S.lib.iiij.
arti: lxiiij.

y dlużej / tedy cći nienácuşa / áni żywota / áni Práwa swe-
go / áni dziedzictwa / tráci. Bo klatwa acż duszy škodzi /
ale żadnemu gárdla niebierze / by też w niey iáko kolwiek
długi czas trwał. Ale ieżliby kto byl wywołany / ábo
przez Wyrok Krolewski długi cći odsadzony / á w tymby
trwał rok y šestć Niedziel ten tráci cześć / żywot / Práwo /
y wolność: á to ieżliby sadownie przeciwo niemu posta-
piono bylo. Jákimby kolwiek sposobem kto wywołan byl /
ieżliby w tym poti wzywlanym iest / poieyman byl / idzie
mu o gárdlo.

S. S. lib. i.
arti. lxviij.
lxxj. & art.
xxviij.

Glosá.

W Artykuł iest Práwie
wykładem artykułu gwa-
tego / w ktorym napisano
o tych / ktorzy Práwo swe utrá-
cili y to / yże kłeci / y wywołá-
ni w teyże liźbie z nimt są poli-
żeni: á to wszytko rozumieć po-
trzeba o tych ktorzy słusnie kła-
ci są / á wporne w klatwie trwá-
ta. Tu zaśie w tym Artykule

stoicy o kletych / ktorzy niestus-
nie kłeci są: bo takowi Práwa
swego nietráca / iáko w tercie
stoicy.

Tu trzeba wiedzieć / że choćby
kto niestusnie w klatwe wpadł / á
zaniedbalby okazáć niewinności
swey przez co sie dopuścżá bázniejszy
kłac / tedy taki wporne cierpi y
odnośi one klatwe. † Co áżkol-

† a S.S.li. iij.
art. lxiij.
b S.S.lib. iij.
art. xxiij.
c S.S.li. iij.
arti. xvj.

† d S.S.li.
j. art. xxxviij.

wiek mu na żywocie / albo na gar-
dle / na poćciwości nie nieškodzi /
ale przed sie na duszy škodzi. † A
tak trzeba sie a. co nawiecey kła-
twy chronić y baci / choćby też y
nieślusna była. Rozsem każdy
kley ma sie dobrowolnie z Ro-
ściotła odlażyć / aby sie drudzy
z niego niegorzeli. † gdyż sie
godzi każdego Sedziego cić / y
iego sie Decretow obawiać. †
Zaczymy nie vsedł winy kragr-
ności. Wszakże dwa przypadki
sa / dla ktorychby mogli o klatwa
nie dbać. Jedna iezliby klatwa wy-
sta po appellacii w oneyże sprá-
wie / w Prawie Duchownym za-
łożoney. Druga iezliby / ten wy-
rok klatwy w sobie nioś iaka iá-
wną y nieznosną krzywdę y nie-
sprawiedliwość. Przeto wiedzieć
potrzeba / iezliby Sedzia albo kto-
ry Przełożony Duchownym nie-
ślusnie tego klat / tedy bywa do
roku zrucon z Urzędu iezliby w
tym Urząd swoy wporne sprawo-
wał / tedy na wieki Kaptaniństwo
traci. Klatwa tedy tak duszy škó-
dzi / iako wywołanie ciátu. Bo
klatwa nie innego nie jest / iedno
wyrok Sedzie Duchowne / który
wychodzi dla iakielkolwiek wy-

stepku na dusze / ktora skarana na
tym świecie inaczey być nie moze /
iedno przez przymuszenie do poslu-
szeństwa. A chekli wiedzieć ktora
klatwa ślusna jest / a ktora nieślus-
na / albo ktorey sie strzedz y baci
mamy / o tym czytaj serzey S. S.
lib. iij. art. lxiij. gdzie dostatecznie
nawdziej o karaniu Duchownym
y o Klatwach. † Nadto masz wie-
dzieć / że wywołanie nie inne nie
jest / iedno wyrok Sedziego b.
Świeckiego / dla nieposłuszeństwa /
albo występu na występcę dány
y czyniony. A to czasem jest wiet-
sze / czasem mnieysze. Mnieysze al-
bo c. góte wywołanie jest / gdy ko-
go dla występu / albo niestawa-
nia do Prawa / na głowę in con-
tumaciam przeżył / a ten pier-
wszego roku bezecnym jest / iezliby
sie go zabić niegodzi. Wywołanie
wietrze / albo cić odsadzenie / jest
potwierdzenie przez Krola onego
pierwszego wywołania / gdzie inż
dobrá ie na Krola do Kárbu Bio-
ra: y stawá sie inż bezecnym d tak
że go każdy zabić moze. † A iako
zgotá prostym wywołaniem wy-
wołany / przychodzi w wywołanie
wietrze albo Krolewskie / o tym
czytaj S. S. lib. j. art. lxxiij. & lxxj.

Artykuł Szósty

Summa Artykułu.

- 1 O początku Prawa Mieyskiego.
- 2 Prawo Mieyskie Skad rzeżone.
- 3 Od Synow Nioego Narodow
Siedmziedsiat y dwa pošto.

- 4 Prawo Mieyskie Skad pošto.
- 5 Prawa Mieyskie rzeżone / las
privatum.

poza

Drzatek Prawa Mieyskiego / y
iako Ziemi Saskiej z vpodobania
Cesarstkiego nadane jest / z tego co sie
tu niżej napiše / okazan będzie. Na-
pierwsze Państwo / albo Monarchia
poczęła sie w Babilonie / ktore Mias-
to w byłym inszym Powiatom pa-
nowało. Co Nemroth między po-
ganskimi krolmi namocniejszy / zało-
żył: y w nim wieże dziwnie wysoka
postanowił / Miasło wielkimi y szerokiemi granicami /
mury / y twierdzami obwiodł / bašty / wały / y inne obrony
pobudował: a z onego obmurowania Miasła / y dziś to
Prawo / ktorego w murze albo w Mieście in Municipio v-
zywają / IVS Municipale, to jest Prawem iednego Miasła
albo obmurowania / albo iedney osady / zowa. W tym
Mieście sam Krol mocny / y stale vmysłu mieścił z inny-
mi Pány y kšażety / y przy nich inszy vccwi ludzkie y obywá-
tele / ktore kupkami zwano. Ci vszytcy iednym Prawem sie
sadzili / ktore Mieyskim zwano / ktore imienia y podzisiey-
py dzień nie odmienilo. Oczym sie niżej perzy powie.

S.S.lib.iii.
arti. xliiij.

Glosa.

W Pismie Swietym / y w in-
szych historyách czytamy:
ze po Potopie wszystkie
świata / Noe Patriarcha on swie-
ty / y od Boga vmitowany z korá-
biu wyszedł / miał trzech Synow /
Chám / Sem / y Japhet. † Chám
(ktor też Zoroastes zowa) wyná-
lazł y wymyslił náuka čárnotsá-
ska / y siedm náuk wyzwolonych.
Lomchus też syn Noego Astrono-
mia / albo Swiázdárska náuka wy-
nalazł. Do te przyszedł Nemroth /
(ktore niektórzy Synem Sátor-
nusowym y Jowisowym być po-
wiedają) y ráde od nie wziął / iá-

to by mógł opánować / vziemwolić
wszystkie ludzkie. Sem wymyslił
purpury y inszych drogich sukń ro-
bienie / także y drogich máści sprá-
wowanie. † Od tych trzech synow
Noe poszło siedmdziesiąt y dwa
narodow / áčkolwiek wielu w ten
počet nie počytają / ktorzy tu in-
szym Narodom sie przyłaczýwszy /
žadné potomstwa nie zostawili.)
Od Japheta poszło piętnaście
Narodow / od Cháma trzydzieści /
od Sema (pierworodne / y między
wszystkimi inszymi Patriarchy)
dwadzieścia / y siedm. Ci vszytcy
gdy sie tu w wielki lud rostrze-

3

wili/wszystkie ziemie między sie rozdzielili/Semowi sie dostała Asia. Japhetowi Europa/A Chamowi (ktorego też Zoroaster zwan) Africa. (Od Chama poszedł Chus/ od Chusa Nemroth / który na ziemi moźnym być poźał: tē był dobrzym/w cieie barzo wielki/y dziwnie śmiały: takie y w reku barzo mocny między wszystkich synmi y wnukami Noego. Ten chciwością Pánowania zapalony / naprzód Pánstwo z okrucieństwem nad swemi w Babilonie sobie przywłaścił / y eo Miasto było początkiem Pánowania iego/ktore on założył między infemi Miastami/zwała się Niach/Nichad/y Calamia / w ziemi Senaor. Przetoż Bożym towarem / to jest/rozlewając krewie ludzi był zwan: to Miasto mocnemi bastiami / y infemi obronami opatrzył/y Prawo Obywatylom ustanil/ktore od onego obmierzowania Nieskim Prawem nazywał. Dostawszy tedy okrutnie tego Pánstwa / Jecta z synow Semowych / y Suphne z synow Japhetowych powinowate swe/przykładem swym napominal/aby takie okrucieństwa nad swemi/iało y on/wzywali. Ci trzy Pánowie/ Nemroth / Jecta / y Suphne rozdzielili pokolenie one światego Patriarchy Noego. A gdy sie wszyscy trzy zepli z niezliczona wielkością ludu na pole Sanaar: Nemrot Niaz śmiały / y mowny/ one wielkość ludu wszystkie kuśit sie od boiaźni Bożej, odwieść radząc im/aby budowali wieże/ktoreaby sie wierzchem nieba dosyćkła. Ale Pan Bog obaczwszy wsiete

czność / y głupstwo ich / pomieszał ięzyki ich. (O czym szerzej pisano swiete świadczy.) Przeto po wszystkich świecie rozproszeni / mieszkania sobie szukali. To miejsce w Niemieckich Exemplarzach tak stoi. Od tych po potopie czterech Monarchie były: Pierwsza Asyriorum / na wschod słońca / tam na pierwey pánował Belus Sicheorum. Druga na zachod słońca / tam pánował Archilaus. Trzecia Scytharum od pólnocy / tam pánował Tinus. Czwarta Egiptiorum / od południa tam pánował Tineus z Macta swa Semirama / która na pierwey wymyśliła płocho y ubiory / tu zakrywanie głomków Mezkich. Ten Tineus postanowił na pierwey Babilon głównym Miastem tam tej Królestwa. W którym potym (bo ten wymyślił na pierwey białochwałstwo) dał postawić obraz po Wyću swym. Potym Sardanapalus Monarchia do Medow przeniósł. Po nim królował Astiages / ktory dał Córke swa Rsiageciu Perskiemu / od tego poszedł Cyrus / po ktorego śmierci / wrócił sie zas Monarchia do Babilonu / tam trwała aż do tego czasu / gdy Alexander tam przyciągnawszy / y zwycięstwo otrzymawszy / Monarchia do Greciei przeniósł / gdzie trwała aż do Pánowania Rzymstiego (o czym niżej w articulo wj. wstyszy). W ten też czas królował Phalec / eo sie rozumie oblażony / y były zburzone lxxij. Językow / aphalet królował potym / Cyrusem / y w iego pokoleniu został ięzyk Żydowski. A tak i

stał każdy baczyc może/je Prawo
2. Mieyskie w Babilonie sie poče-
ło; bo wszyscy w nim mieśkańcy/
jednym Prawe osadzeni byli /kto-
re Prawo Mieyskie zwano. A tak
to Miasto było początkie pāno-
wānia / y Prawa Mieyskiego.
Wszakże ustawy wszystkie /które
były w Babilonie/ y w Persiey po-

stanowione / zaginęły / y wiecy
ich nie wzywają. Prawo tedy
Mieyskie osobliwym Prawe jest /
nie iawnym/ albo pospolitym /iā-
ko y to Maydeburskie osobliwe
Prawo iedne Miasta jest. Tak
że Sp. Sa. b osobliwe Prawo jest
z Ziemię Sāsłiey /które oni sobie
za Przywilej mają.

a S. S. lib: iij.
arti: xliij.
5

b S. S. lib: i.
arti: i. xxx.

Artykuł Siódmy.

Summa Artykuła.

- 1 O przemienieniu Krolestw/ y iā
to Monarchia wszystkie swia-
ta na ostatku do Rzymian
przeniesiona była.
- 2 O Monarchiey Assyryjskiej.
- 3 Bātwochwałstwa skad.
- 4 O Monarchiey Medzkiej.
- 5 O Monarchiey Perskiej.
- 6 O Monarchiey Greckiej.
- 7 O Monarchiey Rzymskiej.
- 8 O podwyższeniu Sylwestra Pa-
pieża przez Constantynā.
- 9 Papiępskiej Coronaciey usta-
wienie. (Cesarz.
- 10 Kto wyższej/ ieżli Papięś żył.
- 11 Argumenta/ yż Papięż wyższej.
- 12 Argumenta temu przeciwna.
- 13 Zgoda tego sporu.
- 14 Prawa Swieckie niemāła Du-
chownym Prawom škodzić.
- 15 Leges rē. tabularum skad.
- 16 Lacedemonijczycowie wpāmis-
ci / a Atheniensowie na piśmie
Prawa mieli.
- 17 Imiona dziesiaći Mezow/
ktorzy Prawo poprawiali.
- 18 Kłowe Prawa iako weszły.
- 19 Księża skad rzeżone.
- 20 Mānistwa skad. (jest 2
- 21 Lenne albo zakupne Prawo co
- 22 Ktore Krolestwa w ktore
Ksiestwa posły.

Pisanie Prawa Mieyskie objaśnia-
iac. Jest tego potrzeba / aby sie też to
nie zaniechało / iako długo Pāństwo/
albo Monarchia (w Babilonie) nie-
odmiennie trwała niżli do Greków
przeniesiona była. Trwała tedy
Monarchia niż do Greków przyszła/
iż do ostatnie Krola Perskie Dā-
ryusa /ktore Alexander wielki Mā-
redonśki Krol zwyciężył; a od tego czasu odmiemilo sie
Krolestwo Babilonśkie / y do Greków przeniesione

było /

S. S. lib: i. ar:
i. lib: iij. ar:
xliij.

oyło / y tam trwalo do tąd / aże Kzymianie wysięk pr-
wie świat opánowali. Potym lulium Cezarem ná Cezárski
stolec obráli / y do tego času Kzym / aż do dziśieyszego dnia
Monarchia dzierży : á to z strony Piotra S. / dla którego
y dziś głowa iest wysiękiego Krześciaństwa / y ma od Bo-
gá Swierchność Kzymsta dwa mieczá / ktore znaczą
dwoiaka władza / Duchowna y Swiecka. Papież wlas-
nie Duchowna / á Cezarz Krześciański (ktory Krolem
Kzymskim iest) Swiecka : á to dla obrony Kościoła S.
Także ieżliby czego Papież pohamować nie mogł / powi-
ńien go Cezarz podpomoc / także y on Cezarzá gdyby tego
potrzeba była. A tak ieden drugiemu / bronić Kościoła
Swietego / ma być ná pomocy.

Gdy tedy Państwo wysiękiego świata / iuż do Kzy-
mian przeniesione było / ná ten czas bez práwa żyli Kzy-
mianie / każdy wedlug żadzey swey / czyniac co sie komu
podobáło bez wśelkiey skargi / bez Sadu / y bez karania.
Bo Práva / ani Drzedu żadnego nie mieli / wedlug kto-
rego / y przed ktorzymby mogła skarga zaczęta być : to tak
dlugo trwalo / aże z Aten do Kzymu Práva pisane przy-
niesione były. Potym kázali po Miasztach y ná miejscach
pospolitych czynić y stawiać znak reki / po kóy znacząc : skąd
y po dziśieyszy dzień roczny (to iest / reka posłubiony) po-
kóy między ludźmi iest.

S. S. lib: iij.
ar. lvij. lib: j.
art: Liiij.

Nyslac potym Kzymianie o tym / iakoby Państwo ich
rosterżone było y iakoby pod Swierchność Kzymsta wysię-
kie Ziemie podbili / Zamki y inne obrony w ziemiach budo-
wali / z ktorych potym Sasziady / y wśytkie inne / ktorzy sie
Swierchności ich przeciwwili / trapili / náieżdżáli / y podbija-
li. Potym rádzieli o sadzeniu onych Zamków / y Miaszt ná-
budowanych / y obrawşy niektóre meze stanu Kycerskiego
przełożyli ie nád onymi zamki / y inne twierdzami / y tamże
potym Práwe zakupnym / albo Lennym opátrzyli. Chcąc
tedy one ziemie / ktore podbili / tym lepiey opátrzyć / myślili
otym iakieby im wstawy / y Práva nádać. Postánowi-
li tedy każdej Ziemi Práva / wedlugiei wlasnych Wil-

Artykuł Siódmy.

31.

Kierzom: takieliatie też y Saska Ziemia do tych czasow
ma od Constantina / od Karla Cesarzow nadane. Bo te
Ziemie / iako Saska / Bawarska / Szwabaska / y Franko-
nia / Krolestwa byly / po ki byly od Rzymian niepodbite /
y zholdowane: ale kiedy już pod moc Cesarstwa przysply /
w Ksiestwa sie odminiely.

S.S.lib: iij.
ar: Liiij.

Glosa.

Wklad Artykułu tego /
aż wiecey tych ktorzy
historie pisa / niż tym
ktorzy sie prawem bawia / nalezy /
(abowiem iest wssystek o tym / iako
to Krolestwa z iednego Narodu
do drugiego przeniesione byly)
wsakże aby ten snadniey wyrozu-
mian byl / omyslu tego / ktory ten
Przywilej Maydeburzanom pi-
sat / nastadnuic nieco / trotko o
tymże powiemy. (Assyryczyko-
wie napierwy po Temrocie swia-
tu wssystkiemu panowali / ktorych
panowanie naznacza niysse miedzy
innymi trwalo lat tysiac y trzy-
sta. Belus Temrotides / ktorego
Assyryczykowie Saturnus omyl-
nie zwali / to Krolestwo napier-
wy a. rzadzil / a mieklat w Ba-
bilonie. Od te sie skazadne kstwo
chwalsstwo zaszelo. Abowiem po
iego smierci Linus syn ie / przez
smierc Dycy swego zatosny / dla
pociechy swy / Dycowski wyobra-
zenie sobie wyrzezac kazal: ktore-
mu tak wielka zesc wyrzadzal /
ze zlozynicy kazdemu / ktory do
onego obrazu wcielt / wystepki od-
puszczal. Na ostatet y obywatela
Krolestwa onego / onemu Bat-
wanowi / Boska zesc przy-
wlaszczac pozeli. Trwalo

Krolestwo Assyryskie az do czasu
Sardanapalus ostatniego Kro-
la ich. Ktory wdawszy sie na zby-
eki / wssietechnieyszym sie stat / y gor-
szym niż nieciasta. Tego Arbaces
Hetman iego / miedzy zebraniem
nierzadnych niewiast nalawszy /
zabit. A yz ten Arbaces Medczyk
byl / przeto Monarchia od Me-
dow przeniosl / gdzie trwala przez
259. lat / az do czasu Astiagesa
ostatniego Medskiego Krola / kto-
re Cyrus Krol Perskiej zwoycie-
zywszy / Monarchia do Perszey
przeniosl. Tenze tez Baltazara
Chaldeyskiego y Babilonskiego
Krola (ktorego przodkowie od-
strzelili sie byli od Assyryczykow)
zwalczyt. A stolec iego Babilon
Miaasto przepysne natychmiast
zburzyt. Potym y przeciw Cresu-
sowi Lidyskiemu Krolowi ktory
pomoc Babilonszykom dawal /
iechal / y iego bez pracy porazil.
Trwala tedy Monarchia w Per-
sow 254. lat. az do Daryusa o-
statniego Krola ich dzirwnie mo-
znego / ktorego Alexander Krol
Macedonski trzykroć sie z nim
podkawszy / trwawym bolem zwy-
ciezyl / y Panstwo iego posiadl.
A ten potym chcac aby po nim
iemu rowny w potomnych ludzi

4

5

a S.S.lib: iij.
arti: xliij.

niepowstat

6

7

o S.S. lib. iij.

art: Lviij.

*

o S.S. lib: i.

arti: i.

d S.S. lib iij.

ar. Lijl. lvij.

niepowstał / po śmierci swej Mo-
narchia między dwanaście tow-
rzyśców swych / którzy z nim zmo-
doci rośli / rozdzielił / y uczynił
je dziedzicami tak wielkiego y fe-
rokiego Królestwa. Od tego cza-
su wstało Królestwo Babilońskie
a było do Greków przeniesione /
tamże trwało aż do Persusa osta-
tniego. Macedońskiego Króla:
który od Rzymian zwyciężony /
y przez Pawła Aemeliusa z dzie-
ćmi pospół y ze wszystkim skarbem
Królewskim do Rzymu / przywie-
dziony / ożył w wszystkiego ludu / y
dziwowanie na się obrotił. A
tak Monarchia od Greków do
Rzymian przeniesiona była / gdzie
po dzisiejszy dzień trwa z strony
S. Piotra / który głowa wsty-
skiego Krześcijaństwa jest. A
dwa miecza / władza dwoiaka /
Duchowna y Świecka znające
ma. Duchowny miecz Papiezo-
wi / a Świecki Cesarzowi zlecon
jest. Ale władza y moc Kościo-
ła Rzymskiego nawicecy się ro-
strzewiła czasu Constantina wiel-
kiego / który był od S. Sylwe-
stra Papieża okrzyżcon / y od trze-
du uzdrowion. Ten gdy przez
znamię Krzyża S. które z Nieba
widział Marcentiusa zwyciężył /
inse Tyranny odpędził / y Pań-
stwo wzmocnił / czyniąc dzieki
Bogu. Pałac swój / który La-
teranense Palladium y dziś w
Rzymie zowa / Sylwestrowi / y
namiastkom jego darował. Po-
tym y Koronę z głowy swej /
plaszcz świąteczny / albo z purpury
wrobiony / y inse wszystko odzie-

nie Cesarzkie nań włożył. Wła-
do / dał mu Berla Cesarzkie / y
wszystkie znaki / y postęski Ma-
iestatu Cesarzkiego. A iako rozma-
itymi dostojenstwami było słachcio-
ne Rycerstwo ie / tak też kapłany
Kościoła S. Rzymskiego słachcio-
y zdobyć rozkazal / Orzedy Rząd-
nialskie / Officialskie / Komorn-
skie / y inse Duchowne postanowił
Władto postanowił / aby on do-
stanieyszy Pastora y ie namiastko-
wie / Koronę którą mu był z gło-
wy swej dał ze złota najczystsze-
go / y drogich kamieni wrobioną / ko-
ronowani byli / b. a to wszystko
tu wieszysz wćciwosci Piotra S.
Władto wszystko ten / tak Krze-
ścijański Pan / na znak wieszego
wnizienia / konia za wodze pod Pa-
piezem Sylwestrem trzymał / kto-
remu potym y namiastkom jego
Miało Rzym / y Pałac swój /
y wszystkie Włości Ziemi dawa-
wał: a Państwo Stolec swój
na wschod słońca przeniósł / a tam
Miało sławne / które potym od
Imienia swego Constantinopolim
nawołwał / został. Mogłby kto
rzec / iakoż stał między niekto-
rymi wątpliwosc roście / ponie-
waż te dwa miecza Rzymskie
władzey zlecone między dwie oso-
bie się rozdzieliły / to jest / że przy
Papieżu Duchowny / a przy Ce-
sarzu Świecki został / kto wzd-
yż tych dwu wyższy jest? O czym
rozne c. są mniemania ludzkie.

A tak weźmiemy naprzód ar-
gumenta wżonych w Prawie Du-
chownym / którzy twierdzą że
władza Cesarzka ma być podległa
władzey

władzey Papiestkney / a tego tak
podpierają / y dowodzą. Wła-
dzy Papiestkney zlecił Pan Bog
Kluźce Królestwa Niebieskiego /
y dał iey moc na ziemi zwięzować
y rozwięzować. A ponieważ
Papieżowi władza Duchowna /
a Cesarzowi Świecka dana jest / a
rzeczy Niebieskie albo Duchowne
zacnieysze są niżli Świeckie / albo
dożęane: przeto słusnie Cesarz
ma być mnieyszy Papieża / y iemu
podległy. † Przy tym też y to
mówią: że Duchowienstwo jest
lud pomazany / y wybrany z ro-
du Królewskiego / a tym dowo-
dzą / a słusnie Papież ma być gło-
wa wszyckiego Krześcianstwa /
y iemu ma być poddany każdy
Krześcianński Głowiek. Jesli
mu tedy wszycki Krześcianie
posłusni być powinni: toć słu-
sna aby mu ten posłusny był /
który inſe do posłuszeństwa ie-
go / mieżent przynuszać powi-
nien. ✠ Wtore Argumentum
ich jest to: że Papież ma moc /
y władza czynić / to co Cesarz
wi czynić należy: iako Bektarta
dobrym uczynić / w oboim / to jest /
Świeckim y Duchownym. Prá-
wie może: a iezli to może uczy-
nić w oboim Práwie / toć y in-
ſy czynić / y sadzić w oboim Prá-
wie może. Nádto † Cesarz po-
winien uczynić wyznánie wiary
przed Papieżem / a on go ma wy-
słuchać / y rozeznąć / iezli dobrze
wierzy / iezli nie jest w kłatwie / ic.
Abowiem Papież Cesarza d. kląć /
y z Stolecá złożyć może / za słu-
snyimi przyczynámi. † Cesarz

też pomazanie / albo poświęcenie
swe od Papieża bierze. Nádto ie-
ſże. Papież przenioſt Stolec /
albo Królestwo Rzymſkie z Gre-
cyey do Niemiec. Ktemu Cesarz
Papieżowi hołduje / y przysięga.
Jezliże tedy Papież ma taką
władzę nád Cesarzem / toć pe-
wna / że jest wyższym niż Cesarz.
Ná tych / y takich argumentách
sadzą się Duchowni. ✠

Przeciwko temu mówią zaś v-
żeni w Práwie Świeckim / że
Cesarz jest wyższy niż Papież / a
mniemania swego tak podpiera-
ją. A mówią / że Cesarzowi da-
ny jest y zlecony miecz Świecki /
którym powinien / Práwa / Sprá-
wiedliwości / Wdow / y Sierot
bronić / y występne karác: dlate-
go / aby gniew Boży ubłagan
był / czego Duchownym zabronio-
no. † Abowiem iezliby był Papież
miał mieć oboie Práwo / y oboie
Sady w rękú ſwoych / nierozdzielito
by się było ná dwie osobie: a też
rzekł sam Pan: moie Królestwo
nie jest z tego Świata. † A nie za-
kazanoby było Piotrowi / aby
mieczem nie wojował / ná on czas
gdy mu rzeżono: Wtoż miecz
twoy do poszew: bo kto mieczem
wojuje od miecza ginie. Przez co
nam dał rozumieć / aby się Papież /
ani żaden Káptan w rzeczy Świe-
ckie nie mieſzał. A iezże ktemu
gdyby Papież był wyższy niż Ce-
sarz / tedyby ſty Apellacie od Ce-
sarza do Papieża / ale to nie jest:
przeto wyższym być niemoże.
Nádto Cesarz częſem bierze poda-

12

3

tki / albo czynię Kościołom / nie
Papież. † A też Cesarza Churfi-
stowie obierają / a nie Papież. †

13

A jeślikolwiekby się też
mogło wiecie / y na te / y na owe
stronie powiedzieć / ale: abyśmy
się w długą rzecz niewdawali /
przystapiemy do tego / iakoby te
sobie przeciwne Argumenta zgo-
dzić / y władzę każdego Pra-
wodziwie okazać. A tak to zam-
knięcie tego sporu albo dysputa-
cyey będzie.

† Pan Bog wszechmogący gdy
Niebo y Ziemię stworzył napier-
wey dwoie światło / Słońce
y Miesiąc aby nam na ziemi
świeciło / które nam znają wład-
zę. Słońce znaczy władzę Pa-
pieścia / a Miesiąc znaczy wła-
dzą Cesarstwa. Miesiąc świeci we-
dnie / to jest duszy / a mniejsze w no-
cy / to jest ciała. A iako Miesiąc
bierze światłość swą od słońca / a
im dalej od niego odstepuje / tym
zupełniejsze światło ma / tak też
Cesarz bierze poświęcenie pomia-
żanie / y koronowanie od Papie-
ża / które skoro otrzyma / ma też
iuzi swe zupełne światło / to jest
zupełna moc / y władzę. Taka
tedy jest różność między tymi
dwoma głowami wstyć Krze-
ścianstwa / iaka jest między Słoń-
cem a Miesiącem / że Papieśka
władza jest we dnie / to jest nad
Duszą / a Cesarzka w nocy / to jest
nad rzeczami Świeckimi. A ta
władza (to jest miecz świecki)
ma być ustawicznie gotowa czynić

o miarę S. Krześcijaństwa : bo te-
go Duchowienstwo potrzebuje /
aby ich broniono od krzywdy / y
od gwałtu / co Świeccy czynić
powinni. Przeto y Duchownych
Świeccy dla dusznego zbawie-
nia / y Świeckich Duchowni dla
obrony potrzebuja. A tak nie
jest jeden wyższy niż drugi / ale
każdy ma władzę od Pana Bo-
gą. A yż się wyżej powiedziało /
że Duchowienstwo jest wybrany
lud między innymi / tedy to musi
rozumieć / że do spraw Ducho-
wnych / iako są Krzest / Spowiedź /
y inne Sacramenta Kościelne. A
przeto pomazują głowę / Asia-
żetom Duchownym / a Świeckim
nie pomazują. Bo gdy Cesa-
rz poświadcza / tedy go pomazu-
ją na krzyż między toporkami / a
to dla różności offooby Świeckiej
y Duchownej. A yż Papież Ce-
sarza koronuje y poświadcza / tedy
to czyni z powinności Wrzedu
swego / a Cesarz tym położywie do-
browolnie posłuszeństwo. Papie-
żowi: bo choćby od niego poświe-
con nie był / przedsiębył Cesa-
rzem. Abowiem on dostaje Wrzedu
od Electorow / gdy na Króle-
stwo Rzymskie obran będzie Pań-
stwa Cesarzkiego dostawa mie-
czem / a imienia Cesarzkiego dostaje
przez poświęcenie Papieście /
które Papież wczynić powinien /
gdy mu zgodne obranie Cesarzkie
oznایمione będzie. Przetoż po-
winni Churfirstowie z Cesarzem
na pomazanie iechać. Powie-
dziano się też wyżej / że Papież
może czynić to / co Cesarzowi na-

też

leży: tedy to masz rozumieć / że te-
go we wszystkim czynić nie może /
chyba w niektórych sprawach
Abowiem CESarz nie wtraca
się w sprawy Duchowne / chyba
z pewnych przyczyn / y słusnych:
tāt sie też Papież nie ma wdawać
w sprawy Świeckie / okrom pe-
wnych y słusnych przyczyn.

14. Do tego wszystkiego / y to wie-
dzieć niewadzi: że Prawo Cesar-
skie nie wstępuje ani szkodzić
Prawu Duchownemu niema: Abowiem
w rzeczach Duchownych
wola CESarska niema być nad
Prawa Duchowne. A co się Ro-
kościota dotyczy / w to się Cesarz
wdawać / y tego stanowić niema:
Toż też masz rozumieć o Papieżu /
y Prawie Duchownym / które też
rozkazuje trzymać / y przestrzegać
Praw Cesarzkich. O czym Leo
Papież do Lotariusza Cesarza pi-
sał / y coby się stało przeciwko ie-
dnemu Prawu / to się z drugiego
naprawić może / iako pisał Jan
VIII. Papież. A tāt iako żadem nie-
ma wstawiać Cesarzkimi gár-
dzieć / tāt też przeciwko wstawiać
Rzymskim / y Oycow świętych
nauce / żaden się zastawiać niema.

Stąd tedy bążyć możesz / iako
sobie każdy z nich wważać masz /
zwłaszcza cokolwiek do dusznego
zbawienia / y do rzeczy Ducho-
wnych należy / w tym Papież jest
nad Cesarza wyższy y każdy głó-
wicek chrześcijański Papieżowi po-
słuszeństwo powinien / gdyż on
jest Oycem naszym z strony wiary
S. Krześcijańskiej / y temu jest
zwierzona Matka nasza Kościół

S. Krześcijański Stąd wszyscy
Duchowni bronić y wspomagać
każdego / ich obrony potrzebuja-
cego / powinni. Ale każdy obroń-
ca w każdej sprawie ma pierw-
obaczyć / teżli mu przystoiey rzecz
ona / która przedsię bierze / sądzić
albo nie: teżli przystoiey / niechay
sądzi / a teżli nieprzystoiey / niech-
ay pusti do tego któremu to sa-
dzić należy. O czym napisał Pa-
pież Alexander w te słowa. Je-
zliby dwa przeciwko sobie co-
mieli / a ieden odwoływałby się
na nas / drugi na swego własne-
go Sędziego / tedy ony sprawy
sądzić nie mamy / chyba by wła-
śnie do Sadu naszego należa-
ła / etc. A choćby też sądził / tedy
przedsię on Sad niewiaze strony
przeciwney: bo każdej sprawy za-
den sądzić niema / iedno ten komu
to właśnie należy y przystoiey. ✕

W tych / zas / rzeczach które do
obrony Świeckiey należą / Cesarz
wyższy jest Papież. A to się sobie
nie przeciw / y owsem Papież pod-
czas wprawo Świeckie / iako y Ce-
sarz w Duchowne z pewnych przy-
czyn wdąć się może. A ponieważ
wszystek świat te dwie głowy roz-
dzić ma / słusna rzecz aby ich
władza iednaká y równa była / a
przy każdym / aby iego Urząd / y
powinność została. Jakoż każdy
z nich z powinności swey ma prze-
strzegać Urzędu swego / tāt iako
mu jest od Matki to jest / Kościo-
ła S. Krześcijańskiego nāznāżono.
Czego jezliby nie czynił / a któreby
kolewiek z nich to przestąpił / bądź
Papież / albo Cesarz / tedyby mu-

siał za to karanie podiac / także
takieby mu wstawiono: a coby kol-
wiek cierpiat / tedyby cierpiat / nie
iako Papiez / albo Cesarz / ale iako
złotyńca. † A powinien ieden
drugiego. Ku obronie Krześciań-
stwa wspomagać / iako nalepiey /
y napotężniey może zawse / gdyby
tego ieden od drugiego potrze-
bowat.

Rzymianie bez praw żyli

15 A Rzymianie od założenia Mi-
sta żadnych Praw pisanych nie
mieli / ażę Numma Pompilius /
ktory na mieysce Romulowe na
Krolewstwo Rzymskie wstąpił /
napierwey Rzymianom Prawa
wstawiał. Potym gdy lud po-
spolity wścężnych Urzedników
cierpieć niemogł / dziesięć Mężow
sobie obrali: y dali im moc stano-
wienia Praw / ktore im oni od A-
theniensow / y Lacedemonczykow
na Laciński ięzyk przelożone / na
dziesięci tablicach Stoniowych
do Rzymu podali. A brali to tak
z pisane: iako y z zwyczajow La-
cedemonskich (Abowiem Lacede-
monczykow to co za Prawo przy-
mali / pamiętali y w gtowie no-
sili: a Atheniensowie zaś tylko pi-
sanych Praw przestrzegali.) Ale
16 yże potym ięszę niektórych rzeczy
niedostawało / niektore popra-
wienia potrzebowaly. Dana za-
ś była moc dziesięciom Mężom
(przez cały rok) Praw y Vstawo-
nych poprawiać / przyczyniać / vi-
mować / y iezliby potrzeba była
wykladać. Ktorzy czyniac temu
dosyć dwie tablicy ięszę przyczy-

nili / skad ono Prawo zwano Pra-
wem xij. tablic Lēges duodecim
tabularum. A Imiona tych dziesięci Mężow
ktorym takowa władza dana by-
ła / te są e. Appius Claudius / Titus
Gennatius / Publius Festus / Spur-
rius Posthumus / Publius Sulpi-
cius / Aulus Manlius / Lucius De-
tarius / Caius Julius / Publius Cu-
riatius / Titus Romulus. † To
Prawo dwunastie tablic było
Rzymian postanowione we trzy-
sta lat. Po założeniu Rzymu. † A
yżeby te Prawa były w księgi na-
pisane / Pompeius Senator Rzyms-
ki / napierwey z tych przelożonych
y niezbożnych Sedziow skonczy-
nie mogł. O toż sie potym y
Cesarz Eusit / ale y ten był zabie-
nim tego dokonczył / y tak potym
potrosze starodawne Prawa / da-
wnością prze niedbalstwo ludz-
kie / uiszczały.

18 A Kłowe Prawa y Vstawy po-
czętyś od Constantina Cesarza
(od ktorego też Saxonowie Pra-
wa swe mają / potym od potom-
kow iego potwierdzone.) Te były
pomieszane / y nieporządne. Aże
Theodosius Augustus albo Minor
na przykład Gregoriana / y Zeno-
mogeniana księgi od Constanty-
na zaczęte porządnie spisał / po-
dlug porządku Cesarzow / pod
ktorym imieniem vstawy każde-
go z osobną / co ktory vstawił /
spisane były. Te Księgi od swe-
go imienia nazwał Theodosia-
num Codicem. Potym nastat
ślachetny Cesarz Justinianus /

ktory

ktory wszystkie Prawa Cesarstwie
ozdobit / y obiasnit / y odrzucivsy
niepotrzebne a potrzebnejsze tez
przydawsy / obiasnit / y nadobnie
spisat.

Obrawsy Rzymianie

niektore ludzic Rzeskie / nad in-
nymi ie przetozyli / to tak masz ro-
zumiec ze Rzymianie gdy Ziemię
pod swoa moc podbili / a wszystkie
role ich byly / postanowili na o-
nych / nieprzyiacielom pobranych
twierdzach niektore Wodze / kto-
re zwali Ksiazety: aby oni rza-
dzili poddane ich. Abowiem Ksia-
ze kazde Wodzem iest rzeczone / ze
lud / zwlaszcza wojenny / wodzi f.
y iemu Ksiestwo od Pana / albo
Krola zlecone iest. Tym Wodzom
albo Ksiazetom / zleceui byli Zol-
nierze / kto re oni swym kofstem cho-
wali / dla obrony Panstw Rzym-
skich a na ten kofst tedy role y in-
Dobra trzymali / y z nimi / co sie
im dzialo czynili / nymowali / da-
wali / re. wszystko za umowionym
podatkiem / albo czynsem z ktorego
Zolnierze oni chorwali / a co zbiera-
to / to Rzymianom oddawali.

Gdy sie potym Rzymianom v-
przykrzyto / Zolnierze wstawicznie
wielkimi kofstem chorwac: one zam-
ti y Ziemię g. Ksiazetom Len-
nym / albo zakupnym Prawem /
rozdawali aby z onych imion stu-
zyli / gdyby tego potrzeba byla.
Ksiazeta zas onych dobr czesc
cymze Prawem Zolnierzom swym
dawali.

10 (Stadze sie Manifestwa pocze /

ci zasie chlopom one role nymo-
wali dziedzicznie z pewnych Gyn-
sow. Te chlopy / ktorzy sie na
tych Gynsach rodzili / zwano A-
scripticios. z tymi Panowie albo
Zolnierze oni / Prawo nieiatie /
wedlug spolny umowy stanowili.
A cokolwiek miedzy soba okolo
takowych dobr zamkneli / y po-
stanowili / to za Prawo miano /
ktore zwano Lacinskim ięzykiem
Ius Emphiteoticum. ktore iest Co-
tract / albo umowa dobrowolna
okolo dobr / iatich / ktore dawane
bywaja z iakakolwiek conditia /
albo z pewnego Gynsu / albo z ia-
kiekolwiek insey poslugi. A on-
one dobra spravic y z surowego
korzenia wykopac iesti przed tym
niesprawne byly / powinien. Ta-
ktore obowiazanie albo Contract
bywa Prawem obudwu / to iest /
Pana / y poddanego / ktore zowa
Emphiteosis / iakoby Lenne / albo
zakupne Prawo. Dzis takim spo-
sobem y spravione Dobra dawane
bywaja / z ktorych albo pienie-
zna / albo Wojenna posluga we-
dlug umowy czynia / y taka spol-
na umowa miedzy nimi za Pra-
wo idzie.

(Niektorzy tez tak Emphiteo-
sim opisuija / yz to iest Contract
rozny od nymu / y od kupna / kie-
dy komu cze pozwola z Gynsu al-
bo pienieznego / albo iakiegokol-
wiek inzego).

A przychodzac do konca Ar-
tykulu / gdzie stoicy / ze nie ktore
Ziemie Krolestw przed tym byly
h. to baczyt potrzeba / ze Sáro-

nowie

21

S. S. inpro

g S. S. lib. ij.
art: Lvij.

22

f S. S. lib: ij.
ar: lvij. lib.
ar: liij. libi
ij. artie liij:

h S. S. lib: iij.
arti: xliij.
k S. S. lib: iij.
ar: liij. lxij.
i S. S. lib: iij.
arti: xliij.
I. M. inprol:

nowie przedym Petraculi rzece-
ni / ktorzy byli ostatkiem Woyska
Macedonskiego / W okreciach do
tey Ziemi / w ktorey siedza / przy-
plynawszy i. Turingi podbili / y
osadzali Krolestwa iako Sakcie /
Frankonskie / Szwabskie / i. c. a na
ten czas ieszcze nie byli Chrzescia-
ny. To tak trwalo aze do czasow
Constantina Cesarza / ktory pod-
biwszy ie / wiadry ich Chrzescianski
nauczyt / y Prawa im wystawil a o-

ne Krolestwa w Ksiestwa k. od-
miniet. † Salegrabia Rheniski jest
Ksiazciem Bawarskim Salegra-
bia Frankonskim jest Biskup Mo-
guiski / Salegrabia Szwabski jest
Biskup Trirski / Salegrabia Grun-
skim jest Biskup Koleniski / y stad
sa Electormi : a maia pod swym
holdem / albo posluszenstwem
Ksiazetą do Salegrabstwa tam
tego nalezace / tych tytul jest po
Lacinnie Superillustres. †

Artykul Dsiny.

Summa Artykulu.

- 1 O Prawie y potwierdzeniu Ce-
sarza Rzymskiego.
- 2 O powinności ludzi Rycerskich
- 3 O przysiedze Cesarzkiej y Kro-
lewskiej.
- 4 Stan Rycerski dwoiaki.

- 5 Stopnie stanu Rycerskie ktore
- 6 Sedziowie maia byc w veciwo
- 7 Pieniadze stad posly (sci.
- 8 Cto dla czego wystawiono.
- 9 Przyczyny dla ktorych Cesarz
dostojność traci.
- 10 Cesarza kto ma Sadzić.

S. S. lib: iij.
ar: Liiij.

Ksiazetą tedy / y inni wolni Pa-
nowie ze wszytkim Rycerstwem zie-
chawszy sie z Rzymian / Radzili o-
tym / iakimby Prawem Panstwo
ich opatrzone byc miało. A posta-
nowili spolnie Krolowi Rzymskie-
mu Prawo y ze on Stolec Rzym-
ski rzadzić / y bronić go (z strony
Piotra Swietego) Mieczem
Swieckim powinien. Skad y podziś Dzień Rzym-
skim Obrońca Práva jest nazwan. Ten od ktorego-

Kolwiek

Kolwiek Powiatu Niemieckiego przyedzie / tam mu
sa wolne wpytkie Sady / y Prawa wszystkich Miaszt:
takze mu też sa wolne Cła / y Mlinica wkłady Ziemi do kto-
rey przyedzie / przeto / yże on Obrońca Rzymskim jest: y
nie może swy cci narużyć ani gardła trącić / iedno ze trzech
przyczyn. Pierwsza / iesliby stolec Państwa Rzymskiego
niszczyc chciał. Wtóra / iesliby ludziom niewiernym był
pomocen / y on mnożył. Trzecia / iesliby własna Małżon-
kę porzucił. Jesliby z tych trzech w ktorey przeświadczon
był / tedy ma być na śmierć sadzon. A ma mu być głowa
złota siekiera wcieta / dlatego yże miecz Swieckiego
ktorego źle używał / już na ten czas niema / ktory mu
był dan / aby nim Sadził / y karał wpytkie króży niepra-
wość mnoży / ktory miecz ten on zaś poruczył wpytkim
Sedziom (w starych Niemieckich Exemplarzach stoley
wpytkim ludziom Rycerskim) aby wdow / sierot / y Bo-
żych domow bronili / niesprawiedliwość tepili y tłumili /
a sprawiedliwość twierdzili / y mnożyli / czego on sam nie-
czynił. Przetoż wpyscy Sedziowie / albo ich Namiestnicy /
y słudzy Drzedowi / mają sadzić każdego źle czyniacego /
y w tym według Prawa przekonanego.

S. S lib: iij.
art: Lx.

S. S. lib: i. ar:
i. lib: iij. ar.
Lvij.

2

Alako Sedziowie mają miecz Swiecki od Krola / tak
też Duchowni mają Duchowny miecz od Papieży:

Glosa.

Oniemawaby a. po pro-
żnicy Prawa stanowią-
ne były / iesliby tych kto-
rzyby ich używali y bronili nie by-
ło. A między wpytkimi którzy
Prawo y sprawiedliwość bronić
mają / pierwszym b. jest Krol
Rzymski / ktory używa mie-
cza Swieckiego z strony Pio-
tra Swietego. Skąd jest po-

spolitym c. wszystkich ludzi Se-
dzia / przeto też słusnie od niego
Prawa misieyskiego Artykułu po-
czynają. Krol tedy obrany po-
winił naprzod Kzesey hołd od-
dać potym d. ma przysiądz / że
chce Sprawiedliwość czynić /
y mnożyć / a nieprawość tepić / y
niszczyć według możliwości swej. A
ta przysięga te ma być wte słowa

Przysięgam

3

*
[S.S. lib. j.
arti. iij.

†
[S.S. lib. iij.
arti. Lij.

†
[S.S. lib. iij.
arti. Lij. lib. i.
arti. lviij: glo.

a S.S. lib: iij.
arti: lxij.
L. M. arti:
xviiij.

b S. S. lib: i.
arti iij.
c S.S. lib. iij.
arti: xxvj.

d S.S. lib. iij.
arti: Liiij.

Przysięgam Panu Bogu wse-
chmogacemu / y Synowi iego ie-
dnorodzonymu Panu naszemu Je-
su Chrystusowi Duchowi Swiete-
mu / y wielebney Matce Bozey
Pannie Czystey Maryey / przez
cztery Ewangelie / ktore w reku
swych teraz trzymam (y przez
cztery Ewangelisty) y przez S.
Archangioły Michała / y Gabry-
elą / yże chce czyste Sumnienie y
wierna posługe zachować Panu
swemu Najświeższemu Panu / Pa-
nu S. a to z strony mnie teraz zle-
conego od nie rzadzenia / y Prze-
du : w dobrach iego żadney robo-
ty y pracy / iakokolwiek ciężkiej
sie niezdramiać. Chce sie też
wrym mnie poruczonym Wziedzic
wselakich złych nauk / y zdrady
chronić / y wiarować. Przysię-
gam też / yżem iest Głowiek Wi-
ary prawdziwey Pomocnicy Krze-
ściństwa / ktory nigdy żadnym
obyćciem przeciwieć sie nie bede
(y insym niedopuszczę) iako na-
lepley y nabarżey bede mogł. Jż
też tego Wzędu nie dostał za za-
dne dary / ani obietnice : y chce sie
cnotliwie / y przystoynie z podda-
nymi Pana mego obchodzić /
przestawiać natych dochodziech
ktore mi sa naznaczone. Prawa
też Państwa tego umieć y prze-
strzegać chce / a tego nie opuścić
dla miłości / miłosierdzia / zdro-
ści / nienawiści / y pożytku. Przy-
sięgam też / yże Dobrą Państwa
tego mnie zlecone / y zwiernione /
wciastości zachować chce / i pod-
danych od złych ludzi y škod bro-
nić na Sadziech sprawiedliwym

Sedzia być / występić wszystkie
karac / a sprawiedliwości sie we
wszystkim trzymać. Sprawiedli-
we w ich sprawiedliwości zachować
wymiać o niesprawiedliwie we-
dle zasługi / y występić karzac.
To wszystko przysięgam chować
y trzymać / y inaczey nieczynić. A
jezlibym to przestąpił / boday sie
na mie stogi Sad Pana naszego
Jezu Chrysta / y niechay bede
czestnikiem Judaszowym / a nie-
chay namie przydzie trad Jessego.
y boiasz Kaimowa. A miecz na
falszywe Sedzie zgotowany nie-
chay na mie przydzie.

Ta przysięga nie tylko Cesarzo-
wi / y Krolowi / ale każdemu W-
rzadowi / y wszystkim Sedziom
Swieckim y Duchownym sluży
należy.

A postanowili Krolowi
eto. Masz wiedzieć / że przedtem
Senatorowie Rzymscy Krola ob-
bierali. Potym i Książeta y Pa-
nowie naradzili sie z Rzymia-
ny i dozwolili byli żołnierzom na
Woynie Krola obierać : a to dla-
tego / aby Woysko bez Wodzai nie
było / zwłastę ieliby Krol wbi-
twie zabie był / aby inzego zara-
zem obrano. Potym wielki K. Ka-
rzel bacząc biegłość y dzielność
Kycerska / ktora na on czas bez
przeistanku y wiernie Niemcy Ce-
sarzom pokazowali / nadał im wol-
ność obierania Krola.

Rzymskim obrońca iest
x. To Prawo Krola Rzymskie-
go wyiete iest z wstaw Karti Ce-
sarza

szarż / który to postanowił: aby
on bronił Stolec Rzymskiego / y
aby najwyższym Sedzim y pier-
wszym w Rycerstwie był. Tu
wiedzieć niewądzę g. że Slachec-
two albo Stan Rycerski dwo-
iaki jest / wrodzony / y nabyty. Na-
byty maia Biskupi / Opátowie / y
inzy tym podobni. Wrodzony
maia Książetá / Pánowie / y inni
Swieccy Stanowie. Ten od Kro-
la pochodzi / y przeto h. Krol ma
być wolno w Matzeństwie y w
stanie Rycerskim wrodzony / a jest
zacznieyszy niż nabyty. Abowiem
nabyty z wstaw ludzkich / a wro-
dzony z Práwá przyrodzone / kto
reinu wstawy ludzkie nie szkodzić
niemoga / pochodzi.

Pierwszy stopień stanu Rycer-
skiego ma Krol. Wtóry maia Du-
chowni Książetá / Biskupi / y ci
ktorzy Cesarz obierá / Electo-
rowie / albo Churfirštowie. Tř
Książetá Bránsfwićkie. Tę dla-
tego / że ci nikomu nie holdują.
Tych w Práwie po Látinie Su-
perillustres zowa. Trzeci maia
Książetá i. ktorzy tym wyższym
mianowanym holdują k. Tych
tytuł jest po Látinie Illustres.
Czwarty maia wolni Pánowie.
Piąty maia ich holdownicy / kto-
re Barones zowa. Szósty maia
tych holdowników Manowie / a
ci napodleyfy sa w stanie Rycer-
skim Slacheckiey godności. Nie-
ktorzy wátpia / iezli ci ktorzy ie-
szę w siódmym stopniu sa / mogą
trzymać Lenno żyli nie / ale w
tym wátpić nie potrzeba r. Abo-
wiem Pánowie / albo Książetá

Lenii zagubili siódmy stopień
Rycerskiej dostojności / gdy sie
stali holdownikami Biskupimi l.
czego przedtem niebýwalo. Ci te-
dy ktorzy sie w ktorymkolwiek
stopniu dostojności Rycerskiej
zamýkaia / mogą być Rycerzmi / o-
czym sie już wyżej powiedziáto.

Krol Sady porucza Se-
dziom / r. Cesarz / albo Krol / y ze
wszedzie sam przez sie obecnie sa-
dzić nie może / przeto ludziom go-
dnym Księstwa / Grábstwa / y in-
se Urzędy dáie m. y Sedziami ie-
czyni: oni zaśie Namieśtniki swe
maia: także y ci zaśie dungie / kto-
rzy na miejscu ich sadza. A gdyż
Sedziowie wszytcy na miejscu
Bozym siedza / bo Sad Boży na
sobie nosa n. dlatego słusnie od
innych ludzi Sadu ich potrzebuia-
cych / Pány zwani być maia / w ten
čas kiedy na Sadzie siedza.
Wszakże / iezliby sie tráfiło / żeby
iaka Osoba znázna do Sadu
przyšla / tedy go też ma Sedzia
miejscem poćcić / wygawfy by iá-
ka spráwa miał mieć v Sadu o.
tak żeby miał žalować na kogo /
albo komu odpowiedać. (Abowiem
tam powinien w ten čas
stać / iako y inzy ludzie.)

Municá / y Clá wolne sa r.
Niektorzy mniemá / że sie prá-
wo w ten čas napierwey wsze-
to / kiedy Enoch Syn Kaimow
pierwsze Míasto zbudował. Abo-
wiem tam za Práwo to trzyma-
no: że cokolwiek sobie kto prac-
swa nabył / tego mu żaden wziąć

nie mogl /

h n S. S. lib.
iij. art. iij.
4

† g. S. S. li. j.
arti. iij.

† o. S. S. li. j.
arti. lvij.
h S. S. lib. j.
arti. iij.

6

† i. S. S. li. j.
arti. liij.
k S. S. lib. j.
art. iij.

† p. S. S. li. j.
art. xxv.
lib. iij. ar. lx.

7

nie mogli ani on też sam tego in-
mu dać śmiać. Potym wymy-
ślono było znak / na którym wy-
obrażenie Pańskie było/ktory mu-
siał każdy włożyć / gdy co odda-
lic chciał: znając to / że się to z
wola Pańska dzieje / posłuszeństwo
tym okazując. Potym gdy Rzy-
mianie Panować pojęli / a Num-
ma Pompilius na Krolestwo
Rzymskie przyszedł. Ten pieniądże
(które y dziś od iego imienia po-
kładanie Nummos zowa) wymy-
ślił / ktorymi wnet pojęto handlo-
wać / kupować / przedawać / ić. A
przedtem nigdy pieniędzy nie u-
żywano / ale wsęstką majątność
ludzka w bydło była p. a przeda-
wania / y kupowania tylko przez
frymarki były. Potym gdy się
ludzie rozmnażali / a Ziemie dalie-
kie posiadali / yże pieniądże y inne
rzeczy ku kupowaniu potrzebne / z
iednej Ziemie od drugiej bezpie-
cznie przenoszone być niemogli /
tedy zlaści Cesarstwiey dozwolono
Książetom niektórym Mynice
dzieć wedle potrzeby y pożytku ka-
żdej Ziemie / a na znak tego / że to z
dozwolenia Cesarstwiego albo Kro-
lewskiego było tedy Cesarz albo
Krol iaki znak q. zwykt ślać. i Rzy-
mie tedy z laści Cesarstwiey to dzie-
je / że gdzie sam obecnie być niemo-
że: aby tam pod iego tytułem Mi-
nica było: przeto słusna / aby mu
Mynica wolna była gdziekolwiek
przyszedzie. ✕

8

Cia też dla pożytku pospolitego
wynaleziono / y ustawione.
Albowiem gdy ludzie między sobą

walczyli / nie mogli innych spraw
y kupiectwa w roznych Ziemach
z sobą wieść. Przeto Rzymianie
byli ustawili karcki / które kiedy
kto włożył / był wolny od / wszel-
kiej szkody / y niebezpieczeństwa.
Te cia z laści Cesarstwiey dozwolo-
no też Książetom / y innym Pa-
nom w imionach ich mieć dlate-
go / aby z onego zebrania Celner/
Żołnierze na miejscach niebezpie-
cznych chowani byli / ktorzyby
drog pospolitych / y gościncow
bronił / aby goście z dalekich
stron tym łatwiej y bezpiecznie-
jy przejazd mieli. Cto tedy wolne
jest Cesarzowi gdy do oney Ziemie
przyszedzie / to maś i. rozumieć / ku
rozsadzeniu ięzi tam słusnie Cto
ustawiono albo nie. To też wie-
dzieć potrzeba / gdyby kto w kto-
rego Pana Cta / Mynice / albo Sa-
dy niał / a trafiłoby się / żeby do
oney Ziemie Cesarz przyjechał /
a ony podniósł / tedy on co niał /
powinien one szkody odnosić: a
bowiem żaden niemoże drugiemu
wiecej / albo lepszego Prawa spu-
ścić / iedno iako sam ma.

Polożono też w Artykule ni-
niejszym trzy przyczyny / prze kto-
re Cesarz dostojność swą traci.
Pierwsza / ięzliby Stolec Rzymski
niszczyć chciał: to dlatego / że
Cesarstwa powinność jest / Stolec
Rzymskiego bronić / Koscioły wo-
cale zachować: a nie tylko je wo-
cale zachować / albo niepsować /
ale zepsowane naprawiać / y nowe
budować. Dla tej przyczyny
Theodosiusa wielkie klat S. Am-
broży

Artykuł Siódmy.

43

broży Papież. Arcadius Cesarz /
yże przyzwolił na wygnanie S.
Jana Chryzostoma / był klet od
Innocentiusa Papieża. † Abowię
tego naco zezwoli / tak wiele winię
iako ten co wżymit †. Wtora przy-
czyna iest / gdyby niewiernym /
heretykom był na pomocy: albo
ieźliby się od Kościoła odstrzelit /
takowy nie tylko klety / ale y z stol-
ca zrzucony być ma / a nie tyl-
ko Cesarz / ale y sam Papież dlatey
przyczyny bywa złożon z dostoy-
ności. Dla tey Fryderyk Cesarz
był zrzucen z Stola Cesarzkiego
Trzeciā przyczyna iest / z strony
Matczestwa / ieźliby własnā zo-
ne opuścić. Dla tey był Lotaryus
dostoięstwo Cesarzkie stracił / y
że własnā zone opuściwszy †. przy-
stat do nie ślubney. Jeźliby tedy
wktorey z tych by nalezion / y prze-
konan / ma być osadzon y ma być
ścięzt ztota sęktiera / co ma wży-

nić Woiewoda Rhenński / ktory iest
zwierzchnym Sedzim wśystkicy
ziemie Cesarzkiej / y samego Ce-
sarza. Czego mu dozwolono / za
spólnym zezwolenim wśystkich lu-
dzi. Wszakże się to tak rozumieć
ma / żeby Cesarz pierwey sadzon
nie był / a żeby pierwey przez De-
cret był Stolem / y dostoyności
Cesarzkiej od sadzon. A y siekier-
ka nie mieżem / przyczyna ta iest:
yże mu był porużon mież: aby
nim sadził y bronil wdow / sierot /
y opużzonych ktory mież on też
y infym Sedziom zlecił / a sam go
zle wżymat / y Sadow tak iako był
powinien / nie bronil: przeto do-
stoyność Cesarzka zmażak: a czym
nie godzien tego / aby był karan
† (Cześcia też dlatego / że go
inż przez Decret mieżā odsadzono
a przedsię karaniu podliegl kto-
re zaśluzyl.)

q. S. S. li: ij
arti. xxvj.

* r. S. S. li:
ij. art. xxvij
lib. iij. ar. lx.

† S. S. lib.
iij. arti. Lij
10.

Artykuł Dziewiaty.

Summa Artykułu.

- 1 Jako Cesarzā sadzić.
- 2 Mieyskie Prawo iako do Sa-
kiej Ziemie wśsto. (td.
- 3 Prośba kupiecka ieźli słusna by
- 4 Aslag ninieyszych imie troiatie
- 5 Zdanie Platonowe o sześliwo-
ści Miaszt.
- 6 Monitio co iest.
- 7 Jus Municipale skąd rzeżona
- 8 Municipalia Magisteria / y
Municipium co iest.

- 9 Krzyż wpolu przy Mieściech
postawiony co znaży.
- 10 Bez woley Sedziego Miasztā-
budować nie moze.
- 11 Do zakładania Miasztā potrze-
ba oboie zwierzchności.
- 12 Kościol bronil złożyńcow.
- 13 Kościol kogo nie bronil.
- 14 Złożyńce na Cmentarz wcie-
kającego iako poicymać.
- 15 Złożyńce iakim sposobem
z Kościoła wydać.

§ ij

Cesarza

1.

Cesarſá ſadownie w tym/co wy-
 ſzey nápiſano zwyciezone / poſona-
 nego / ma ſadzić Woiewodá Xheñ-
 ſki/ktory z vchwały poſpolitey ieſt
 Sedzim zwierzchnym nad Kro-
 lem/y nad wſyſtká Ziemia Ceſar-
 ſka. A iáko Phalegrabia albo Woie-
 woda Xheñſki Krola ſadzi / tak teſz

2.

Burgrabia ſadzi Māgrābie / á Burgrābie Szoltys al-
 bo Woyt. Z ſedſzy ſie tedy Kupcy zrozmaitych Ziemi/pro-
 ſili Ceſarzá : Poniewaſ kaſzdey Ziemi Prawo nádane / y
 yſtawione ieſt / aby teſz y one wiedzieli ktorym Prawemby
 ſie ſadzić mieli. Ktorem Ceſarz zá rada Pānow Xzym-
 ſkich dozwolił / y roſkázal / aby Míaſta mocne obmurowá-
 ne / wieſzami / baſtami / y inſemi twierdzami opátrzzone / nad
 wodami po ktorychby ſe glować mogli / budowáli. A gdy
 oni po wtore proſili / aby im oznaimiono bylo Prawo / zá
 ktoremby ſiedzieć mieli : nadał im Ceſarz Prawo / ktorego
 ná ten czás yſtawicznie ná Dworze iego vſymano : czego
 potwierdzaiac reke im ná to dal / á w tym ieden Kupiec
 ſciagnął reſawice z prawey reki Ceſarzowi / ná znak pe-
 wnoſci obietnice / y dozwolenia. † A vtwierdzono im po-
 koy S. Piotra przez zname Krzyſa S. (ktore y dziś ie-
 ſzcze poſpolicie ſtawiaia / gdy Míaſta ábo tãrgowiſta zá-
 kładaiá :) á to dlátogo ábo tam wiedziáno o Mieiſtim
 pokoiu. Záwieſili teſz y znak Ceſarſki † one reſawice † á
 by wiedziáno ſe ſie to zwola Ceſarſka dzieie. A to Prawo
 Mieiſkie z ſtãrodawná ſie poczeło / iákoſ od czáſu Kro-
 lá Nemrota / á trwało áſe do tego czáſu / gdy Xzymia-
 nie Pāñſtwo oſiegneli / iákoſ y dziś ieſzcze nieodmienio
 trwa.

Glosa.

4

Pierwszy parágraph/álbo część pierwsza artykułu niniejszego jest iakoby ostankiem y dokončeniem Artykułu viij. y przetoby też przystoynie byto / aby tam był przystaçon: bo y wyktad tego jest dostateczny w glosie tam tegoż Artykułu. Wtóry też parágraph który piše o prawie kupcom nadanie ich nadanym / pochodzi z Artykułu vi. a jest wypełniający Artykuł viij. gdzie też jest dostateczny wyktad iego). Nie innego tedy ten Artykuł w sobie nie ma / iedno okazanie tego / skąd te księgi / które wrzku mamy / imienia dostaty / yz ie zowa IVs MVNIPALE, którego nazwiska dostaty od Práva / które sobie ludzie iednego państwa albo Miasta uchwalają. Oczym inż wyżej dostatecznie napisano stoi / a nie innego nie jest / iedno Prawo Dworu Cesarstkiego. Ale by tu podobno kto mogł spytać / Jeżeli prosba y ządanie tych kupcow było słusne albo nie? y jeżeli mieli być wysłuchani? Na co może odpowiedzieć / że była słusna / wciwa / y pożyteczna / y słusnie wysłuchani być mieli. Abowiem każda prosba / która sobie żadney zdrady ani szkody nie niesie / ma słusnie skutek swoy wziąć / y wysłuchana ma być. A yz y oni rzeczy słusney y sprawiedliwej żądali / y takiej która żadnemu za szkodenia / y owsem wielom pożytek niostá: przeto słusnie są wysłuchani / y odmowienia

odnosić y cierpieć niemieli. Księgi tedy niniejsze troiakiem imieniem nazywane bywają. Sta pierwey zowa ie IVs MVNIPALE. Prawo iednego ścisłości / iednego obmurowania vnius Municipij. Tym nazwiskiem zstarodawna jest nazywane / iestże w ten czas gdy Nemroth syn Chamow Miasto Babilon założył / y zbudował / y Prawo wsyctim poddanym swym nadał / które ius Municipale od tego czasu rzeżone jest / a Munitione / iakoby rzekł: Prawo iedney Jurisdictioney / które się tak dalece ściaga / iako władza albo osiągnięcie onego Miasta / albo miejsca któremu to Prawo nadane / y uchwalone jest. (To przezwiasto y podziś dzień nieodmienne trwa) a pochodzi to prawo / z Práva przyrodzone / które nigdy odmienne nie jest / iako zwyčajie y ustawy ludzkie odmienne są. Wtore imię / albo nazwisko Práva w księgach niniejszych opisane jest że ie zowa Prawem S. / y Prawem Bożym. Abowiem (iako Bog aże jest w istności / y naturze swey nie pomazany / y rozumie ludzkim nieogarniony: wśak przedsię stał po części poznany / y wyrozumiony być nie może / yz ie jest rozdawca / y wdziałnikiem wsyctich dobrych rzeczy / wsyctim w obec: tak też y to Prawo) na to y dlate uchwalone jest / aby go żaden na swoy własny pożytek nie obracał / ale ma być pospolicie v wsyctich ludzi wspólnym używaniu / tak iednemu iako y drugiemu. Stadże Plato

Philozow

Philozoph nadobnie powie-
dzące Miasto nasprawiedli-
wiey / y naszczęśliwiey być za-
żone / y postanowione / w kto-
rym żaden swych własnych za-
dzy nie używa. Trzecie nazwi-
sko jest / że ie zowa Prawem
Miejskim: przeto yż Miastom
nabędane jest: ktore Miasta / aby
wierne / y mocne według można
ści swey / przy Państwie albo
Krolestwie trwały / pozwolit ich
Cesarz budować (iako w tercie
mamy) nad wodami / po ktorych
by jęglować mogli / y rozkazał aby
byli wieżami bastami / y innymi
twierdzami dobrze opatrzone.

a S.S. lib. iij.
art. Lij.

b S.S. lib. iij.
art. xij.

6

d S.S. lib. iij.
art. Lxvj.

arti. ij.
c S.S. lib. iij.

MVNICIO. (co Saksim ie-
zykiem Wighano zowa) rozumie
sie też troiako. Naprzod / rozumie
sie miejsce z ktorego by nieprzyja-
ciel odpędzon / y Miasto obroni-
ne być mogło / te bywaia pospoli-
cie na murzech okolo miasta by-
waia nieprzykryte. Potym jest
munitio miejskie gdzie Sadza / co
Ratuszem zowa. Potrzebie rozu-
mie sie też miejsce / gdzie sie stawa
erekutia / albo dosyć wczynienie
Decretu Sedziego / y gdzie zli by-
waia karani. Pierwsze wyrozumie-
nie takowych miejsc y twierdzy jest
że z nich nieprzyjacioly / ktorzy mia-
stu skodzić chcą / spieraia zacząym
Miasto obronione bywa. Wtore
wyrozumienie jest / że jest miejsce
Sadowe / y iawne / gdzie sie lud
pospolity schodzi / tam maia być
ludzie hamowani od złych zwy-
czajow: a maia sie o to wstawi-
ćnie starać / aby chowali y prze-
strzegali prawych nauk prawnych

a zwaścża Prawa przyrodzonego
ktorego summa jest / aby każdy
wciwie żył na świecie / drugiemu
nieškodził / a każdemu co komu
należy / dawał. * A te pierwsze
dwa Artykuły Prawa przyrodzo-
nego nieby nieważny / gdyby ten
trzeci nieprzystąpił. Abowiem ma-
to na tym / że kto z tego przestanie
a. trzeba też dobrze czynić. Trze-
cie wyrozumienie miejsca takiego
jest też inż dostatecznie opisane / to
jest / że jest miejsce gdzie zle karza /
ktore miejsce bywa iawne / y na
wydoku: dlatego / aby sie ludzie
boidzia karania złych rzeczy / Bo-
gu y wierze Krześcianskich prze-
ciwnych wystrzegali / y tak to
miejsce b. jest iakoby przestroga
y przegrofta karania.

(A yż sie tu rzecz trafia demu-
nitionibus / municipijs / et Jure
Municipali / przeto y tego dolo-
żyć nie wadzi / co jest Munitio
Municipium / et Jus Municipa-
le. Munitio co jest / inż sie po-
wiedzielo. Jus Municipale /
yż jest Prawo własne / y obojliwe
każdego Miasta: To też wyżej
w inszych Artykulech jest dostate-
cznie dolożono y opisano.

Municipalia magisteria sa sta-
ny / y rzedy miejskie: a Muni-
pium jest iakietolwiek siedlisko /
albo obmurowanie / ktorym na-
zwiskiem też zowiemy miejsce / al-
bo okop / w ktorym dla zach-
wania pokoju bywaia żołnierze
chowani. A te ktorzy takowa
straz dzierza / zowa Municipes /
ludzie ktorzy sa w Okopie / albo
należy / sluzebni / pieniazni /
albo

albo naimni / ktorzy żołdy
albo zapłata za służby swe bio-
ra / aż choćby też dobrze y za-
placy / albo żołdu niebrali / przed-
sie ich tak zowa. Zowa też Munici-
pales Mieszcżany / ktorzy sie wie-
dnym Miesćcie / in eodem munici-
pio zrodzili. Pospolicie Municipi-
um zowa Miasto każde / kto-
re sie z swych Praw / wolności /
y Wskierzow własnych / weseli /
y ich używa. A Municipales zowa
Mieszcżany każdego Miasta.)

9 Gdy miasta zakładają /
tedy stawiają znak krzyżowy / rc.
To dlatego aby tam był Mieyski
pokoy / który też ma być c. po-
twierdzone przyzwoleniem Cesar-
skim / albo Krolewskim. Abowię
bez przyzwolenia Zwierzchniego
Sędziego żadne Miasto zakłada-
ne być nie może: a Sędzia też ze-
zwolić na to nie może bez woley
Cesarzkiej / albo Krolewskiej. A gdy-
by przetożony albo Sąsiedzi zbliz-
skiego miasta zaczęli to sobie być
tu szkodzić / tedy tego Sąsiadom
zabronić mogą / aby murem Mi-
sta nieobwodzili (watoń nie sy-
pali / ani basty y innych twierdzy
niebudowali). Abowiem każdy
szkody swey bronić słusnie / y we-
dług Prawa może.

11 Nadto / ku budowaniu albo za-
kładaniu iakiegokolwiek Miasta
potrzebą przyzwolenia oboicy
Zwierzchności Świeckiey y Ducho-
wney Papieskiej y Cesarzkiej: abo
wielm ci dwa trzymają oboy Sad
Papież Duchowny / a Cesarz
Świecki. A tak przez krzyż który

stawiają na Ryńku / albo na in-
szym mieyscu iawnym / rozumie
przyzwolenie Zwierzchności Du-
chowney. A przez zawieszony przy-
nim znak Cesarzski / albo rektawice
znaczy sie władza y zezwolenie
Zwierzchności Świeckiey. Przez
te tedy dwa znaki / znaczy sie d-
to / że tam jest prawdziwy pokoy /
wolność / y to / że tam Prawo
Mieyskie postanowione / y nad-
ane jest.

Tymże też obyčżiem stawiają
pospolicie krzyż / gdy Cmyntarz
świeca a to na znak pokoy / y be-
spieczęństwa. Tak yz gdyby kto
do Kościoła / albo na on Cmynt-
tarz wcielił / ma być obronion / y
zachowan w pokoiu: a to ieżliby
sam pokoiu w Kościele / albo na
Cmyntarzu niezgwałcił e. Bo ie-
żliby to uczynił / tedy go ono miey-
sce nie broni / na którym pokoy
zgwałcił: przeto że go sam nie
wcił.

Tu masz wiedzieć / że pięćor-
kich ludzi Kościół + Klastor +
Cmyntarz / ani inſe mieysce świa-
cone nie obroni / y owsem bezpie-
cznie z niego wzieść być mogą.
Waprzod Żydow. gdyby Żyd co-
z tego uczynił (zwłaszcza ieżliby
sie Orazem bronił: gdyż Żydom
z Orazem chodzić zakazano) f-
a wcieliłby do Kościoła / by sie
też okrzyć chciał / tedy go Kościół
nie broni. Drugi są słudzy nie-
wolni / ktorzy od Pánow swych
wcielają. + zwłaszcza ieżliby sie też
zbroyna rektawice bronił +. Trzeci są
świątokładcy / y ci ktorzy Kościoły

albo inne

f S. S. lib. iij.
arti: ij.

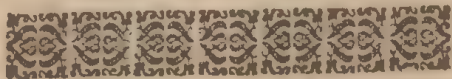
14

e S. S. lib. ij.
arti: x.

albo inne micyca Swiete lupia / y
gwalca. Czwarcia sa gwałtowni:
cy pańien. Piaci sa Cudzołozni-
cy / y pornobnicy iawni / ktorzy sie
iawnie nierządnicami bawia: y
ktorzy Bogu posłubione Panny
gwalca. Ma tedy być pokoy zacho-
wan / iako sie wyżej powiedzielo
wcielającym do Kościola / albo
na Cmentarz / okrom tych ktorzy
sa wymińieni: ale też oni tego
mają przestrzegac / iakoby na ta-
kim miejscu / albo pod Krzyzem
nieśnafeł / y bitew nieczynili / a na-
wiecey aby sie od wylania krwi
albo od Mezoboystwa wstrzyma-
wali / aby tym niewpadli w wine
tych / ktorych Kościol niebroni. Je-
zliby też gwałtowni pokoiu / al-
bo iakiey złożyńca do Kościola /
albo na Cmentarz wcielali / a żeby
na swiezym wczynku zwołanie go-
niono: tedy oni ktorzy gonia / iezli
moga w wcielaniu utapic / chocia-
iuz y na Cmentarzu / a toby wcy-
nil bez wielki burki / Oresa y roz-
slania krwi / tedy to moga wcy-
nic: zwlaszcza iezliby tam obecnie
nie byli Kościelni studzy / albo Ka-
plani / ktorzybygo pod obrone Ko-
ścielną przyieli. Ale iezliby był
przytym ktory Duchowny / badz
Pleban / Ksiadz / Mnich / Mni-
ska / a tegoby mocą Bożą / y
mocą wolności / Przywileiow
Kościelnych zabranial / tedy sie

mają hamowac / y niebrać go: a
to dla posłuszeństwa. Abowiem
ona moc y władza ktora mieli / a-
by go wziac mogli wstawa / iako
im skoro zakazano bedzie. Moga
też słusnie studzy Kościelni / albo
Ksieża zabronic / aby kto na Cmen-
tarz niewsedł / gwałtu czynić.
Abowiem iesli każdy weścia wdo-
swoy zabronic moze / tedy też y
ktorym dom Boży zlecony jest za-
bronic weścia swowolnego do nie-
go moga. A iezliby tam kto xpo-
nie / y gwałtem przeciwko zakaza-
niu wsedł / taki każdy podległ ka-
twie / y C iezlibysie tam gwałt
albo rozlanie krwi stalo / miejsce
ono swiecić musi.

A tak złożyńce ktorzy do Ko-
ściola wcielali / wydani być nie-
mają / a żeby im z strony onego w-
czynku / dla ktorego wcielili / zy-
wot obiecano / y żeby wolne wy-
ście bez żadnego poieymania / wia-
zania / y zdrady mieli. Co iezli o-
bięciano bedzie / tedy ma być strzy-
mano / y chowano nie odmiennie:
bo iezliby inaczey / tedyby Ksiadz
ktory go wydał był wczęsnikiem
y przyżyńca / smierci iego /
zaczęmyby Kapłanstwo tracił
Chyba iezliby dobrowolnie z Ko-
ściola wyszedł / a potym był po-
ieyman / tedy Ksiadz nie niewi-
nien y niepowinien zato cierpieć.

Artikul Dziesiaty^{siantij}.

Summa Artikulu.

1. Założenie MAYdebur-	11 Speculum Saxonum, y lus
gu.	Municipale, kto wyklā-
2 MAYdeburg pierwsze Mīa-	dał.
sto w Sāsckiej ziemi.	12 Przywilej Cesarza Ottona
3 Rozność Práva Ziemskie-	Lisowatego.
go y Mieyskiego.	13 Stolicą prāv MAYde-
4 Owinię Burgrabskiej y	burg.
Szotyskiej.	14 Rozność w apellowaniu
5 Lawników wiele ma	w Práwie Mieyskim/Du-
być.	chownym/y Cesarckim.
6 MAYdeburckie Práwo czemu	15 Sub Banho Regio sadzić co
tak zowa.	ieść?
7 Petroculi skąd.	16 Lawnik skąd rzeżon.
8 MAYdeburg skąd rze-	17 Na ktorych mieyscach sie sa-
żon.	dzic niegodzi.
9 Herb MAYdeburcki.	18 Mieysce Sadowe iako prze-
10 Ksiestwa Schartaw założe-	nieść.
nie.	):(:): :):

1.

2.

Majdeburg od Cesarza Ottona
wielkiego/za iednostainym zezwole-
niem wszytkiej Ziemi/założone/zbou-
dowane/y Mieyskim Prawem opá-
trzone/iest glowne/y nastarże Miá-
sto we wszytkiej Saskiej Ziemi/za
ktorego Prawem też y Hállá (zaczne
Miásto) za śiadło / tak że obiedwie

te Miásta iednego Prawa wzywáia. A wszyscy z Polski/
z Czech/z Márgrabstwa Nysenskie/z Lusatiey / Már-
grabstwa Brandeburskiego/z Ksiestwa Saskiego/z Grá-
bstwa Asserslebkiego / y ze wszytkich Miast tym ziemiam
podleglych/ ktore też za Prawem Majdeburskim siedza/
Prawo swe z Hállé odnosić máia. A ieżliby w Hállé Sen-
tentiey vznać nieumieli/tedy po nie do Majdeburgu ślác/
y stamtadia odnosić máia. Abowiem te Miásta sa wie-
dnym Prawie/y iednakó Praw Mieyskich w Saskiej zie-
mi bronia / y strzega. Ale to w ziemskim Saskim Prawie
nieidzie/aby tam appellacie od Márgrabiego Grabstwa
iść miály: Dłatego / yże Márgrabiá sadzi pod przysięga
Krolowi / przy holdzie vczyniona: a Grabiá sadzi pod
Káźnia Krolewska/sub Banno Regio. Toż też czynia Wo-
towie w starych Miesciech niektorych / gózie máia wol-
ność moca Krolewska gnić Sady. Kiedy sadza pod Ká-
źnia Krolewska/tedy (Burgrábska) winá iest trzy funti:
A Szoltys bierze ośm šelagow winy z nálastu przysiężni-
czego (roż też rozumey o Woycie / że też bierze viij. šela-
gow/ z Decretow Lównicych. A tu wiedzieć potrzeba/że
Szoltypowi y Woystowi okrom gáinego Sadu idzie wi-
ny šeść šelagow/ a przy gaynym Sadzie ośm šelagow.)

S. S. lib. ij.
art. xij.

3.
S. S. lib. iij.
art. lxiij. lxx.
x art. lxiij.
Iur. M. arti.
xlviij. xlvij.

4.
S. S. lib. j.
art. Lix.

5.
S. S. lib. j. ar.
lix. li. iij. ar.
Lij.
I. M. ar. xvj.
xviij.

Przysiężnikowi nie być iedennášcie/ a Szoltys dwana-
ty. Szoltys ma napierpy Decret wydać/ Burgrabi a za-
dnego Sadu bez Szoltysa mieć nie może. Także Szoltys
bez iedennášci Lównikow żadnego Sadu w dzień Sa-
dowy

dowy / y na miejscu Sadowym mieć niemoże. Gdzie Burgrabia według Prawa pod Różnią Królewską Sad galey / tedy się powinni obadwa tak zachować / iako tu napisano.

Glosa.

Wiedziawszy już dostatecznie skąd Prawo Niemieckie pochodzi / y czemu je tak zowią. Tu w niniejszym Artykule okazuje / skąd też tego imienia dostatek / y że je Prawem Maydeburgskim zowią: Czego ta przyczyna jest / y że Miastu Maydeburgowi / we wszystkich Sakskiej Ziemi najpierwшему y najstarszemu to Prawo przez Ottona Cesarza Liśwatego nadane y potwierdzone jest. Ale dla łatwiejszego wyrozumienia tego / co Artykuł niniejszy w sobie zawiera: masz wiedzieć że w czasie Nabuchodonozora Babilońskiego / y Assyryjskiego / Króla / który / Arpharata zwyciężył / y / Królestwa mało nie po wszystkich światcie posiadał (zbuntowawszy się z Syrii / Mezopotamii / y Cylicii) wdał się do jednego Państwa Cylickiego którego zwano a. Petroculus. Ten zmocniwszy się przeciwko Królowi Babilońskiemu zwyciężył go / y Państwo jego zburzył. / Tak że już Assyryjczycowie wciśnieni byli / y Holofernes Hezeman był ścięty od Judith. / Potym te wszystkie Ktory w wojsku jego byli / zwano Petroculi. Ktory potym wszyscy spólnie do Alexandra Macedońskiego Króla przyszli / y pomagali mu przeciw

ko Dariuszowi Perksiemu Królowi (iakoż potym za pomocą ich Alexander Prawie wszystkie świat podbił.) / A po jego śmierci powstałi wszystkie Ziemie przerzezione na Petroculos. (chcąc je wygnąć y pobić) / z ktorymi Petroculi bitwę trzykroć szczęśliwie stoczyli: / a przestrzegając tym pilniey zdrowia swego / y obawiając się od tak wielkiej wielkości nieprzyjaciół wciśnienia / naspizowawszy trzy sta Okretow y Galer / na morze się puścili: / a w żeglować nieumieli / przeto nawałnościami morskimi ogarnieni potoneli / tylko 54. Galer zostało / z ktorych 18. do Pruskiej Ziemi przyptynie / tamże się osiedzili. 12. ich przyszło do Rugii / a 24. do Sakskiej Ziemi / która osiedli. Ponieważ tym zaś czasie / gdy Otto wielki na stolicy Cesarskiej siedział (który wiele rzeczy zacnych / dla pospolitego wszystkich Krześcijaństwa pożytku / y tu dobrej sławy Sakskego narodu czynił) był zameczek / albo twierdza nad rzeką Albim / w ktorym Panny / y inne białogłowe mieszkaly / rozkazniacy zamkowi onemu / y wszystkiego powiatowi tam przyległego. Ten zameczek zwano Maydeburg: / skąd / y że go Panny założyły y zbudowały.

<p>9</p> <p>a. S.S. li. iij. arti. xliij. L.M. in prol.</p>	<p>9</p> <p>U gdy Cesarz Otto one Ziemis posiadł / y ludzie tam osadzić po- szat / Panny dobrowolnie zamek poddaly. Stad ze y dzis Mayde- burżanie noszą na chorągwiach / albo proporcach za herb Panna wymalowaną / stojącą między dwoma wieżami / y trzymającą w obu rękach wieniec rozjany / na znaku tego ze niezwykczono były.</p>	<p>napisał wykład na Spe. Saxon. Prawem Cesarzkim / y Ducho- wnym ie osłachcił. Niniejszy też przywilej (albo Jus Municip.) spisał / y wykładem objaśnił. Po- stęp też Prawa spisał / którego potym poprawił niekiedy Gerko de Kertaw. Ale Spe. Sax. Laciń- skim językiem spisał Eke de Rep- kaw c. y zaś go na prośbę Grę- bie Henryka z Falkenszyna na</p>
<p>10</p> <p>* c. S.S. li. ij. ar. xxxvj lib. iij. artic. xxxix. & art. xlv. glo.</p> <p>b. L.M. art. i.</p>	<p>10</p> <p>Tamże Cesarz nad rzeką Albim księstwo przezwistiem Schartaw / y Miasto Maydeburg założył: które Miasto Przywilejem Pra- wa Miejskiego / z przyzwolenia wszystkiej Ziemie opatrzył / które prawo im potym y Syn jego Ot- to Ruffus (albo Lisowaty) po- twierdził z Prawa Ziemskiego Sa- skiego / które Speculum Saxonum zowa / y z ich własnych Wilkie- rzow nieco przydałszy / za radą lu- dzi mądrych b. y tak cokolwiek w Spe. Sax. trudne było / to tu ia- śniej dotożono. Tey sprawie prze- łożył Burchardum de Mangeselt Questora patacu swego / w piśmie Świętym / y w oboim Prawie Do- ctora. Ten z rozkazania Cesarskie- go przymuszony / y w więzieniu</p>	<p>Niemiecki język przetłóżył. A tak wszystko Prawo Maydeburške spisane / przejrżane / y z pilnością wyłożone: a przez Ottona Ce- sarza / y potomki jego potwier- dzone / y nieodmiennie przestrze- gane było. Do którego potym / y za innych Cesarzow po trosze / dla po- żytku Miasta Maydeburgu przy- dawano / y według potrzeby od- mieniono. Ten tedy Cesarz Otto Lisowaty dał Maydeburżanom Przywilej / aby się według niego obywatele tam Ziemie / y wszystkie Miasta / które za Prawem May- deburškim siedzą / y którzy Prawo z Maydeburgu przez Apellacie odnoszą / sprawowali / który przy- wilej wte słowa brzmi.</p>

):C):C):C

Przywilej Cesarza.

Ottona Rysowatego potwierdzający Prá-
wo Mieyskie Maydeburskie / o wolności
Lawnice PKZKsieżniczy

Oto z Bożey Łaski Krol Rzym-
ski / po wszystkie czasy Państwa przy-
mnożyciel. Oznaymujemy wśem
wobec ninieyszym listem naszym / że
vccimwi y wierni Miasta nasze May-
deburgu Obywatele / przysiedszy do
nas / pokornie nam oznaymili: Jako
Ociec nasz Swiety pamieci Otto
wielki Rzymiski Cesarz / Miasto
Maydeburg ku dobremu wszystkiey Ziemi Saksiey zato-
zył / y Mieyskim Prawem opatrzył / y potwierdził / ktorego
Prawa oni pod obrona Boza / y Cesarstwa vzywaiac / y
przestrzegaiac / niesprawiedliwość tłumić maią / po wśy-
stkich Miastach / y Ziemiach / ktore w Prawie Maydebur-
skim siedza / y nim sie sadza / a maią tez y Decret swoy wśy-
tkim żadaiacym go / wydawać : yż prosili nas / abyśmy im
takowe Prawa ich władza наша Cesarstwa potwierdzili.
Tedy my obaczywszy wierność / y żądanie ich potwierdza-
my im / z wszystkiey Ziemi Saksiey wszystkie Prawa / wolno-
ści / y Przywileie ich / ktore im Ociec nasz nadał. A oso-
bliwie pozwalamy im tego / aby o pożytku Miasta May-
deburgu radzili / y Urzedy Mieyskie pod Przysięga sprá-
wowali / y rozdawali / ktora Przysięga starszy Mieyscy
przymowac maią / zta władza iakobyśmy sami obecnie przy-
tym byli. Nadto pozwalamy y chcemy / aby tegoż Miasta
Przysiężnicy Maństwo / albo Lenno od Biskupa przymo-
wali:

wáli: áto iesliby on tež Regalia / to jest / Mianstwo y wła-
dza od Krolá Rzymškego miał.

Takowi Przysiężnicy żadnym obyczajem z Urzędu ál-
bo z Ławice złożeni być nie máia / ázby Práwo swe utráci-
li: A máia w Ławicy dziedziczyć według Práva Lenne.

Tey łásti im tež wzyčamy: Jż iesliby sie tráfiło / żeby
Decret Przysiężniczy nie był przyiet / tedy sie z nim żadem
indziej čiagnąć nie ma / iedno do Pallántiey nášey / przed
Kšiazetá z Churfirsty / y Electory náše / ktorzy do tego
przywáni / iesliby sie nie ziechali / przepadna wine nam y
Państwu nášemu. Chcemy też aby żadney škody dla wy-
rzeczonych Decretow nieodnošili: y owšem cokolwiek oni
za Práwo nayda / y vznaia / y ná to my y potomkowie ná-
šy záwše zezwalać chcemy. A przeto wšytkim Państwá
nášego poddánym / Swiećim y Duchownym rozkazuie-
my / aby wyžey námuenionego Míasta Práwom y wolno-
šćiom / áni chućia / áni słowy / áni vczynkiem / áni iakimkol-
wiek dozwoleńiem nieškodzili: A ktoby sie tego śmiał wa-
żyć ten ná gardle / y ná máietnošći káran bedzie / iakoby
w tym przešonan był. A ná wieczna tego wšyškego pa-
miátke / ten nińieyšy Przywiley záwiešeniem pieczęci Mí-
ieštaru nášego vtwierdzieli smy. Dan zá rada stárszych y
przełożonych Państwá nášego / y zá zezwoleńiem wšytki
Ziemie w Maydeburgu ná Pallántiey / w Pomiedziálet
przed Swiátkami. Roku Pańškego 978. Panowánia
nášego y Roku pierwszego.

Stośá.

A To jest pospolite y głowne
potwierdzenie wšytkich
Práw y wolnošći Mayde-
burških / vczynione przez Ottoná
Lisowátého / od ktorego wšy-
tkie Mieyskie Práva z wláščá

Maydeburške pochodza. A ná
pamiátke tego Maydeburžanie
máia ná rynku wyobrazenie tego
to Cesarzá Ottoná z Churfirstá-
mi / dla ochodoštwá. A tak
jest to Míasto / iako wyžey
stoley

stolei / Prawem Miejskim przy-
zwoleniem wszytki Ziemie wtwier-
dzone / a iest nastarże ze wszytkich
Miaśc Saskich. Halla też w pra-
wie tego siedzi. Przetoż wszytcy
z polski / z Czech / y z inszych Zi-
w terenie namięnionych / z Halle
prawo swe odnosić mają / dla-
tego że Halla po Maydeburgu
pierwsze miejsce ma / a iest
zaczynsze założeniem / niż in-
Miaśc. Niezliby sentencye w
Halli vnać nieumiano / tedy po-
nie mają stać do Maydeburgu:
dlatego / że to Miasto / ma pier-
wsze miejsce / y iest Scolica wszy-
tkich praw Miejskich od Otto-
na Cesarza postanowione. A tu
mają wiedzieć rozność w ruszeniu /
14 albo apellowaniu / między Miey-
skim / y Ziemskim / Cesarzkim / y Du-
chownym Prawem. Abowiem w
Miejskim Prawie ida apellacie d-
z iednego Miasta do drugiego /
według porządku y założenia / y
tak ida aż do Maygeburgu / a
potym do Palantey albo do Krola
Na przykład z Lipska ida apella-
cie do Halle / z Halle do Mayde-
burgu / z Maydeburgu do Pal-
lantey / albo do Scharawu. W
Cesarzkim Prawie ida / od iednego
do drugiego: a niezliby od pierws-
do nawyższego / srzedniego opuści
wszy ciągnąć się kto chciał / tedy
ma być nazad zaś do onego srze-
dniego ktorego opuścił / odestan-
bo do niego był powinien pier-
wszy apellować. A w prawie Du-
chownym może każdy opuścić wszy
wszystkie srzednie Sędzie zaraz
do nawyższego od naniższego ape-

lować: iako od Officiata może za-
razem do Papieża / ruszyć. W pra-
wie zaś Ziemskim / gdy Sententy
nieprzymą przed Grabią / tedy
nie może e. do Margrabie apel-
lować / iedno do Krola. A po-
dobno by się temu dziwował /
gdyż Margrabia wyżej iest / y
Grabia Manstwo bierze od Mar-
grabie. Nadeo powinien Grabia
Margrabi przysięgać na Sady:
ale to dlatego / yże Margrabia
sądzi pod przysięga f. przy ho-
dzie vczyniona / a Grabia pod ka-
znia g. Krolewska: a ktemu wol-
ność h. Sadzenia ma. mieć od
Krola. A tak słusniey apellacia
od niego do samego Krola / niż do
ktorego inszego. Kazaćcia idzie:
Na przykład. Gdyby Sedzia Kto-
regu dworu Prawo vstawił a sta-
łaby się apellacia. od niego tedy
ta apellacia nie do Miejskiego
Prawa poydzie / ale do wierzchnie-
go Pana. A od niego do Kro-
la.

Pod Kазnia Krolewska.

(sub Banno Regio) etc. Pod
Kазnia Krolewska sądzić nie in-
nego nie iest / iedno sądzić pod ka-
raniem / pod przymuszeniem / albo
pod Złodem Krolewskim.

Pod Kазnia Krolewska żaden
i. sądzić nie może / iedno ten który
ma wolność Sadzenia od Krola.
Kiedy Sadza pod Kазnia Krole-
wska / tedy winā (Burgrabsta
iest trzy libry / albo trzy fun-
ty). To iest Lx. Szela-
gow / a to według Miejskiego /

nie wez

S.S. lib: ij.
arti. xij.

S.S. lib. i.
arti. Lix.
S.S. lib: iij.
arti. Lxv.
S.S. lib: iij.
arti. lxiiij.
S. S. lib. j.
ar. ij. lib: ij.
ar: xij. lib. iij.
arti: xxviij.
xxix. lxiij.
*
S.S. lib. ij.
arti: vi.

15
m S.S. lib. j.
arti: liij.

S.S. lib: i. ar
Lix. lib: ij.
ar. xij. lxiiij.
lib. iij. ar:
Lxiiij.

n S. S. lib. iij
arti: Lxj.

16

k S. S. lib. iij
arti: Lxij.

nie według Ziemſkiego Práva /
(4) Woytowſka oſm ſelagow /
także też ná gáynych Sadziech.
(ktore ná každé dwie Tiedzieli
bywáia) á oproč Gáynego Sa-
du ſeác piéniedzy.

Przyſieźnikow ma być ri.
Przyſieźnik álbo Láwnik zječony
ieſt od Lávica / ábowiem ná Lá-
wiccy Sadowey ſiedzi / vzwává-
iac Sententie. A Sentencia k.
ma być ná pytanie Sedziego z mo-
wy dwuſtron / to ieſt Actora y
pozwanego.

Láwnik tedy / álbo przyſieźnik
w Právie ſwym ma być nágánio-
ny l. wolny / y Lávica Przyſie-
źnicy godny / á ma ſie od rzeczy nie
przyſtoynych hámovác / y wyſtře-
gác: ták żeby go żaden ná počé-
woſci / ná Právie / y ná Vrzędzie
nárzec nie mogł. A y Przyſieźni-
kow iedenáſcie / á Siołtyſ dwu-
naſty ma być / to z vſtáw Ceſara
ſkich weſto.

Tu maſz wiedzieć że ſa niektóre
mieyſca / ná ktorých Sedzia ſwie-
cki ſadzić nie może. Naprzód ma
ná mieyſcu Swieconym / álbo Du-
chowym. Powtore / ná mieyſcu
nierządym y nie včciwym Potrze-
cie (ná mieyſcách gdzie ſie karja) 18
y inſzych niučciwym.

Gdyby ſie tráſito / żeby Sedzia /
(Woyt álbo Siołtyſ) mieyſce
Sadowe przanieác y odmieni-
miał / tedy ná onym pierweſzym
mieyſcu ná boncu Sadu / wéč čas
kiedy inž Sad ma zdác / powiá-
ludziom opowiedzieć mieyſce ono
gdzie będzie ſadził / y tamże ludzi
ma przez Sadowy wyrok prze-
ſtrzedz / y przyčyna oznámić n.
dla ktorey mieyſce Sadowe od-
mienia. Može tedy ſadzić gdzie
chce / wyiaroſy te mieyſca ktore
ſie wyžey námiénily / oznámuoſy
to przez iávne Podwoyſkiego ob-
wołánie / aby každemu mieyſce
Sadowe wiadome było.

Artykuł Jedenáſty.

Summá

Artykułu.

1 Skład Zálenſowie Práwo ſwe
odnoſić máia.

2 Troiáka okoličność ápellátiey.

3 Sententie nie ápellowáne / kto-
re niewážne ſa.

4 Sententie ápellowáne ktore
wážne ſa.

5 Przyſieźničie Práwo co ieſt.

6 Poſtowie ktorzy máia być przy
ápellátiey / y kto ie ma ſtráwováć

7 Lávniccy iežli ſluſnie piéniažá
biorá.

8 Právo ſieťá rzeczy dopuſćá /
ktore ſie zdáda być nieſluſne.

9 Sedziego / ktory dla wziętych
dárow ſadzić niechce / winá tro-
iáka.

10 Vrzědu iákim vmyſle prágnáć

11 Sedzia y Lávnik iákí ma być.

12 Ápellátia iákó odnoſić y o-
twieráć.

Zállen.

DAllenowie iesliby Práva vžnác
nienmili / albo iesliby im w vžnání
Decretu / od ktorego áppellowano /
czego niedostawálo / máia po náuke
stać do Mýdeburgu / á Pržysiežni
cy Mýdeburscy máia im t przy by-
tności tych křozysie do nich čiagneli t
Decret nálešć / ktorym Práwo ich
odložone / y záplácone ma býć : Abowiem oni ná potym
šwiádkami tego beda že im on Decret bez wšelákiego
sprzećiwienia wydány iest. A postowie máia býć przy
tym obecnie / gdy Decret miedzy obiema stronami wyrze-
kaia : aby teź widzieli y slyšeli / že sie obiema spráwiedli-
wošć dzieie. A tym postom Sedžia powinien náložyc
ná stráwe nádrodžeytám y sam. Jezliby pod Kážnia
Krolewska Sententia niepržyieta byla / tedy ma býć
odniešiona ná pržysly Burgrábsti Sad t w ošm nie-
dziel t chybáby go Legale impedimentum (to iest stušna
pržyczyna albo przežázá dla ktorey tego wczymić niemogł
zápłó. Jezliby pod Kážnia Grábška (sub Banno Comi-
tis,) niepržyieta byla / tedy ma býć odniešiona we dwie nie-
dzieli : Abowiem Szoltys ma Kážń / y wolnošć gáienia
Sadu od Grábie / á Szoltystwo od Pána oney Diemie.
Takže teź Burgrábiá ma gáienie od Krolá / á Sady od
Pána oney Diemie.

S. S. lib: ij.
art: xij.

S. S. lib: ij.
arti. vij.

S. S. lib: j.
arti: lix.
I. M. ar. xlvij
et art: xvij.

Glosá.

1. Pellátiey / ktora my táia
niem práwu / albo ruše-
niem zowiemy / troiáka a. o.
kolicžnošć iest. Pierwsza / b. že
niektore wyroki / choć od nich nie-
bywa rušono / nie niewáza : á to
že čterech pržyczyn. Pierwsza /
iezliby w sobie miał taki tášny

blad / práwu przećiwny / takowa
Sententia żadney władzey nie-
ma wedle práwa (ani tam apel-
látiey potrzeba / wyiawšy by ten
blad niebyt / choćby byla w sobie
práwu przećiwna / bo) w ten čas
powinien zárazem od niey rušyc.
A gdyby nierušyt / tedy choćia

nieprawiedliwa / przychodzi w
rzecz osadzona / a takowe ruszenie
ma być zarządem / w Prawie na-
szym. Wtóra przyczyna / iezliby
była kupiona albo przenajeta sen-
tentia / to jest / iezliby co darowa-
no kłoremu Przysięznikowi po-
cichu / dlatego / aby za nim woto-
wał (a tegoby według Prawa do-
wiedziono) tedy on Decret nie
mieważy. Trzecia / iezliby była c.
b. S. S. lib. ij. wydana od tego kłory ty wła-
art. vij. & xij. dźi niemiat y tego wżynie nie-
e. S. S. lib. ij. mogł. Czwarta / d. iezliby wyda-
art. xij. na była w dzień swięty / albo od
d. S. S. lib. ij. Sadu wolny.
art. xij. Wtóra okoliczność apellatcy
4. jest / że niektóre sententie / choć od
nich apelluia / przed sie w mocy
swęj zostają / a to też gworakim
spůsobem. Naprzód dla dostojno-
ści Sedziego / iezliby była wyda-
na od tego / kłory nad sie wyżse-
niema. Jako jest Papież / Cesarz /
Krol. Abowiem każda apellatcia
ma być od niższego Sedziego do
wyższego. Powtóre e. iezliby apel-
lował / albo Prawu łiał ten kłor-
y tego wżynie niemogę / iako są ci
kłorzy na swiętym wżynku poiey-
mami / y do Sadu przywiedzeni
są / a na gárdło im instiguia : abo-
wie takowym nie bywa apellatcia
dopuszczona. Porzeczcie iezliby za-
mieszkał czasu łaiania Prawu. A-
bowiem w naszym Prawie / czas
f. S. S. lib. ij. apellowania jest zarządem. f. po-
art. vij. ki Prawo siedzi. (W Duchownym
k. S. S. lib. ij. ar. xij. Prawie dziesięć dni.) Po czwarte /
I. M. ar. xvij. iezliby apellowana od Sedziego
dobrowolnie wybranego / iako jest
ten / na kłorego rozładet sie obie-

dwie stronie dadzą : bo yz go sam
sobie wybrał / y nani zezwolit /
przeto od niego apellować niemogę.
Trzecia okoliczność apellatcy
jest / kiedy kto słusnie / y według
Prawa apelluie / y Sedzia powi-
nien z ona sprawa stać / y czekać
do tad po ki nie będzie uznano / ie-
zli on Decret słusnie albo niesłu-
snie / sprawiedliwie / albo niespra-
wiedliwie wydany jest : a to albo
dla złości / albo dla głupstwa
tych kłorzy sententie skazują.

Przysięznikom ma być ich
Prawo odłożone / c. Prawo przy-
sięznicze jest to / aby każdy z nich
dano selag / a Pisarzowi dwa se-
lagi. Gdy sie tedy apellatcia sta-
nie / tedy Sedzia ma posłać po-
sty / iako w tercie stoicy : a to sie
rozumie w Prawie naszym tylko.
Bo w Cesarzkim y Duchownym
Prawie inaczey sie zachowywa /
abowiem tam są listy kłore g.
Apostolos zowa. A yz to w na-
szym Prawie przez posty odpra-
wiaią / tedy tego Saronom / la-
ski pozwolono : abowiem na ten
czas kiedy im Prawo ninieysze da-
no / czytać ani pisać nieumieli. Ale
teraznieyszych czasow nowy oby-
czay apellowania wszedł : bawiem
kiedy kto Prawu łaić / a otrzyma-
Ławice według Prawa / że może
lepszy Ortel sam znać / a przyo-
nym od siebie nalezionym stoicy
według porządku prawnego / te-
dy Przysięznicy obadwá Ortele /
swoy y tego na piśmie / y zapieczęto-
wawszy / posła tam gdzie z Pra-
wa posłać mają. A Sedzia powi-
nien z ni-

6. Nien z nimi posty postać / którzy
mają być dwa z Ławice: ci mają
słyseć / y świadczyć o tym wsyt-
kim / a Sedzia powinien im na
strawę dać y tam y sam / czego ie-
zliby sie zbraniał / h. tedy Urząd
trąci.

7. Aleby tu kto rzekł / że to iest
przeciwko Prawu / aby przysiężni-
cy za sententie zapłate brać mieli.
Tlaprzed dlatego / że y Prawem
opatrzone / y w niniejszym Arty-
kule też troche wyżej napisano:
że Sententia żadnym sposobem
niema być przedayna: gdyż taka
każda nie nieważy. Druga / ieżeli
im dlate płać / aby byli świad-
kami apellatcy: tedy y to niema
być: abowiem świadkowie naie-
mni mieysca niemają / y owsem
mają być odrzuceni. Trzecia /
yż żaden dowcipu y mądrości
swoy przedawać niema: bo yż to
iest Dar Boży przeto ktoby to
przedawał / świętokupstwoby
popetnit. A tak z tych przyczyn
Przysiężnicy Decretow przeda-
wać / y pienieży za nie brać nie-
mają: bo każdy Sedzia który to
czyni / stawia sie bezecnym / y fałszy-
wym Sedzia.

8. Przeciwno temu iest Artykuł
niniejszy / który dopuszcza Ławni-
kom brać pienieży od wyrzече-
nia Ortelow / a yż tego dopuszcza /
przeto to słusnie czynić mogą.
Gdyż wiele rzeczy Prawo dopu-
szcza / ktoreby samy w sobie miey-
sca mieć niemiaty / iako na przy-
kład. Pan Bog zakazał żłowie-
ka zabijać / a Prawo dopuszcza y

rozkazuje / aby Sedzia złożył
nie żywił / co ma czynić z powin-
ności urzędowej: gdyż Urzędowi
i. wiele dopuszczono / czego sie żło-
wikowi żadne / który na urządzie
nie iest / czynić niegodzi. Także też
tu Przysiężnik pienieży y Sepse-
łagi bierze / względem urzędu. Na
którym gdyby nie był: a toby / co
mu Bog dał / mądrość y poradę
przedawał / wpadłby w grzech
świętokupstwa: także gdyby brał
pienieży za to / aby prawdy za-
mitał / grzeszyłby. Toż też maś
rozumieć o Sedzim / ieżliby brał
za to pienieży / aby ktorey sprawy
nieśadził kiedy go o to żadaia / te-
dy sie stawia fałszywym Sedzim /
y k. w trojaka wins wpada. Pier-
wsa / że sie stawia trzywoprzysię-
żca. Wtora / ieżliby go przeświad-
żono / trąci Urząd. Trzecia / yż
nani winidzie Sadowy wyrok /
który na fałszywe Sedzie usta-
wiony iest. A tak biora Przy-
sieżnicy pienieży / nie względem
Sadu / bo powinni zawse sadzić
kiedy ich żadaia / ale względem
Urzędu pracy / y posłuszeństwa /
albo posług ktore czynia dla po-
spolitego pożytku. A ten który
pospolitemu pożytkowi na urze-
dzie służy / pożytek Urzędowi one-
mu należacy / słusnie brać ma. A-
bowiem żaden swym kosztem wal-
czyć (albo służyć) niepowinien.
A tak na to wsytko / coby przeci-
wno temu kto mowić miał / iako
wyżej stoicy / trotko sie tak od-
powiedzieć może. Na pierwszą
gdzie mowi / że Decret niema być
przedany / tedy to prawda: Ale

h.S.S. lib.
ij. art. xij.
xij.

gdyby płacono Lawnikowi za to aby komu gwoli wotował / y tu iego pożytkowi Ortel wznawiał / ale sie to tu nie względem pożytku iedney strony / ale względem Urzedu dziecie. Na wtora gdzie mowi / że świadkowie nie mają być naiemni / możesz odpowiedzieć: że Lawnicy nie dlatego pieniażce biora / aby komu mieli według iego wolei świadczyć: Ale iako wyżej stoicy / czynia to względem Urzedu na którym siedzą. Na Trzecia gdzie mowi: że dary Boże przedayne być nie mają / odpowiedzieć możesz / że y to prawda. † Bo kto co ma darmo / tego też darmo drugim wyciąć ma. Ale sie to o Duchownych rzeczach rozumieć ma.

Abowiem ci ktorzy dary Duchá swietego przedawają / są podobni onym ktorzy w Kościele przedawali / ktore Pan Christus wygnat. † A tak sie y to ma rozumieć / gdyby to czynili nie będąc na Urzędzie. O czym sie też już wyżej dosyć powiedziato.

10

Tu też wiedzieć nie wadzi. Jezliby kto Urzedu pragnął tym w myślem / aby z niego pożytek / albo bo prożna chwata miał: albo dla tego / aby bliźniego swego wciśkać / y iemu szkodził / na ostatek dla którykolwiek inney przyczyney / a nie dla samey miłości Bożej / dla posłuszeństwa Przetozonych / y dla dobra pospolitego / tedy każdy taki Urzedu nie jest godzien. Toż też rozumiey y o Sędzim y o Lawnikach / ktorzy ieżli tym wmyślem

na Sądzie siedzą / aby stad pożytek iaki mieli / a sierotom y opuszczoneym krzywdę czynili / y by nie dla onego pożytku / żeby do Sadu nie chodzili. Niezbożni ludzie krzywoprzysięcy by byli / y niegodni by być zwani Lawnikami: a na ostatek byliby wiecznie potępieni. Abowiem Sad Boży nie ma być splugawion takiemi złościami. A tak Sędzia y Przysiężnik każdy ma być ozdobiony (cztermi cnotami. Naprzód) Sprawiedliwością. 1. (ktorey opuszczając niema dla miłości / dla lasti / dla nienawiści / dla darów) 2. (o czym Dawid mowi: iudicate filij hominum.) Potym wciwłością. Trzecia ma być oświadczyć. m. abo Mianstwem y Lenym opatrzoną. (Czwarta ma być mądry y skromny.) A ci mają o wszelkich sprawach / ktore sie w Sadu dzieją / świadczyć pod n. przysięga na Urząd wżynioną / a znowu im przysięgając nie trzeba.

Decret nie przyiety ma być wniesiony na przyszły Burgrabski Sad / i. Czas wniesienia appellatney jest sześć Niedziel. o. chybaby. p. Legale impedimentum. (co w nas pomocna rzecz zową) przeszkodziło.

A tu masz wiedzieć / że kiedy kto od Sententey appelle / a appellatya zaśie wniesie z onej mieysca gdzie był apellował: tedy ona appellatya albo Rotul nigdziey nie ma być otworzoná / iedno w Lawnicy w Sadu / przy czym też obie

stronie miała być obecne: a iezli-
by niebyli/ tedy miała być do tego
od Sedziego przypozwani. A kto-
by nieśtanat/ ten Sedziem wi-
na przepada: potym także y wto-
ry/ y trzeci/ y czwarty raz pozwa-
ny/ iezliby nieśtanat/ ani przychy-
ny dla ktorey nieśtanat/ nie oznay-
mit: ma być skazan na wpa-
d w winie Wziedowi/ y nagrode stro-
nie. A iezliby iezli nieśtanat ku
okazaniu pomocney rzeczy/ tedy
iuz Apellacia ma być orworzona:
ktora iezliby była ku skodzie te-
mu ktory pilnie/ a ku pożytku
temu co nieśtanat/ ani Postą po-
stą ktoryby go wymowił/ al-
bo od niego pomocna rzecz wniosł
tedy Prawo swe traci on ktore-
mu ku dobremu Decret wyszedł/
a on nieśtanat: abowiem q. Prawo
niewdzięcznym w pożytek nie idzie
a dla oney niewdzięczności/ traci
Prawo swe by też nalepsze miał.
A tak iezliby strona była odporna
była pilna/ tedy mu miała sprawa

przysadzić/ a powodu odsadzić
tego czego sie domagał: a to sie
stawa nie z strony Decretu/ ale
z strony nieposłuszeństwa iego. A
iezliby chciał znomu stronie naga-
bać/ tedy mu sie Prawem obro-
nić może wskazawszy że to iuz raz o-
sadzono.

Przeciwko temu co w tercie
stoi/ że ma być odniesiona sen-
tencia we dwie tygodni/ mogłby
to rzec żeby to było przeciwko
Prawu y Cesarstwu y Ducha-
wnemu/ abowiem tam czas Apel-
laciey jest cały rok y dzień. (zwła-
szcza tym którzy na drugi stronie
Morza są.) Ta to tak odpo-
wiedzieć możesz/ że tam ta przychy-
na jest/ że apelluacy musi za-
dworem iezdzieć: albo w Saskim
Prawie tego niepotrzeba/ bo iuz
jest naznaczone miejsce apello-
wania/ według Mieyskiego Pra-
wa w Maydeburgu.

:((:) (:) :C

qS.S. lib. i.
art: lxvij.

Artykuł Dwanaasty.

Summa Artykułu.

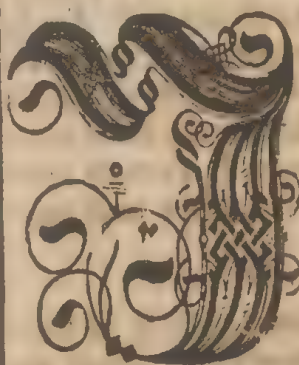
- 1 Iezliby Sententia w Mayde-
burgu nieprzyjeta była/ gdzie
sie po nie ciągnąć.
- 2 Przedmiejse Miasto w każdej

- Ziemi/ ma być głowa Praw in-
nych Miast.
- 3 Apellacia w Saskiej Ziemi do
Krola kiedy idzie.

:((:) (:) :C

Iezliby

Ezliby w Maydeburgu Sentencia niebyła przyjeta/maia sie ciagnac za rzekę Albim do Schartaniey / a stamtad maia przywieść czterech Meżow co moga na starzych: a to dlatego/że pierwey niż Maydeburg to Księstwo fundowane y założone iest przez Ottona Cesarza / y wie dnym Prawie z Maydeburškim siedzi. Ci czterey meżowie stamtad przywiedzeni / maia być postawieni w Maydeburgu przed Pałacem Cesarza Ottona Lisowatego / ktory potym Pallantia tamże na końcu Tumu postanowił / przeto yże niemogli z każda sententia nieprzyjeta / ostatecznie za dworem ciagnac.

Słosa.

Pisule w tym Artykule / gdzie idą apellacie z Maydeburgu / y miannie mieysce / ktore zowie Saksim ięzykiem Schartaw przychyna ta daie / że to Księstwo starsze iest niż Maydeburg. Przez co sie rozumieć ma / że w każdy Ziemi Mias to starsze y przednieysze / glowa Praw inszych Mias w onym Państwie / albo Krolestwie / iako też to w Saksiey Ziemi iest Schartaw: To dlatego / że ponieważ Maydeburg iest starsze y przednieysze Mias to między inszymi w oney Ziemi / y tam iest Stolec Praw Mieyskich / a t ciagnac sie zamie do wyższego Sedziego / musieliby sie na ostatek do Krola Apellacia ciagnac. Przeto Sa-

romom tego z łaski dozwolono / że Apellacia do Krola nie idzie / a. iedno w ten czas kiedy Krol w ich Ziemi iest. Dla czego (aby sie ludziom sprawiedliwość nie przedłużać / a trzymady ieden drugiemu nieczynił) Cesarz Otto postanowił Pallantia na końcu Thumu w Maydeburgu / gdzie maia być przywiedzeni czterey starszy Meżowie z Schartaniey / dlatego / że starsza iest niż Maydeburg / y założyt tam Otto Księstwo (przytaczamy do niego A schania y Loburg.) ktore przedtym niżli ie Kzymianie posiedli Krolestwem były / a potym ie odmieniono w Księstwo / y przezwano Schartaw o Gymes wyżej b. stykat.

*
a S. S. lib. ij
arti. xij.

✠
b. l. m. arti.
x. glo.

Artikul Trzynasty.

Summa Artikulu.

- 1 O założeniu Pallantey w Maydeburgu / y kto do niej należy.
- 2 Decret Pallantey za prawo idzie.
- 3 Grzywna złota wiele waży.
- 4 Od Decretu Pallantey może się apelować.
- 5 Saxon może reka czynić o sprawiedliwość.
- 6 O bitwach Szranowych w Saxonow / iako im są pozwolone.

Pallantia przez Cesarza Ottona tak jest postanowiona w Maydeburgu / y do niej należą naprzód czterey Meżowie co nastąpiły z Schartamey: Po nich czterey Kanonicy / ktorzy Przełożenstwa na Tumie mają. Pierwszy Proboszcz / Wtóry Dziekan / Trzeci Biskupi / Wicariusz / Czwarty Kanclerz: Do tych przydani są czterey (wolni Panowie) y służebnicy wrodzeni (Lenni) Kościoła wielkiego w Maydeburgu / to jest / Marszałek / Truteżący / Podeżący / y Podkomorzy. Do tych przylaczyl iedenascie Ławników y Szoltyśa dwunastego. Tym też ięscze przydał troie Książat Świętych przednieyszych między Electormi Cesarstwi Margrabie Brandeburskiego / Książę Saskie / y Woiewode Rhyńskiego. A czwarty Kzadca (albo Woyt) Kościoła wielkiego w Maydeburgu. Tych ośmi y dwudziestu meżow Cesarz obracający na Stolicę Pallantey / wysadził dając im mocy / władza swa Cesarzka / aby Decreta ktoreby w Maydeburgu należone być nie.

S. S. lib: iij
arti: Lvij.

2.

być niemogły / albo byli nieprzyjete / vznawali / y náydo-
wali. A cokolwiek / i pnie y porzadnie skaza / to za Prá-
wo Mieyskie chowano być ma we wśystkiey Sáskiey Zie-
mi. A gdy sententia nieprzyjeta / do tych Sedziow zanie-
sioná / y vznaná bedzie / tedy dwudziestom y czterem Me-
żom każdemu z nich pámietne^o ma być dano šelag we zło-
cie / ktory ma ważyć dwanaście šelagow takich pienie-
dzy / iákie tamida / á ostatnim czterem ma być dáno każde-
mu z nich po grzywnie zlotá / á każda grzywna zlotá ma-
ważyć dwanaście grzywien šrebrnych: To má być dano
tymto dwudziestu y ósmi Meżom wyżej wymienionym
Cá temu za ktorym Decret wyszedł / ma być dana Emenda^o
w Niemieckich Exemplárzách tak stoiey / że to ten ma dáć /
za ktorym sententia wychodzi / á ten ktory główna rzecz
stráci powinién mu náklady wrocić. A ieżliby ten prze-
gral ktory był ápellował / tedy wiecey tráci / niż ten za kto-
rym sententia wysła. Abowiem ten powinién y przy-
sieżnikom / ktory sententia vzná / y ná nie zezwolili (ktora
on náganił / ieżliby ia potwierdzono) pokup / albo wine o-
dłóżyć / także y wine Sedzie. A to ieżliby náganił Decret
przedtym niż go wśytcy pochwala. Ale ieżliby sie potym
stała Apellátia / tedy każdemu Przysieżnikowi z osobná / y
temu ktory ná on wyroć zezwolił / także y Sedziem wine
przepada. A ieżliby w Halli sententia nieprzyjeta była /
a do Maydeburgu potym y do Pallántiey apellátia przy-
šla / tedy pokupnie / y Maydeburczanom / y Hallěsom. A to
postánowił Cesarz Otto Lisowaty dlatego / áby Prawo
Mieyskie utwierdzone bylo / iáko zdawná / y dlatego za
rzeka Albim Księstwo fundował.

3.
S.S. lib. iij.
art. xlv.

S.S. lib. ij.
art. xij. lib.
iij. art. xlv.

Glosá.

O z dwor CEsarski infemi dziow z gromádszenie) ob CEsar-
wielkimi práwami zaba- rza Ottona założona / y dwudzie-
wiony / niemogł sie oko- sta y ósmia meżowo sadzona iest.
to spraw Mieyskich báwić / przeto Ktorem iest dana moc / áby wła-
Pallántia (to iest ostatnich Se- dza Cesarsta wśytke vznawali /
skazo

Rzeczowali / y stánowali : á coby
kolwiek uználi / to miáło być za
práwo chowano.
4. Mogłby kto spytać / iezliby sen-
tentia v tych Sedziow komu ku
skodzie náležiona bytá / á onby to
okázac chciał (z Práva pisané)
yze niespráwiedliwá / mogłliby ia
náganiwšy dáli sie ciągnac / czy
li nie ? Na to máš wiedzieć / ze
stoicy wPráwie stárym nápisano /
ze żaden Decret w Sáskiej Ziemi
v dworu Cesarstkiego. a. tak sprá-
wiedliwie náležon być nie może /
ktoregoby Saxon náganić nie
mogł. iezliby tego chciał reka po-
prawić / to iest / iezliby sámosiódni
drugich siedmi w Szrántach zwo-
cieżył. Aleby przeciwko temu
mogł kto rzec : Jezliby wyrok
władza CESarska wydány ná-
ganión być miał / tedyby wola
Cesarsta za Práwo iść niemogła
co iest rzecz niesłusna / y być to
niemoże. Abowiem Cesarz iest gło-
wa wšytkich práw. Na to tak
odpowiedzieć może : ze ážkolwiek
od Pallántiey do wyżšego Se-
dziego ápellatia dopuščzona nie-
bywa. Wszakże on ktory sie krzy-
wda mieni mieć / yze daley iuż á-
pellowac niemoże / dusájac Bogu

v spráwiedliwosci swey / podaie
sie sam w nie bezpieczenstwo / byjac
sie o spráwiedliwosc / ktora sobie
mieć tušy : á to iest według Prá-
wá : bo bitwy w Szrántach poie-
dynkowe / od dawnych časow
Saxonowie w używaniu mieli : á
tego im Cesarz dozwolit / dla ich
mestwá / y Kycerstkiej bieglości. b.
A to co komu nádadza y potwier-
dza / ma zupełnie być chowano.
A yze przelożonym Pallántiey
pieniadze dáia .c. tedy sie tym
znáczy władza / y jácnośc ich. To
też máš wiedzieć / gdyby v Sadu
Lawniczego Sententia náganió-
ná bytá / á spytanoby Princypa-
lá iezli ná nie zezwala / á onby nie-
zezwołił / áleby inša słusniejša
nalazł : ná ktora iezliby wietsza
część ludzi do Práva náležacych
zezwołił / tedy tá ma mieć micy-
sce / á żaden z nich winy niepotra-
puie. d. Abowiem ieden drugiego
Sententiey nienáganił. A iako e.
ten ktory według zdaniá swego /
co może náspráwiedliwšy Decret
náydzie / škody żadney niecierpi :
tak też ten ktory ná nie spráwie-
dliwa Sententia niezezwała / ma
być bez škody.

6.
a. S. S. lib.
j. art. xvij.
b. S. S. lib. j.
art. xlix.
l. M. art.
xxxv &
lxxvij.
c. S. S. lib. iij.
art. xlv.
lxvij.

d. S. S. lib. ij.
arti. xij.
e. S. S. lib. ij.
art. xij.

Artykul Czternasty.

Summa Artykulu.

1. Jáko Pallántia zgromádzona
być ma / y iáko ci ktorzy do niej
náleżą / máia być pozywá-
ni.
2. Lawnicy niemáia sis gniewać
kiedy kto ápelluie.
3. Appellátia káždemu wolná.
4. Lawnik nie káždy / y niezgrá-
żem Práwo umie.
5. Sedzia ma pytać / iezli stroná
Decret przymnie. (cretow.
6. Przestrogá Sedzie okolo De-

7 Według mniemania niesadzić.	11 Pod appellatiz nie niema być
8 Watplivy wyrok nierozy.	wznawiano.
9 W Nieście gdzieby appellować	12 Wina tych którzy pod Appella-
zakazano / iako postępować.	latia sadza.
10 Wiktier z niema być Práwu	13 Appellathey iezli zabránia
przeciwny.	co wżynić.

S. S. lib. iij.
art. liij.
Lviij.

Edziowie do Pallántiey należący / tak maia być zgromadzeni. Naprzod Szoltys (Maydeburški) ma list mieyski spieczecia zawieszona odestać / zwierzchnemu sprawcy Kościoła wietsego w Maydeburgu / który jest Burgrabia Maydeburški / który też swoy ist przydawşy / drugiego od Biskupa żadać ma / do których list Krolewski ma być przydan / iezliby Krol był w Ziemie Niemieckey / też z zawieszona pieczecia Krolewska. Te listy Burgrabia Maydeburški ma przy tych / którzy sie do Pallántiey z Sententia ciagneli / z wola / y przyzwoleniem dwudziestu y czterech Meżow / wyżej namienionych odestać. Napierwey Książeciu Sasiemu / potym Margrabi Bradenburškiemu / potym Woiewodzie Ahenškiemu. Abowiem ci trzey są przednieyszy między Swieckimi Electormi Cesarzkimi / w obieraniu nowego Krola narodu Niemieckiego.

Glosa.

d. S. S. lib. iij.
arti. xxx.

a. I. M. arti.
Lxxiiij.

2.
† e. S. S. lib.
iij. artic. viij.

Art artykuł ninieyszego / który o pozymaniu Edziow do Pallántiey należących / pisze / yz iasny jest przeto szerokie wykladu nie potrzebuie. Anic inne w sobie niema / iedno że to Cesarz Otto Lisowaty / dlate postanowił / aby sie tairanie Práwu w Maydeburgu porzakiem. a. prawnym / a nie upornie działo : y

dlatego też / aby Lawnicy zływoley na tego / który ich Sententia gani / nie był / yzeby sie tego na nim niemócili : a ten Artykuł nie tylko Maydeburżanom / ale wszystkim Miastom / ktore z Maydeburgu Prawo odnoszą / służy. Abowiem są niektorzy Lawnicy tak głupi / że to sobie maia za iakąs wżgárdę wielką / gdy kto

ich Dea

niem ma ietności żaden od Sententey appellować nieśmiał / y tak chociaż Sententia niesłusna przedsię iey żaden / dla boiaźni tak srogiego kárania / náganić nieśmiał / zaczął niesprawiedliwość otrzymawata miejsce sprawiedliwości. Przeto tu kładzie naukę : Jezliby się komu trąfiło mieć sprawę w Mieście / w którymby taki nieubożny zwyčaj był / a bałby się tego / aby nie wysłał iaka niesprawiedliwa przeciwo niemu sententia / ma iść / nim się sprawa zaczęła do przetożonych Miast onego / y ma im powiedzieć / że mam mieć sprawę w tym Mieście / a obawiam się / aby Prawa y sprawiedliwości mey nie utrocono / y niemogę mieć rady iakobyem temu zabieżeć miał / przeciwo wam / przeciwo Miastu / przeciwo Prowincii / y przeciwo Sadowi postępować / z strony zwyčaj wászego / że od was appellować niemoże : a też niewiem iezli to wásza wola iest / aby tu pod utraceniem gárdta / y majątności żaden appellować nieśmiał / y iezli niechecie odsyłać do tych Miast ktore Prawa Miejskich bronia po vznaniu Decretu. A yżście wy tu iest przetożonym / obrońca Prawa każdego majątności bronieć od krzywd / z powinności Urzędu wászego / dufam Bogu / Prawu / y łaskam wáśzym / że mi pomożecie naydź takiey drogi / iakobyem się mogli niesprawiedliwie Decretowi obronić. y abyem się mogli ciągnąć do Miasta / albo miejsca główne praw miejskich :

a to przetożony onego Miasta wżynić powinien (spytawszy co za sprawa / o co idzie.) A iezliby Mieścianie on zwyčaj i trzymali zwola / y przyzwoleniem przetożonego / a on przetożony by też temu ktory sprawę mieć ma / pomocen być / y poradzić niechciał / tedy to zwierzchniemu Panu onego Miasta oznaymić ma / ktory to listem rozkazuje przetożone / aby to Mieścianom rozkazał / aby się temu bez Prawie nie działo. A iezliby ieszce y Przetożeni y Mieścianie zbraniali się tego / zwyčajem swym / y wilkierzem się ścigac / wedle ktorego chca y obietnia sprawiedliwości wżynić / a ten by dla boiaźni niechciał sprawy swey zacząć / ale by się obowiązował przed Panem one miejsca zwierzchnim stając / y tam Ortelu ich słuchać. A iezliby się ieszce tego zbraniali / tedy ie ma Pan poznać przed obliczność Krolewską / gdzie musi stając / a odpowiadać za zwycaie / y Wilkierze swe / przeciwo Prawu pisanemu uchwalone / a tam (gdy ie już Krol rozładzi) dopiero powinni onemu Ortelu naleść / ktory może (będzeli chciał) náganić.

A tak tu masz wiedzieć / że Wilkierz przeciwo Prawu pisanemu stanowion być niemoże / y to iedno tam gdzieby tego w Prawie pisanym nie dostawało. Ale yże Prawo o Appellaciach / y náganiu Decretow dostatecznie opisuje / przeto wilkierzem appellacia zabroniona być niemoże.

† Chęci tedy Sedzia pracy / y trudności wydz / a ma sprawę iako rozeznawać / tedy może stronom powiedzieć: Aby sie wam w czym krótkość niedziata / możecie na swoy koszt posłać po Decret tam skąd go my słusnie / według zastożenia Miasła / y według Prawa odnosić mamy. A iezliby który z nich powiedział / że on chce prześłać na tym co Panowie za Prawo uznają / a oni by też mówili: Że oni Prawo swe własne mają / nie powinni nigdzie po nie śłać / tedy drugi może swym kosztem posłać / ale to ma mieć na baczności: aby to czynił z wiadomością Lawników: abowiem tak będzie mogł snadniey rozeznąć / iezli słusny Decret wyrzeżon będzie / iezliby mu do tego pomógł być niechcieli / niech co nalepiey rzeczy swe obwornie / a słucha Decretu. Który iezli sprawniedliwy / niech dzieknie Bogu y Prawu: a iezli niesprawniedliwy / tedy niech appellue według Prawa / a prosi o posły: a iezliby sie tego Sedzia zbrańiał (czego. g. użyć nie ma) a onby nani skarżył / tedy traci Urząd. A tak sie tego miała szyć wszyscy Sedziowie / y Lawnicy: aby takowych zwyczajów złych nie używali bo to iest przeciwko Prawu y przeciwko zwierzchności. ✕

Gdyby sie tedy appellatia stała / tedy iuz nie daley Sedzia wznowiać niema / ale ma czekać / aż sie appellatia skończy.

A iezliby SedziaC appellatiey niedopuscił bez przyczyny słusney / albo dopuściwszy daley w oney sprawie postępował pod appellatia / tedy iezli iest Duchowny / bywa do roku oddalony / V rzędu: (iezliby w tym czasie Urząd swoy wporne sprawował / tedy) traci Duchowieństwo. A iezli Świecki / tedy in Civilibus causis, h. S.S.lib. ij. traci Urząd. h. in criminalibus, arti. xij. xij. iezliby tego osadzono na gardo / I. M. art. xij. y wisto mu ie / łdzie też Sedzie mu o gardo.

A tak gdyby appellatiey Sedzia zabrańiał / tedy wkrzywdzony ma iść do Biskupa mieysca onego / y powiedzieć mu one sprawę / a Biskup może Sedziego choć Świeckiego przymusić / tak iako y Pan zwierzchny oney Ziemi / aby dopuścił appellatiey. A iezliby iezli Sedzia niedbałac na rozkazanie Biskupie tego sie zbrańiał: tedy Biskup ma dać onemu który appellował listy / z ktoremi on appellatia na mieysce naznaczone niechay prześle: a to tak wazyć będzie / iakoby też posłowie do Sedziego posłani byli.

11

12.

13.

*g.S.S.lib. ij. artic. xij.

Artykuł Dwunasty.

Summa Artykułu.

1 Jako w pozowaniu panow do Pallantey należących/ postepować / y co przepada / ieżliby który nie stanął. 2 Grzywna złota co jest.	3 Gdyby sie do Pallantey nie wszyscy ziechali / co czynić. 4 Sędziowie Pallantey / ieżliby w czym wstępili / albo sie zgo- dzic nie mogli / co czynić mają.

Wzywaniu Panow do Pallantey należących / ktorzy na pozew stanąć powinni / tak ma być postepowano. Naprzod Szoltys ma Burgrabie przez Sadowy Decret po pierwsze / powtore y po trzecie pozować / zawsze przez sześć Niedziel : który ieżliby na trzeci pozew nie stanął / tedy go mają trzey wyżej opisani Swiecey Książetá przez posta swego obwieścić. A za każde niestanie na pozew / przepada Krolowi trzy grzywny złota / a każda grzywna ma ważyć dwanaście grzywien srebra. A ieżliby ieść w sześć Niedziel nie stanął / a niewymowił sie stąpnie przed Krolem (gdziebykolwiek na ten czas z dworem swym był) tedy wszystko cokolwiek miał od Kościoła Maydeburstiego / traci / a kaźń / albo wolność Sadowa na Krola przypada : Nadto / ma być wywołany z Ziemi. A iako Szoltys Burgrabie pozowa / tak też Burgrabia pozwać ma Książetá świeckie / pod kaźnią Krolewską. Ktorzy ieżliby na trzeci pozew niestáneli (iako wyżej powiedziano) tedy każdy z nich (za każde niestanie) przepada Krolowi ośmnaście grzywien złota (z ktorych każda dwanaście grzywien srebra ważyć ma.)

S. S. lib. iij.
arti: Lxiiij.

Achocia

Achoćaby na on czas pozwu / tu uznaniu Decretu nie-
staneli / tedy przed sie sententia na Pallantey ma być
stażana.

Glosa.

O tego Artykułu tu masz
bażyć / że kiedy sie oni
dwa którzy sie z Senten-
tia do Pallantey ciagneli od tych
Książat z listy (które mieli od
Burgrabie) wrocą: tedy sie ma-
ją zedy od czasu naznaczenia ter-
minu w sześci tygodniach ci to
trzy Meżowie / to jest / czterey
starszy z Schartantey / czterey
młodziey Duchowni / y czterey
wrodzeni słuzebnicy domu Boże-
go w Maydeburgu / iako wyżej
stojey a Szoltys z iedenascia La-
wikow ma też przydy na Pallan-
tia / gdzie ma Sad sągac / z ony-
mi trzema Meżow wedlug Prawa
Potym ma pytać iednego z La-
wikow tymi słowy: Ponieważ
naganiiony Decret / przez Apella-
tia do nas przyszedł / y żadaia nas
abyśmy lepsi y słusniejsi uznali
y znaleźli. Pytam was Panie A.
kto wedlug Prawa przy tej ap-
pellatciey obecnie być powinien?
Skaza / że Burgrabia. Potym
pyta: Ponieważ go tu niemasz /
pytam na Prawie iako ma być
przypozwan? Skaza / przez listy /
y przez posły / a to tak ma być po-
trytyć. Potym pyta Szoltys da-
ley / iako rychto sie ma stawić?
Skaza / że od daty pozwu w sześć
tydzień. A tam iezliby ani sam

przeszł / ani przez kogo innego
niestanął / tedy ony trzema Meżo-
wie mają iść na Pallantia / y tam
Szoltys ma Sad sągac / y pytać
Lawnika. Ponieważ tu Burgra-
bia obecnie być powinien / y pra-
wnie pozwany / na czas temu z po-
zwu naznaczony niestanął / aż
to sławnie uczynił? Skaza / że
nie sławnie uczynił / y niesłu-
śnie do Sadu zamieszkał. Da-
ley pyta / aż nie pokupił winy?
Skaza / że pokupił. Potym pyta
wiele pokupił? Skaza / trzy grzy-
wny złota. Spita wiele ma każda
grzywna złota wazyć? Skaza / że
każda ma wazyć dwanaście grzy-
wien srebra. Na ostatok pyta ko-
mu pokupił. Skaza / że Krolowi
samemu: abowiem to jest. a. Dr.
zad y posługą Krolewska. Także
za wtorym y trzecim pozwem.
Tos rozumiey o wyżej miano-
wanych Książetach / iezliby nie-
stawali / tedy oni trzema Meżow
Decret skaza. A iezliby w czym
wąpili / albo sie zgodzić niemo-
gli wedlug Praw Swieckich / y
Duchownych tedy mają sprawę
do Cesarza odesłać: gdyż w Swie-
ckich sprawach żadnemu nie przy-
stus wykład Praw wątpliwych
iedno Cesarzowi / a w Ducho-
wnych sprawach Papieżowi

3.

a. S. S. lib. iij.
Lxiij.

4.

Artykuł Szesnasty.

Summa Artykułu.

1 Jako w Mieyskim prawie Sad ma być gaion;	13 Ławnicy żeby się dzielić mają
2 Ławników temu iedenaste.	13 Ławnicy/Pisarz/y sluga co bio ra za Sententia.
3 Ławników nie może być mniej iedno sześć albo siedm.	15 Ławnice godnym być co iest.
4 Do gáienia Sadu wiele Ła wników ma być.	16 Skargi dwoiakie.
5 Ławniki kto obiera w Mýdeb.	17 Sedziowie troiacy.
6 W Ławnicy kto dziedziży.	18 Grabiá co iest.
7 Przyczyny / dla których Biskup może Drzedu nie dāć.	19 O Commisarzách.
8 Ławnik dla przygody Drzedu nie trāć.	20 Szoltys iest naniższy Sedzia.
9 Ławnik co ma mieć w sobie.	21 Różność skazowania Decretow
10 Ławnicy Szepfelagi ieżli słu snie biorą.	22 Gáienia wyłożone Sadu spo
11 Ławnicy w Mýdeburgu ie żliby wymārli / co czynić.	23 Sedzia co pamiętać ma. (sob.
12 Powinność młodsze Ławnika.	24 Sedzia na mieyscu Bożym sie
	25 Pożytek Rzeźników. (dzi.
	26 Rzeźnikiem kto być nie może.
	27 Rzeźnika kto mieć nie może.
	28 Rzeźnik może się zbraniāć rzeczy sprawować / gdy mu Se dzia roztaje.

S.S.lib:i. ar
Lix. lib: iij
arti: Lij.
I.M.arti: x.

I M.arti: x.
S. S. lib. j.
arti: lix.

Sententia Sadu w Mieyskim Pra
wie / ten sposob iest: Ławników ma
być iedenaste / a dwanaście Szol
tys który napierwszy decret ma vznać
Burgrabi: A Burgrabiá też żadne
go Sadu bez Szoltysa trzymać nie
może / dlatego / yż on iest Sedzi
iego występkow. Napierwsze sen
tentie które Woytowi Lennnemu) to iest Burgrabi) w
snane być mają / sa te. Naprzod Woyt spyta Szoltysa
ieśli iest czas zágáienia Sadu: co gdy nakazano będzie
potym spyta / ieżli może Sad zágáić: Skaza że to może

uczynić

wszyscy/guys ma władza Sadowa. Potym spyta ieżli
ma nakazać / to co z Prawa ma być nakazano? Skaza że
ma nakazać: aby każdy swarzecz sprawował vćciwie/nie-
obrażając Sadu/y bez krzywdy drugiego: a te sa trzy na-
pierwsze sentencie/ ktore Szolters Burgrabi vznać po-
mien. Potym spyta iednego z Lawników ieżli ma pokoy
Sadowy nakazać? Skaza że ma pokoy nakazać wedle
Prawa. Nakazuje tedy pokoy aby ieden drugiego szargi-
tu krzywdzie iego nieprzerывал. A ieżliby sie tego kto wa-
żył / a drugiego nagabal wolaniem / nabieganiem / laia-
niem / y inymi sprawami nieobyczajnymi iego sprawie
škodliwemi / a przeświadczone to Sedzim y t dwiema
Lawnikami/tedy takowy przepada stronie nagrode (albo
besserung) y Sedziemu wine. Jeżliby sie to stalo przed
Woytem (albo Burgrabi) tedy przepada trzy Libry
albo funty ieżli przed Szoltyssem/tedy ośm szelagow. A
ilekroć strona dochodzi besserunku albo nagrody / tyle ra-
zow bierze wine y Sedzia: wśak że częstokroć Sedzia ni-
e bierze / choć strona nagrody nie bierze: zwłascza kiedy
idzie o krzywdę Sadowa / kiedy przeciwko vćciwosci
Sadowey słowy nieprzystoynemi / albo iakim innym spo-
sobem kto wystąpi / y Sad obrazi / albo sie niestromnie
v Sadu zachowa. A tak to Sedzia pierwey każdemu
nakazuje / y opowiedzieć ma / aby przeciwko stronie szarge
swo vćciwie kładł / przez Rzeczniaka / albo Procuratora /
dlatego aby sobie czego nieopuscił / czymby sobie Prawa
swego naruszyć mogł.

S.S. lib.j.
Lij.

S.S. lib.j.
Lij.

Każdy może rzecz swoje sam sprawować w Niey-
skim Prawie / ktory nagany w Prawie swym nieodnosi /
ieżli sie wazyć chce szkody / ktoraby go z nieporzadnego
postępu potkać mogła.

S. S. lib.j.
Lij.

Glosa.

ARTIKUL niniejszy / opisuie
obyczay gaitenia Sadu/po-
slug porzadku Prawa
Maydeburškego. Mianue też y

liczbe Lawników/ktorych ma być
iedennastcie / a Szoltys dwanaasty.
Alleby mogł kto rzec: Ponieważ tu
stoiy wymieniona liczba Lawni-

K

row/

2.

* a. S. S. lib.
ij. art. xij.

kow / że ich ma być iedenascie.
 Czemu w niektórych Mieściech /
 ktore sie też Prawem Maydebur-
 skim sádza / tylko sześć Lawników
 bywa? Odpowiesz. To stad idzie /
 że Maydeburg głowa y stolica
 jest Praw Mieystich / a kiedy po-
 trzeba / tedy tam y nich insze Mi-
 sta Práva swego szukać powinni /
 przeto słusnie wiecey ma być
 Przysieszników / tam gdzie Prawo
 y sprawiedliwe sentencie uznawać
 maia / niżli w inszych Mieystich /
 ktore sie do nich po Prawo cią-
 gna.) Ta liczba iedenascie La-
 wników / a Woyta dwanaściego /
 znaży iedenascie zwolenników
 Pana Chrystusowych / wyjawisz
 Jdrayke Judasza. A Szolcys albo
 Woyt ktory miedzy nimi zwierz-
 chnym jest / znaży Jdrawiciela na-
 szego / ktory byl y jest głowa zwo-
 lenników swych / y nas wszystkich.
 To podobienstwo zostawione jest
 Szaron / kiedy sie na wiare Krze-
 sciansta na wrocili / kiedy im insze
 Práva wstawiono. Co też maia
 chować na pamiatke tego / iako
 zwolennicy Pana Chrystusa
 wi / znażyli iedność Kościoła
 Swietego / tak też iedenascie La-
 wników / ktorzy sa członkami sa-
 dowemi / a Szolcys dwanaście / kto-
 ry jest głowa / znaży iedność / y
 zupełność Sadu. A iako choćby
 od ciała człowieka ktory cło-
 nek byl odcięty / przedsie zostaje
 człowiekiem / gdy iedno głowa y
 serce zdrowe jest tak też choć gdzie
 niema iedno sześć Lawników
 co jest iakoby serce Sadowe
 przedsie tam jest zupełne Prawo ;

wsatże ich nigdziey mniej być
 niemoże iedno siedm / a przyna-
 mniej sześć / a Woyt siedmy albo
 osm. W tych Miasteczkach dla-
 tego mniej Lawników bywa / że
 tam nie potrzeba tak wielkiej Bie-
 głości w Prawie / iako w Mayde-
 burgu / albo tam / do kad z in-
 szych Miast appellacie idą / gdy y
 w Maydeburgu gdy ma być Sad
 gáion / dosyć ich bywa sześć / albo
 siedm. A w inszych Mieściech
 gdzie tylko sześć Lawników jest
 do zagaenia Sadu / dosyć ich by-
 wa czterey / albo przynajmniej
 trzy. Czesćia też dlatego / że nie
 wszedy mogą być nalezieni tak
 wiele w Prawie biegłych / y tego
 Urzedu godnych / iako w Mayde-
 burgu : przeto musza na potowicy
 przestawać / a to tak z staroda-
 wnego. a. y iuz za Prawo wzięte
 go zwyczaj / trzymać.

Jezliby tu kto spytał : Ponie-
 waż tak Lawników xj. w May-
 burgu ma być kto ich ma obierać /
 y na Urząd sádzać? Odpowiesz :
 Na on czas gdy Maydeburg we-
 dług Praw Mieystich założon
 byl / bylo Księstwo rzeżone
 Schartaw. To Cesarz Otto i-
 akoby za posag Kościołowi wiel-
 kiemu Maydeburksiemu dał / kto-
 re Księstwo / nie iaki Gisleher / na
 on czas Biskup Kościoła May-
 deburskiego od Ottona przyiał
 Kościołowi przytażył. Tam
 Cesarz Biskupowi porużył / y dał
 zupełną moc y władzę Przysie-
 żniki na Urząd wybierać / y Ma-
 stwo / albo Lenno im podawać.

Abowiem

Abowiem na ten czas Przysiężni-
kami bývali słuzebnicy ziemscy/
ktorych dobra byty w Państwie
Schartawskim. Te onego czasu
Cesarz wolnemi od posług wczyni-
wszy wsadził na stolec Przysiężni-
cy/ albo do Ławice. Skąd wolny-
mi Ławice godnymi rzeżeni są/
y tak podawanie Mianstwa albo
Lenna Lawnikom przysło na
Biskupa: także y obieranie ich
do Ławice ale iednak tego czynić
niemoże/ aże pierwey sam od b.
Cesarza Mianstwo y władza prze-
łożenstwa swego mieć będzie. Co
Cesarz Duchowny podać bertem
abo sceptrem e. na znak takti. Ale
y tego wczynić nie może/ aże pier-
wey będzie w Rzymie na Krole-
stwo koronowan.

6 Tu możesz bążyć/ że Urząd
* Lawniczy dziedziczy/ y spada
Prawem Lennym na dziedziczą.
d. Lennego które jest Syn y ká-
żdy Mężczyzna po mieczu od Wy-
cá/bądź wzgore/ albo nádót ida-
cy/ albo pobożny. Gdy tedy
Przysiężnik umrze bliższy dzie-
dzic/ to jest Syn/ otrzymawa sto-
lec Lawniczy. e. á gdy tego nie-
maś tedy bliższy krewny przyia-
ciel po mieczu/ iemu w rodzańu ro-
wny na miejscu tego w Ławicy
siedzie.

7 Mogliby kto spytać teżliby Bi-
skup Lenna y Urzędu Lawnyche-
go mógł komu odmówić/ czyli
nie? Odpowiedz/ że może/ á to
z pewnych y słusnych przyczyn.
Pierwsza. f. jeśli by ten który chce

Ławicy dziedziczyć/ Wyu ro-
wien w rodzańu niebył. Wtóra. g.
jezliby był niedośzliwy/ to jest/
ślepy/ głuchy/ niemny/ ic. Trzecia
jezliby rok y sześć tygodli w wy-
wołaniu KKolewskim trwał.
Czwarta. i. jezliby prawą swego
naruszył/ albo ie utracił. Piata k.
jezliby do Roku y do sześci Nie-
dzeli Mianstwa y Urzędu dziedzic-
znego nań przypadłego nie za-
dał/ y przemilczał gdyby było
prożne.

Ale tu masz wiedzieć/ jezliby
Lawnikowi na Urzędzie już be-
dace. wlośność się iaka przyda-
ła/ to jest/ jezliby olśnał/ oklnął/
otredowaciał/ ic. tedy nie ma być
dlatego złożon z Urzędu/ ale tak
ma być na Urzędzie do śmierci.
Także jezliby był kłecy/ tedy przez
to urzędu nie traci/ wszakże przed-
się niema do Ławice/ albo do Sa-
du chodzić. Ale jezliby go to po-
ekato pokiby Urzędu niemiął/ l.
tedy mu może Biskup Lenna y
Urzędu zabrańić. Ale inaczey
przejdzie do śmierci trwa/ y na
miejscie tego infego wsadzić/ áni
mu Lenna podać nie może/ bez
słusnych przyczyn/ prze któreby
kto Mianstwo albo Urząd tra-
cił. ✕

To też masz wiedzieć/ że każdy
ktory w Ławicy siedzi/ ma mieć
w sobie trzy rzeczy. Naprzód. m.
aby był wolnym. Abowiem ma
być w Rycerskim stanie wrodzony.
n. bo inaczey Lenna mieć nie mo-
że. Wtóra/ że zawse na Syno-
dziech y na Grabskich Sądziech
bować ma. Trzecia o. że Urzędu

† b. d. S. lib:
ij. arti. Lix.
d. c. S. S. lib.
ij. arti. Lx.
* d. S. S.
lib. ij. ar. xxi.
lxvij.
e. S. S. lib. ij.
arti. xxvj.
f. S. S. lib. ij.
art. xxvj.
lxxij. lb. ij.
art: xxi.

8
g. S. S. lib: j.
art. iij.
h. S. S. lib. j.
ar. xxxvij.
i. S. S. lib. j.
ar. xxxvij.
k. S. S. lib:
ij. art. Lx.
l. S. S. lib. ij.
art. Lxij.
m. S. S. lib. j.
art: ij. ij.
n. S. S. lib: j.
arti. ij.
o. S. S. lib. j.
art. v. lib. ij.
art. xxvj.
p. S. S. lib. j:
art. vj.
q. S. S. lib. j.
art. vij. vij.
r. S. S. lib. j.
ar: lxij. Lj.
lib. ij. arti.
xxvj. & art.
xxix.
s. S. S. lib. j.
art. lxx. lxxij

na żadnego dziedziczyć nie może/
ktory ma w rodziu rowien/ kte-
mu y krewny po mieciu nie jest.
Czwarta/ że świadczyć przeciwko
każdemu. p. 3 strony Urzedu swego
może/ a świadectwo iego ma być
q. na zagatonym Sadzie. Piata/
że nierownemu sobie w rodziu. r.
w sprawie Szrankowej odpowie-
dać niepowinien. Także też nie-
powinien rodziu/ prawa/ y przod-
kow swych przeciwko sobie nero-
wnemu wywodzić. Nadto/ oska-
rzony. s. o iakiekolwiek krzywdy/
niepowinien iedno na slusnym
Sadowym roku y miejscu odpo-
wiedać.

10

Cokolwiek tedy pieniedzy y po-
zytkow z Decretow Lawnicy bio-
ra/ tedy to slusnie biora. Wszakże
iezliby dla takomstwa / albo dla
prozney chluby / Urzedu pragne-
li/ nie czyniliby tego bez grzechu.

11

Mogliby ieszcze kto spytać: Je-
zliby w Maydeburgu Przysiężni-
cy pomarli a Cesarz też korono-
wany nie był. Skadby też y Bi-
skup Mianstwa przetożenstwa
swego wladzey od Cesarza nie-
miał / aby mogli Lawniki obrac/
kto w ten czas / y iako sadzić be-
dzie? Na to masz wiedzieć. Gdy
Cesarz Otto Urząd Lawniczy
z przyzwoleniem / y za radą wfy-
tkiej Ziemi oney stanował / w-
twierdził y Mianstwem opatrzył/
wczynił też to postanowienie. Je-
zliby sie trąfalo/ żeby Przysiężnicy
w Maydeburgu wymarli/ a Cesa-
rzaby koronowany nie bylo/ y Bi-

skup by też Mianstwa od Cesarza
niemiał/ aby Urząd nie waktował:
začymby zločynice karani być nie
mogli: tedy mogą Rayce z przy-
zwoleniem Biskupim Przysiężniki
na czas obrac / y Prawo osadzić/
by iedno nie z onych / na Urząd
Lawnicy spadkiem przypadł. W-
szakże iezliby na to Biskup zezwo-
lił / aby onych na ktore to przynu-
marlo/ na Urząd obrano/ tedy im
to w Prawie ich Lennym nie sko-
dzić nie może: ale sie też oni sami
na Urząd wtracać nie mają: abo-
wiem by tak y Urząd y Mian-
stwo tracił. A skoro Biskup Re-
galis Rzymstiego przymie / te-
dy ma obrac te / ktorzy sie we-
dlug Prawa do tego zrodzili / a
nie kogo innego. A iezliby ktore-
go niedostawało / tak/ żeby z ro-
dziu ktorego zmarłego Lawni-
ka / żaden takowy należon/ y na
iego miejsce żaden inny z wola
Biskupia obrannie był/ tedy mo-
żna to miejsce wsadzić słowie-
ka do tego sposobne/ enotliwego/
Lawice godne/ choćby był wnie-
ście ośiady / albo nie/ choć Mie-
szczanin albo ziemski służebnik/ te-
dy go ma Biskup wolnym wzy-
nić / y na Urząd wsadzić. To dla-
tego postanowiono / aby Urząd
Sadowy nie niszał. A tak po-
obranu y podaniu Mianstwa /
Lawnicy powinui. r. Zolt w-
czynić Panstwem albo Ksepey/ y
przysięgać wedle Prawa ludzi
wolnych (a ta przysięga iaka ma
być/ to naydzieś wyżej w areyku-
viu) a przez on Zolt y Sadowi
też przysięgaia.

Przysiężnik

12 przysiężnyk młodszy albo nowo
obraný iest sprawca y podkomo-
rym spraw przysiężniczych: przeto
zawždy ma być obecny/ y drugich
przysiężnikow oczekawający. Ten
ze też dochody przysiężniże cho-
wać ma/ y znych co trzeba na po-
trzeby Sadowe wydawać.

13 Na każde Suchedni pieniadze
zebrane przysiężnicy między sie
dzielić mają/ ktorych żaden zni-
mi niebierze. ✕ okrom Pisarza t
w Maydeburgu od każdego De-
cretu dają Ławnikom każdemu
po selagu u. a Pisarzowi dwa
selagi. Studze też Urzędowemu
ktory im służy/ selag/ takich pie-
niędzy iakie tam na targu idą.

14 Ławice godnym x. ten iest/
ktory tak wolnym iest/ żeby na
Ławnictwo mogł być obran/
gdyby tego potrzeba była t Albo-
wiem Ławnicy są wolnymi od
Miaśta/ y od wszelkich posług
Miejskich. ✕ A ta wolność Ła-
wnicza iest napodleyśa ze wszy-
stkich innych wolności.

✕ Szoltyś ma być dwana-
sty. etc. Szoltyś sędzi Burgrabis
albo Woyta/ gdy nań żalują/ a
to w sprawach Miejskich. Jako
y Woiwodą y. Keniski sędzi Ce-
sarza/ a Burgrabia Margrabie.
Mogłby tu kto przeciwko temu
rzec że to być nie może. Abowię
napisano. Spe: Saxo: lib: iij. art:
Lv. że Książat żaden sędzić nie-
może iedno sam Krol. ✕ A tak
ieżliby Szoltyś Woyta/ albo
Burgrabis/ y ten zaś Margrabie
sędzić miał/ byłaby to niesłusna/
y przeciwko Prawu t Odpowiesz/

że skargi dwoiatkie są/ Miejskie/
albo wćciwe/ ktore zowa Civiles y. S. S. lib. iij.
y wystapne/ ktore zowa Crimina art: xxv. li-
les, to iest/ gdzie idzie o gardło/ al-
bo iakiekolwiek karanie/ na cie-
le. z. W sprawach Miejskich/ iako z. S. S. lib: i.
o dług tedy. Szoltyś sędzi Bur- art: lxvij:
grabis/ a o tym tu mowi. Ale lxxi. lib: iij.
w sprawach potánych kiedy idzie art: ix.
o gardło/ albo o karanie na gton- I. M. ar. xvij
tu/ na włosiech/ ic. tedy Szol- Lxxij.
tyś nąd sie wyższego sędzić nie
może: wszákże może przesłucha-
wszy sprawy odestać iá na piśmie
Krolowi/ iako wyższemu Sędzie. I. M. art: x.
mu/ tamże iá dopiero mają vzna- et. ar. xxvij.
wać y sędzić.

Do czego masz wiedzieć/ że Se- 17
dziowie troiacy są a. iedni są pra-
wi Sędziowie/ ktorzy sami Pra-
wo y Sady w retu swych mają/
iako są Książetá/ y wolni páno- 2. S. S. lib: i.
wie. Drugzy są ktorych Książetá art: lv. lib: ij.
według praw swych w ziemi swej art: xxij.
obierają/ iako Grabowie. Sa I. M. ar: xvij
też iestże niektorzy Sędziowie do xlv.
bronolnie z przyzwolenia stron o-
brani/ iako gdy dwa mając sprawę ✕
z soba zezwola sie dobrowolnie S. S. lib: iij
ktoryby one sprawę między nimi art: Liiij.
rostrzygnął iako są iednaże. Od v. I. M. ar. xj
tych żaden apellować nie może.
(niektorzy też są Sędziowie zprzy- b. S. S. lib: j.
gody b. iako gdy sie gdzie w nie- art: Lv.
bytności Sędzie iáwne zlodziey: 18
albo iaki gwałt nagły trafi/ tedy ✕
wisc obiera predkie Sędzie/ kto- x. S. S. lib: j.
re zowa Gograbia/ aby on wcy- art: ij. vi.
neł osadził: a odprawiwszy one lxxix. lib. ij
sprawę przypadła/ tedy władza art: xij. lib: ii.
iego wstaje) Sa też niektorzy art: Lxxij.
Judices delegati/ od Cesarza Pa- 19
pieją/

f.S. S.lib.iiij art. Lix.	<p>pieżã / Krolã / albo Książecia tu przeſłuchaniu y roſadzeniu ſprawy iakię zeſtani / albo liſtownie (co Commiſſya poſpolicie zowa) w ſprawach Mieyſkich nażnażeni. Co każdy Pan Swiecki y Ducha- wny wżynić może / to ieſt Com- miſſya dąć / y zlecić Commiſſarzõ aby one ſprawy / albo Práwem przez Decret / albo przez wgo- ſkonczyli. A oni cokolwiek wżna- ia / to ma mieć wſadza / taka iã- koby ſam Pan albo Książę rozſa- dził wſãkże od nich appellować</p>	<p>zagaic Sad: co gdy mu nażazano bedzie tedy daley poſtapi / iako tu w tercie ſtoiey. Takowy e. y každy Sad ma naćżo y trzejwo być ſprawowan. A ieżliby Sad był nie w dzień wytozonemu Sa- dowi nażnażony: iako gdyby był Sad potrzebny / albo poto- żny: tedy Sedzia inſy ſpoſob Gaienia Sadu / y poſtepek zach- wa. Abowiem tak ma pytać. Gdyż tu Sadu zażacia: albo gdyż ſkarga przyſta ktora przed Sa- dem potożona być ma / pytam ná Práwie mali być Sad zagaicõ. Bo gdy mu nażazano bedzie / te- dy Sedzia według zwyżaiu wga- ieniu takowego potożonego / al- bo potrzebnego Sadu zachowale go poſtapi. A kiedy iuż Sad za- gaiony / y potoy nażazany według Práva bedzie / tedy iuż ieſt zupeł- ne Práwo f. y każdy ma wſpra- wách ſwych podług porzãdu prá- wa poſtepować przez Rzeczni- kã ſobie w czym ſprawy ſwey nie- narufył.</p>
20 e.S.S.lib:iiij art: lix: lii.	<p>może. Stad baćć możeſ / że Szołtys miedzy wſytkimi ſedzia- mi naniſzy ieſt e. ktory też iednak wolno y w olnym Práwie wrodzo- ny być ma. Zowa go też Prafe- tus Przetozony / przeto że ieſt Sedzim każdego Komu tego po- trzebã / od Pána Zwierchniego poſtãnowionym. W ſkãzowa- niu Decretow inakſy zwyżay ieſt w Práwie náſzym / inakſy w Ceſar- ſkim / y w Duchownym. Bo w Ce- ſarſkim y w Duchownym Práwie / ſam Sedzia ſkãzuie. A w náſzym ſaſkim Práwie / tedy Sedzia py- ta / y rádzi ſie inſzego / to ieſt Lá- wnikã o Decret a cokolwiek on w- zna / to za Práwo idzie: zwtaſzcã gdy ſie Sedzia z nimi zgodzi / y ná- ich zdanie zezwoli.</p>	<p>Ma ſie też z pilnoſciã o to ſta- rać / aby ſprãwiedliwie ſadził / a- bowiem ktory godziſy on Sad ſwoy poćyna / ten godziſy Pan Bog wſzechmogacy / zaćyna też Sad ſwoy náđ nim y náđ Láwni- kami ktore bedzie albo ná te albo ná owe ſtrone ſadził: A dlatego poſpolicie ná mieyſcu Sadowym mã być wyobrażenie oſtãtniego Sadu Bożego / aby Sedzia každy miał go záwſe przed oćy- mã / y o tym wſtãwićnie my- ſlił / że ſie náń ſrogi Sad páńſki ſciagãć</p>
d.S.S.lib:iiij art: lxj.	<p>22 Tenże też ſpoſob gaienia Sadu wytożonego ieſt / iakoſ w tercie o- Burggrabſkim czyta. Abowiẽ / gdy Woyt y Láwnicy zaſiãda / tedy Woyt albo Burggrabia Szoltysã albo Szoltys ſtãrſzego Láwnikã napierwey ſpyta d. Gdyż dziś ieſt dziẽ Sadu wytożonego ieſtli čas</p>	

ściągac ma. † Na to też pamię-
tając ma że iest Sedzim ludu tego/
ktory Pan Bog nadrozsza krwia
swa odkupit. A dlatęgo mowi
Dawid: Iuste iudicate filii homi-
num, Sprawiedliwie sádzcie Sy-
nowie ludzcy: bo iaka miarka wy-
mierzyć będziecie / taka wam od-
mierzoneo będzie / iakoby rzekł:
Jako wy sádzić będziecie ludzie/
ktorych Pan gorzka meka odku-
pił / tak też y wy teyże godziny
sádzeni będziecie: iezli sprawiedli-
wie / tedy możecie wziąć przedsię
Proroka mowiącego: Chwalcie
Pana Sedziowie ziemscy. A nie-
sprawiedliwie / tedy wynidzie na
was strąśliwa sententia pańska/
ktora was skaze na wieczne potę-
pienie. Abowiem Pan rzekł przez
wsta Prorockie: Prawo y Sady
moie są / przeto macie sprawiedli-
wie sádzić / iezli chcecie wydz strą-
śliwego Sadu / y strąśnego wy-
roku. Do tego y to wiedzieć maś
że Sedzia każdy na mieyscu Bo-
żym na Sádzie siedzi: przeto Sa-
dziowie sprawiedliwym Sadem
Boga chwala / y dlatęgo sobie
maia każde iednako wazyc / gdy
na Sádzie siedza / niebrakuiac
bogатыm ani ubogim. Siedzi też
y dla ludzi na Sádzie: Abowiem
yz człowiek iest stworzenie Boze
ktore wedlug woley Bozey rza-
dzone być ma: Przeto kto wysta-
pi przeciwko stworzeniu / ten y
przeciwko Stworzycielowi wy-
stepuje / y musi za to dosyc czynić
Bogu stworzycielowi ieg / y cło-
wiekowi ktorego obrazil. † A tak
Sedzia każdy siedzac na miey-

scu Bozym wszystkie występi ka-
rze / y sází / y karanie ktorymby
występnę od Boga karan być
miał za występek / tedy iemu by-
wa dane g. także nagroda stronie
obrazoney. A iezliby kto przeciw
Sadowi h. wystapil: tedy Sa-
dowi winie przepada / ktorey Sa-
dzia odpuszczac nie ma. † Ale ma
káždego wedlug zaslugi karac /
wedlug Prawa ktorego summa
iest: aby każdy wciwie żył / dru-
giego nie obrazal / y każdemu co
iest / oddawal: ktoby tego nieczy-
nil / tedyby przeciwko Prawu wy-
stapil. Abowiem żaden nie ma być.
Sedzim samego siebie. †

A yz w tercie Rzečníky wspo-
mina / tedy maś wiedziec / że Rze-
čnícy są dla pożytku pospolitego
postanowieni: a są rzeżeni Rze-
čníky albo sprawcami. dlatęgo:
że rzeż albo swois / albo przyia-
cielska sprawuia / y skargi ludz-
kie Sedziemu. opowiedaia.

Rzečníkami i. być nie mogą /
zwłaszcz w sprawach Swieckich
skalony / gluchy / niemy / niedoro-
sly / niewiaśta / kacerz / Żyd / po-
gánin / Mních / Kaptan. Wśakże
ci wduchownym Prawie rzeż mo-
wić mogą w sprawach kościolow
swych / albo przyiacielskich / albo
od ubogiego / y od wdowy.

Rzečník też niema żalować /
albo skarzyc słowy niewciwymi /
albo groźliwymi. A kto sam v
Sadu odpwiedac poźnie /
ten Rzečníka mieć nie może do

oney sprą-

25.

26

g S. S. lib: ij
arti: xli.

27

h S.S. lib. j
Lini.i. S.S. lib. i.
ar. Lx. lib. ij.
art. Lxij.

28

k S.S. lib. ij
arti: xxx.l. S. S. lib. j.
arti: lx.m. S. S. lib. j
art: lxj.

oney sprawy. Też ci k. którzy Pra-
wo swe utracili / nie mogą mieć
Rzecznika: także biskupów. Może
też Pryncipal / słow swego rzecznika
ka przed sentencją poprawić. Ale
dy też kto żąda Sedzię o Rze-
cznika l. tedy go Sedzia dać po-
winien z Urzędu / z którego się Rze-
cznik bez słusnych przyczyn wymo-
wić nie może / wyjawy by z onym
który prosi o Rzecznika miał zna-
ć / y bytby jego nieprzyjacielem /
albo teżliby sprawą przeciwno
pánu jego krewnemu / albo przy-
jacielem był: ale krom tych przy-

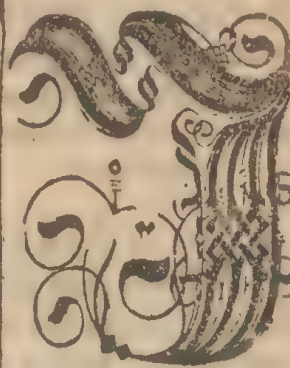
czyn / wspomnieć się z tego nie mo-
że / kiedy mu Sedzia nakazuje: a to
się ma rozumieć gdyby był osi-
dły w onym prawie / albo żeby
tam co sprawował. Procurator
każdy jest iakoby Rycerz Sado-
wy. Abowiem iako Rycerz páni-
stwa y pokoju mieczem broni
tak Rzecznik broni sprawiedliwo-
ści słowy: a iako on zdrowia / tak
ten Prawa y pokoju broni Gdyby
dwa prosili m. o jednego Rze-
cznika / tedy to na woli Sedzię
komu go z nich dać chce.

☞ ☞ ☞ ☞

Artykuł Siedemnasty.

Summa Artykułu.

1 O karaniu Sedzie wstępnego.	7 Prawo troiackie.
2 Wioszeń gdyby uciek / iako Se- dzia odejdzie	9 Dwoiackie przekonanie Sedzie.
3 Wargel co jest.	10 Comisarz w czym bywa poko- nan.
4 Skarga dwoiaka.	11 Lenny Sedzia iako ma być pokonan.
5 Civilis skad rzeczone.	12 O ucieżeniu więźni.
6 Criminalis skad rzeczone.	13 Występki iako opuszczać.
7 Sedziowie troiacy.	

S. S. lib. ij.
arti: xliij

Esliby Szoltyś komu w sprawie
tego przedzi / a / prawiedliwości do-
pomagać niechciał y tegoby się vpor-
nie zbraniał / tedy obżalowany przed
Burgrabim albo Woytem z świadka-
mi / powinien się też świadkami
odwieść y oczyścić. A yż iakimi
świadkami nań żalnia y dowodza /
z takimi się on też wywodzić ma / choćby byli Lawnicy
albo inpy

Artykuł Siedmnaſty.

albo inſzy do Sadu należący. Ale ieżliby ſie to przed Sa-
dem ſtało / tedy obwiniony rychley bywa ſwiadectwem
pożonan / niżliby ſie odwieść miał. Wpółże ieżliby o ſta-
pionym ſwiadectwie / tylko go o wiadomość winowano /
tedy ſam ieden przyſiega odeyże. A gdy mu w takiej rze-
czy wine dądża przed Woytem / tedy zarazem ma odpo-
wiedzieć / a to ieżliby tamw ten czas wielki Sad był / na któ-
rym Szoltyś oblicznie być powinien / wyiamſzy by go
rzecz pomocna wymowiła / która iednak tamże zarazem o-
kazywać powinien. Czego ieżliby nieuczynił / a wpornieby ſie
zbraniał ſprawiędliwić / y wywieść ſie z tego co uczynił /
albo o co mu wine dąia / tedy pokupnie Woytowi winy
dziesięć funtow / y onemu dług zapłacić muſi / które ſpra-
więdliwości czynić niechciał. A poſi takowego długu nie
wyciągnie / albo go ſam nie zapłaci / albo ſie na bliższym
Sadzie wywiedzie / y nieſprawi z tego w czym ieſt obwi-
nion / iako wyżej ſtoiey / do tad niſzego ſadzić niemoże.

Ieżliby ſie zbraniał ſprawiędliwości uczynić w ſpra-
wie poſarney / która idzie o gárdło / iako o Niezoboystwo /
o kradzieſz / o łupieſtwo / o Swiętokradzſtwo / albo zgwał-
cenie Koſciółow / o pozoga / y o inſze rzeczy tym podobne /
o które na gárdle karza / tedy ma ſadzon być / y cierpieć / tak
iako on złoçzynca które. on karać niechciał / ſadzon / y ka-
ran być miał : a niemoże ſie z tego pieniędzmi / ani Wargel-
tem / ani nagroda / ani żadna rzecz inſza wyzwolić / ieżliby
w tym prawnie przeſonan był. Ale ieżliby więzien był dan
do kaźni Mieyſkiey poſpolitey / albo do Sadu przywie-
dzion / aby tam był zatrzyman / a wciął bez winy / y niedba-
łſtwa Sędziego / tedy Sędzia ieżli idzie o gárdło / powi-
nien zapłacić Wargelt / ieżli o Kęke tedy połowice War-
geltu : a przedſie muſi przyſiadz ieżli mu ſtroną niemięczy /
że do tego wciążenia więźnia przyczyny nie dał. Wargelt
cały ieſt w Prawie Mieyſkim xvij. funtow / albo grzywien
pieniędzy / które ida na targu / tam gdzie kto Wargelt p. e
padł / a puł Wargeltu ieſt dziewięć funtow.

S.S.lib.i.
arti. vij.

S.S.lib.i.ar.
vj.lib.ij.ar.
xxij.

S.S.lib.ij.
art.xij.

2.

3.

S.S.lib.j.
art.xxxiiij.
lib.ij.arti.
xlv.

E

Glosa.

Glosa.

4. **G**3 Artykuł niniejszy jest w
 szept o niedbalsztwie/ y ka-
 raniu/ ktore sie na Sedzie-
 go ciaga/ co sie w rozmaitych/ y
 wśelkich sprawach trefic moze.
 Przeto dla lepszego zrozumienia po-
 trzeba wiedziec/ ze każda sprawa/
 albo skarga dwoiaką jest. a Je-
 dna Mieyska Civilis, w ktorey sie
 sadza o dlugi / albo o dziedzic-
 twa / albo o co innego takiego.
 Druga pokarna Criminalis / w
 ktorey idzie o karanie występne /
 albo na gardle/ albo na sztonku.
5. Pierwsza / dlatego Mieyska zo-
 wa/ ze w niej tak powod / iako y
 pozwany/ przed skarga/ przy skar-
 dze / y po skardze/ przed sie Mie-
 szczyzny zostaja / to jest/ zmaży za-
 dney na pościwości nieodnoszą.
6. Criminales dlatego zowa/ y ze w
 niej za nie panna criminis idzie to
 jest/ skoro bedzie jeden z nich prze-
 konan y przeświadcon wiakim v-
 szynku / tedy zarazem bynwa we-
 dlug zaslugi karan. Szotrys te-
 dy/ także y każdy Sedzia / gdyby
 przy bynosci wyzszego Sedziego
 komu przeszkodził w skardze. te-
 go / a o to z świadkami nan żato-
 wano bądź z Lawnikami / bądź
 z innemi do Sadu należacemi / z
 takimi świadkami / z iakimi nan
 skarża/ odwieść sie/ y niewinność
 swa pokazać powinien.
7. Masz też wiedziec / ze Sedzio-
 wie troiacy sa. b. Jedni sa Prawie
 Sedziowie / ktorzy podaniem
 Maństwa/ albo chorągwie/ Sady
- w rektu swych maia/ iako sa Ksią-
 zeta. Drugi sa / ktorym ci pier-
 wsi Sady zlecaia / iako Grabio-
 wie Szotrysowie. Trzeci sa Com-
 missarze. Prawo też także troiaki
 jest Duchowne/ Swieckie/ y Lene-
 ne. Sedzia tedy dwoiaką przeko-
 nany być moze. Naprzod / ie-
 zli by kto v niego sprawiedliwo-
 ści żadał / a on sie tego zbraniat/
 a sprawa ta bytaby Civilis, tedy
 go Accor samotrzec pokona. A ie-
 zli by chciał/ y ofiarował sie nie-
 winność swa okazać z Decretu
 Lawnicze/ też samotrzec z takimi
 świadkami powinien sie odwieść
 z iakimi nan żatowano. A ie zli by
 sprawa była krowawa / tedy po-
 wod ma Sedziego. c. pokonać sa-
 mosiodni. A gdy inż tak Sedzia
 przekonan świadectwem bedzie /
 tedy musi ono karanie / ktorym
 zlozynca karan być miał / cier-
 pieć. † Na przyklad/ ie zli by pu-
 ścił złodzieia / y sadzić go nie-
 chciał / tedy ma sam Sedzia wi-
 sieć. † Ale przekonany w sprawie
 Mieyskiej/ ie zli by komu omieszk-
 nie vczynił/ tedy tylko szkoda stro-
 nie nagrodzić powinien. A Woy-
 towi / albo wyzszemu Sedziem
 przepada dziesięć funtow. Czemu
 wśytkiemu pokci dosyć nie vczyni /
 doład żadnego sadzić niemoze /
 a to rozumiey ie zli by go słasnym
 świadectwem przekonano. A tak
 Sedzia każdy z wielką pilnością
 ma tego przestrzegac / aby komu
 krzywdy nie vczynił / ale aby w-
 sytko

† S. S. lib.
 i. ar. lxxij.
 lxxj.
 I. M. ar. lxxij

† S. S. lib.
 ij. art. xij.

1. Wszytko czynił według Prawa pi-
sanego: które daleko miłosiernie-
jsze jest samo w sobie niżliby Se-
dzia wymyślić mogł. A gdyby
nieprawnie sędził / tedyby był y
Bogu krzywoprzysięzca / y Pánu
swemu. Na ostátet byłby przed
Bogiem y przed ludźmi bezecnym
(gdyżymby Urząd tracił / gdyż be-
zeczny Sędzia być niemoże.) Po-
wtóre bywa Sędzia rychley prze-
świadczon. d. w tym co sie przy-
sądzie dżiało / niżliby siemiát
odwieść. † Dłatego. e. że tam o-
bliżnie być powinien. ✕

10. Sędzia też z ramięnia Páńskiego
wysadzony / albo Commissarz mo-
że być przeświadczo / iezliby w ska-
żaniu iedney stronie przychylniey-
szy / y tákawszy był niż drugiey: i-
akó wiec bywa poddany wzgle-
dem Pána swego / albo Pan wzgle-
dem poddanego: albo iezli iedne-
mu Pánu służy / albo iezli sobie sa-
krewni / albo iezliby był stronie
iedney nieprzyjacielem / albo iey
Pánem.

11. Sędzia też który w Lennym
Prawie siedzi / może być przeko-
nan temi / którzy od niego Lenna
albo Mianstwa mają / w tym w-
szytkim co sie v Sadu iego dzieje.

A iezliby to uczynił w
sprawie pokárney / zc. O tym sie
iuz powiedziáto / że skárga pokár-
na sciaga sie ná gárdto / albo ná
inše karanie / które bywa ná cie-
le / ná wlosiech / ná członku / zc. iakó
kiedy idzie. f. o Męzoboystwo /
o rany / o kradzież / o łupieństwo / zc.

Bo w takich sprawách gdy sie
Sędzia zbrania sprawiedliwosci
czynić / a pokonanby był w tym /
tedy sie niemoże pienizdźmi / albo
wargeltem żadna miara wyzwo-
lić / ále Sędzie sam uczynku wi-
nien / y ono karanie który drugie-
go karac niechciał / cierpieć musi.

12. Ale iezliby wiezien do ka-
żni dány uciekł / zc. To ma być
dwoiáko rozumiano: Bo gdy ko-
go dádza do wiezienia za skárga
ucieczka / która sie ná karanie cie-
lesne nieściaga / a w tymby dłu-
żnik wyszedł z wiezienia: Tedy
Sędzia gdy by był o to obwi-
nion / sam tylko ieden przysięga
odchodzi / iakó do tego przyczyny
nie dáł. A iezliby był w sadzon in
Criminalibus, to jest / ná gárdto
albo karanie iakie / tedy Sędzia
przysięga odeydz nie może: ále
nádto że przysięgł / powinien na-
grode uczynić temu kto go dáł do
wiezienia: iezli ná gárdto / tedy
cáłym wargeltem / iezli o Reke /
tedy połowicą wargeltem.

13. Mogł by tu kto rzec: A zaś to
nieślusnieysza / aby złočynica wy-
puszczon był / niżliby miał być ka-
ran? Gdyż mamy náukę Chrystu-
sową / żeśmy nieprzyjaciółom winy
odpuszczac powinni ✕ y w Pa-
cierzu mowimy: Opuść nam ná-
še winy / iakó y my odpuszczamy
nášym winowaycom. † Na to
ták powiedziec możeš. Jáko wy-
stępek dwoiáki sie stará / ták / też
odpuszczenie występku dwoiákie
jest. Abowiem gdy kto przeciwko

f. S.S.lib.ij.
art. xij.
g. S.S.lib.
j. art. lv.lib.
ij. art. xij.
l.M.ar. xvj.
elv.

† d.S.S.lib.
ij. art. xij.
e.S.S.lib. j.
ar. lxx.lib. iij.
arti. 2. ij.
12.

13.

mnio wczynieniem krzywdy iakiey
wystapi/ tedy sie tego sam macie
niemam/ alem to z prawego serca
odpuszczam/ y o tym mo-
wi Euangelia: Opuſzczajcie/ a
bedzie wam odpuszczono. Drugim
spособem bywa występki przecia-
wko prawu: a tego odpuszczac
nie mamy: a tym wiecey ieżliby
kto przeciwko przykazaniu Boże-
mu wystapil. Gdyż Pan kaze zle

z po szodku dobrych/ iako kato-
l z psenice wyrzucac/ y ich zlosci
zabiegac przez dożesne karanie
wſli karania wiecznego. Bo ſia-
tym gniew Boży wblaga/ gdy
tu na świecie grzesnik bywa ka-
ran. Przeto Sedzia gdy złoczyń-
ce ſprawiedliwemi Decrety zwy-
cięzonego na śmierć ſkaze/ nie
grzeszy: wſtakże tak dalece/ iako
by złoczyńca był winien śmierci.

Artykuł Dwunasty.

Summa Artykułu.

1 Jako ſkarżyć na Sedziego/ o
nie czynienie ſprawiedliwo-
ści.
2 Sedzia tylko na Sadzie Sa-
dzia ieſt.

3 Sedziego nazwiſko troiaktie.
4 Sedzia ſkąd rzezon.
5 Przestroga Sedziego.
6 Jakimi ſłowami ſkarżyć na Se-
dziego.

S.S.lib. ij.
art. ij. lib. iij.
ar. Lxxxvij.

Sedzia t albo Woyt/ ktory pod
kaznia Krolewſka ſadzi/ ieżliby ſa-
dzic niechciał/ albo nieſprawiedli-
wie ſadził/ kiedy przednim ſkarża/
a to by opuſcił/ dla miłoſci/ miło-
ſierdzia/ darrow/ albo iakieykol-
wiek inſzey przyczyny/ albo gdyby
ſam co przewinił/ ſzkode/ albo krzy-
wde komu wczynił/ ktorey według

Prawa czynić niemiał/ (gdyż dlatego na Sad ieſt wy-
ſadzon/ aby ſprawiedliwość mnożył/ a nieſprawiedli-
wość tłumił/ y niſpoczył) gdyby ſkargą nań do Sadu przy-
ſłā/ tedy go Szoltys ma ſadzić/ y prawnemi Decrety
tu odpowiedzi na to/ o co ieſt obwinion/ przymu-
ſić/ a ma być nań załowano tym ſpoſobem. Naprzod
ten co załwie ma pytać na Prawie y proſić o Decrety
aby PAN Woyt wſtał a innego Sedziego/ ktory-

by go

bygo sadzi / na swe miejsce zasadzil / co Woyt uczynic / a Szoltyśa na swe miejsce zasadzić powiniem który go ma sadzić tak iako on Szoltyśa : przez ktorego Burgrabia albo Woyt żadnego Sadu mieć nie może. Bo przed nim odpowiedać / y vsprawiedliwić sie / iesliby mu kto wczym wine dal / powiniem. A iesliby sie tego nie słusnie przez rof y pęsz Niedziel zbraniał / tedy Sad Panu zwierzchnemu o ney Ziemi / a kaśń Sadowa Krolowi wolne być maia (a to iesliby przeciwko niemu prawnie / y przez Sadowe Decreta postapiono bylo.)

S.S.lib. j.ar.
lix. lib. iij.
art. 24.
I.M.ar:xxi.
xvi. xlv.

Glosa.

Siewa ten Artykuł / iako sie ma Sedzia sprawować gdy na Sadzie siedzi Do czego masz wiedzieć. a. że Sedzia tylko kiedy na Sadzie siedzi Sedzia jest / a skoro Sad wzda / a z Ławice wynidzie / tedy już nie jest Sedzia / ale jest iako inny. A b. wie imie Sedzie tylko wgle dem Wzrydu nosi / co byli dla po spolitego dobrego Rzymianie postanowili. Skad Sedzia każdy troiatkie nazwisko ma w Łacinskim ięzyku. Naprzod go zowa Prator, dlatego że władza Krolewska każde przymusić / y przywodzić do tego / aby ućciwie żył / drugiemu krzywdy nie czynił / a kaśdemu co tego jest oddawał / powiniem : bo to jest summa Prawa. A gdyby nie było tych ktorzyby ludzie do wypełnienia Prawa widli / b. nieby było po Prawie. To też tego powinność / aby winne / y te ktorzy co przeciwko Prawu czynia / karat : y bywało to pierwey / że Sedziowie sami zło czynice karali. Wtore imie tego jest / Prator

sektus Przyłożony / że jest na to wysadzon / y ma moc / y władza / aby rzadził państwo / albo Miasło / y wstawiał .c. z porada ludzi madych / w wszystko to coby było państwu onemu pożyteczno / y zakazował coby szkodziło. Powiniem też poddane rzadzić / tak aby wcale bez szkody zachowani byli : bo sie to trafia / żeby nie ieden musiał swa własna krzywdę y škodę opuścić / y cierpieć / gdyby nie miał tego / do ktoregoby sie zdolegliwościami swymi ućciwał / y ktorzyby go bronil. Te wszystkie powinności ściągają sie ku pospolitemu pożytkowi / y dobremu. Trzecie a własne y pospolite nazwisko jest Iudex, Sedzia / w którym sie y te pierwsze zamykają / ktore imie jest mu nadane z Prawa / y słusnie : bo sie właśnie na Wzryd Sadowy ściągają (ktore w rzędu wypełniać nie może / iedno przez słusne y prawne Decreta) a to właśnie należy Sedziemu. Bo skad rzeżony jest Sedzia / Iudex, quasi Ius dicans, y że sadi y decreta prawne

c.S.S. lib. iij.
arti: Lv.

✠
a. S.S. lib. i.
arti: Lix.
b.S.S. lib. iij.
arti: Lxiiij.
I.M.ar. viij.

g.S.S.lib:ij
art. xxi.

skazuje: a to z dotiadowanie sie y do-
zwolenie Lawnikow / według
Prawnaszych. Rzeżony też jest od
sprawiedliwości / ktora Justitia
zowa / y od Prawa ktore przestrze-
ga / ktore zowa Jus. Gdyż ten
musi być sam sprawiedliwym /
ktory ma zle y występne karać y
vznawać. Bo iakozby ie karat /
gdyby sam w takim błocie leżał:

d.S.S.lib:iii
arti: xxx.

przeto d. powiniēn wszytkie ie-
dnako sprawiedliwie sadzić. Nie-
ma też Sedzia żadnym sposobem

f. Sadu przewracac / a osobliwie
dla boiażni / dla takomstwa / dla
nienawiści / dla miłości / dla da-
row. Dla boiażni / kiedy sie boiey
aby on ktorego sadi / albo ktory
iego przyaciel / nieškodzil mu /
bedac moźniejszy niż on / albo na
zdrowiu / albo na Urzędzie: (a
taka boiażni zaślepiea Sedziego /
ze czynić musi nie to co sprawie-
dliwość / y Prawo / ale comu bo-

e. S.S.lib. f
art. xxv.

iasni kaze.) Dla takomstwa / kie-
dy t sie obawia e. iezliby takas-
wie sadił / aby mu winā niezgine-
ła / albo kiedy t dary abo zapłata
ierze / odstrony / za ktora skazuje.

f.S.S.lib:ij
arti: xxx,

z nienawiści f. kiedy Sedzia na
jedne strone bedzie zley woley / a
drugi przychylny / wnet onego
ktoremu nieprzyacielem winnym
skazuje / chocia podobno winniey-
sy on ktore wolnym czynio go. t
Dla miłości / kiedy Sedzia chce po-
winowatemu / albo przyacielowi
swemu co pomoc na Sadzie. A
tak iezliby kto / z ktoreykolwiek
przyčyny z tych / Sad Bozy prze-
wrocił / temu pożytek Sadowy o-
broci sie w gorzkość potępienia.

Woyby skarga nań przy-
sta / etc. Tu vży / iako kto ma na-
Sedziego skarzyć / iezliby co z tych
omienionych rzeży wystąpił / y
mowi ze mu ma nakazać w stać / a
to moze vczynić tymi slowy.

Panie Sedzia / mam stoba v
Sadu sprawa mieć / prosze abyś
na swe miejsce tego innego ktory
by sadił / zasadił: y prosze aby mi
to bylo nakazano / iezli tego nie-
ma vczynić / a mnie odpowiedac
na žalobe / albo co jest wedle Pra-
wa? Iezliby sie tego z braniał /
a Lawnika o Decret pytać / albo
owego sluchac niechcial / tedy to
ma oswiadczyć. g. Lawnikami
y sluga Urzedowym: iezliby to
bylo v Sadu Ganyego. Iezliby
wstał / a na miejsce swe innego za-
sadił / tedy iuz bedzie na to co mu
zadadza / co mu odpowiedal. A
iezliby niechcial / tedy to ma po-
wod oswiadczyć / iako wyżej sto-
iey. Toż ma y na drugim Sadzie
vczynić. Potym na blizszym Sa-
dzie ma to przelozyc przed Bur-
grabia / y tam znou žalobe po-
tożyć. A gdy mu iuz nakaza aby
odpowiedal / a onby niestanał /
a zbraniał sie vsprawiedliwić / ma
mu być naznaczone rok na wto-
ry Sad / takze y na trzeci. Po-
tym mu bedzie zachowane wnie-
sienie rzeżey pomocney do bliz-
szego Sadu. Ktorey iezliby nie-
wniosł / tedy powod przed Bur-
grabia wte slowa swa rzeż kon-
czyć bedzie. Panie Sedzia. Tak
iakom byl skarge polozył przed
waszym Sadem / przeciwko N.

Woytowu

Woytowi / który miał być spra-
wiedliwym Sedzia sprawy moiey
czego nie czynił bo mi tego prawa
bronil / sprawiedliwość moiey za-
niebbał / com gotow okazać / y do-
wieść Lãwnikami / y sluga Drze-
dowym przysięgłym. O co gdy m-
nań żałował / on ku słuchaniu
żałoby mey popierwse / Powtore /
potrzebie nieśtanał / ani rzeczy po-
mocney wniost / y do tych czasow
nieśtaie. A tak pytam na prawie /
co przez to zawinił? Skaza że zaślu-
żył karanie o krzywdy. Potym

Burgrabią spyta / gdyż powodo-
wi iest krzyw / y przepadł mu ka-
ranie / pytam was panie N. co
mnie? co Kosciołowi? co Krolowi
panu naszemu przepadł? Skaz-
za / że ilekroć do Sadu pozwany
nieśtanał / tylekroć Burgrabi wi-
ne pokupil / za każde nieśtanie dzie-
sieć funtow. A za krzywdę ktora
uczynił / Woytostwo traci / ktore
iuz Zwierzchnemu Panu przepa-
da / a kazni Sadowa Krolowi sa-
memu wolna iest / według prawa /
iako w tarcie stoiey.

Artykuł Dziewiętnasty.

Summa Artykułu.

- 1 O Burmistrzu.
- 2 Kwartę y miary pod cecha
Mieyska być mają.
- 3 Wagi iako często dogledać.
- 4 Mieszkanie mają być Karcz-
posłuszni.
- 5 Miasto każde rozmaite ludzi
w sobie mieć musi.

Burmistrz w Mieście obrany
ma trwać rok zupełny. A władza y
powinność iego iest sadzić / y dogla-
dać niesprawiedliwych miar / albo
kwart / wagi / korcow / y wśpytkich
rzeczy śmiednych / aby były warun-
kowe / to iest dobre y niepodeyrzane.
Piekarzow ktorzyby naprzeday ma-
ły chleb piekli. Karczownikow ktorzyby niezdrowe miesa
nariatki bili / y wśpytkich innych Przekupniow / aby pobo-
żnie przedawali. A ieszliby który przekupień wysta-
pił ma być karan na storze / y na włosiech / albo
Grzywne cieśka / to iest trzydzieści selagow polozy.

Wstawia

Wstawia na przekupnie ra jest. Do tad znać z wytku na rini-
tu wystawion będzie / do tad na przekup nie kupować nie
moga. Alz gdy on znać zdeyma / dopiero moga kupo-
wać co chca : wpaćże tak iakoby wystaw / y Wiltierzom
Nleystich nieprzestepowali: Czego iesliby sie ktory do
puscił / tedy przepada wine wyżej opisana / a ktemu to
będzie na woley y lasce Kádziedkiew co beda chcieli z niego
wziać. Uchoćia oni pieniadze wezma / tedy przed sie prze-
kupień on zostaje bezecnym / t badz niewiaśta / badz Nie-
żczyzna / ani iuz wiecey taimi śniednymi rzeczami prze-
kupować nie moze t. Noto wysytko ma Burmistrz przy-
siegać / y z tego z miłości / ani z lutości opuścić nie-
chce / ale pożytku y ućciwości Nleystkiej iako nalepiey /
y naopatrznicy będzie ymiał / przejszeregac.

Słosa.

✱
a. l. m. art.
r. l. g. i.

Wypisawszy w przeszłych
Artykulech powinność /
y rozmaitość Sedziow
tu w tym Artylc opisuje władza /
orzad / y powinność Burmistrza
we / ktory jest iakoby szrodkiem
miedzy Sedziami : a Orzadiego
powinność jest / aby według co
nalepszy y nazdrowszy rady star-
szych / ktorzy przy nim siedza /
rządzil / y sprawował Rzeczpo-
spolita tu pożytku Nleystkiemu :
a jest rzezon stad / że jest przeto-
zony nad drugimi ktore ma zpo-
winności orzedu swego (tak iako
to Mistrz zakt swa) rządzić y
sprawować.

Opisując tedy w niniejszym ar-
tykule powinności Burmistrza
wskaz / Kádzie Gzery rzeży / kto-

rych nawiecey dla pożytku Rze-
czpospolitey szredz powinien.
Pierwsza / że ma dogledać nie spr-
wiedliwych miar / Albo kwart.
To jest / aby każdy Nleystianin
nie inke kwarty / albo miary w prze-
dawaniu / albo synkowaniu picia
rozmaitego / badz wina / piwa /
miodu / y inszych woselakich / smiał
mieć / iedno te ktoreby byly cecha
Nleystka nacechowane. A tego
tez y Kayce z Burmistrem do-
gledać powinni. Abowiem y o-
ni na to sa obrani / aby o pospoli-
tym dobrym y pożytku Nleystkim
rządzili. Wtora / aby dogladal
wagi / a w tym sie zamykaja Kra-
marze / Kupcy / y inшы wшыtcy /
ktorzy kupie y towary swe / na wa-
ge albo gwichtem waga. Te wa-
gi mają być często dogladane /

y doświad-

y doświadczane / tak te ktoromi
ciężkie rzeczy / iako y te ktoromi
cięższe waga / iako jest waga Krá-
márka: a to dlatego aby lud po-
spolity pobożnie żył / y aby żaden
w rzeczach swych krzywdy albo
škody niecierpił. Czego po-
winnen ten ktorogo na to przeto-
żo / y wysadza / ze dwiema Rá-
y / przynamniej raz na każdy
miesiąc doglądać. Trzecia / aby
ktorcom niesprawiedliwych do-
glądać / y sadził : a w tym się za-
mienia wszytkiemu / ktoromi w
światie zdoła / sol / y inne rzeczy mie-
rza. Tu też są przyłączone łokcie /
ktoromi Sukiennicy / y inne wsłá-
kie kupie swe mierza / y kráia.
(Czwarta / aby doglądać / aby
drogosc w Mieście z rzeczy śnie-
dnych nie urosła / a w tym napil-
niey ma doglądać Rzeźników y
Piekarzow.) To aż się tu króci-
cho namienilo / co ku rzadzeniu
Mieścia należy / albo co jest za po-
winność Burmistrza y Rádzic /
y ktorzy im maia być posłuszni w
śátkie się inż w tym zamýkáia Rze-
mieslnicy wszytcy / by też y Mía-
sto wolne było / a Paná nad sobą
miało albo niemíało. Także y
Mieścianie wszytcy podlegli wó-
dzy y rostkazowaniu Burmistrza y
Rádzic : choćby też Burmistrz y
Ráyce / Paná albo Króla nad so-
bą mieli. Bo pż Pan albo Król
wszystkiego co ku dobremu Rze-
czypospolitej : należy / sam dogle-
dać niemoże. Przeto na miejsce
swe obiera / y wysadza przetożone
y Przedniki ktorzy tego dogląda-
ia. A tych władzey podlegli Mía-

ścianie / ktorzy niemoga ich zwie-
rchności / prozni być / ani się z po-
słuszeństwa ich wybijać / ale po-
winni / wsłakie ich rostkazowa-
niu być posłuszni / y w tym przy-
siedze swej dasyć czynić. Gdyż
Mieścianie muszą a mieć w so-
bie rozmaite ludzie : iako oráže /
kupce / rzemieślniki / żołnierze / slu-
gi naiemne / y innych wiele. (Ab-
y tak iedni Mieściana od nieprzyacie-
la bronili. Drugi rolę sprawu-
iać / y wnosci dodawali. Drugi
rzeczy potrzebne robili. Drugi z
innych ziem / to czego by w nich nie
było / wozili : y tak aby każdy obe-
ścia swego pilnuiać / ieden drugie-
go pomocą / y obrona był.) Tego
wszystkiego wyżej inż dotkniono /
okrom ludzi Kycerskich. Bo gdy
mowi o niesprawiedliwych kó-
cach / o orážach to rozumiey : ta-
kże też o innych wszytkich Rzemie-
śnikach / iako są Rowale / Żołnie-
cy / Kráwcy / Szewcy / Kusnierze /
y inшы. Gdy o wadze mowi / roz-
umie Kupce / y Krámárze. Gdy o
kwartach / tam rozumie Szynka-
rze. Gdy o przekupniach / tam się
zamýkáia Rzeźnicy / Piekarze / y
inшы ktorzy śnieadne rzeczy zwy-
kli przedawać. Naiemnicy też /
sludzy / y robotnicy : także ci kto-
rzy rzeczy wojenne gotuia / są bar-
zo Mieśtu pożyteczni : a ci wszytcy
maia być Burmistrzowi / y Rá-
com posłuszni. A Burmistrz też y
Ráyce pod przysięga Panu y
Mieśtu wczyniona wszystko rza-
dzić y sprawować ku pożytkowi
Rzeczypospolitej nie ku swemu
powinni. A moga też uśtawiać

5.

b. S. S. lib. j
art. 2. xvj.
S. S. lib. g.
art. xij.

winy / ktoreby sie sciagaly do 36.
 szlagow / a nie daley : a to ku po-
 hamowaniu występnych / y ku
 wykupieniu karania na ciele / y na

wlosiach : b. a choc sie kto tego
 odkupi / tedy przed sie bezecnym
 zostaje.

De De De

Artykul Dwudziesty.

Summa Artykulu.

- 1 Jakim sposobem własność albo dziedzictwo w Miejskim Prawie rozdawane być maia.
- 2 Sposob w wiezowania.
- 3 Oddalenia dobr / sposob trojaki.
- 4 Janu przywlaszczyć niemoze.
- 5 Pozytek wzdan.
- 6 Sposob zadania Kzeznika.
- 7 O Oprawach prawnych.
- 8 Postepok okolo wzdawania dobr.

- 9 Okazanie sil szowieka Kycer-
skiego iako ma być.
- 10 Mieszanin iako ma sily oka-
zac.
- 11 Chlop iako ma silę okazac.
- 12 Bialaglowa iaka silę ma
mieć do oddalenia dobr.
- 13 Wzdanie komu szkodzi.
- 14 Ceremonie okolo wzdawania
dobr skad wepty.

f.
 S.S. lib. j.
 art. rxi. iij.
 li. lib. ij. art.
 rxi. lib. iij.
 art. lxxiiij.

S.S. lib. j.
 art. rxi.
 rxi. iij. & li.
 l. M. at. lxi.

Własność gdyby kto oddalić / albo
 wzdać w Miejskim Prawie miał / y
 ten ktory wzdawa / abo przedaie / y
 ten ktory kupuje / maia przydz do
 prawa albo do Sadu gaine. A tam
 ten ktory własność / albo dziedzic-
 two przedaie / y spuszcza (maia zadac
 o Kzeznika y) ma pytać na prawie /
 iako takowy odstepok wezynic ma / a-

by to bylo pomocno prawu iego : skaze / Sad : iesli to imie-
 nie nie jest mu od innego przedane / y wzdane / ale mu spad-
 kiem po rodzicach albo przodkach iego przyslo / tedy to
 ma wezynic z przyzwoleniem potomkow y dziedzicow
 swych. A iesli by one imienie praca swa nabyte / y za swe
 własne pieniadze kupione miał / tedy ie dac y oddalic moze

komu

komu chce / bez wpełaćiego przenagabania. A gdy już
tak y ten od łapi / y ow dostapi onego imienia / tedy
na pytać na Prawie. Goyżem tu już dostatecznie od-
stąpił imienia albo dobre swych / pytam na Prawie / ieżli już
zupełne Prawo ma ten który kupił? Co gdy mu nakaza-
no będzie tedy ma pytać w wiazania Wziedowego w one
dobrá / á Sedzia albo Woyt (ábo on od ktorego Daru /
albo wzdanía dostał) ma mu dać w wiazanie / á máia z nim
iść Ławnicy / y być przy wpytkim / y świadczyc że w wia-
zanie iest według Prawa dane / ktore tym sposobem / y po-
rządkiem dawane być ma.

2 Naprzód Sedzia ma do domu onego który przedał /
albo ieżliby tam domu niebyło / tedy na plac wnidz (á dru-
dzy máia stać przed domem) tam tego który kupił / x zia-
wszy za ręce / przy bytności Ławników / má w on dom
w wieść / tak mowiac: Jákoć ten dom albo plac przed
Sadem odstapiony / wzdaný / albo darowany / tedy ja cie-
bie weń w wiezuie / tak iáko mito z Prawa nakazano: y
oświadczam Ławnikami / y innemi do Sadu należacemi /
żem cie ty według Prawa w wiazal. Potym wrociwszy
sie do Sadu / żadać ma Sedziiego / áby tego był świad-
kiem / że iest prawnie w wiazan: co Sedzia uczynić powi-
nien pod przysięga swa / ktora uczynil Sadowi / á on pa-
mietne ma dać Sedziemu (biały pieniadz) ✕ albo pamie-
tne. ✕ A tak będzie miał zupełne Prawo. A iáko Se-
dzia świadczyc będzie / tak też y Ławnicy świadczyc
máia.

Glosa.

3 La śnádniejszyego zrozu-
nienia Artykułu niniey-
szego / máś wiedzieć: że ka-
dy przestaje być Panem y Poses-
sorem dobre swych / albo iákiego-
kolwiek imienia troiákim sposo-
bem. Naprzód / gdy ie przeda. † Do

czego máś wiedzieć / że kiedy kto
co przeda za námienione pienią-
dze / á kupiec to co kupil / do siebie
weźmie / tedy tam targ státeczny:
ale ieżliby rzeczy kupione y do sie-
bie nie wziął / á zostawił ia przy
przedawcy / tedy moze targ zru-
cić / á

e. S.S. lib. j
art. xxxiii.
6.

a S.S. lib: j.
art. xxiii.
4.
cié / á to ieſliby nieprzyiat rzeçy
kupionej / iako wyżej ſtoiej t.
Wtorej ſpoſob oddalenia dobr
ieſt zaſtawá / ktora nie ieſt rozna
od przedania iedno tym / że rzeçy
przedanej odkupić náſad niemo-
že. a. á zaſtawá / wrociwſzy pie-
niadze / bywa zaſie przywro-
coná.

d. S.S. lib: j.
ai. xij. xvij.
b. S.S. lib: j.
ar. xxij. liij.
4.
Tu teſz maſz wiedzieć / że kiedy
kto dobrá ſwe ruchome / albo nie-
ruchome v tego zaſtawi / tedy by
teſz nadlużej v niego w zaſtawie
był / niemože ich ſobie przy wla-
ſtwe / ale ie záwſe onem / ktory
zaſtawił / gdy będzie chciał wykú-
pić / wrocić powinien / wyiawſzy
by inačey między ſoba poſtano-
wili. Trzeci ſpoſob. ieſt b. wzda-
nie / gdy kto dobrá ſwoie drugie-
mu wzda / co ſie ſluſnie v Sadu
y z przyzwoleniem potomkow
dziać ma.

Mogł by tu kto przeciwko te-
mu rzeć: że oproč gáynego Sadu
každy oddalić albo przedać mo-
že. Bo tak nápiſano s.s. lib. j. art. 34.
Je okrom przyzwolenia Sedzie-
go / każdy dobrá ſwe oddalić mo-
že. Jeſlić tedy do tego przyzwole-
nia Sedziego potrzeba nie ieſt / á
což po gáynym Sadzie: gdyż do-
ſyć ieſt ná tym / kiedy kto imienie
przedawſzy / Kupcowi do rak po-
da t. Jáko gdybym ia komu dom
przedal / y wyprzedał / á onby ſie
teſz do niego wprowadził / tedy
inż iego ieſt / á ieſli zátem inż iego
ieſt / což mu po wzdaníu Sado-
wym? t. Na to tak odpowie-
dzieć mo-
żeſ. c. Je wzdaníe Sado-
we / ma w ſobie pożytek gworáki.

Pierwſzy / że potwierdza y wmo-
cnia kupno. Wtorej ie ieſliby do-
brá albo imienie ono çynſowne
było t. to ieſt / gdyby ná onym
gruncie ziemny çynſ był t. aby
wiedziáno / że inż onego çynſu
niemáiz ſukáć od onego ktory
przedal ale od onego ktory ku-
pit: zwaſzczá / ieſliby był ná
imieniu onym zatrzymány / y zá-
ſiedziány çynſ: á onby przedal ze
wſyſtkim právem ktore tam
miał / á Kupieçby teſz tak v Sadu
przyiat / tedy inż będzie powinien
on çynſ zápláć / ten ktoremu
wzdano. Trzeci pożytek / y je prze-
dawca niemože ſie przec tego / że
by onego imienia nieprzedal. d.
ale gdy tego potrzeba / tedy muſi
kupca od przenagába ſia bronić.
Czwarty / że do prawdzíwey oſiá-
dłoſci / y Poſeſſey / záçym y do
dawnoſci / albo praſcriptey po-
trzebane ieſt.

To teſz co mowi wlaſnoſć
gdyby kto oddalić miał / ie. Tak
ma być rozumiano. Gdyby kto
Sadowemi Decrety do tego przy-
muſiony / muſiał wzdaníe wçzynić.
Jáko gdyby komu imienie prze-
dal / á onby od niego wzdaníe po-
trzebowal / tedy obádwa máiz ſtá-
náć przed Sadem / y zádać o Rze-
çniká ku ſprawie ſwey temi ſto-
wy: Pánie Sedzia ſprzyay mi W.
M. çłowiéka / ktoryby v Sadu
rzeç moie ſpráwił / y pytam ná
právie / áç mi niema być z prává
przydan. Zátem ſpyta Sedzia R.
wniká. Gdyž ten Rzeçniká za-
da / pytam wás Pánie M. máiz
mu być

ma być dan według Prawa? e.
Co gdy mu nakazano? będzie/tedy
Sędzia każe /że mu ma być Rze-
cznik przydany / według Prawa.
Potym ma żądać /y namienić tego
ktorego mieć chce / ktoremu Se-
džia rozkaze / aby rzecz tego spr-
rował : ktora potym Rzecznik
tak z urzędu przydany tymi / albo
takimi słowy sprawować będzie.
Panie Sędzia sprzyjaj mi W.M.
mówić? Odpowie Sędzia /sprzy-
jaia. Ja według biegu Prawnego
pospolitego przestrzegam Pana
N. Pryncypałowi swemu / y sobie
cz wszystkie obrony prawne/choć
bym ie tu wymienił / albo niewy-
mienił / y pytam na Prawie / aż
mie to niema doydź / y Pryncipa-
ła mego/tak takobym to tu od slo-
wa do słowa miąnował / albo co
jest według Prawa? tamże Se-
džia każe sie Ławnikom schylić /
ktorzy każe. Cokolwiek sobie
stroną oprawia / według biegu
Prawa Maydeburckiego / to go
ma doydź wedle Prawa. Potym
wziawszy sobie na odstąpienie .f.
rozmowi sie z Pryncypałem swym
a wrociwszy sie tak ma dalej po-
stąpić. Pan T. przedał dziedzic-
stwo / albo własność za swe wła-
sne pieniądze kupioną Panu P. y
chce mu ia wzdać według Prawa
bo ia słusnie y sprawiedliwie
wie od nie kupił/ze wszystkim Pra-
wem y granicami/ia sam miał
trzymać /y używać / y pytam na
Prawie : gdyż go tak mocnym
być y na ciebie y na umyśle widzi-
cie/ze do Prawa sami przez drogi/
ścieżki/y przez rynek/bez pomocy

przyszedł/ iako ma takowe wzda-
nie uczynić aby to było pomocno
Prawu tego? Skaza iezli okaże
sila y moc słusna / y do tego po-
rzebna/wedle Prawa/tedy to be-
dzie mogł uczynić. Daley ma py-
tać iako ma to uczynić? Skaza/ze
według stanu swego. Potym spy-
ta. Gdyż jest stanu Rycerskiego/
pytam na Prawie/ iako ma oka-
zać sila swa/aby mogł dobrą od-
dalić? Skaza/iezli jest tak mocny
ze z kamienia albo kłosa na łokieć
wysokiego/przypasawszy miecz/ y
tarczę na sobie zawieszawszy/ na koni
bez pomocy wsiadzie/choćby mu
strzemię/ y wodze trzymano / tedy
sila swa okaże/wedle Prawa. g
także może własność swą oddać.
A iezli Nieszczęśliwy / tedy tak ma
sila swa okazać / ze przypasawszy
miecz / sam bez pomocy przydzie
do Sadu/a miecza dobedzie/y zaś
w pochwy włoży/ tedy mu wol-
ność oddalenia z pracy swej na-
byty własności /albo dziedzictwa
przysadzona będzie. Chłop zaś/
albo człowiek wiejski/ ma sila o-
kazać/gdy zapługiem przez sta-
nie przydzie/aby odstępek ważny
był. Białagłowa kiedy z domu bez
pomocy do kościoła doydzie/któ-
ry by był od domu dwadzieścia
pretów/tedy może dobrą oddać
ktorychby nie spadkiem. dziedzic-
cznym/ale z pracy nabył: reszt
że/aby ona białagłowa wolna by-
ła / meza ani żadne opiekuna nie
miata: a ktomu aby do Sadu przy-
szedł/tam tak dlu stała/poki sie
ono wzdanie nieodprawi. A gdy
iuz Decretem Sadowym uznano

będzie/

e S. S. lib: j
arti: Lx.

10
g. S. S. lib: i
arti: Lij.

11

12

13

f. S. S. lib. t.
art :lxij.

✠
h S. S. lib:ij
arti: vi.
I. M. ar:xiij

✠
i. I. M. art
viiij.

bedzie / ze moze imienie oddalic :
podziekowawszy Procurator / ma
daley tak postapic. Princypat
moy t. w zdanie Panu P. dom
leżacy / tam a tam (miejsce mia-
niac) ze wszytkim Prawem /
pożytkiem czynsami / dochody /
iako w sobie iest wydzielony / a
wgranicach swych wymierzony /
tak iako go sam trzymat / y uzy-
wat : A prosí Vrzedu W. M. aby
ten dar / albo przedanie takowe
imienia bylo Decretē wásym po-
twierdzone. Potym Sedzia ma
zadac znaku od te ktory w zdanie
ie / a on ma podac kapur / albo
czapke. Potym ma Sedzia tak o-
no w zdanie potwierdzic. Ponie-
wasz tu t. w zdanie P. plac / dom
albo dziedzictwo / tam a tam le-
zace ze wszytkimi dochody / poży-
tkami / Prawy / granicami / tak
iako go sam trzymat. Przeto ten
dar / albo kupno ia z Vrzedu swe-
go potwierdzam y opowiadam
popierwsze / Powtore / Potrzebie / y
pożwarte mimo Prawo. A py-
tam was Panie S. na Prawie.
Jezliby tu byt / ktoryby to slysat
nieprzeciwial sis temu / acz inz nie
ma wiecznie milzeć. Skaza / gdyz
ci ktorzy tu sa obecnie / milza /
a temu sis nieprzeciwia / sly-
sac y widzac dar ten / albo kupno
tedy inz kazdy z nich wiecznie mil-
zeć ma. Takowe wzdanie albo
oddalenie / iedno tym skodliwe
iest / ktorzy oblicznie tam bdac /
nieprzeciwia sis : abowiem inz y

na potym milzeć musza. h. Ale
tym ktorzy sis temu zaraz przeci-
wia / albo niezezwalia / niekto-
dzi : takze y tym ktorych tam nie
mial. Potym Sedzia wlozy czap-
ke na P. na znak wzdania / kto-
ry zarazem ma prosic o wiazanie
nie wrzedowne. A Sedzia y z La-
wniki powstawszy do domu / w kto-
rym w wiazanie ma byc dane / iac
mala / a on przed domem zostanie. Po-
tym Sedzia wziawszy go za reke /
ma tak mowic : Wten dar albo
imienie / ktoregos v Sadu dostal /
ia ciebie w wieznie / y potwierdzam
go tak iako mi to z Prawa nakaza-
zano. Co Lawnikami y inszymi
do Sadu nalezacymi oswiada-
zam. Potym wrocivszy sis do
Sadu on ktorego w wiazano / ma
tez to oswiadczyc Lawnikami na
co im y pamietne da.

Te Ceremonie okolo wzdanie
dziedzictwa posly zystaw ludz-
kich. Bo gdy Enoch syn Rai-
mow Miassto t rzeczone Enoch
zbudowal postanowil ta to Pra-
wo. Aby czego kto praca swa na-
bedzie / tego mu zaden nie bral / y
on sam aby onego bez przyzwolenia
Panskiego nieutracał : a kiedy
ktoco oddalic chcial / tedy byt po-
winien wkazac znak / to iest / grof-
na ktorym bylo wyobrazenie Pan-
skie. A to na znak woley Panskiej
co potym do Rzymian a potym y
do Maydeburchanow przyslo i.
y Prawem Mieyskim to wtwier-
dzone.

Artykuł XXI.

Summa Artykułu.

- 1 Jako długo imienie wzdane /
bronione być ma.
- 2 Obrony albo warunku / iako się
domowić.
- 3 Jako długo bronić przeciw obe-
cnemu / a iako długo przeciw
niebycnemu.
- 4 Własność dwoiąta.
- 5 Dawność przeciw dziesięciu
iako wychodzi.
- 6 Dawność przeciw kościółowi.
- 7 Dawność przeciwko Miastu.
- 8 Dawność przeciw Księcy.
- 9 Dawność przeciw Cesarzowi.

To własność swa drugie w zdania /
powiniengo bronić od przenagabania
rok y dzień / to jest / rok y sześć niedziel
a na lepsze świadectwo pamiernego
każdemu Ławnikowi ma być dano po
pieniadzu / a Szoltyśowi i też ieden
pieniadz t. A iesliby się ten dar / albo
odstepek v Sadu pod kázmia Krole-
stwa zagaioneo dział / tak zeby się Ławnicy wespół do tego
zepli / na Sadzie zaśiedli / tedy ma być w ono imienie w-
wiazan ten ktoremu wzdano / tak iako w przešłym Arty-
kule napisano: ktore w wiazanie ma być oświadczone / y
potwierdzone na glównym Sadzie przez Sedziego y Ła-
wniki: a tak inż będzie dar albo wzdanie doſtónale / y po-
wińien go będzie przedawca bronić / iako wyżej stoię.
A iesli w Prawie Alięskim ten ktory wzdal / ſiedzi / a
owby obrony potrzebował / tedy ma być świadkiem ie-
go poſci żyw.

S. S. lib. j. ar.
xix. lib. iij. ar.
iij. lxxxij.
S. S. lib. i.
xxxvij.
I. M. ar. iij.

S. S. lib. iij.
ar. Lxxxij.

Słosa.

2. **S** Dy komu imienie latiekoła
wiel przedadza / albo od-
stapia / a ten odstępek
(przez wydanie) w Sadu wedle
Prawa potwierdzony będzie/
tedy pytanie wżynie: ponie-
waż mi już imienie wzdał / aż
nie ma bronić od przenagaba-
nia? Skaza / że powiniem bronić
jeżeli chce pientadze swe wziąć /
według Prawa.

3. Tu masz wiedzieć / że ten który
wzdać / powiniem onego ktoremu
wzdać bronić / z strony dobr wzda-
nych przeciwko obecnemu / i to
jest który pod jednym dzwonem
miejska i rok y dzień a. a przeci-
wko niebytnemu po i żyw a mia-
nowicie trzydziści lat y rok / y
sześć niedziel.

To też wiedz / że własność albo
dziedzierstwo dwojakie jest / stoja-
ce / y leżące. Stojące dobra są do-
my / dwory / etc. Leżące są role /
ogrody łąki / według S. S. lib: i.
artis: xxix. gdzie mówi: Iż wła-
sności y gruntu w trzydziści lat

y we dwu / y w sześć niedziel da-
wność wychodzi. Tam gdy o wła-
sności mówi: tedy rozumie role /
łąki / y inne leżące dobra: a kiedy
mówi o gruncie / albo dziedzia-
ctwie / o domiach / y innym stoa-
cym imieniu to rozumiey.

Przeciwko wzięciu obrona /
albo dawność wychodzi do czter-
naście lat / y do roku / y do sześci
niedziel.

Przeciwko Kościotowi / albo
Klasterowi do czterdziści lat /
przez ten wysytek czas. powiniem
przedawać kupca bronić.)

Przeciwko Miastu dawność
nie masz / bo gdyby dobra iakie
Mieyskie kupił / ktoreby wszystkie
mu Miastu należały / tedy ich da-
wnością osieść niemoże.

Przeciwko Kzefey / Pánstwu /
albo Krolestwu do pięci lat da-
wność wychodzi.

Przeciwko Cesarzowi albo Ce-
sarzowej dawność y obrona wy-
chodzi zarazem.

(:)):(:)):(

Artykuł xxij.

Summa Artykułu.

- 1 O Prawie wiennym biatych-
głow po śmierci Mężowej.
- 2 Matzeniskie dary trojakie.
- 3 Żadanie co jest.
- 4 Sponsalicia largitas co jest.

- 5 Donatio propter nuptias co jest
- 6 Dobra w wienie naznaczone
możeli Maj oddać.
- 7 Wiado przed którymi sługami
idzie.

8 Zona

2. S. S. lib: i.
artis: xxix.
lib: iij. arti:
Lxxxij.

S. S. lib: i.
artis: Lij.

- 8 Żoná gdy sobie przestrzeże/aby
zápis Práwu iey nieškodził/ma
przodek przed onym długiem.
9 Żoná gdy się z Mężem zápiše/
albo co obieca jeśli plácić po-
winná.
10 Dlužníkiem iáko się kto stawa.
11 Obietnicá iáka być ma.
12 Wiáno ná čynšowym imieniu
opráwione / ieżli pierwey idzie
niżli čynš.
13 Szácuńek iáki ma być.
14 Mąż gdyby Żenie wiánował/
niewymowiwszy tego/ żeby áże
po śmierci wiáno bráta / á onaby
umárá / kto wiáno bierze.
15 Wiáno tym sposobem obieca-
ne/ kieby posag wydádza iáko
má być otrzymáne po śmierci
Mężowey.
16 Wiennogdyby zápisane nie by-
to/ iáko ma być dowiedzione.
17 Pieniedzy do Mężá wniesio-
nych iáko Żoná dochodzić ma.
18 Wiáno pierwszego Męża wto-
ry Mąż bierze.
19 Żwyčáy w Maydeburgu oko-
to wian.
20 Wilkierz iáki ma być.
21 Żoná gdy mema wiáná/á spot-
nie się dorobia co bierze.
22 Przyčyny/ dla ktorych wiáno
tráci.
23 Przyčyny dla ktorych Mąż
posag tráci.
24 Po rozwodzie co Żoná bierze.

ZNA w dobrách Mężá swego
zmarłego nic wiecey sobie przywła-
ścić nie może w Nlieyskim Prá-
wie / iedną Geráde albo i to co iey
Przednie przed Sadem iest oprá-
wiono/ albo dárowano z własności
Mężowey (do żywota iey.) Nie-
ktorzy mówia że białey głowie mó-
że wiáno dáć (bez przyzwolenia po-
romków:) ále to w Nlieyskim Práwie być niemoże. Bo
tám cokolwiek bywa Żenie zá wiáno przed Sadem ná-
znáczono/ to musi być albo własność z przyzwoleniem po-
romków/ albo pieniadze gotowe Mężowe. A w tym rozne
iest Ziemskie Práwo od Nlieyskitgo. Bo w Ziemskim Prá-
wie do Wiána náleža ploty/ zrabiste budowania/ y bydło
które ná pása wychodzi. Ale w Nlieyskim Práwie/które
mu wpytcy ktorzy w murze siedza/ iednáko podlegli/ Żoná
nic wiecey niebierze iedno Geráde.

S.S. lib. j.
art. xx. &
xxj.

Glosa.

a.S.S. lib. f.
art. xx. xxj.

2.

b.S.S. lib. f.
art. xx.

3.

O Matzenstwo święte / iest
jednym gruntem / y iā
toby przednieysza przyży-
na. a. wszystkich praw. Przeto tu
przy Artykule ninieyszym o dā-
rach Matzeniskich / o ktorych wśpy-
tek ten Artykul brzmi / powiedziec
przystoi.

Pierwszy Dar zowa miedzy
Matzonkami arra / to iest zadā-
tek / ktory bywa dan przed wese-
lem / przy zrekowinach / ten Dar
we dwoy nasob wraca / ten kto da
przyżyne do rozzerwania za cze-
go Matzenstwa : a kiedy by kto-
ry z nich umarl potiby Matzen-
stwo niedoslo / tedy go zasia wrā-
cała.

Wtóry Dar zowa w prawie/
Sponsalitia largitas, Matzeniska
szczodroblivosc / to iest / Dar kto-
ry ciotwiek stanu Kycerskiego
Zenie swęp rano / nizli z nia za stoł
siadzie / daie / y daruie b. bez przy-
zwolenia potomkow : iako sluga
ktory iuz ma lata / to iest / ktory
ma cternasacie lat / abo sluzebnicz
we dwanasacie lat : takze ptory/
zgrabione budowania / bydlo ktore
na pasci wychodzi.

5.

Trzeci dar zowa Donatio pro-
pter nuptias, dar weselny / ten ma
byc rowny posagowi / ktory Māz
z zōna bierze / a zowa go wlasnie
oprāwa albo wianem. A czeby
w posagu Mēzowi niedostawa-
lo / tego tez ma w wienie niedo-
stawac.

6.

A tuby kto mogt spytac. Gdy-
by Māz Zenie pewna summa pie-

niezina namienil / y w oney summie
pospolicie wszystkie dobra swe ru-
chome zasantowal / mogli by po-
tym Māz dobra one przedac / al-
bo zastawic : a ono przedanie / al-
bo oddalenie dobr bytoliby sło-
dne Prawu Zeninemu / cziynie
Odpowies / wedlug Praw tak sie
zachowuie : Jezliby Māz Zenie
swęp dar weselny / albo wiano za-
pisal zgotā na wszystkie dobrach
swych / zadnych niewymuic / kto-
re ma y miec moze / tedy takowe
dobra Māz przedac / y oddalic
wedlug potrzeby swęp moze / a te-
go mu zōna bronit nie moze. Ale
zliby takowe wiano byto oprawio-
ne mianowicie na iakim imieniu /
iako na domu / na ogrodzie / na
czynowym imieniu / albo inszych
dobrach iakichkolwiek / tedy ta-
kowych dobr / albo imienia odda-
lic nie moze / wyiawsz by Zenie na-
groda uczynil ✕ albo icy summe
na imienie przeniosl. ✕ To na-
wiecey dlatego / ze chocia Māz
Zenie summe albo wiano oprawi
na wszystkich dobrach swych /
przedsie one dobra iego sa. Ale
kiedy mianowicie na ktorym imie-
niu dziedzicznym wianuie / tedy iuz
onego imienia / ani z przyzwolen-
niem / ani bez przyzwolenia Zeni-
nego oddalic nie moze dotad icy
na inszym imieniu oprawy nie uc-
zyni / iako wyzej stoi. Takze tez
imienia / ktoreby Māz w posagu
wzial po Zenie. c. oddalic albo
wtacic nie moze. Wszakze to odda-
lenie wyzej opisanych dobr / ma
byc tak

być tak rozumiano: iezliby sobie
w nich Mąż Państwo zachował
do śmierci Żeniny czynić co chce.
A niektorzy o tym tak zgola ro-
zumieją: yż iakokolwiek Mąż o-
prawa wienna Żenie na wszystkich
dobrach swych uczyni/ tedy przed-
się one dobrą oddać może. A iez-
liby ich do śmierci swej nieoda-
ł/ a wtymby one dobrą spustos-
wały/ y poprowałyby się/ tak żeby
ledwie za ono wianno Żenine sta-
ło/ tedy przedsię z dobr onych Żo-
na wianno swe przed wszystkimi
długami / ktore się po iey wienie
stały/ bierze. Ale te długie ktoreby
się przed Wiannem stały / tedy też
przed Wiannem iść mają / a Wianno
za nimi.

Mogłby ięścić kto spytać Gdy-
by Mąż wianno Żenie swej na
wszystkich dobrach/ ruchomych y
nieruchomych oprawił. d. a 30.
stałby sobie Państwo ymoe z
onemi dobrą czynić co chce / we-
dług wolej swojej/ potymby one
dobrą zastawił u kogo/ albo za-
wiodł w pewney summie pienie-
żney: przy ktorey zastawie Żona
sobie to przestrzegła aby to Prá-
wu iey nie nieškodziło. Po śmier-
ci Mężowey / gdyby dłużnik o-
kazał dług swoy zapisem. e. al-
bo świadkami po umarley rece. z
drugiey strony by też Żona do-
chodziła na dobrach Mężowych
Wianną swą/ albo oprawy/ wy-
wobzac to temi albo takimi slo-
wy: Gdyż iey o prawa albo dług
pierwszy iest na wszystkiey mają-
tności Mężowey oprawiona/ aż
nie bliższa przytym zostać/ a dług

albo wianno swe na dobrach Mę-
żowych otrzymać/ według prawa.
Wierzytelby przeciwko temu mo-
wił/ ponieważ sobie Mąż w zapia-
sio który Páni okazuje Państwo
zostawił z takimi dobrą czynić /
według wolej swej / y w tym mi
dobrą swe w pewney summie za-
stawił/ y zastanowił: żegom go-
tow dowieść. Pytam na Práwie /
a żem niebliższy zostać przy swym
fiancie / niżby mi Páni z tego ze-
przec miała? Żas przeciwko temu
by Żona mówiła / że ta zastawa
moy opráwie nie škodzić niemo-
że / gdyżem to sobie przestrzegła
przy zapisie / a bym też była y nie
przestrzegła/ tedy mam nadzieję /
żeby mi to nie škodzić niemogło /
przeto proszę / a bym była przy-
wienie swym zostawiona? Odpow-
wież / Wdowá mając wienna
opráwa na dobrach Męża swego/
bliższa iest z swoimi dowody o-
trzymać wianno swe/ przed insemi
wszystkimi długami / ktore się po
namienieniu wianną stały/ według
Práwa. Jęścićby kto spytał.
Gdyby Żona Wianno opráwione
na dobrach Mężowych miała / a
po oney opráwie Mąż (za kogo
reżył) albo ślubował co komu/
y obowiązalsię na onych do-
brach z wola / y z przyzwoleniem
Żeninym/ temi słowy: Já y z Żona
moja obiecuię sto grzywien / a
zapłacić / a Sedziaby spytał Żona/
iezli to iest iey wola (y iezli się na
to dobrze rozmyśliła/ co obietnie z
Mężem swym.) Onaby odpowie-
dziła / że iest wola/ moja / obie-
cnie. Potymby Mąż umarł/ a le-

c. S. S. lib. j.
art. xx.

d. S. S. lib.
j. art. xx.

9.

e. I. M. ar.
cxl.

dwie imienie iego / y wſyſtka
maieſtnoſć za to ſtoley / to ſenie
wianował. Wierzycielby ona
wdowa pociągat do Sadu o Re-
temſtwa / albo obietnice / ktora z
Mezem wczyniła / chea tego we-
dlug Prawa dowieſć Sedzim y
Lawnikami / Onaby na to mo-
wiła : jem na on czas niebyła ſwe-
go Prawa / alem była pod wła-
dza / y roſkazywaniem Meza me-
go / y w opiecem iego była / zacy-
mem była powinna wſelacie po-
ſuſeſtwa : a tejem wiecey nie
niemowiła / iedno jem rzekła / obie-
cuie y ſlubuie / z cym ſie biora do
Sedziego y Lawnikow. A pytam
na Prawie / ać przez to proſte ſlo-
wo / y te goła obietnice mam mieć
iakić wćierpienie / albo ać mu mam
wiana ſwego wſtąpić / poniewa-
jem zaſiſu żadnego Urzedowego /
iaki by według biegu prawnego
miał być / nie wczyniła. Tedy zaſiſ-
tak wierzyciel zbijat : Gdyż ſie tu
ona do obietnice zna / ktora ſeż
wſelaciey wymowki / albo okoli-
czyſności wczyniła / a żadnego przye-
muſienia nieborodzi / tedy ia py-
tam na Prawie ać mi niema we-
dlug obietnice ſwey doſyć czynić.
Odpowieſ : ponieważ ſona ſly-
ſać ſeznante dſugu Meza ſwego
ſama też wſtanie weſota twarza
nieprzymuſiona / powiedziała / że
obietcuie zapłacić / a na on czas
żadnego przymuſienia / ani wczyni-
ciem nie wſpominała : dobr też in-
ſzych Maż nie zoſtawił / z kto-
rychby dlug ten mógł być zapła-
cony : przeto od płacey takowe-
go dlugu wolna być nie może.

według Prawa. Tu maſz wie-
dzieć / że do tego / aby ſie kto ſtat
dlużnikiem / niepotrzeba wiele
ſłow : bo gdyby kto do niego
rzekł / winienem mi : a onby odpo-
wiedzial / winienem : obietcuieſ mi
zapłacić : obietcuie : iuż doſyć na-
tym / y obietnicą cała ieſt : gdyż we
wſelaciey obietnicy nie wiecey
niepotrzeba / iedno chcenia y wo-
ley tego ktory obietcuie : a kto my-
ſli płacić / tak krotkimi ſłow-
y obietcuie / iako ſerokimi (y tak go
krotkie ſłowa do zapłaty wiąża /
iako y ſeroki zapis.)

To też maſz wiedzieć / że wſelacie
ka obietnicą ma być wſty y reka :
tak coſkolwiek wſty kto obieca / a-
by to reki daniem potwierdził
(abowiem tak bywa utwierdzo-
nia wiara y ſlub.) A gdyby potym
chciał obietnicy zaprzec / a na
przyſięgeby mu przyſiło / tedy też
zaſiſ reka / ktora obceat / ma ſie
na ſwiątoſci odwieſć przyſięgać :
a ieżliby reki niemiął / tedy to
przedſieſtwnem ma wczynić. Je-
ſzceby kto ſpytał : Gdyby Maż
ſenie dąrował pewna ſumma za
wiano / y na mieyſcu / na którym
to mógł wczynić / oprawiłby ie-
takowa ſumma po śmierci ſwey
na domu ſwym / ktoryby był czyn-
ſowny : przy onym zaſiſie / albo
do dárze / byłby on Pan / ktoremu
czynſ idzie z tego domu / a widząc
yſtyſać on dar / y Decret / nie prze-
ciwił ſie temu : potymby do zgor-
zał / a mażby też umarł : po iego
śmierci Pan czynſowny ciągnat-
by ſie do płacu onego za ſwym

czynſowny

czynsem: a żonaby się temu prze-
ciwiała / mieniąc że tam ma wi-
no oprawione: przy której opr-
wie on sam był / a temu się nie prze-
ciwiał. † On by na to mówił że na
moinściancie żaden nie oprawiać
y zapisować nie mógł †. Kto tu
z nich bliższy do osiągnięcia onego
placu? Odpowieś / że długi pier-
wszy y dawniejszy / psuia / y zat-
miała pośledniejszy. Jeżeli tedy
czyns starszy jest / y pierwszy zapi-
sany / niż wiarno / musi żona wsta-
pić onego placu / onemu komu
czyns należy. Który plac / jeżeli go
on sam trzymać nie chce / może prze-
dać: i takż to na wolej jego jest.
Wszakże on plac ma być przez
Sędziego y Ławniki oszacowany:
a i takż go oszacują / tedy to na wo-
lej jego będzie / jeżeli go przyjąć
w oney summie / aco by to nad jego
czyns / to ma być Żenie na wiarno:
a jeżeliby żego niedostawało / tedy
tego żona płacić nie powinna: bo
żą to była niereczyta / ani przyrze-
kta. Tu masz wiedzieć / jeżeliby mał-
żonostka wdowy / została za rok
za dwa / za trzy czynsu przed wi-
arnem / albo po wienie / a onemu się
go nieupominał / tedy onym czyn-
sem Żenie nie w iey wienie sko-
dzić nie może / ale się zna o tak-
wy czyns musi Prawe rozprzeć
a do żego się zezna to płacić
musi: f. do żego się nie zezna / te-
dy prawem odepdzie.

14 Spytalbyś podobno iśćże: Gdy
by Małż Żenie namienit wiarno /
y oprawitby ie według zwyczaj-
u oney / a zostawił sobie moc
z onymi dobry. czyniac według

wolej swej / a tegoby niedołożył
jeżeliż ono wiarno za żywota / czy
aż po śmierci jego ma mieć? wt-
by żona umarta bez płodu. Ociec
iey domagałby się wiarna opr-
wionego. Małżby mówił / że on
do tego bliższy / gdyż to zaś na-
przymarło / kto tu z nich lepsze
Prawo ma do onego wiarna? Od-
powieś .g. Jeżeliby Małż namie-
nit żenie swej wiarno / według zwy-
czaju Powiatu / albo Ziemi oney
a żonaby została bez płodu / takowe
iey wiarno albo oprawa na Oyc-
a przypada: Ale jeżeli Małż tego
dołożył / że to aż po jego śmierci
ma mieć / a zostawił sobie wol-
ność z onym imieniem czynić co
chce / według wolej swej / tedy
wiesz Prawo ma tego Małż niż
Ociec / bo conditio albo wymowa
gdy bywa domiedziona / odmienia
Prawo y hamuje. •

15 Spytalby iśćże kto: Małż gdy-
by Żenie wiarno obiecał / y zara-
czył / że ie ma oprawić / Skoroby mu
posag obiecany wydano / a w tym-
by nieuczyniwszy oprawy / umarł
Potymby się upominano wiarna
y Rekoymiey. Oniby mówili / pra-
wda jesteśmy reczyli / ale nie wiemy
o tym / jeżeli mu byto wydano po-
sag / według umowy / a myśmy za-
wsze byli gotowi dosyć czynić re-
koimstwu / Skoroby oni dosyć by-
li uczynili. umowie y obietnicy
swej w wydaniu posagu. Żona zaś
albo iey przyjaciela / mieniliby że
posag już jest wydany / y ofiaro-
wałiby się tego żywym świade-
ctwem tych / Którym to wi-
domo / dowieść / yż tak jest.

Rekoimie

to wiadomo / dowieść / yż tak iest.
 Rekoymieby tego przed sie przeli
 kto bliższy / iezli Zoná z świade
 ctwem doydź wiána swego ná do
 brách meżowych / czyliby oni prz
 odehy mieli? Odpowieś. Jezliby
 Mąż namieniwşy wiáno Zenie
 swey / obiecatby ie opráwić / skoro
 by mu iedno posag wydano / y o
 toby zařto z obu stron Rekoime
 stwo / á nie opráwiwşy umárt
 przyiaciele Zenni dowodziliby te
 go / że posag iest zaplácony we
 dług umowy / á Rekoymieby sie
 znájac do rekoimestwa / przeli te
 go że posag nie iest wydany. Tedy
 dowiodşy wydania posagu / bli
 Źa iest Zoná odzierzeć wiáno ná
 dobrách Mężowych .h. niżby re
 koimie mieli przá odeydz. Jezę
 by kto spytał. Gdyby Mąż poia
 wşy Zone przed pewnymi ludźmi
 przy ślubie będącymi / wiánował
 iej pewną summa ná dobrách
 swych / iáko ná domie folwárku /
 ogrodzie / winnicy etc. w ktorých
 dobrách / albo imieniu bytá / oná
 Zoná z Mężem w spólnym używa
 niu od namienienia wiána rok y
 dzień / bez przenągábania. Potym
 by Mąż niewczyniwşy wrzędowne
 zapisu / albo opráwy Zenie / umárt.
 Po iego śmierci / chcieliby ia potó
 kowie iego wygnáć z onego imie
 nia powyściu jatoby / to iest / po
 trzydziestym dniu / postáwiwşy
 iej przed domem stolet skádzia
 chcąc ia gierađa odpráwić / oná
 by ciágneta do Mężowych dobr
 wienie swym / potomkowieby zás
 ofiarowali sie wczynić co będzie
 według práwa / skoro by wyrzeli

f.S. S. lib. i.
 arti: xv.

h.S.S. lib: ii
 arti: vi.

16

*
 i. S. S. lib: i.
 arti: xx.

I. M. ar: lvij.

g. I. M. arti:
 arti: Lvij.

*
 l. S. S. lib: iij
 ar. Lxxvj.

dowód słuszny. Zonaby sie ob
 wotywáta ná świadectwo ludzi
 osiadłych / ktorzy po ślubie byli
 y słyseli / kiedy iej wiánował / kto
 rego świadectwa by iej oni do
 puścić niechcieli / áleby chcieli
 dowodu wrzędownego / to iest áby
 wiána dowiodła świadectwem /
 albo Sadu Gáyne / albo ksiąg /
 Miestkich. Czego jezliby nie
 miała / tedy inşego dowodu nie
 dopuścáia / iezli tu wdowa z tá
 kim świadectwem bliŹsa otrzy
 máć wiáno swe niżliby tego po
 tomkowie zbraniáć mieli / y one
 z tego zeprzeć? Odpowieś / kto
 ry mąż namieni wienna summa ze
 nie swey / przed ludźmi wiary go
 dnymi / choćby ono potwierdził
 zapisem albo nie / tedy bliŹsa Zo
 ná wiáno swe przysięga otrzy
 máć .i. á wzywánia onego imenia
 ná ktorým wiáno iest náznáczone
 bliŹsa dowieść świadkami / niżli
 by potomkowie meżowi mieli ia
 z tego zeprzeć / według Práva.

Mogłby iezę spytać: Gdyby
 Zoná wniosła do Męża pewną
 summa pieniężną / á wiána nie
 miała namienionego / w tymby
 Mąż umárt / á potomkowie iego
 twierdzieliby: że o summie pienię
 żney do Męża wniesionej / nie
 wiedza / będąc gotowi niewiádo
 mości swey / y te: też że iej nie
 wiánowano Práwe popráwić / y
 pytaia áż nie bliŹszy przy swy prz
 zostáć? niżby ie Zoná pokonáć
 miała / albo co iest wedle Prá
 wa? Odpowieś: Kiedy kto nie
 nie obieca / tedy tego plácić

niepowi

niepowinien. Ale iezliby Żona za-
 sowała na potomki o dobrą / al-
 bo o pieniądze do Meza wniesio-
 ne / tedy bliższy sie potomek wie
 Mezowi odwieść świadkami po-
 wmarley rece .k. niżby ie kto miał
 (okrom Sadowego dowodu)
 świadectwem pokonać wedle prá-
 wa. Ale yż im to nie iest wiadomo
 aby ona co wniosła do domu Wy-
 ch ich / przeto uchodząc podeyrze-
 nia / krzywoprzysięstwać do nie-
 bezpiecznie przysięga / kto o to
 przysięga czego niewie) iezliby
 potomkowie Mezowi / Żenie al-
 bo iey świadectwem wiara dąć
 chcieli / to będzie na ich wolej.
 18 Spytałbyś podobno iestże: Gdy-
 by wiano było zapisane Żenie / o-
 prawione na dobrach Mezowych
 umarłby Meż / a Żona by została
 z dziećmi swymi w onych dobrach
 nierozdzielnie / potymby poieła
 wtorego Meza ktorego by zna-
 w onychże dobrach mieścić / kto-
 remby Żona obiecała posag / a
 on iey też wiano oprawił: potym-
 by ona Żona nierozdzielnie uży-
 wając dobr onych / z Mezem y
 z dziećmi pierwszego Meza umar-
 ła / nie wzięwszy wiana z dobr me-
 ża pierwszego od potomków. Kto-
 rego wiana ten wtory Meż wpo-
 minałby sie / a nie chciałby z onych
 dobr wynieść a żeby mu było od-
 tożone. Potomkowieby sie tego
 zbraniáli / mówiąc: że matka na-
 śa z nami nierozdzielnie mieściła
 w dobrach Wycewskich / ktory
 chęśmy sie nigdy niewyrzekli / y
 w nich umarła .l. mogli tu Meż
 wiano otrzymać / y iezli nań przy-

chodzi / albo nie? Odpowiedz / kie-
 dy Meż oprawiwszy wiano żenie
 swey / umrze / zostawiwszy potome-
 ki / z ktorymi by ona nierozdzielnie
 mieściła w dobrach meza swego
 zmarłego / poiełaby drugiego me-
 ża / ktoryby do niey w one do-
 brą wstąpił / a umarła Żona /
 tedy Meż ktory został żyw / wsey
 stko prawo ktore Żona miała do
 dobr ruchomych Meza swe- pier-
 wszego otrzyma / według prawa.

Tu masz wiedzieć że wienne pra-
 wo iest białym głowam z łaski na-
 dane bo tego przedtem nie bywa-
 ło: Zaczynam około namienienia y
 pochodzenia wian / każde Miasto
 może mieć swe osobne zwyczaję /
 ktore kiedy chcą odmienić mogą.
 Jakoż w Maydeburgu iest też o-
 kolo tego osobny zwyczaj / ktore-
 go iednak iusze Miasta trzymać
 za prawo niepowinny. (Przetoż
 kiedy apellacia przydzie do May-
 deburgu / tedy oney sprawy nie sa-
 dza / według swego zwyczaju /
 tak aby on zwyczaj y indziej tzy-
 man być miał). A zwyczaj oko-
 lo wian w Maydeburgu ten iest /
 kiedy kto poymie Żone / tedy mu
 za nią posag obiecuia / ktory mu
 potym przed Karcami albo przed
 Sadem iawnie oddaia. A ile be-
 dzie posagu / iako też wynosza do-
 brą Mezowe / tedy rozdzieliwszy o-
 ne dobrą na dwoie / zapisuie y o-
 prawuie żenie tamże przed Sadem
 wiano na potowicy iedney. dobr
 swoich. A z tey potowicy ktora
 iey Meż przed Sadem daie / niepo-
 winna żadnych długow płacić:
 do teo odstepku przydaia iey zwza-

k.S.S. lib: i
 art. vij.
 xv. xvij.

du opiekuná bližšego krewnego
po mieczu / ktory takowa opieka
ná potomki swe dziedziczy: to dla
tego / ieżliby potym Mąż Zone
słowy łagodnymi namowić / albo
grozbami przymuszać chciał do
wyrzeczenia sie z onych dobr / aby
tego bez własnego y z Wzędu da
wnego opiekuná wczynić nie
mogła. Także też ieżliby co komu
zeznała / albo obiecała / aby ona
obietnicą ważną niebyła / y mieys
ca nie miała. Nádto / że Mąż tá
kowych dobr Zenie zapisanych ie
ku škodzie przedać / ani zastawić
nie może bez przyzwolenia opieku
ná ie: wśakże Mąż po ki żyw /
ieś Pánem dobr onych / z strony
wzywánia / y pożytekw. Ten Wil
kierz / albo zwyčajay postáno
wiony ieś w Mýdeburgu / dla
tego / aby kto w małtństwie swey
oskuban nie był / do by mogło
być gdyby takowe postánowie
nia nie było / ktore sie iednak spra
wiedliwości nieprzeciw. Bo tá
zdy Wilkierz albo zwyčajay w kto
rym kolwiek Miescie postánowio
ny / ma być .m. słusny / wcziny / ku
wypełnieniu łacwi / Wyčyznie ál
bo mieyscu onemu / y časowi przy
stoiny / y należacy / potrzebny / iá
sny / pożyteczny / etc. A ten Wil
kierz / albo postánowienie Mýde
burške / to wśystko w sobie ma:
bo iásnie okoliczności / y sprawy /
okolo wian opieka. A takowy od
stepek y zapis słusnie sie ma dziać
przed Sadem pod káznia Krole
wśa zágáionym / gdsie wśystcy do
Sadu należacy być powinni. A
ieżliby takowy odstepek albo za

pis czynił ná budowanie .n. tedy
to słusnie z przyzwoleniém potom
kow wczynić ma. Jest też ten Wil
kierz wcziny / bo dla wczyności
Matzeńskiey ieś wczyniony. Jest
też y pożyteczny / y časowi / y miey
scu przystoiny : bo gdyby wolno
było Mężowi takowe dobra po
tym oddalić / y zapis odmiéniać /
mogliby tak tym sáfować / żeby za
časem y sam zniszczał / y zoneby
zniszczył. Jest też y personam albo
osobom pożyteczny / bo komu co
takowego zápisu / albo odstápiá
to inż iego ieś : a żkolwiek przed
sie przy owym Pánstwie zostáie /
ale tylko z strony utrácenia / albo
popsowánia. Jeżliby sie też trá
silo / żeby mąż máitność swa w
tyrat / albo sie zádlużył / choćby
to było zwola ženina albo nie /
tedy temu wśystkiemu może opie
kun zábieżec kiedy ná to nie zezwo
li. Bo Mąż dobrá ženine / wczyni
wśy ież zápis albo opráwe / bierze
w opiekę swa / ale ich oddalić nie
może: ieżliby po ony zápisie Zoná
zmártá / a dzieci nie zostáwila / te
dy połowicá dobr Mężowi przy
chodzi / a połowicá krewnym Zeni
nym : ale ieżliby dzieci zostáwila
tedy one dobrá wśystkie przy Mę
zu zostáie. Potym kiedy sie one
dzieci beda chciały od Opcá od
dalić: iáko gdyby inśa Zoná poiat
albo co takiego : tedy im powinie
wydác posag .o. albo to co Mát
ce ich zápisat / a tam też bierze y
Ociec swoje časť z káżdy rze
zy. ✕

A tudy ieśże mogł kto spytać:
Gdyby Mąż Zonę poiat / która
by nic nie

by nie wziął / ani imienia / ani posagu / a ziawszy sie / nabyliby spólna praca majątności / potym by umarli nie wczyniwszy icy za-
 oney oprawy: Potomkowie icy / niechcieliby icy nie dać / aleby ia chcieli według zwyczajn niektórych skoltiem z kadziela przed dzwianiem postanowionym odpra-
 wie: Komu z nich te dobra spólna praca obudwu nabyte słusnie przynależa / wodowie / czy potom-
 kom Meżowym? Odpowies. Je-
 zliby Maż żone poiat z ktoraby żadne posagu / ani dobr niewziął /
 a onby też także niemiał nic. Po-
 tym sie spolem dorobili / a Maż nie wczyniwszy oprawy / umarli / te-
 dy żona bierze trzecia część dobr
 Meżowych y gierade: t oprocz
 hergwetu t wedle Prawa: (wsa-
 kże przy końcu tegoż artykułu sto-
 icy / że bierze wszystkich dobr
 czwarta część / a przytym też Gie-
 rade otrzyma.)

Maż też wiedzieć / że wiāno
 nie inzego nie iest / iedno dobro-
 dzieystwo / ktore Cesarzowie zo-
 slobliwcy iasli białymglowam po-
 śmierci Meżowcy do żywota ich
 postanowili t dlatego / że nie
 wiecey z dobr Meżowych nieo-
 czekawia. t A tego im żaden zia-
 mac y zepsować p. nie może / iezli-
 by go samy nie utracity. A tracić
 wiāno każda niewiāsta przez dzie-
 wiec przyczyn może. Tłektorych
 może Maż (albo icygo przyiacie-
 le) za żywota swego dowiesć / a
 dowiodsy / wnet wiāno wniewicz
 obrocić / niektorzych po śmierci

Meżowcy potomkowie icy prze-
 ciwko po zostależ żenie dowodza t
 iezliby icy Maż dobra iakie / iako
 winogrody / albo folwarki do ży-
 wota zapiśal / y naznaczył. Pier-
 wsza przyczyna utracenia wiāna
 ta iest / kiedyby dobra od Meża
 icy w wienie naznaczone y zapi-
 sane pustofyła (budowanie pso-
 wała) ✕ maćice winne wykopy-
 wała ✕ drzewa rodzajne wyrę-
 bywała / a na świeżym wczynkby
 poieymana / y siedmiz. q. Meżow
 zupełnego Prawa / y wiary go-
 dnych przeświadczona była / traci
 wiāno / y oprawe. Wtora / iezliby.
 r. była przekonana sądownie żeby
 ludzie / ktorzy sie do onych dobr
 zrodzili / zganiała / a zatymby
 imienie pustofyła. Trzecia / iezli-
 by one dobra zapiśane pusćila / a
 onych nie używała. Czwarta /
 iezliby siedmiz świadkom prze-
 konana była o zdrade Rzyjey al-
 bo państwa. Piata / iezliby za-
 ywota Meżowego dobrowolnie
 swiętość Matżeńska zgwałćila /
 żeby cudzotożyła / a na cudzoto-
 stwie poieymana była. Ale prze-
 ciwko temu / moglby kto rzec: że
 ta piata przyczyna iest przeciwo
 Prawu / gdyż tak napisano S. S.
 lib. j. art. v. Rż niewiāsta wfete-
 czeństwem ciała swego sławo do-
 bra traci / y pokala / ale Prawo
 swego ani dziedzictwa nie traci.
 Ma to tak wiedz / że tam to Pra-
 wo mowi o niewiāstach wolnych /
 ktore Meżow niemāia: ale tu
 seiaga sie na meżacki cudzotożni-
 ce. Tādco tam o dziedzictwie y
 dobrach z dziedzictwa przypa-
 dlych /

22.
 m. S. S. lib.
 j. art. i. & in
 pro.
 q. I. M. at.
 rcj.
 r. S. S. lib. j.
 art. xij.
 q. n. S. S. lib.
 j. art. liij. xxj.
 p. S. S. lib. j.
 art. xij.

f. S. S. lib: j.
ar. rr. lib. iij.
art. Lxxv.

dych / tu tylko o wienie mowi.
Szosta / ieżliby Meżowi na gár-
dło statá (álbo tych ktorzyby mu
na gárdło stali / wiedzac o tym /
nie oznaymita.) Siódma / ieżliby
nád wola / y zátazanie meżowe z
infemi bieśiády stroita / álbo sie z
nimi w táżni myta. Ośma / ieżliby
przez noc domá nie spáta **X** á do-
browolnie bez wiadomości meżo-
wey dáta sie zámknac **X** wyia-
wszy żeby ia Mąż wygnał. Dzia-
wiata / ieżliby przy sprawách álbo
igrách nie wćciwych między pode-
przányimi ludzmi / nád wola Me-
żowe bywáta.

23. Ktemu też to maś wiedzieć / że
ieśt śeśc przyczyn / dla ktorych
Mąż tráci posag Żenin (á wiáno
iey przed sie w całe zostáie.) Pier-
wsza / ieżliby był przekonán / że
przeciwko Rzeczy / álbo p-ństwu
co zdradliwie wćzynił. Druga / ie-
żliby tych ktorzyby też co itá zdra-
dzie czynili przeciwko Páństwu /
wiedzac onich nie oznaymit. Trze-
cia / ieżliby żenie stat o zdrowie.
Czwarta / ieżliby sie przeciwit cży-
śtości ie / á ná cudzotostwo ia wy-
dał. Piata / ieżliby ia obwinil o cu-
dzotostwo / á tego niedowiodł.
(Álbo według niektorich / ieżliby
sam o cudzotostwo ostawion był.)
Szosta / ieżliby gamratke w domu

swy ná zelżywość żony swey cho-
wał / á odprawić ie / niechciał.
Mogłbyś tu spytać / ieżliby kto z
słusney y perwey przyčyny był z
Żona Drzednie rozwiédzion / ták
żeby y on / y infá Żona / y oná infá
meża poiać mogła / iáko on Mąż
rozwiédziony ma żone odprawić.
Odpowiesć / Jeżliby Mąż według 24
prawa wrzednie z Żona był rozwie-
dziony / tedy po rozwodzie przed-
sie Żona zostáie przy opráwie abo
wienie ie / ná dobrách Meżowych
náznáżonym. Ktore ieżli ie / ieśt
náznáżone ná dobrách Lennych /
tedy y tych będzie wzywáć do ży-
wota / á przytem y to wśystko o-
trzymá / co ie / ieśt za żywota me-
żowego od Meża zápisano / y da-
rowano. A ieżli ie / nie nie dał / á
ni náznáżył ani wiána zápisat /
tedy bierze Czwartá Cześć wśyst-
kich dobr meżowych. To też wiedz
że ná własności meżowej (nie
ná Lennie własnie bywa wiáno
zápisane.) Do ná Lennie póki mąż
żyw / zowa cpatrzemieni do żywo-
tnim Żeninym / abo oczekawaniem
Lennym / á po śmierci Meżowej
dopiero sie stáie Żeninym Len-
nem / Ktore wzywáne być dluzey
niemoże / iedno do śmierci / y nie-
dzidzićja w nim potomkowie Że-
niny / ále Meżowi.

Artykuł xxiii.

Summá Artykułu.

- 1 O Gieradzie / y co doniey należy.
- 2 Gierada co ieśt.
- 3 Bliśkość po wrzećienie co ieśt.

- 4 Gierade iáka Brác / Kieby Mąż
onemi rzeczámi kupczy.
- 5 Gierady przed 30 dnim po śmier-
ci Mąż

- ci Maż wydać niepowinien.
 6 Przed 30. dniami iako Gierady dochodzić.
 7 Sposob postępu o Gierady.
 8 Przeszyski iako przewidzione zupełnie bywają. (gat.
 9 Obcy gdyby sie Gierady doma-
 10 Dobrą do Gierady należące /
 iezli mogą być oddalone.
 11 Gierada oddalona / gdyby w in-
 se dobrą przemieniona była.
 12 Jako w cudzym mieścianiu Gie-
 go 3. Przepis futak.
 13 Don Rzemieślniczych co za
 Gieradą.
 14 O Tkażach.
 15 O Złotnikach.
 16 O Pimowarach.
 17 O Gospodarzach.
 18 O Rzeźnikach.
 19 Gierade zastawiona kto ma
 wykupić.
 20 Gierada albo Zergwet zasta-
 wiony / iezli spólnym groszem
 ma być wykupiony.
 21 Oddalenie albo dąrowanie
 Gierady w chorobie / iezli wa-
 żne jest.
 22 O Gierady prze niedbatość
 Meżowe oddalona Maż od-
 powiedać powinien / y iako.
 23 Kto Gierade bierze / co powinię.

G Gierady należą wszystkie śaty /
 y ubiory niewieście / sukno / y płotno
 (skroione na ubior niewieści) y wpy-
 skto cokolwiek dla o chędostwa nosa
 białegłowy / y cokolwiek pod swa mo-
 ca / albo pod swym kluczem miewaia.
 Nadto wszystkie / srebro / y złoto tkane
 na ubior niewieści / pierścionki / spon-
 ki / pąsy iedwabne okowane / Manelle / albo ochedożności
 ręczne zawieszania / przykrycie łóżne / albo koldry / przeście-
 radła / bodlochy firanki / łóże / wezgłowia / poduszki / obru-
 sy / panwie browarne / naczynienaiemne / łociel do prania /
 strzynie z wiekami / len / przedzą prana albo nieprana / śie-
 gi na ktorych białegłowy zwykły czytać / geśi / kaczki / owce
 ktore na pąsa wychodzą. Niezliby Maż był Krámarz ál-
 bo Kupiec / ktoryby temi rzeczami kupczy / y one przedawac
 zwył / iako sa koltryny / oponki / łobierce / zc. tych ta ktora
 Gierade bierze otrzymać niemoże wiecey / iedno coby było
 dosyć ku ochedożeniu iednego gmachu / albo nawiecey ka-
 żdego z tych troie. Jezli też Maż zwył goście stawiać / tak
 żeby łóż y pościeli wiele miał / tedy też niemoże tego Białá-

S. S lib. j.
 art. xxiiij.
 M. art. lvij.

S. S. lib. iij.
ar. xxxvij.

głowa wiecy otrzymać (iedno iako wyżej stoyey.) To w-
szystko co tu opisano tak sie ma rozumiec/ieśli żonado meza
iaka Gierade wniosła / iako owce / ktore iesli przedtym
Maz niewał / niżli sie ożenił / tedy ona do tego Prawa za-
dnego niema / ale krom tego cokolwiek by było ochedo-
stwa niewieście / to blizsa wszystko bierze / to iest / cokol-
wiek ona wniosła do Meza. Gdy tedy żona meżowi um-
rze / blizsa iey krewna bierze Gierade / ktora powinna Me-
żowi toże tak vstane / iakie było za żywota żemnego zo-
stać. Przytym powinna zostawić zydle albo ławę z we-
zglowiem / stoł z obrusem / ręcznik / y stołek z wezglowiem.
Ta też ktora Gierade bierze / do strawnych albo śniednych
rzeczy domowych nic niema.

Glosa.

2.

S

żerada nie innego nie
jest / iedno to co do domu
Meżowego spólnie nale-
ży. a. iest różni od żergwetu / a
tey niemoże inşy brać iedno zmar-
tey białagłowy blizsa krewna po
wrzecieciu (iako też żergwetu. b.
żaden nie bierze iedno zmarłego
blizsy krewny po mieczu.)

A dlatego zowa taka bliskość
po wrzecieciu / że to wrodzona iest
róż białym głowam przasć ka-
dział (iako y blizse strony Meza
zowa po Mieczu / po Lacinie A-
gnatus.) A tak choćby Meży-
zna był kto / a byłby mi krewnym
po Matce / Siostrze albo ktorey-
kolwiek białegłowie / tedy mi iest
bliskim po kadzieli / albo po wrze-
cieciu / po którym ma być krewny
kto chce Gierade brać. c. A wşy-
tey ktorzy po wrzecieciu sobie sa
krewni w rownym stopniu / za ro-
wno Gierade biorą. A tu też iacno

odpowieść na to / co niektórzy z ar-
tis. iij. lib. j. S. S. mówią: że rowno
dziedzictwo brać mają wşytcy
ktorzy sa rowni w stopniu blisko-
ści / bądź Meżyzna / bądź białag-
łowa od Oycy / albo od Matki
pochodzący: bo iako krewni po
mieczu biorą żergwet. d. tak kre-
wni po wrzecieciu biorą Gierade.
Do ktorey należą śarty / wbiory nie-
wieście / krąiane sukno / y płotno /
ic. (a miánowicie wşytko cokol-
wiek tu ochodostwu niewieście
należy / Gierada iest / o czym arty-
kul ninieysze opisuie.) Wşakże to
maś dobrze wyrozumieć: bo ieśli
by Maz temi rzeczami kupczył / a
tym sam siebie / y żona żywił / tedy
to inż do dziedzictwa nie do gie-
rady należy: wyiawşy to coby tu
iey potrzebie zrobiono było albo
cobykolwiek w skrzyni swey / y pod
swy kłuczem miała / y te używała.
Mogłby tu kto spytać / ieżliby
sie po

a. S. S. lib. j.
arti. xv.
b. S. S. lib. j.
art. xxxij.
c. S. S. lib. j.
arti. xv.
d. S. S. lib. j.
arti. v. & art.
xxxij.

e. S. S. lib. j.
art. iij.

5 sie po śmierci żeniny bliźsia Gierady domagała / pierwey niżliby trzydzięści dni wysła / albo zarażem czasu żatoby / y o toby Meza do Sadu pociągala / ktory az sie wydana Gierady niezbraniał ale by żądał aby nie miał przenagabania (po ki trzydzięści dni niewynidzie)? Odpowiedz. Azkolwiek po śmierci każdego Meza / albo niewiasty / Gierada y Zergwet zarazem według prawa przychodzi na bliźszego / albo bliźsia: wśakże iey Mez przed wyściem dnia trzydziestego wydać / ani onie iakiego przenagabania c. cierpieć / y odpowiadać niepowinien. Ale ieżliby ten komu przychodzi Gierada przed trzydziestym dniem przychodzi z Sedzim y sluga Wzadowym / y żadał wkazania Gierady / onby sie tego zbrazniał ale kłuczo do Strzyń Zony swej zmarley dać chciał / Sedzim mu wino / y stronie nagrode przepada: y inż przed trzydziestym dniem może być onie pociągany / y powinien ia będzie wydać. Gdy tedy kto v Sadu sprawa miewa o Gierade / po śmierci żywey przypada / tedy tak ma postępować.

4
7 Naprzod ma przyść z Rzeźnikie do Sadu / a rzeźnik wżyniwszy oprawy prawne / ma tak mówić: Stoię tu przed Sadem waszym Páni B. y ia ię rzecz sprawuiac / z ta wćiwoscia ktora Sadowi przystoię / ta przez mie żatuię: Ze iey Bába / Siostra / matka abo kto rakołwiek przyiaciolká krewna v marta y zostawita Gierade / do ktorey sie ona Prawe ciągnie / y prosi

o Sadowy decret / iako ma w tym według Prawa postąpić / aby miała zupełne Prawo. Skaza / ze tego ma dowieść samotrzecia z bliźszymi swymi krewnymi po mieczu. Potym tak postapi. Ta to Pám B. dała pozwac do Sadu waszego P. mając przeciwko niemu niecos Prawe czynić. Potym Sedzia spyta slugi ieżligo pozwa: co gdy sluga zezna / zaśie Rzeźnik ma sie przypowiedzieć na stronie pozwana / choc nań żatoba polozyć ieżliby stanał. - A ieżli nie stanie tedy ma żadać Decretu pospolite / ktory na tych / ktorzy do Sadu nie staja / wychodzi. A ieżli ieżże nie przydzie po ki decret wyrzeżon nie będzie / tedy ma tak daley postąpić. Páni B. dała pozwac do Sadu waszego P. ktory nie stanał / y pospolity Decret inż nań wyszedł / az inż nie mam wypuścić żatoby y namienić / o co iest pozwany? Skaza / ze Sedzia / ze to może wżynić. Potym Rzeźnik poloży żatoba mowiac: iest pozwany o Gierade / ktora według prawa spadkie przysła na P. B. po śmierci siostry / matki albo inşy krewny iey: a ieżliby tu był / tedyby przeciwko nie żatowala tak iakoby według Prawa żatowac miała / y prosi aby był przywołan tymi słowy. P. przystepuy do Sadu / a odpowieday o cos iest obwinion / popierwse / powtore / potrzećie / y pożwarte imo Prawo. Potym spyta Rzeźnik / co ma daley czynić? Skaza / aby go drugi raz dał pozwac na bliźszy Sad / ktorego czas kiedy przydzie / tedy ma daley tak postąpić. Jako P. B. była pozwala

na przeştly

g. S. S. lib: j.
artik: Lxx.h. S. S. lib: j.
artik: Lxx.

na przesył Sad. P. co Sedziemu
y Lównikom iawnio jest / y czego
księgami Sadowymi dowodze te
raz już na drugim roku niestanał/
przeto pytam na Prawie co dalej
ma czynić? Skaza ze go na trzeci
bliższy Sad pozwać ma: na kto-
rym ieżli niestanie/zachowania mu
ieśże pomocna rzecz. g. ktorey ie-
żli nie wniesie na czwartym Sa-
dzie / tedy dalej rzeźnik ma tak
postąpić. Pami B. dała do Sa-
du własnego pozwać P. o Gierade
ktora sobie na czterdzieści złotych
ściwko Bogu / Prawu y sprawie-
dliwości: ten pozwany niestanał/
iako to Księgi świadczą / Po-
 pierwsze / Powtore / Potrzebie:
ani rzeżey pomocney / ktora
mu była zachowana wniosł.
pytam co dalej czynić ma?
Potym Sedzia skaze Decret po-
spolity po ktorego wyrzeżeniu
Rzeżnyk ma mówić. Gdyż już
Decret wyszedł / a on pomocney
rzeżey nie wniosł / a na czwartym
już Sadzie niestanał / prosi P. B.
o Decret / ieżli słusnie y według
Prawa przyszkala / albo przewio-
dła. Prawo na nim (według jako-
by swej). Skaza ze słusnie / y we-
dług Prawa Prawo przewiodła/
według skargi swej. Daley ma py-
tać / ieżli tyle różow nagrody nie
przepadł / ilekroć do Sadu niesta-
nał? Skaza ze przepadł. Potym
ma pytać / aż ieżli już nie ma być
Gierada przysadzona? a o na-
grode aż nie ma być fantowan?
Skaza / że ma być przysadzona / y
ma być fantowan. Na ostattek/
spyta ieżliby sie niezupełna gierad

da według uznania Lównicze na
lázla / co on przepadnie? Skaza ze
pokupi stronie y Urzędowi: a to
wszystko do dwu niedzieł ma wro-
cić ieżli sie tego słusnie nie sprawi.
Ten postepok okolo przyszkow
Prawa / ktory tu jest opisany
o Gierade / moze też być uży-
wan o każde inſe dobra: do kie-
dy kto trzy razy pozwany do Sa-
du niestanie / tedy strona powo-
dna ma być w wiazanaw one do-
bra. h. tyle ile Prawa do te ma.
A ieżli pozwany na pierwsza za-
toba stanie / tedy (tam zaraz mo-
ze odpowiadać / y bronić sie iako-
nalepiej moze / a pospolicie we-
dług zwyczajów niektórych Miasł. 9
Tak moze odpowiedz: uczynić.
Gdyż mis tu B. obżalowała o
Gierade / tedy ież na to odpo-
wiadam: jem ież takowey Giera-
dy wydać niepowiniem / dlatego /
ze ona nie jest obywatelom / y
Mieśzcaninem tutejszym tego
gotow dowiedzieć Urzędem rade-
ckim. A my mamy Przywileie
y Prawa od Panow naszych na-
dane / mamy też y Wilkierze swe
ktore tak opiewają: że ktokol-
wiek nie jest obywatelom / albo
Mieśzcaninem tu w tym Mie-
ście / nie moze sie domagać dzie-
dzictwa / Gierady / Zergwetu /
y inſych ktorychkolwiek spado-
kow. A tak gdyż ona bedac ob-
ca / zaba tego umnie ia proſze /
abym był wolen od ież przeno-
szenia / a Przywileiach Miec-
skich abym był zachowan. A py-
tam na Prawie / aż nie mam
być od odpowiedzi wolen?
Przeciw temuby ona mowila: py-
tam na

tam na Prawie / iezli y to nie jest
obywatel / y Mieszczanin / ktory od
dobr swych Sose / y inne poda-
teki dacie wedlug ustaw y Wilkie-
row Miestkich y ktory w Mie-
ście trwa rok y fiesc niedzil : gdy-
jem ia to wszystko czynita / czego
Regestry Miestkimi dowiesc go-
towa : przeto przypuszczam na ro-
sadek / iezli nie mam slusnie przy-
swey załobie zostac / nizliby mie-
on od niey odepchnac mial / albo
co jest wedlug Prawa / Ta to tak
skazano bedzie / iezli ona dowie-
dzie / ze tam jest Mieszkacz / y zdob-
swoich tamze wedle Wilkierza
Sose dawala / y to coby byla po-
winna / y temu rok y fiesc niedziel
w Miescie mieszkala / a to kasega-
mi y rejestry Miestkimi / tedy bliz-
sa jest zostac przy swym Prawie /
nizby ia kto od skargi odcgnac
mial / wedle Prawa. A gdy inz
tak przez Decret obwiniony ku od-
powiedzi przymuszon bedzie / tedy
ma znnowu klasc zaloba. B. na P.
albo iakobygo kolwiek zwano / o
Gierady / ktora jest lepsza nizli
xx. kop. ktora na nie Prawem przy-
pada po iey krewney / prosiac o
Decret a pytac co na to mowi.
Onby na to odpowiedz taka wzy-
to nit / zechmy ia y zona moia wshy-
stkie dobra ruchome od mata do
wiela / niewymniac Gierady / ani
hergwetu leden drugiemu za zy-
wota spolnie rozdali / y zapisali :
takze ktoby tego przezyt / ten mial
osiec wszystkie dobra y czynic zni-
mi coby chcial. Ktory dar albo
zapis spolny / jest Decretem Prze-
dowym potwierdzony / czego do-

wodze listem pod pieczęcia Mies-
ka albo Sadowa. Tadeo / inz
potym zapisie w tych dobrach zo-
na pospolutu siedziatem / Rok y
fiesc Niedziel / y drugi Rok / y
trzeci / y dalej bez wscelacie prze-
nagabania / a zona moia / ktoram
ia przezyt / umarta / nie innego o-
procz Gierady niemajac. Przeto
pytam na Prawie / azam nie bliz-
sy przy takowey Gierady zostac
nizliby mie od niey kto odepzed
mial : zwlaszcza ze tu ona byla
w ziemi / kiedy sie zapisal / a te-
mu sie nigdy nie przeciwila. Prze-
ciwko tey odpowiedzi mowilaby
B. ktora sie Gierady domaga : ze-
znaniu Lawniczemu y zapisowi
Przedowemu przeciwic sie ia nie
chce / iedno tyle ile sprawiedli-
wosc niesie. Gdyz Majz z zona
maia miedzy soba nierozdzielne
niektore dobra .i. do smierci / kto-
rych zadem z nich oddac y oddalic
nie moze / ku skodzie tych na ktore
by to po smierci iego slusnie spasc
mialo / bez woley y przyzwoleni-
ich / iako jest Gierada k. nazwane.
aze po smierci tego / po ktorym
siema domagac Gierady / ktorey
za żywota iego zadna miara do-
magac sie nie moze. A tak mnie sie
tez to niegodzilo / abym sie iey za
żywota wpminal miala. t ani
mi tez przystalo takich zapisow
albo darow zabranic / wshakzem
przedis na to niezezwalala t.
Ta tez Gierada / ani w dziedzic-
two / ani w zadna inną wla-
sność nie jest odmieniona / Ge-
gom gotowa dowiesc / z czym
sie ciagne do tych dobr / y do

Gierady.

✠
i. S. S. lib: i
arti: xxxi.

*
k. S. S. lib: i
arti: xxvij.

Gierady. A pytam aż niebli-
 ſa otrzymać Gierady / ktory-
 iem ſie nigdy niewyrzekła / ni-
 by mie on miał zapisem od niey
 oddalić? Na to ſkaza gdy Maż
 z Żona ſpolnie ſobie wſyſtkie do-
 bra / żadnych niewymuiac / zapi-
 ſiła / tak: Ktoby tego przeżył /
 ten miał wſyſtkie dobra onego
 zmarłego oſieść / a w tychże do-
 brach byłaby też Gierada nieod-
 mieniona / ktora dowiedziona być
 może / tedy Gierada lepiſzym pra-
 wem przy krewnym / na ktora przy-
 pādła / niżli przy mezu / ktoremu
 ia zapisano / zoſtać ma wedle pra-
 wa. Ale ieżliby P. powieǳiał.
 II że Żona moia dārowała im pe-
 wne dobra ktorem ia już w inſe
 rzeży ruchome przeminił. A ten
 dar nie tylko za czterdzięci zło-
 tych ale y za iedne kopy ledwie
 ſtat / ktorego dāru dowodze ſwia-
 dectwem Sedziego y Lāwnikom
 albo inſzymi dowodami / ktore
 bede mógł mieć na pomoc ſpra-
 wy ſwey / y pytam na Prawie / aż
 mam mieć iakie wciępienie o te
 Gierady / albo co ieſt według Pra-
 wa? Przeciwno temu by ſrona
 powodna mowiła / iako tu wſpo-
 mina: że takowy dar odmienił
 w inſe dobra ruchome / a ia tego
 chce dowieſć że Gierada zoſtala
 y może być należiona między do-
 brami z marley / to co do Giera-
 dy / według vżnania Lāwnicze-
 go przynależeć będzie / y czego on nie
 odmienił: a tak proſe / abym by-
 ła przy tym zachowana. Skaza:
 Jeżli tego powodna ſrona dowie-

dzie według vżnania Lāwnicze-
 go. I. że ſame dobra z marley zoſtate /
 tu Gierady należace / a w inſe
 ruchome rzeży nieodmienne: te-
 dy to bliſſa będzie otrzymać / ni-
 pozwany. Daley by powodna ſro-
 na poſtepowata mowiła: Gdyż
 mi Decretem Sadowym ieſt do-
 wod Gierady po śmierci moiey
 bliſſiey pozostatay przyjadzony /
 ktorego ia inaczey vczynić nie mo-
 ge / iedno aby P. przy Sedzim y
 Lāwnikach otworzył gmachy y
 ſkrzynie: a tak proſe / aby mi to
 nakazano bylo. A pytam / aż te-
 go niema vczynić wedle Prawa /
 albo kluźe od wſyſtkich gma-
 chow / y ſkrzyni ſwych do Urzędu
 położyć / niſtad odeydzie? Po-
 zwany by przeciwko temu mowił
 Gdyż powodna ſrona chce vze-
 dnie / y za Decretem wſzym gma-
 chy moie wktorych ia rzeży ſwe-
 chowam otwierac: a tam niemaſz
 nie coby iey należało? pytam na
 prawie aż ſie niema wiſcieć / ieżli
 by tam nie nałażła nic coby iey
 należało / aby mi takowa zelży-
 wość doſtatecznie nagrodziła?
 Skaza / i poniewaſz Pani chce
 wieſć Sedziego y Lāwniki do ie-
 go mieſzkānia / a tam chce Giera-
 dy na niepewna ſukać / a Pan do-
 maga ſie iſtoty o nagrodzeniu zel-
 żywoſci: przeto y powinna przez
 ſwego Prokuratora iſtota vży-
 nić wedle prawa. Potym ieżliby
 wedle Sadowego vżnania nie-
 wiſtā ona nałażła / co do Giera-
 dy należacego / cobykolwiek by-
 to / to wſyſtko Sedzia z Lāwni-

kami iey

kami iey przysadza y oddadza. A
ieźliby tam nic takowego nie na-
laza/ tedy przepada Sedziemu
wine/ y stronie nagroda. Y potym
o one Gierade niemoze wieccy
czynić przeciwko pozwánemu. m.
A pozwany też gdyby y niego co
takiego należono/ także przepada
Przedowi wine/ y stronie nagro-
da/ y Powod może a drugie rzeczy
z nim czynić/ Ktorych niedostatek/
ktorychby dowieść mogła/ ieźliby
niebyły odmienione.

Waż wiedzieć/ że Gieradą prze-
mientona Bywa w inſe dobrą/ a
głównie do wtorych y trzecich rąk
przychodzi. Jako gdyby Ktora
Pani miała dziewczę za mężę/ Kto-
raby nie wzięła wſy od Matki Gie-
rady/ wmarła/ tedy one Gierade
zostala. Wnućki y Prawnuczki
Giora. A ieźliby bez płodu wmar-
ła/ tedy Gieradą zostate/ y wpa-
da zaſie na Matkę/ albo Bła-
ha. *

Wtęgi by też spytać: Gdyby
Waż wmarł zostawiłſy dziecię/ z-
ktoremiby Matka nierozdzielnie
do śmierci nieſtala. Po śmierci
iey Synowie nieſpodziewaliby ſie
brać Gierady/ zwłaſzczą ieźliby
diewki nie było/ albo ieźliby by-
ła Paſierbica/ albo Poſioſtrą. A
byłaby też Krewna po wrzeccie/
albo włafna dziewczę/ albo inſza
Ktorakolwiek na Ktoraby Giera-
dą przypadała/ y wpoſinałiby ſie
ſey. Synowieby ſie też wydania
Gierady niezbrawiali/ w tymby
ona Ktora Gierade bierze/ nalażła
w Ktżyni ſeuka (albo poſtaw)

ſukna / Ktoregoby iey Synowie
wydać niechcieli/ mogli to otrzy-
mać żyli nie? Odpowiedz/ że
powinni wydać/ bo do Gierady
należy. A ieźliby ono należono
było w meżowym mieſtaniu/ al-
bo w iego Ktżyni/ tedy to ſuſniecy
zostate przy ſyniedry do dziedzie-
stwa/ a nie do Gierady przytażo-
no być ma.

Do tego maſz wiedzieć/ że Żony
wſyſkich Kzemieszników/ Ktorzy
ſie Reſomą żywia/ mają przestać
na ſwey Gieradzie. Całe na ſtatek/
albo caig do Kzemiesia należacy/
niema ſie targać. Wſakże Kt-
ęki y Sukienięki y inſe tym po-
dobne/ ieźliby ſami z dziećmi
ekażtwo robili/ Ktoregoby Waż
nie robił/ tedy ono naćynie wſy-
tko do Gierady będzie należało.
Do Ktorego też miała być przyta-
żone (Ktoſia/ rany/ Kółowoty/
barda/ okowki/ iedwabie/ ſarbo-
wane/ Ktoremu robia/ przed za ſar-
bowana/ warzoka y ſurowa y w-
ſyſtko co iedno do tego Kzemiesia
należy/ Gieradą ieſt.) A ieźliby
Kzemiesio Waż robił/ y tym ſie ży-
wił/ tedy naćynie dziedziectwem/
a nie Gieradą będzie. A biata-
głowa Ktora bierze po bliſkiey
ſwey Gierade/ tego nie weźmie nie-
wieccy/ iedno to co ſuſnie do gie-
rady należy/ iako len/ przedza/ plo-
tna/ ete. Co zmarła miała w
ſwym używaniu/ iakos w teście
ſyſał.

Wſyſcy tedy Kzemiesznicy (iako
to Kłotnicy/ y ci Ktorzy iedwabie

m. S. S. lib.
j. art. xv.

13.

14.

l. S. S.
lib. j. art. xv.

15.

robis / Malarze / Goltslarowie)
 cokolwiek miał sprzetu w rzemie-
 śle którym sie żywia / y którego
 zawse używają / to do dziedzic-
 twa / nie do Gierady należy. W-
 śakże cokolwiek żona ma w swym
 zamknieniu albo strzyni / do kto-
 rey żaden klucz nie miał / iedno o-
 ną samą. Także cobykolwiek było
 (na ścienich / albo na ławach / w
 komorze) ku ochodostrwu iey (iako
 są kobierze / opony / y inſe takie)
 Gierada iest. Ale iezliby indziej to
 należiono / nie pod iey kluczem /
 dziedzictwo iest. Złotnik cokol-
 wiet ma złotą / y srebrą / z którego
 n. S. S. lib. j. wstawićnie robi na przeday (tak-
 art. xxiiij. że y robione srebro które iest prze-
 l. M. ar. xxvj. dajne) dziedzictwo iest.

16.

Iezliby Piwowar miał Ko-
 ćiet do warzenia piwa / wlepi-
 ny albo w nurywany na pe-
 wnym miejscu / na którymby za-
 wse stał / którego by kotła sam
 używał / y warzał w nim piwo
 ku żywności swej / a żadnemu go
 inſemu nienajmował / tedy do
 dziedzictwa należy. Ale iezliby
 go inſym najmował / a sam w
 nim nie warzał / do Gierady / nie
 do dziedzictwa nalezec będzie.
 Także kądzi / koryta / y inſe na-
 czynie browarne do warzenia pi-
 wa należące / iezliby go najmo-
 wał innemu / do Gierady nie do
 dziedzictwa należa. Gospoda-
 rze domow Gościennych cokol-
 wiet pościeli / przesćieradł / we-
 zglow / y inſych Gościennych po-
 trzeb mają / do dziedzictwa nale-
 ża. Ale iezliby żona osobno w swej

17.

wiekiem

strzyni / pościelne rzeczy do
 potogu / albo y ku inſey pościwo-
 ści miała / tedy do Gierady nale-
 ża. Ktorych iezliby nie miała / te-
 dy ma być odprawiona po śmier-
 ci meżowey tożem wstąnym / ona
 pospolita pościela gościenna : w-
 śakże tak wstąny iako do potogu
 ma być / z każdzey rzeczy po trojgu /
 to iest (trzy pierzyny / trzy podu-
 ſki) + toż trzy + para + w tle-
 miećim stoicy trzy pary + prze-
 ścieradł / także y inſych rzeczy do
 ochodożenia łóżnego potrzebnych
 po trzy sztuki / a to weźmie za Gie-
 rada. Ale takiego Gospodarza za-
 den niemoże być rozumian / iedno
 ten co wstawićnie pospolicie go-
 ścię stawi. Bo gdyby kto na czas
 Kasia / albo iakie jaćnego pa-
 ną z iego slugami w dom przytał-
 ten niemoże być za takiego rozu-
 mian / ale iedno ten który gościę
 y przychodnie wstawićnie stawi
 y chowa.

Kzeznik który ma owce / woły / 18.
 y inſy dobytek / któryby na rze-
 albo na iakki bit / to do dziedzic-
 twa należy. Ale iezliby miał ow-
 ce / któreby ku pożytkowi swemu
 komu inſemu najmował + te do
 Gierady należa. ✕ Iezliby też
 miał domą krowa / dwie trzy / y
 wiecey / ku pożytkowi domowe-
 mu ✕ do dziedzictwa należa +
 gesł / y kądzi do Gierady. n. ale
 krowy do dziedzictwa należa. Do
 Gierady też należa / y inſych rze-
 czy wiele które nie są w tercie o-
 pisane / iako + darte pierze + strzy-
 nie z listwami / y z podniesionym

wiekiem

wiektem / tych ieżli niema / tedy te
weźmie ktore wniosła do męża: a
swolaścizną / te do ktorych sama kluc
nośc. Także paśy iedwabne / y
srebrne na ochodostwo niewieście
probione / kubek ieden do picia
ieżli iest / konewka iedna / stół ied
den / zydel ieden / y stołek / ktore ie
żliby ich było y wiscey do Gierady
należą.

Maś wiedzieć / że naczynie sre
brne do picia (y stołek) nie z po
winności / ale z łaski dawa / prze
coż to iest na wolej tego ktory
Gierade wydaie / co chce z tych
rzeczy dać.

19. Spytałby kto / ieżliby Maś
czasu dobrego zdrowia żony swey
za pilną potrzeba / śaty iey albo
inše klenoty zaśtawił / a potym
żona rozniemogła się umarła /
bliższa iey domagałaby się Giera
dy / a onby mowil / że za potrze
ba / za dobrego zdrowia żony swo
iey śaty przedał / albo zaśtawił:
y potym one pieniądze w choro
bie iey strawił. Onaby się przed sie
domagała / gdyż się przyznał / że
te zaśtawił on / nie żona / aż nie
ma za nie odpowiadać? Onby
przed sie powiedział / yże to za po
treba uczynił / yże żona tym ży
wił / a stało się też to z wola iey
w czym ieżli mi chca wiara dać /
dobrze: ieżli niechca / tedym tego
gorow dowieść iako prawo na
kaze. † Odpowiedz na to. Jeżli
Maś moze dowieść świade
ctwem onego / o ktorego są te rzeczy
w zaśtawie / yże to uczynił za do

dobro zdrowia żeninego: tedy ich
Maś niepowinien wykupować /
ale ona ktora dochodzi Gierady /
ma ie sobie wykupić ieżli chce / a
on ma być wolen. Wszakże / ieżliby
to Maś na potrzebe żenine zaśta
wił / albo iakokolwiek oddał / te
go ma przysięga potwierdzić / ie
żli mu w tym wiary niedaia. A
gdy to uczyni / tedy inż ona kre
wna o. ma to wykupić swemi
własnymi pieniędźmi.

Mogłby tu kto spytać: Gdyby
co do Gierady / albo żergwetu
należącego / tak zaśtawiono było /
ieżliby tego pospolitym groszem
wykupić niemiano / niżliby ow
miał swym wykupować / gdyż on
z tego pożytku żadne niewziął /
ale one pieniądze w spolny po
żytek śły. Odpowiedz / że słusnie
ten ma wykupić / ktory spatek /
Gierade / albo żergwet bierze / to
dlatego niepowinien pospolitym
groszem wykupować / że umarły /
albo umarła za żywota swego ni
komu nic powinna nie była: kte
mu te rzeczy ieśćże w ten czas
Gierada nie były / gdyż dopiero po
śmierci iey Gierada są nazwane:
przeto on też nie iako Gierade / a
te iako swe własne rzeczy zaśta
wiał / albo zaśtawiała. A yż żaden
wiecey prawa na drugiego wlać /
ani przyumrzeć niemoże / iedno to
co sam ma: a zmarłaby była ży
wa / przecie ieżliby chciała mieć
swe rzeczy / musiałaby ie być
wykupić. A yż też Prawo przy
marła krewney swey ktore sama
miala: przeto też ta ktora Giera

20.

116.	Práva Wądyburstiego/
<p>† q. S. S. lib. j. art. xxxvij. wttem.)</p>	<p>de Bierze swym grofse powinna ta- kowe rzeczy zastawione wykupić. (Stadze pochodzi ona reguta prawna / że Gierada albo Zerg- wet nie mogą być tak zwane / poki żyw/ albo zwana / ten albo ta po ktorey śmierci oczekawa bliższy/ albo bliższa Gierady/ albo Zergwetu / ale skoro umrze/ do- piero się stawa Gierada/ y Zerg- wetem.)</p>
<p>21.</p> <p>† r. S. S. lib. j. art. Lij.</p> <p>b. S. S. lib. j. art. xxxij.</p> <p>† S. S. lib. j. art. Lij.</p> <p>† p. S. S. lib. j. art. x.</p>	<p>Spytalibyś ięże/ ięzliby nie- wiasta chora y o zdrowiu swym wapliwa/ w chorobie gierade/ kto- remu Ksiedzu oddala żał swych/ krewne swe od tego oddaliwszy/ nie bez krzywdy ich / a na toby Mąż zezwolit/ podobno dlatego/ że iey sam otrzymać niemogł/ przy ktorymby dárze y świadko- wie byli/ a oneyby bliżey nie było/ ani by na to nie zezwalała. Ża o- nym darem wyniosłby on ktore- to prze bog dárowano/ z domu o- ne Gierade. Po śmierci żeniney bliższa krewna wspominałaby się Mężowi Gierady. Onby powie- dział / że o żadney Gieradzie nie- wie/ bo ja Żona za żywota swego prze bog dała / a tak zechce ię mieć niech mu się wspomina. Ona- by go za tym do Sadu pozwać da- ła / y wżymałaby nań skarge temi albo takimi słowy: Panie Sedzia/ żalnisz na p. że on Gierada na mi- po śmierci bliżkicy mey przypa- dła zatrzymawa / ktora sobie sa- caie nad dwadzieścia złotych / y pytam na prawie / co na to mo- wi? Na przeciwko temu by po- zwany żadał Gwaru po stronie</p> <p>porodney/ ktorey ma Sad natę- żać/ a takowy. p. Gwar powinien pomod obreżyc/ po ktory Gwa- rze / y po obreżeniu iego wżyma- by taka odpowiedz: Żona moja gierade swa za żywota swemi reko- mą na miłosierne wżynki/ dla za- bawienia swego dąta y dorowata. Czego dowodzą tymi/ ktorzy przy- tym byli/ świadkami/ że te rzeczy innemu są oddony moicy dárowa- ne/ y prze żen wyniesione: wśat- że ięzliby mi w tym wiecey wi- ne dała iędem się iey gotow sprawiedliwić / iako Prawo na- kazuje: a tak pytam na prawie/ aż niemam być wolen? Onaby zaś mówiła: Gdyż to żegnawa/ że był obecnie przy oddaleniu takowey gierady/ a niewiasta żadnych do- oddalić nie może bez przyzwole- nia meżowego/ iako własnego o- piekuną swego: A yż on na to ze- zwolit/ mnie ku wielkicy szkodzi- pytam na prawie/ ięzli ma być od- odpowiedzi wolen / albo co ięst według Prawa? Skaza/ że ta wy- mówka mieysca niema/ ale powi- nien odpowiadać wedle Prawa. Może też y inšym sposobem prze- ciwko Mężowi postępować/ to ięst/ może go obwinic/ że b. przy- tym / kiedy Żona oddalała takow- wa Gierade: tedy powinien be- dzie namienic / ięzli był albo nie był. Jeżeli odpowie/ że był/ tedy tak ma żatować. Gdyż Mąż y ka- żdy wierny opiekun powinien przestrzegać sieroty: a osobliwie Mąż żony swey od skody/ po- ki żywa: a krewna moja będąc w opiece iego / w padła w nie- moc/</p>

moc / w ktorey oddalila dobra
 swoje / czego według Prawa wzy
 nie nie mogła / y on sie w tym po
 kazal / nie tak iako prawdziwemu
 y wierne opiekunowi przystoicy.
 A tak pytam na prawie / aż mi ta
 ktorey szkody nagradzac nie ma ?
 A tu masz rzeczy niektore potrzebne
 wiedzieć / iako sie Maż ma opā
 trzyć / aby do szkody nie przyszedł
 iezli Zonā tego Gierāde oddał.
 Abowiem każdy Maż gdy mu sie
 Zonā rozniemoże / powinien iā o
 pātrzyć według potrzeby / a nie
 tylko iā opātrzyć powinien / ale
 powinien iey zābronić tego czynić
 co by komu tu szkodzić byto. Bo
 to iest powinność dobrego opie
 kunā: gdyż żadna sierotā bez przy
 zwolenia opiekunā swego nie od
 dalic nie może: Przetoż iezliby sie
 iaka szkoda stātā zā niedbałościā
 opiekunā powinien iā nagrodzić.
 A niewymowi go niebytność / al
 bo nierwiādność / boby y tak był
 fałszywym opiekunem. q. y coby
 sie szkody przez iego niedbałość
 stātā / tedy powinien zā te szkody
 odpowiadać. † Abowiem gdy kto
 urząd iaki nā sie przymie / tedy
 iuz musi y szkody ktoraby mu nā
 wrzędzie iego stātā / nā sie wziąć /
 przeto że on ma być obrońcą / y o
 pātrzyicielem onego Urzędu: zā
 cym szkody ktoraby sie niedbało
 ściā przybytności iego stātā / nā
 gradzac powinien †. A iezliby
 Maż rzekł ze przytym nie był /
 kiedy to Zonā iego wczyniła / ani
 o tym wiedział / y owsem pierwey
 niż przyszedł / iuz byto te rzeczy zdo
 mu wyniesiono / tedy sie tu bliżsy

Maż odwieść / niżby go kto po
 konać miał. A kiedy sie sprawi /
 tedy .r. sie onā ma Gierādy do
 mągac y tego / komu iā dārowa
 no. Jezliby też Maż powiedział /
 że iako mogł z nawiętszā pilno
 ściā chciat tego zābronić / chcąc
 tego dowieść ludźmi ktorzy przy
 tym byli / ale nie mogł. Powo
 dnaby stronā mowila / byś mi był
 dāt znac / nālāzłabym byta rāde
 przeciwno temu: tedy bedzie po
 winien odpowiadać / ato w zgle
 dem opieki: bo przy takowych rze
 czach mātā bywać ci nā ktore one
 dobrā mātā spāść .f. ināczey tedy
 dar on nieważny. Ale iezliby to
 Zenie swey oznāymil / yze bez przy
 zwolenia przyaciol nie dārować
 nie może / y tego samotrzeci według
 Prawā dowiodł / tedy o to żadne
 go wciępienia mieć nie ma / choć
 by y tego bliżsiej osley krewny nie
 oznāymil † bo kto czego potrze
 buie / ten tego ma być pilen†. Bliż
 sa ktora bierze Gierāde / ma wstac
 tożē Meżowi / to dla wietkszy wci
 ciwości postanowiono / bo też y
 to cokolwiek białegłowy biera /
 dla ich wciwości postanowiono.
 A tak też słusnie białegłowy māt
 iā mieć w wciwości Prawo / kto
 re nic innego w sobie nie nieśie ie
 dno wciwość. A yż też napisano
 że Gierādy żaden nie bierze / iedno
 bliżsa po wrzećienie / tedy y tu
 masz wiedzieć / że iezliby nierwiā
 stā nie mātāc: dziewki żadney /
 zostawiła synā / ktoryby miał
 pierwse świecenie / tedy ten bie
 rze Gierāde przed ciotkami. A
 iezliby był y zāł y dziewkā. te

23

t S.S.lib.i.
arti. v.
u.S.S.lib.i.
arti. xxiiij.

dy. t. ſpolnie weźma Gierade kto- ieſt w domu meżowym w ſpolnym
ra też po Łacinie w prawie żowa używaniu (a pierwcy bywa od-
páraferna/ to ieſt / Sprzet ktory prawiona, u, niſz Hergwerth.)

Artykuł xxiii.

Summa Artykułu.

1 O ſtrawie domowey.

2 Strawa iednego roku co ieſt.

S.S.lib.i.
arti. xxij.
I.M.ar. xxvj.
Lviiij.

S.S.lib.j.ar.
xx.lib.ij.
arti. xxi.

Ona po śmierci Meżowey / do
śniednych rzeczy / według Mueſkie
go Práva to Prawo ma / gdy ſie od
dzieci Meżowych oddalić chce. Je-
ſliby miała oprawe / albo dożywo-
ciena ſolwarku / albo dworze / w kto-
rym Maż takich rzeczy ſtrawnych
odumark / tam bierze żoná po wy-
ſciu trzydzieſtego dnia wpyſtkiego /
co ná cały rok nágotowano było połowice / oprocz tych kto-
re do dziedzictwa należa / bo ty bliſzy potomek / albo Me-
żow prawy dziedzic bierze / ale nie Lenny. A ieſliby nie
tam była oprawa żenina / gdzie ſa takowe rzeczy ſtrawne
odumark / tedy tam nie wiecey nie weźmie niewiaſta / ie-
dno tyle ileby ich mogła ſtrawić / do tego czasu poſci iey wiá-
ná nie odłoża. A niepowinna wyprzatnać imienia albo
mieſcá onego / poſci za maż nie poydzie / wyiamſy by to po-
tomkowie / albo Prawem / albo dobrami / albo w dobrej
woley / iákoſkolwiek ináczey odprawili. A ieſliby reſoie-
ſtwo za to miała / tedy o to potomkow moſe nieupomináć /
ale ſkoro weźmie wiáno / tedy ono imienie puſcić y wyprza-
tnać powinna : przeto że obietnica / y poſtanowienie albo
Wilkierz Prawo odmienia. Strawa iednego roku ieſt
to / coſkolwiek ná cały rok ná ſtrawę domową nágotowa-
no ieſt.

Gloſa.

Glosa.

O sa strawne rzeczy / dostą-
 teżnie opisaćie text Artyku-
 tu ninieyszego / to iest / że sa
 terzeżey ktore ku potrzebie domo-
 wey maż na cały rok nagotować.
 Do tych też przynależą mięsā
 wsfelakie solone / y wedzone / sto-
 niny / skodry / sery / kietbasz / māsło /
 śadło / sol / miód / ryby / śledzie / y
 inšie wszytkie snieedne rzeczy / y iā-
 rzyny / ktore nagotowane sa na cā-
 ły rok ku potrzebie domowey. Do
 tych też należy zboże / stody / piwa /
 miody / winā / y inšie picia ku uży-
 waniu domowemu zgotowane /
 ktorych wszytkich bierze żonā po-
 łowica / iezli on solwark w ktory
 te rzeczy sa iest iey w wienie zapi-

śany. Ale Jezliby oprawy na nim
nie miała / tedy nic wiecey nie bie-
rze / iedno tyle czymsy sie mogła
wychować .2. pośi odprawiona
nie była. Dotych .b. też niektórzy
przytężają karmne wieprze. Tu
maś wiedzieć / że pośi Maż żyw/
poty Żoná ani wiána / ani strá-
wnych rzeczy niedziedziży: bo
wszystko przy mezu zostaje: ale kie-
dy ie weźmie po śmierci Mezo-
wey á Meżá innego mieć niebe-
dzie / tedy ie dziedziczy na blizsze-
go swego krewnego c. nie na me-
żowego. Jezliby sie też Maż tym
żywił / y takowe rzeczy przedawać
zwyki / tedy do dziedzictwa należa-
á to według Wilkierzá.

b. S. S. lib. j.
arti: xxiiij.
lib: iij. arti:
xxxviij.
c. S. S. lib. j.
arti: xxxj.
✠
a S. S. lib: j
art. xxiij.

Articul xxv.

Summa Artyfutu.

1 O Hergweeie,
2 Hergwet co iest.

3 Stärkſt Gemü. nieß bierze.

O Hergwetu należny naprzód koń
powodny / albo co lepszy / niżow o-
siodłany / miecz / tarcza / zbroia co le-
psza / na iedne offobe / pąty powsepdnie
pościel wojenna / to iest / łosko / pie-
rzynta / y zpodusta / dwie prześciera-
dle / miednica / recznik / obrus / łociel y
z hakiem / albo co taższego : a to iest prą-
wy Hergwet (aczkolwiek do niego niektorzy y inше rzeczy
przyłaczaia .) Niezliby czego z tych rzeczy niedostawało / te-
go niepowinna dać / iezli przyśięże że tego nie było .

I
S. S. lib. j.
art. xxiij.

Glosa

Glosa.

a S.S.lib: i
arti. xxij.

b. S.S. lib: i
arti. xxvi.

xxij.

c. S.S. lib. iij
arti. xv.

d. S.S. lib: i
ar: v et xiiij.

I. M. ar:
xxij.

e. S.S. lib: i
arti. xxij.

Alto blataglowa bliska po-
wrzecie d. bierze Gierade
de po smierci bliskiej swej/
tak tez mierzyna bliskiej po mieczu
bierze Hergwet po bliskim swoim. A
b. Hergwet nie inne nie jest/ iedno
sprzet wojenny. Przeto. c. kto chce
brac Hergwet / ma byc bliskim
po mieczu. Ale yz Artykul trzeci
ksiag pierwszych Specu: Saxon:
w tym czyni watpliwosc nieiaka/
bo tam tak stoiy: Ze tak po mie-
czu / iako y po wrzecie / biora
w rowny dzial dziedzictwa d. kto
rzy sa w rownym stopniu blisko-
sci. Tedy to tak ma rozumiec / ze
do dziedzictwa rowno ida / y roe

wno sie nim dzicla. Ale yz owi po
wrzecie biora Gierade / a nie
przypuszczaja do niego innych / prze-
to tez ci po mieczu slusnie Her-
gwet przed innymi biora / y tak sa
sobie rowni. A tak e. po mieczu
bliskiej / starszy biora miecz / na znak
obrony y opieki / a jeden drugiemu
nie powinien sluzyc na swa szkoda.
A temu tez yz on ma wietksza piaca
w zglede opieki / niz inny / prze-
to tez slusnie wieciey ma wziasc.
Gdy dwa / albo trzy do iedne-
go dziedzictwa / albo Hergwetu
naleza / tam starszy dzicla / a mlo-
dszy wybiera.

(.) (.) (.) (.)

Artykul xxvj.

Summa Artykulu.

1 O dziedzictwie / y co do niego należy.	11 Przyżyny dla teorych dobra sieroce przedane być mogą.
2 Dziedzictwo co jest.	12 Dawności iako sierota prze- milży.
3 Dziedzictwo dziedzica nie ma trolakim spospbem.	13 Wolności sieroca.
4 Dziedzictwa co naprzod pła- cono być ma.	14 Władza Opiekuna.
5 Każdy ktory spadek bierze / po- winien cokolwiek.	15 Sierota bez opiekuna nie nie może wżynić.
6 Miecz co znaczy.	16 Opiekun bywa dawan maia- cym pierwcy opiekuna z pe- wnych przyżyn.
7 Opiekunowie trolacy sa.	17 Opiekun iako ma być dan.
8 Bliski po mieczu opieki wiscie powinien.	18 Gdy ich wiele do iedney opie- ki należy / co czynić Sedzia może.
9 Pożytki opiekunowe iakie.	19 Sedzia może przymusić do o- pieki.
10 Dobrą dziedziczną oddalone być nie mogą.	

20 O opie-

- 20 Z Opieką iako się kto wymo-
wić może.
21 Ta opieka kto iakowac mo-
że.
22 Przyczyny/ dla których kto o-
pieka traci.
23 Opieka iako się kończy.
24 Lata iako domodzić.
25 Mężowi opieka nad żoną
czym różna od innych.
26 Żona bez woli Mężowej nie
czymie nie może.
27 Opieka co jest.
28 Opiekunem kto bywa rzeżon.

S. S. lib. j.
art. vi. xxi. &
xxii. lib. ij.
art. xxxj.
l. M. ar. liij.

Dziedzictwa w prawie miey-
skim należy/ według równości ro-
dzaju wpełaka własność nieoddalo-
na/ wszystko złoto y srebro + które nie
jest robione na ochodstwo niewie-
ście + sukno y płotno niekraiane/wel-
na/ konie/ woly/ świnie/ które z dwor-
u albo na pole wychodzą. Ale wie-
prze bite y rabane nie do dziedzictwa/ ale + połowica + do
żywności domowej + a połowica do dziedzictwa + należą.
Bo żywność domowa jest ro/ co na cały rok nagotowa-
no. A tak całe wieprze do dziedzictwa należą. Także pol-
cie/ stoniny/ siodły/ żyto (skodowe) strzyżne + macznie
strzyżnie + y inne proste strzyżnie/ stoly/ stolki/ ławki/ (pasy)
hentważy/ (naczynie do palenia wodek) kądzi które na
miejscu uoia/ panwie/ kotły wszystkie (okrom jednego/ a
którym chusty piora: bo tendo Gierady należy. (Uaczy-
nia albo kuszy prozne/ kury/ y inne pracy/ psi/ kotki/ mo-
żdżerze/ y wpełacie wojenne potrzeby/ zbroie/ tarcze/ oprocz-
nych które do hergwetu należą: Aremu wszystko naczynie
srebrne/ do dziedzictwa należy. Niezliby dwa/ trzy/ albo
wiecey do jednego dziedzictwa/ albowo do hergwetu należe-
li/ + tedy młodszy wybiera. + Ale starszy przedsię bierze
miej przed innymi.

S. S. lib. j.
art. xxij. lib.
art: xxx.

Glosa.

Z o dziedzictwo nawiastke
rudności/ Prawa/ y roster-
ki zároveň bywają) prze-
to 48 Tytuł niniejszy mianuje
to wszystko cokolwiek do dzie-

dzictwa należy.
Do czego masz wiedzieć/ że dzie-
dzictwo nie innego nie jest/ jedno
spadek wszystkiego Prawa kto-
re miał zmarły (czasu śmierci)

Q

spadek

a. S.S. lib. j. art. v.	ci) do dobr swych. A tak kie- dy dziedzic. a. chce wnidz w o- no imienie / ktore przodek iego miał / tedy tego napierwey po- trzeba : aby zmarły miał dobre	je / ✕ y one dobra nie dziedzic- twem iuz ale zawięzionym y w tráconym dobrem beda ✕ a to sie stáie troiako. Naprzod/ iea ³
b. S.S. lib. j. art. xj. lxxvj.	y pewne Práwo do onych dobr/ chceli aby ono odziedziczał zupeł- nym Práwem. Bo iezliby sie to okazało / że zle Práwo zmar-	zliby w Szránkách / albo oprocz fráńkow przezwiańcion byl / że przeciwko Rzeczy. c. abo pán- stwu zdráde wczynil / a toby nani- dowiedziano bylo / w tymby w
c. S.S. lib. j. art. xxvij.	ty miał / iako gdyby go z pe- wnych przyczyn onych dobr od- szadono / tedy też y dziedzicza- dnego tam Práva mieć nie be- dzie. ✕ Rzeczliby tu podobno	márt : tedy chceli potomek dzie- dzictwo albo dobra ie otrzymać/ powinien na to na miejscu Wyca- swego odpowiedac. Drugá/ iezli- by. d. rok y šest niedziel trwał w wywołaniu. Trzecia/ kiedy kto bo-
d. S.S. lib. j. art. xxxvij.	rzec to Práwo ktore zmarły miał. Pytam iezliby zmarły miał Práwo zločynne/ albo wystepne ná sobie / tak zeby o to ná gárdle karan býc musiał / a dziedziczy	lázniá káránía sam sobie smierc záda : iako wiezien/ gdy w rozpácz przydzie / lichwiarze / kosterowie (ci ktorzy wiary niezáchowáiá) ktorzy Miasu / albo Rzečypo-
e. S.S. lib. j. arti. xxxj.	też dobrá one kradzione po smier- ci iego w dziedzictwie nálaží / máli on dziedzic ta smierciá býc karan ktora przodek iego cierpieć miał czyli nie.† gdyž żaden lepsze- go Práva drugiemu zostawić nie- może. b. iedno iakie sam miał.	spolitey lichby wczynic nie moga/ zločynce / čárownicy / čárno- čisłnicy / gdyby ktoremu takie- mu Dyabel kárku nátomil / tych dobra nie ná dziedzicac ale do kár- bu spadáiá. Ale iezliby sie kto zá- bil z myslenia z gniewu / z choro-
f. S.S. lib. j. art. xxxj.	Nadto / gdyby kto záłował ná zmarłego / tedy dziedzic ktory dobrá bierze / powinien ná ono odpowiedac. A tak iezliby co zmarły z vblizeniem y krzywda čyia trzymał/ o coby mogl býc do Vrzedu po čiağnion/ tedy to dzie- dzic wroćić powinien bedzie / bo	by/ iako sa ci ktorzy od rozu od- chodzá/ šaleni/ błedni. e. tych do- bra nie do kárbu/ ale ná dziedzice przypadáiá. Ten tedy ktory dzie- dzictwo bierze/ syn albo dziewka/ albo ktokolwiek inšy mážczyńná/ albo biatagłowa / powinien na- przod čeladzi myto záslužone/ im przy viednaniu obicane poplá- cić : ktorego iezliby sie dziedzic przat/ á placić go niechciál/ choč- by bylo zá pát roká / abo zá celý rok tedy slugá bližšy przysiega- f. otrzymác myto swe/ nižliby go miał dziedzic záprzec y od- przysiędž Potym powinien plá- cić iasno
g. S.S. lib. j. arti. vj.	sie niegodzi žádnemu z drugie- go škoda bogácić. (Wšák- že gdyby komu zmarły w čym krzywda wczynil / tedy oney krzy- wody dziedzic iego niewinien.) Máš też wiedziet / že dziedzic- twá niektorzy tak odumunieráiá/ že po nich żaden dziedzic nie mo-	

cięż iasne według. g. Prawa po v-
markey rece dowiedzione dlugi / a
ten ktory sie wspomina / powinien
namienić / Skąd on dług wrost / iezli-
by tego po nim dziedzic chciał. h.
Bo dlugu ktory z kradzieży / z tu-
piestwa / z gry wrost / nie powinien
płacić. Jezliby też kto własność
dziedziczną / y po czyjej śmierci
przypadkey odumart i z tej za-
sady dlugow dziedzic płacić nie-
powinien: przeto że takowa wła-
ność bez przyzwolenia potomkow
oddalona być niemoże. † To sie
podobno rozumie o stojacym imie-
niu nie o prostym dziedzictwie / y
o tem gdyby zmarły na stojacym
imieniu dlugow nażył / y ono
zafantował. Bo tak dziedzic na
ktorego takowa własność wpa-
da / nie stojące imienia / ale z dobr
ruchomych dlugi płacić k. Sedzic
powinien. Ale kiedy kto imienie
stojące w pożyżanych pienia-
dach / albo w inszych dlugach za-
fantuje / tedy tam powinien dzie-
dzic one dlugi z własności płacić:
a o tym tu niżej mowi glosa arti-
kulu niniejszego / gdy wspomina
skarga od dłużników: Abowiem
dziedziczne dobra moze każdy za-
fantować: gdyż zafantowanie nie
jest wrócenie / albo oddalenie / ale
tożowa włożenie / y zachowanie
sprawiedliwości wierzytelowi w
dlugu tego: przeto y z stojacego
imienia dziedzic płacić powinien.
A według pospolitego Cesarstwie-
Prawa tedy musi każdy dziedzic
dlugi / ktorych zmarły na dziedzic-
twie / y na stojacym imieniu naży-
ł / płacić: wyjąwszy by bylo Len-

no / z ktore nie płacić nie powin-
no / iezliby na to Pan Lenny / y
dziedzicnie zezwolit. Jezliby dlu-
żnicy / albo wierzytelowie zato-
wali to fant / albo o rekojemstwo †
na onych dobrach / y dowiedliby
dlugu † albo fantu † swego / wedle
Prawa / y wstawali / albo przemo-
dziliby prawo na oney własności.
I tedy maia być w one własność w
wiązani y do posessyey puszczeni /
według prawa. Jezliby też Actor
skarżył na potomka / y było wie-
cey dobr dziedzicznych / niz to co
on włożył / a tegoby według Pra-
wa dowiodł / tedy dziedzic we
dwoynasob ma on dług swoim
płacić / wstaje sobie pierwey ma
odłożyć / to co na pogrzeb wydał.

Maś wiedzieć / że każdy ktory
iakikolwiek spadek / bądź dziedzic-
two. m. Gierade / albo Zergwet
bierze / musi być cokolwiek powi-
nien: bo kto bierze dziedzictwo /
dlugi płacić musi. Kto Gierade
bierze / ma tożę wstane. n. Niezo-
wi zostawić. A ten zas ktory
Zergwet bierze / iako bliższy po-
mieć / zwłaszcza starszy / powinien
być obrońcą y opiekunem / zaczął
sierot swych bronić powinien
A dlatego starszy naprzod bie-
rze mieć na obie strony siegysty /
z Rekojemstwa / y głowica. Jedno
ostrze znaczy / że on sieroty bronić
powinien v Sadu: tak iako ow
ktory sie za tego z drugimi w-
Syrantkach bje / ktorego też. o.
opiekunem zowa. Drugie ostrze
znaczy to / aby wierność w opie-
ce oney pilnie zachował / a nie-
czynił / a ni czynić dopuszczał nie

Q ij

takiego /

5.
h. S. S. lib:
ij. art. xij.
lib. j. art. vj.
i. S. S. lib. j.
art. Lij.
k. S. S. lib. j.
art. lij. lib. j.
art. vj.
l. S. S. lib. j.
arti: Lxx.
6.
m. S. S. lib. j.
art. vj.
n. S. S. lib. ij.
art: xxxvij.
o. S. S. lib. j.
art. xlix.

	<p>takiego/ coby sierocie tu szkodzić prze iego nieopatrność być mia- ło. Bo iako ow który sie w Szran- kach bje / nie tylko to ma mieć na baczności / aby go przeciwnik iego nie ranił : ale y to/aby sie sam nieopatrnie swym mieczem nie- obraził. Tak każdy opiekun po- winien tak czynić/aby y sierot (od przeciwnikow bronit) y strzeżt tego / aby sie za iego niedbal- stwem szkoda niestała. p. bo by ia nagradzać musiał. Przez rekoiesć drowniars / znaczy sie przysiega/ ktora Opiekun na opiekę czyni/bo żaden opieki podeymować niema inaczey / iedno pod przysiega / y pod wiara: przetoż sa trzywo- przysięzcy. q. y bezecni / ktorzy niewiernie / y fałszywie opiekę sprawia.</p>	<p>fego swego po Mieczu / albo in- se krewnie / a tam iuz on bliższy nie do opieki mieć nie będzie. Wszakże to Ociec ma wczynić przed Urzędem / y tamże namie- nie przysięzny dla ktorych kre- wnych swych za opiekuny mieć niechce: Jako gdyby sluga nie- wolnym był albo śalonym/ al- bo bezecnym / albo iezliby mu stat o zdrowie / y był mu gło- wnym nieprzyjacielem (y in- se tym podobne) czego tamże zarazem dowiesć / według Prá- wa samotrzeć powinien. A gdy to wczyni / tedy dopiero będzie mogl dzieciom swym obrac o- piekuny / kogo chce co sie też prześis przez Decret Sadowy dziać / y potwierdzić ma. ✕ A tak obrany y potwierdzony Opiekun / może być w Miec- skim / y w Siemskim Prawie opie- kunem / ale w Lennym Prawie niemoże. ✕ Trzeci opiekun- wie sa Lenni Panowie / ktorzy sie Lennymi dobry do Lat dzie- cinnych opiekun / so. l. każdy Pan Lenny iest opiekunem Ma- na albo Holdownika swego nie- dorosłego (także też y każdy Pan iest opiekunem tego ktore- go rekopusci.) Jezli tedy bliż- szy po Mieczu opiekę przymie / powinien ia wścić / y one dobra dziecinne opatrzyć. Rekoie- stwem nieskazitelnym / to iest/ta- kim fantem / ktorzyby sie nieps- wat/iako sa domy/ folwarki/role/ y inne tym podobne. Niemoże też opiekun żaden dobr dziecinnych psować/albo pustoszyć: bo iezliby</p>
p. S. S. lib. ij. arti. lxx.		
q. S. S. lib. j. art. xj. xli. xliij.	7.	
r. S. S. lib. j. art. xliij.		
* u. S. S. lib. j. art. xli. liij.		
* x. S. S. lib. ij. art. v.		

wydawał / albo sfałował / dobry
dziecinny / tedyby to musiał
zynieć na swą škodę / nie na dzie-
cinę. **†** A powinien na każdy rok
liżby zynieć / y dobr onych ; wiel-
ką pilnością dogledać. Wtore-
rych teżliby sie iaka škoda stała /
albo ią nagradzać / albo przysiadz
że sie to nie za iego niedbałością
stało / powinien / **†** a to przeciwko
dzieciom gdy lat dorosta / sam
ieden **†**. Jeżeliby umarł sierota t.
tedy ten który po nim dziedzictwo
albo spadek bierze / może od opie-
kuna liżby domagać / ktora on
oddac powinien: przy ktorey liż-
bie teżlimu nie wierza / ma przy-
siadź / iako sprawiedliwa / a to
tylko przy czynieniu liżby z osta-
niego roku / to dlatego / że by-
wa rozumiano / yż przeszłych lat
iż liżby czynił po ki sierota był
żywy / ktorey nie miał / ani ma ży-
nić / tedne / przy bytności tego /
ktory jest oczekawajacy po-
śmierci dziecinnej / ktory zawnie
ma każdy liżby słuchać / y opie-
kuna z niego quitować **†**. A tak o-
wey dziedzic powinien też opie-
kunowi iście za gwar / albo
za obronę od przenagabania w-
zynieć **†**. Stad sie znać / po-
niemaj dobrą sierocę naruszone
† a na niepewną dawaną **†** być
nie mają / że ie też słusnie opiekun
oprawić y zapisać powinien / na
dobrach swych / ktorych iż ani
insemu zapisać / ani zawieść / ani
przedac / ani zastawic / ani na o-
statek z rak swych iakimkolwiek
spůsobem puścić nie może / bez przy-
zwolenia dziedzicow / to jest /

tych / ktorzy są oczekawajacy po-
śmierci sierocy u. A na ostatek
by też y ci zezwolili / tedy on
przedsie iście sierocie / y potom-
kom iego uczynić powinien: wyia-
wszy by w zapisie / ktorym one do-
bra opiekun wisiał / iaka wymo-
wa była. Bo konditicia albo wy-
mowa x. Prawo odmienienia / kie-
dy dowiedziona będzie.

A yż opiekun także brzemiona
z strony dobr dziecinnych na so-
bie nośi / przeto też z nich słusnie
ma mieć iaka pościeche. A tak
teżliby dobra dziecinne były na
iakię własności / dziedzictwie
rolach / winnicach / ogrodach /
chmielach / ktoreby budowania y
oprawienia potrzebowały / a one-
by opiekun nakładem / y groszem
swym oprawiał / y opatro-
wał / słusnie też z nich owoce y
pożytki brać ma / a z tego y. nie-
powinien żadnego czynszu dawać
wyiawszy by go obiecał. A także
imienie przyiat kiedy opiekę przy-
mował / także też powinien
bądź oddać / kiedy opie-
kuna spuścić będzie : (Jako ie-
zliby przyiat rola osiana / osia-
na też zaś oddać) powinien. A
le tu wiedzieć masz yż iezliby sie-
rota lat tak dorost / żeby sie opie-
ka kończyła przed Świętym W-
banem / tam iż opiekun osie-
weł / y praca na on rok traci
a one wszystkie pożytki sierota
ma wziąć. **†** Toż też rozumiey
y o innych częściach : bo iezliby o-
sieroce ogrody / albo inşe do-
bra z budowane / y oprawione /
przyiat / a chciałby ie dalej swym

groszem

ty S. S. lib. iij.
arti. lvij.

9
ty S. S. lib. i
arti. xxij.

großem budować / tak żeby z nich
dziecie w nieletności / albo niemo-
wienie swym / ani pożytku / a
ni szkody spodziewać się nie mia-
ło. W tym dziecie według prawa
Lennego / do trzynastego albo
czternastego roku przyszło / pier-
wej niżliby opiekun z onych dobr
pożytek brał / tedy y tak ono dzie-
cie do onych pożytków brania pra-
wo mieć będzie. Albowie inż wie-
cey nie będzie w mocy / y władzey
opiekuna swego: gdyż inż sam do-
bra swe rządzić / y sprawować mo-
żewskazę przedsię dziecie powin-
no opiekunowi nakład wrocić. A
pożi dziecie ono lat niedorosić / a
onby dobrą budował / tedy do tad
pożytki wszystkie brać będzie / a
kiedy czas przydzie / tedy mu do-
bra zaśie / tak iako ie przyiał / od-
dať. Wszakże: ieżliby opiekun
w góle / y prozne imienie wśedł /
a on grunt dzieciom na szczęście:
co iest / na szkoda / albo na poży-
tek swym nakładem naprawiał / y
budował: z właszcza ieżliby imie-
nie nie takie było / z ktoregoby
tak prodko szkoda / iako pożytek
przydź mogł: tam opiekun / albo
ieżliby zśedł / tedy iego potom-
kowie / pożytki brać / a sierotom
nagrode czynsem czynić mają.
Jeżliby też po namienionym cza-
sie / albo w ten czas / kiedy inż żyto
ktos wypuszcza / y kiedyby ie inż za-
miano / dorosi sierotą / tedy tam o-
piekun .z. bierze owoc albo ziár-
no / a sierotą słomę / albo gąta-
ski winne. Stad się okazuje / ieżli-
by opiekun w dobrach dzieciennych
umiał / a w ich posessyey zosta-

wiłby / też swoje dzieci / ktoreby
one dobrą bez wśelakiego prze-
nagabania trzymały / a w nie-
gwałtownie nie wchodźły / tedy
pożytki z onych dobr dzieciom ie-
go przychodzi / a nie mogą ich a-
ni siostry / ani żaden ich z tego
zaprzec / na co rodzicowie ich na-
tożyli: a z właszcza / ieżli się .a.
o one dobrą nigdy prawa niezbra-
niał / bo ieżliby się zbraniał /
tedy nakład y praca traci.
(A tak cobykolwiek było rze-
czy takich / ktoreby na szczęście
dawane były / co więcej opiekun
nowi niż sierocie należy. Tak
to rozumieć / ieżliby ich żył na
szczęście puszczal iako / ieżliby by-
ły dobrą dziecinne w rzeczach ru-
chomych / albo w iakichkolwiek
towarzach osacowane na pewne
pieniądze. A ieżliby osacowane
nie były / a opiekunby ich tak iako
to w swych własnych iako mogli
napilniey strzegł / w tymby zgi-
nety / albo by się iaka w nich
szkoda stała / bez winy y nieo-
patrzności opiekunowej: tedy
Opiekun bez szkody zostanie /
kiedy przysięże / ze do tej zguby /
albo szkody przyczyny nie dał:
a to ieżliby y iego rzeczy przyo-
nych były pokradzione. Jeżliby
opiekun y dziedzictwo na iedne os-
sobę przyszło / tedy te ani wśczac
ani liźby czynić nie powinien. b.
Ale ieżli sierotą y opiekun różne
dobrá mają tedy z nich y liźba cze-
nić sierocie powinię / y także wścić
iako y inży. Jeżliby opiekun y sie-
rotą dobrą mieli nierozdzielne: iako
to gdyby brat siostra / albo brat

bratem

bratem opieką / tedy ten który o-
piekę przymiut / liczy z opieki ży-
nie niepowinien. A to rozumien /
pożi opiekana sobie ma / y w o-
nych dobrach nierozdzielnie mie-
sta. Ale kiedy sieroty do lat
przyda / a dobrych onymi sie ro-
dziela / tam dopiero liczy wzy-
ni / a jezliby on zmarł / tedy iego
potomek na iego miejscu takowa
liczy wzynt bedzie winien. A ie-
zli też sieroty co opiekunowi na
liczy zostana / powinni to pla-
cić potomkom opiekunowym al-
bo sie Prawem bronić po umarley
reci. A naprzod powinien opie-
kun / albo iego potomek / dobr o-
nych używanie sierocie puścić / i
zliby nań o to żalować chciat.
Bo opiekun ani potomkowie iego
dobr sierocyh przywłaszczyc so-
bie sami nie mogą / choćby siero-
ta co winien zostal. Jezliby o-
piekun iasnie y dowodnie dlugi za
sieroty placił / tedy jezliby umarł /
potomkowie iego bliższy sa po ko-
nać sieroty w takowym dlugu za
nie zapłaconym / niżby sie oni od-
wiesć mieli. A tak opiekun ma
to mieć na baczności / aby sprá-
wuiac opiekę / sam wskoda nie-
przyszedł. Albowiem sie trafia / że
eto zostawi dzieci młode / ktorym
zostawi dobrą dziedziczną stojace
y leżace / zostawi też dlugi ktore
placone być mają z dobr i mar-
go (przeto aby sie tym opiekun
przeciwko dłużnikom bronił) ma
wiedzieć kto dziedzictwo bierze c.
ten dlugi placić (tyle ile dobr ru-
chomych stawa) powinien. A
tak sie opiekun ma strzedz / aby

dobr dziecinnych ledá takó nie
przedawal / gdyż dziedzictwo za-
dne .d. oddalone być bez przyzwó-
lenia potomkow nie może. Jz te-
dy opiekun dobr dziecinnych prze-
daci / albo oddalić nie może / te-
dy to dlatego: że ten co przeda-
ci / powinien sie wiścić o przena-
gabanie. Czego opiekun wzynt
nie może / bo gdyby potym on kto-
ry kupil od sierot nagabani był /
a onby sie ciagnal do isca / ktory
go w tym warować obiecal / te-
dyby go opiekun chociaby sie do
przedania znal / w tym warować
albo bronić nie mogł. Bo gdy-
by sieroty żalowały na opiekuna
yze on nasze imienie ktore miał
w opiece swej / przedal / na cośmy
my niezezwalali / y latesmy iefęze
w ten czas nie mieli: a poniewaf
on dobrą oddalił / Czego wzynt
niemogł) pytam na Prawie / jezli
ich bronić może / czyli nie? Tedy
staza / że opiekun dobr takowych
oddalić / ani kupca od przena-
gabania bronić nie może / wedle Prawa
a takby opiekun do skody przy-
szedł. Tu tedy masz wiedzieć / że sa
pewne przyczyny / dla ktorych o-
piekun dobrą dziecinne przedaci /
y oddalić może / ktore jezliby sie
trafiły / powinien przed Urzędem
oznaczyć y dowiesć ich. Pierwsza
dla wiānā kiedy sie go w dowā
domaga / tedy może opiekun do-
brą dziecinne przedaci: bo one
dobrā sa fantem Żeniūm wie-
nie. Wtóra / jezliby głod był
taki / żeby sieroty inaczey nie
mogły być pożywione / bo tam
y Kościelne rzeczy mogą

być prze-

d.S.S.lib.i.
art. Lij.
l.M.ari: cxl.
io

z.S.S.lib.
ij. ar: Lvij.

* a S.S.lib:
ij: art: xliij.

† c. S.S. lib. i.
arti: vi.

z S.S. lib: i.
arti: xxix.

II

g.S.S.lib: f.
artii xliij:

być przedane. Trzecia / iezli
by ono imienie było gwał-
tem ośiezone / albo żeby się kto
prawować o nie chciał / a opie-
kunby tego bronić nie mógł.
Czwarta / iezliby sierot ubogich
była potrzeba bronić od nie spra-
wiedliwego wciśku. Piąta / iezli
by jakie dobra sierotek onych by-
ły zastawione u Żydów / albo ia-
kółkolwiek zawiedzione: gdzieby
nakładby dzień nakłady / y lichwa
rosła / albo stałoby jaka szkoda
przydz mogła. Szоста / iezliby
jakie iasne y dowiedzione dlugi za-
pisane / y wskazane na dobrach dzie-
cinnych były: zwłaszcza / iezliby
zapis taki był / żeby wierzyciel
mógł onych dobr używać y czynić
z nimi coby chciał. Siódma / za-
stawnymi y sprawiedliwymi przy-
czynami / ktorychby opiekun do-
wiodł (jako jest wykupienie wie-
źniów) mogą być dobra dziecin-
ne przedane. Oprocz tych dla za-
dnej innej przyczyny dobra dzie-
cinne przedane być nie mogą. Je-
zliby też który z tych przyczyn do-
bra dziecinne opiekun przedał / te-
dy ich zaście siostry doydz mogą /
kiedy dorosną: wypisawszyby opie-
kun okazał / że te pieniądze obro-
cił w pożytek dziecinny. Co kiedy
okaże / tedy iezli sierota chce imie-
nia onego doydz / powinien będzie
pieniądze wrocić onemu który ku-
pił. Ale iezliby sierota dorosła
lat zupełnych / milczał rok y sześć
niedzieli / a Prawem o ono imienie
nieczynił / tedy już y potym mi-
łować musi: wszakże iezliby w ten
czas kiedy dorastał w insey ziemi

był / y pod jednym zwonem mie-
stał: tedy po i nie wynidzie trzy
dzieści lat y jeden / sześć niedziel. o
niemoże przemilczec dawności do
dobr onych. |

Każdy też opiekun przyrodzony
albo obrany / z Urzedu potwier-
dzony / kiedy się opieki podejmie /
powinien przeciwko każdemu za-
sierota odpowiadać / y zadowolac
po i do lat nie przydzie. A iezli
sierota opiekuna nie ma / niepo-
winien żadnemu odpowiadać / a
le mu Sedzia z Urzedu dać opie-
kuna / f. powinien. Jezliby też sie-
rota mający opiekuna był do Sa-
du pozwany / a zadowolano by nań
w niebytności opiekuna tego / ma-
mu .g. być dan czas na pierwszy
Sad / ku stawieniu opiekuna / tak-
że y drugi y trzeci raz: za czym ie-
zliby opiekun niestanał / tedy po-
wod według żądoby swej Prawo
przewiedzie na sierotę .h. iezliby
opiekun pomocney rzeczy nie-
wnosił. A to rozumiey tylko wspa-
wie występney: bo o insey rzeczy
sieroty nie mają być .i. do Pra-
wa pociągane / po i do lat nie-
przyda. Matka iezliby z dziećmi
w dobrach nierozdzielnie mieszka-
ła / a Ociec y martej ostałby ko-
mu co dłużen / ktorego długu do-
chodziłby wierzyciel według pra-
wa po umartej rece / Matka nie-
może nic dzieciom swym utracić /
k. ale przedsie Acturowi / ktory
o dług żaluje / za trzecią skarga-
dane bywa w wiazanie w dobra
one. Wszakże takowpdy dobr al-
bo fantu wierzyciel oddać / ani
przedac ku szkodzi sierot nie mo-
że: ale

NB.

12

Artikul Dwudziesty Bosny.

129.

je i ale kiedy dorosta / tedy beda
 bliższy przeciw sieć długowi one-
 mu / y dziedzictwo swoje wyzwo-
 lić / niewinność okazałszy / niżby
 wierzyciel miał przy nich zostać /
 choćby też w wiazanie wziął
 według swej żaloby. To też nie
 sierotom nieškodzi / iezli w ten
 czas gdy na one dobrą / y na nie za-
 łował wierzyciel / krewnie po mie-
 ści mieli. Opiekun też każdy Sa-
 downie potwierdzony / te moc
 ma nad sierotami / ktore ma w o-
 piece swej / że może za nie v Sadu
 postępować / także Prawo dąć /
 Prawo wziąć / Skargi słuchać / y
 na nie odpowiadać / C obiecać /
 potwierdzić.) A iezliby siero-
 ta co obiecał / albo dał bez wolen
 opiekuna swego / tedy nie niewa-
 ży. Bo sierota. l. ani Skargi kłóść /
 ani dziedzictwa / przymować / ani
 o nie Prawem czynić / ani poste-
 pować / ani ich używać / ani obie-
 cować / ani obietnic przymować /
 by też to y ku pożytkowi iego by-
 to nie może / bez przyzwolenia pie-
 kuna swego / bo to wszystko opie-
 kun na miejscu ich czynić ma / a
 nie oni sami. Sierota (albo bia-
 tagłowa) iezliby co przeciwko o-
 piekunowi swemu / co czynić pra-
 wem miał / tedy mu do tej sprawy
 infty opiekun zwrzadu ma być dan
 . Bo on w swej sprawie / y odpowie-
 dać / y załować nie może . Mo-
 że też Sedzia dąć opiekuna ka-
 żdemu / choćby miał pierwey in-
 fego / a to z sześci przyczyn. Pier-
 wsza / iezliby sierota z opiekunem
 Sadowna sprawę mieć miał. m.
 Jako gdyby Maj Zemie chciał

oprawy uczynić / tedy do tej
 sprawy Zonę ma mieć infty o-
 piekuna. Wtora / iezliby opie-
 kun odiechał / żeby był na po-
 słudze Pánstey / albo na wypra-
 wie wojennej a w tymby Sie-
 rota był nągaban / tedy mu Se-
 dzia z Wrzedu infty opiekuna
 dąć powinien / ktoryby go bronit /
 y żadał odwrotu do przyiadu
 prawego opiekuna. Trzecia / iezli-
 by sie ktory opiekun z opieki wy-
 mowił / choćby ich wiecey było
 ktorzyby sie niewymowili / tedy
 na iego miejsce ku drugim opie-
 kunom ma być infty obran. t
 Gdyż lepiej bywa opiekę spra-
 wowaną / gdy nie jeden rzadzi. t
 Czwarta iezliby dobrą dziecin-
 ne były na roznych miejscach /
 tak yzeby ich jeden rzadzić nie-
 mogli / tedy mu ma być drugi przy-
 dany. Piata / iezliby. n. za słusną
 przyczyną opiekun iako podey-
 rzany był od opieki odsadzon.
 Szosta / iezliby sie dobrą dziecin-
 ne tak rozmnożyły / żeby ich jeden
 rzadzić / y sprawować niemogł.

Opiekun kiedy bywa obieran
 z Wrzedu / tedy ma być obran od
 Sedziego z przyzwoleniem La-
 wników / z bliższych po Mieczu
 dziecińczych / a potym przez De-
 cret potwierdzon.

Iezliby sie trafiło / żeby dwa
 albo wiecey przynależeli do opie-
 ki / żeby sobie w rodzic / y w bli-
 skości równi byli / a iedenby dru-
 giemu wstąpić niechciał / tedy Se-
 dzia za dozwoleniem Lawników

m. S. S. lib.
 j. arti. xliij.
 xlvij.

h. S. S. lib. ij.
 art. ij.

i. S. S. lib. j.
 arti. xliij.

k. S. S. lib. iij.
 arti. Lxx.

n. S. S. lib. j.
 art. xliij.

17.

18

R

ma iedne

I. S. S. lib. j.
arti. xlvj.

ma iednego z tych obrac/ktoryby
był pożyteczniejszy dobrom dzie-
cinny / y iemu opieka przysadzić.
Także ieżliby sie dwa opieki do-
magali/ieden po mieczu/ drugi po
wrzecienie : albo żeby był ieden
w bliższym stopniu niż drugi/ tedy
to na wolej Sedziego / będzie
obrac z nich iednego/ ktoryby był
sierocie pożyteczniejszy.

19.

Jeżliby też kto zostawił dzie-
ci/ zostawi też dobrą / y bliskie po
mieczu / a on bliski niechciałby sie
opieki oney podić: tedy go Se-
dzia do tego z Urzędu swego przy-
musić może/ y musi ią przysiać. o.
Jeżliby sie z tego słusnie nie wy-
mówił. A wymowki ktoremiby sie
Opiekun wymowić mogł z opie-
ki/ te są: Jeżliby miał siela dzieci:
Jeżliby miał na sobie iaki znaczny
Urząd / na ktorymby dobremu
pospolite słuszyć musiał. / Jeżli-
by gdzie na posługach Pańskich
w dalekich stronach był.

o. S. S. lib. j.
arti. xj.

ap. S. S. lib.
j. art. xlij.

20.

Może sie też wymowić opiekun
wbożstwem / choroba / nieprzyja-
źnią / albo zaściem / ieżli iakie
miał z Oycem tych sierot / staro-
ścią: bo komu minie 70. Lat / o-
piekunem być niemoże / y owsem
on sam ieżli chce może sobie mieć
opiekuną. Także sie wymowić
może młodością / bo młodszy niż
dwadzieścia y pięć lat / opieku-
nem być niemoże. A te wszystkie
wymowki słusne są: bo gdyż to
opiekuną każde powinność iest/
sierota / ktory sie prze młodość / y
niedoskonałość ciała swego sam

rzadzić / y sprawować niemoże /
opatrować. Jakoż ten ma dru-
gie opatrzyć / ktory sam opatrze-
nia potrzebuie / iako są chorzy /
niedołężni / niespetna rozumu / bo
ci też opiekunami być niemożę /
ale po nich bliższy w rodzie ma
być opiekun. Opiekun też być ma
sierocie w rodziu rowny. A
ażkolwiek sie oszukanie w opiece
często trafia / wszakże opiekun za-
den odrzucony od opieki być nie-
może / a żeby był prawem zwy-
cięzony: a zwyciężony być nie-
może / a żeby nań kto żałował: bo
kiedy tego coby żałował nie be-
dzie / tedy Sedzia nie skazować
niemoże. A tak na opiekuną może
żałować Matka/ albo Bába sie-
rot onych / y każda insha biatagto-
wa/ albo meżczyzna krewny: a nie
tylko krewny ale każdy inшы kto-
ry to dobrym wymyslem / y dla Bo-
ga czyni / o szkodzi sieroca na opie-
kuną żałować może. A między in-
nymi przyczynami / dla ktorych
może być opiekun objętowany/ te
są przednieysze. Jeżliby sierota ży-
wić / y potrzeb mu dawać nie-
chciał: albo ieżliby sie zdradliwie
z sierotą opiekował. A dla tych
dwu przyczyn / osoblwie może być
opiekun odrzucon. Są też y drugie
przyczyny / prze ktore opiekun od
opieki oddalony być ma (choćby
sie też wiernie chciał sprawować)
zwłascz iezliby do tego nie był
sposobny: iako gdyby był niespet-
na rozumu / albo miesiecznikiem/
albo nieprzyjacielem Oycą sie-
rocego / albo młodszy dwuzie-
ściu Lat piaci / albo gdyby dobrą

dziecinne

dziecinne rospapał / y oia innych przyrodzonych włomności / iako iest / ślepotą / niemocą / głuchosć / y inſe. Podeyrzeni tedy opiekunowie / mają być ſadownie ſieromia ſwiądkow poſonani / po tym przez Decret mają być opieki przez Sedziego oſadzeni temi ſlowy : Ja tobie tej opieki zakażnie dla fałſu / który ſie w tobie przeciwko ſierotom poſazał. (a zatyż zakażaniem ſtaie ſie bezczecnym.) Wſaże ieżliby mu zgoła zakażano / a fałſu / abo przyſzyny nie wymowiono / tedy to ſławie ani cci iego nie nieſzkodzi. A kiedy inż opiekuna opieki oſadza / tedy Sedzia ſieroty bronieć powiniien.

Opieką ieżliby na tego po śmierci żyey ſpadła / tedy ia ma przez ſadowy Decret otrzymać : y nakaze mu Sedzia / aby ſierot bronieć do kad niedoroſta.

23 Kończy ſie tedy opieką każda oſmia ſpoſobow. Pierwſzy / kiedy ſierota dorosć / y do lat zupełnych przydzie / a to według rozności płci: Bo ieżli meżczyzna / tedy według Prawa Lenne przychodzi do lat / kiedy mu trzynasty rok minie. A według Saſkiego ziemſkiego Prawa / tedy meżczyzna po czternaſtym / bilagłowa po trzynastym roku / dorosć lata mają. Przedytym gdy o lata wacpliwość była / tedy patrzoſo / ieżli broda / pażuchy / y tona poraſtało. p. y zatyż lata wznawano. Ale to potym dla wſtydu odrzu-

cono / y od tego času poſtano-wiono / że dobr Lennych oddalić niemoże / poſi mu dwadzieſcia y pieć lat nie minie / według Prawa Ceſarſkiego moze w dwadzieſtym / y pierwſzym Roku czynić z Lennymi dobrami co chce : to dlatego / że času Juſtiniana Ceſarza który Prawa ſtanowił / byli ludzie mocniejszyego / y trwałſzego przyrodzenia / niżli za času Karoluſa / który Saſkiej ziemi Prawa nadał.

24 Sierota tedy doſedſy lat ieżli chce być prozen opieki / ieżliby mu tego opiekun pozwolić niechciał / powiniien dawieſć / yże inż doſedſ lat ſłuſnych : to ieſt / ma przyſć ze dwiema bliſzymi w rodzie po Oycu / y ze dwiema bliſzymi po Matce / którzyby zeznali / że on inż Lat ſwych doſedſ. Začzym lata iego poličywyſy / vznaia go być doſkonalszych Lat / y bedzie inż mogł czynić z dobry ſwoymi co chce / bez przyzwolenia opiekunowego / wyiawyſy by Opiekun był ſpadku iego oczekawaiacym / tedy ich oddalić bez przyzwolenia iego niemoże : a to ſie rozumie o dobrach nieruchomych. A nieruchome moze oddalić / według wolei bez żadnego przenagabania / ieżli to za dobrego zdrowia vczyni / y moze ſobie inſzego opiekuna do času obrac / ieżli chce / a on pierwſzy / dobrą ktorymi ſie opiekaf / puſcić mu powiniien. Wtóry ſpoſob ktorym ſie opieką kończy / ieſt / kiedy ſierota do inſzego przyſtanie / a temu ſie podda.

† l. S.S. lib.
art. xxxj.

Trzeci / ieżliby sierota był wzięt
w niewola / wyławszy by się
to na pewny/zamierzony czas sta-
ło/żeby go zaś stamtąd wykupić
możono. Czwarty/ieżliby sierota
umart. Piąty/gdyby sierota
Prawa swego naruszył/y uniszył
stanu swego / albo taki zakon
przyjął. Szósty / ieżliby opiekun
był z ziemie wygnan. Siódmy/ie-
żliby opieką była do zamierzone-
go czasu nążnążona. Ośmy/tie-
dyby za słusznemi przyczynami/ o-
piekunowi opieką żakazana była.
Mimo to przyrodzona/y z urzędu
dająca opiekę / y mimo inſze wſy-
kie/nąduie się ieſzże inſza opieką
q. iako ieſt Mężowa nąd Żona/
która ieſt rozna od tych inſzych.
25. Naprzód tym/ że Mąż będąc
wolaſnym opiekunem Żony ſwey/
niepowiniēn dobr ktore z nią bie-
żę/ną ſwym imieniem uſiſzć/iako
inſzy opiekunowie/sieroce dobra o-
prawić powinni. Potym rozna
ieſt ta opieką od inſzych / tym/ że
Mąż z rzadzenia dobr Żeninych
żadnemu liſzby czynić niepowiniē
iako inſzy czynić. Nadto / Mąż
od opieki Żony ſwey odrzucon być
nie moſe / iako ſie to inſzym opie-
kunom trafia. Jeſzże ieſt rozna ta
opieką od inſzych tym / że tak-
o wy opiekun niepowiniēn być ro-
wnym w ſtanie temu kim ſie opie-
ka/to ieſt/żenie. Bo iako ſtorożo
na do toż Mężowegowſtapi. r.
choćby ieſy w ſtanie niebył równy
tedy przedſie względem przyie-
tego małżeſtwa ſtają ſie ſobie
równi. Po ktorym przyieciu mał-
żeſtwa / mają między ſoba do-

2 q. S.S. lib.
arti. xlvij.

† l. S.S. lib.
j. arti. xlvij.
* u. S.S. lib.
j. art. xlvij.
& r. l.
r. S.S. lib. j.
arti. xlv.

brać nierozdzielne y wſyſtkie dobra.
l. Żenine maſz w opiece ſwa/wespo-
tek y żona bierze. Przeto też Żona
bez przyzwolenia Męża ſwego/
nie czynić / ani dobr ſwoich od-
dalić/ zaſtawić / przedać/ albo co
obiecąć niemoſe (tak aby to ſprá-
wnie Mąż trzymać powiniēn być
miał.) Bo cokolwiek sierota bez
wiedzenia opiekuna ſwego wży-
ni/tak to ieſt wążno/ iakoby wży-
niono niebyło. Na oſtatek / y Mę-
żowi nie dąć niemoſe / ku ſzkodzie
potomkow ſwych. Bo do wſyſt-
kich dobr/ ktore Mąż bierze z Żo-
na w opiece ſwoie / niema Mąż
wiecey Prawa/ iedno iako opiekun
do dobr sierocych / y iako opiekun
nowi ſwemu nie dąć niemoſe/ bo-
by rozumiano/żeby to za iakiem o-
ſutaniem namowa/ albo przymu-
ſeniem czynił / co niema być do-
puſzczono choćby co v Sadu by-
to / a czyniłby to sierota wſola
twarzą/ tedy on dar nie nieważy.
Bo yż opiekun ma bronić sierocy/
y ſtrzedz tego / aby w czym przez
iaki oſutanie ſzkodę nie podiał/
daleko wiecey tego y ſam czynić
niema. Także też Żona Mężowi
ſwemu nie darować ku ſzkodzie
potomkow ſwych niemoſe.

Mąż tedy wiedzieć / że opieką
ieſt Urząd / z Praw Rzymſkich
pochodzący Rzęcznik też 26
r. Opiekunem z wan bywa. Tak-
że też opiekunem nązwany bywa
poſpolity ſprawca: iako ieſt Bur-
miſtrz w Mieſcie/ a to względem
Urzędu. Czaſem też Szermierz/
ktory ſie. u. za drugie w Szran-
kach bje/ opiekunem żowa.

Artykuł xxvii.

Cumma Artykułu.

1 W sprawach o długi y o krzy- wdy iako postępować.	5 Wsadzony do więzienia/prawa nie traci.
2 Świeży czynek co jest.	6 Rozność Rekoiemstwa.
3 Szubinie kto wymyślił.	7 Rekoiemstwo in Crimínalibus lżeysze/nizli in Civilibus.
4 Sprawiedliwości sobie żaden czynić nie ma.	8 Szacunek dobr komu należy.

Tedy kto Sadownie w Nsiej-
skim Prawie o występki / gdyby sie
świeży czynek nie okazał / obwi-
nionego wiścić / albo zatrzymać chce.
Ten naprzód ma obżalowanego do
Sadu albo na miejsce sadowe (gdzie
Sędzia albo iego sluga przysięgly o-
becnie być ma) przywieść / a tam nań

żalować / y powiedzieć przyczynę / dla ktorey zatrzyman
jest. † N zarazem ma żądać Sędziego albo slugi iego
przysięgłego / aby go w tej sprawie wiścić / co powinien
jezliby nie ośiadył był / to jest / iesli własności w Nsiej-
skim Prawie nie ma: bo iesliby miał ośiadłość / tedy sie
nia szczyć może †. Jesliby sprawa była taka w ktoreyby
šlo o gárdło / o zdrowie / tedy sie ma zareczyć o tak wiel-
ka summe / iako Wargelt iego niešie: czego iesliby
uczynić niemógł / tedy go Sędzia w mocy swey zostawi.
A iesliby sprawa była o dług / do ktoregoby sie obżalowa-
ny znał / a miałby ośiadłość w Niesście / ktoraby by-
ła leppa niż on dług / tedy sie ona ośiadłością szczy-
ć do drugiego Sadu (albo stupnego roku) może.

S. S. lib: i.
arti: Lxx.

S. S. lib: ij.
ar: v. xiiij.
S. S. lib. j. ar.
art. lxi. lxx.
lib. ij. ar: i.

Jesliby

S. S. lib. iij.
arti. xxxix.

Jezliby ošiadly nie był a do dlugu sie znał tedy sie ma zare-
czyć : a jezliby rekoiemstwa nie miał tedy ma być
oddany w ręce Wierzycielowi / ktory jezli jest Przycho-
dniem / albo gościem / moze go z soba wziąć / iesli go w mie-
ście chować nie moze : wšakże sie ma zareczyć / że go bez o-
brażenia zdrowia / y ciała iego chować będzie / y tam go
zasie postawi. Jezliby rekoiemstwa mieć nie mogli / tedy
go w Mieście domu Sedziego zostawi / moze mu dać peto
włożyć na nogi / ale żadnego inšego karania nie ma nad
nim vżywać / bo dobrowolnie wiezienie przyiał. Powi-
ńien go też opatrzać strawa / y robota / iako y inša czelecz;
przeto że złodzieiem / ani pomocnikiem złodzieystim nie był.

S. S. lib. iij.
arti. xxxix.

Jesli mu niedopłaciwszy vcieł / tedy go moze w onym dlu-
gu niezatrzymanym / gdzie go dostanie poieymać / y ma go
za sie do Sedziego przynieść.

Glosk.

A Rzekul niñiejszy jest wšytel
o skargach / y ktore sa iedne
Civiles / drugie Criminales
o czym sie też iż na inšym miej-
scu powiedziato / a naprzod piše
o skargach występnych / co abyś
tym łatwiej zrozumiał / maś wie-
dzieć / że świeży vczynek a. jest to /
co sie dopiero / y świeżo stanie / y
co zarazem skargą będzie / za kto-
ra skarga one sprawy albo vczynek
sądzą / to jest / zarazem złočynca
pokonan / osadzon y skaran być
ma : y takowy na świeżym vczyn-
ku poieymany na rekoiemstwo
dany być nie moze. Abowiem
tak Prawo rozkazuje : w ktorey-
kolwiekby sprawie złočynca na
świeżym vczynku poieyman był /
choćby był Actor / albo by z opá-
trznosci Sedziego był náleżon /
tedy zarazem ma być nan žaló-

wano : aby winny karan / a nie-
winny wyzwolon był. A to po-
šlo od Rzymian / ktory inż na
to wysładzone Sedzie mieli / kto-
rym to było zlecono / aby złočyn-
ce karali / skoroby im iedno oznay-
mieni byli. Te zwano Pretores /
a vzwawali pierwey jezli obwinio-
ny karania godzien albo nie. Je-
zli sie świeży vczynek nie po-
kázował / tedy sie w tym za-
chowal / tak iakoś tu słyszał.
Ale Gásu Tránquiniusa pyšne-
go / to sie zachowywato / że sko-
ro mu iedno złočynce przynie-
dziono / badz z vrzedu / badz też
od kogokolwiek innego / tedy
go zarazem mečzyć dat / aby po-
mocnyki swoje obitawil. Tenże
Tránquinius napierwey Szu-
binice y inše rozmaite meki wy-
mýslil. Jest też y to powin-

nośe

ność Sedziego. / aby się karat / by
też żaden niezawolat / bo to po-
winien z urzędu swego uczynić.
Gdyż wiele rzeczy temu sędzić
poruczone / choćby nikt nieśka-
rzył / y choćby dowodu żadnego
niebyło. A jeżeliby był iśny do-
wód / tedy złożyć z onym do-
wodem do Sadu przywiedzion b.
y tam pokonan y osadzony być ma.
Stad bażyć może / że żaden sam
swęj rzeczy Sedzia być / ani c.
sobie sprawiedliwosci czynić nie-
ma / y by też dobrze co swęgo kła-
dzonego u tego nalaś / tedy nie
nie może brać d. ale go zatrzyma-
wszy Sedziemu osiadować t y na
świeżym uczynku pokonać t ma.
A jeżeliby się świeży uczynek niepo-
kazywał a sprawą albo uczynek
przenocowany był / albo żeby Se-
dzie domać nie było / a skarga / która
by się na gardło albo na zdrowie
(iako o rany / y inſe rzeczy) ścia-
gata / przyſiały do zwolki / tedy się
powod o dostanie Prawa / y ko-
nanie skargi swęj zareczyć powi-
nien e. a obżatowany / albo zatrzy-
many / powinien się też reżyć o
Wargelt / y iako na to wszystko co
mu żądano odpowiadać będzie. A
jeżeliby nie ogardło / ale o inſe ka-
ranie na ſkorze ſto / tedy się ma
tylko o potowice Wargeltu zare-
czyć : a to jeżeliby uczynek przeni-
cowany był : bo inaczey na reko-
mię dan być nie może. Jeżeliby re-
koiemstwa nie miał / tedy go Se-
dzia w mocy swęj zostawi. A tak
zatrzymany choćby był powodem
albo pozwany / tedy tym pra-
wem swęm nie traci / ani czy naruſza.

Tu też maſz wiedzieć / że rekoiem-
stwo jedno pochodzi od Sadu / i-
to gdyby się kto o przyſia ſkoda
reżył. Drugie rekoiemstwo ieſt /
które się też u Sadu dzieje / gdy się
kto o dostanie Prawa reży : A o
tym tu w tercie mowi / gdzie dwo-
iaktę rekoiemstwo w ſpomina. In
criminalibus wyzwala się Reko-
mią tym czym się iſciec wyzwolic
miał / to ieſt / połozeniem Wargel-
tu / który nieſie nawiecy oſmna-
ście funtow. To dla tego poſtano-
wiono / aby rekoimią innego ka-
rania okrom pieniężnego nie od-
noſi. Z rekoiemstwa zaś in Ci-
vilibus / inaczey rekoimią niewy-
chodzi / iedno ſ. zapłaceniem ſum-
my / za którą reżył / a kto reko-
mięgo nie ma / tedy bywa zatrzy-
many : wyiawszy by był tak oſia-
dły / żeby iego ona oſiadłość ro-
wna była ſummie / o którą naſz za-
luz / tedy się reżyć niepowinien /
bo pewnieſzy ten który się oſia-
dłością ſczył / niż ten co się reży.
Przetoż gdy się pozwany broni o
oſiadłością / tedy będzie na wzna-
niu Sedziego y Ławników / jeżeli
ona oſiadłość za to ſtoiey / albo ie-
zli niezawiedziona / tak żeby na
niey Actor przeſtać mogł / a tak
się reżyć nie będzie powinien t.
A na czym Actor przeſtać / na tym
y Sedzia przeſtawać ma t ale ie-
zliby mnieyſza była / a Actor mogł
nani ſkodomować / tedy się zareczyć
powinię. Agdzieby rekoiemstwa
nie miał / a skargaby była potarna
tedy ma być z urzędu zatrzymany.
A jeżeliby o dług do którego się
zna / tedy ma być oddany w

rece

6
* c. S. S. lib.
ij. arti: xlv.
d. S. S. lib. ij.
art. xxv.
l. M. ar: cxij
S. S. lib: ij: ar
lxiiij. et. lib:
i. arti. lxvi.
a S. S. lib: i.
ar: lxvilib. ij
arti: xxxv.
l. M. ar. cxv.
7
f. S. S. lib. i.
ar: lxv: lib: ij
ar: x. lib: iij.
arti: ix.
b. S. S. lib: j.
arti: Lxvj.
8
e S. S. lib. j
art. lxx. lxx.

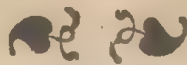
h S. S. lib: iij
arti: xxxix.

g.S.S.lib.i.
arti: Lxx.i.S.S.lib.iii.
arti. iiij.
xxxix.

rece wierzycielowe. Moze też wierzyciel długu swego żekac póki chce / y żatować na dłużnika kiedy chce. Agdy go objātu / ie / tedy objatowany albo pozwany zezna sie do długu / a ma dobrá ruchome ktorými sie sżyci g. tedy powinien na nich przestac wierzyciel. Ale ieżli dobr ruchomych nie ma / tedy dopiero moze być wiazan w imienie stojace / albo lezace / ktore przysac powinien. Ale ieżliby dłużnik nie miał ani dobr ruchomych / ani imienia stojacego / ani rekoiemstwa / tedy iuz ma być dan w rece wierzycielowi. Ażkolwiek przeciwko temu też iest Práwo pisane / że dla długow żaden więzienia cierpiec nie ma / ale sie to práwo ná dlugi / do ktorýchby sie dłużnik nie znal / ściaga: a tu mówi o tych długách / do ktorých sie obwiniony zna: Bo kiedy sie kto długu przy / a Actor nań ani świadkami / ani Sedzim / y Ławnikami / ani ja dnym / inšym dowodem niedowodzi / tedy sie bliżsy pozwany odwieść przysięga / niżby go powód miał pokonać. Ale kiedy sie przyzna do długu / tedy w onym długu wierzycielowi własność / albo dziedzictwo / albo Lenne / albo ruchome dobrá puścić powinien. Czego wſzystkiego ieżliby

nie miał / tedy ieżliby pod wiatra albo pod przysięga wierzycielowi obiecat / że co bymu kolwiek Pan Bog nad wyzywienie zebrać dat / to mu wſzystko chce ná ten dług dáwać / a h. záreżyłby to dobrymi ludźmi / tedy go wierzycielowi wrece dác nie powinno. Jezliby tedy dłużnik albo z nieśczęścia / albo z wporu / y z niewdziacności dobrodzieystwa wierzycielowi swe ptácić niechciał / a práwé pokonany dan był wierzycielowi w moc / tedy go dzeżyć nie ma / ale go ma chować ná stráwie / y roboćie / iáko inſza żeladz. A ieżliby go chcial z miásta / albo z domocy Sedziego wywieść / tedy sie żenie / y dzieciom tego záreżyć powinien / y je go bez škody zasie postawi. Ale żaden dłużnik tak wierzycielowi wrece dany nie ma być do śmierci w tey niewoli / ale ma robotá / albo službá tego być sácowána / y ná dług wytracána / áże do zupełney zapłaty długu. Jezliby też kto był komu powinien zá takie dobrodzieystwo i. ábo je by ja taka przychelność y posługę nágrode obiecat / tedy nie ma być dla oney obietnice / y powinności swey wyciągan / iedno tak dálece iáko możność tego nieśie. (tak żeby też przez te obietnice sam wnedze nie przyſzedł.)

Artykuł xxviii.

Summa Artykułu.

- 1 Jako się kto bronić ma aby w innym prawie nie odpowiadał.
- 2 Przyczyny dla których kto indziej odpowiadać powinién.
- 3 Obceemu Sędziemu kto się do bios wolnie sądzić da/ co za winą.
- 4 Sędzia sobie pobległych indziej sądzić niemoże.
- 5 Kiedy Świecki przed Duchownym odpowiadać powinién.
- 6 Prawa się zbraniać/co iest?

Naden w innym Prawie temu/ który z nim w iednym Prawie siedzi/ odpowiadać niepowinién. A iezliby ieden drugiego siedzac z nim w iednym Prawie/ w obcego Sadu do szkody przymiodł/ tedy mu to nagradzac powinién bedzie/ wyiawszy by w onym Prawie sprawiedli-wości z niego mieć niemogl. Jezli-

S. S. lib. ii.
ar. xxj. xxv.
Lxxxvij.

by kto w Nieście o dziedzictwo/ o własność/ o dług/ o Dobrá/ albo iakiekolwiek krzywdy żalował/ bądź Niemiec/ bądź Słowianin/ tamże odpowiadać powinién / bo gdzie kto Prawa żada/ tam też Prawo dać (to iest być Praw) w wpelających sprawach powinién/ wyiawszy by się o Szrenki/ albo bitwe pojedynkowa z sobie równym. Jezliby Nie-ścijanin skarzył na Sasiada swego w Prawie Ducho-wnym / a ta skarga by rozsądkowi Drzedu Świeckiego należała/ przez co by obwiniony ku szkodzi przyszedł/ a po-tym na onego przed Drzedem Świeckim skarzył/ y oświa- cył się/ że się Prawa nigdy niechronił/ tedy go powinién od szkody zastąpić / y wine Sędziemu / a stronie nagrode przepada.

S. S. lib. i.
ar. lxj. lib. iij.
ar. xij. lxxix.

S. S. lib. iij.
ar. lxxxvij.

Glosa.

Na Ustawie naprzód była
 do Ottona wielkiego po-
 tym przez Cesarza Fry-
 drycha wspolek ze wszystkim
 prawem Sakim potwierdzona.
 Bo gdy niektórzy w prawie
 żeni spierali się mówiąc iedni / że
 każdy powinien w każdym pra-
 wie / każdemu o każda rzecz odpo-
 wiedać / y przywodziłi za sobą ar-
 tykuł 2^{ty} lib. i. S. S. a. Drudzy
 zaś mówili przeciwko temu / że
 żaden niepowinien w inszym pra-
 wie / iedno w swoim własnym od-
 powiedać / y mieli za sobą artykuł
 2^{ty} lib. iij. S. S. Przetosł Cesarz
 chcąc to objaśnić / postanowił ar-
 tykuł niniejszy aby ieden przed
 inszym Sedzim nie był powinien
 odpowiadać. To abyś tym lepiey
 zrozumiał / masz wiedzieć że każdy
 przed inszym Sedzim odpowie-
 dać powinien z pewnych przy-
 czyn. Pierwsza / ieżliby tam miał
 w onym prawie dobra stojące / a-
 bo leżące / tedy z onych b. dobr
 każdemu być praw powinien ile
 się dobr onych ktore tam ma y
 ktorych bronić powinien / dotycze.
 Druga / ieżliby tam co wystąpił
 bo gdzie grzeszy / tam też ma po-
 kutować. Trzecia / ieżliby tam
 kupczył / albo się zadłużył. Czwarta
 ta / ieżli tam ną. c. kogo żaluie / bo
 ar. iij. lib. iij. gdzie kto na kogo żaluie / tam też
 art. 2^{ty} lib. i. sam ma odpowiadać.
 Tu się ma Sedzia mieć na ba-
 gności bo ażkolwiek powinien z-
 Drzedu swego wszystkie przywody /

y wszystkie sprawy sędzić : wśakie
 tych którzy prawu iego niepodle-
 gli / sędzić niema. A to się rozumie /
 kiedyby się pozwany do Prawa
 swego brat : bo ieżliby się niebrał /
 a dobrowolnie się dał sędzić : tedy
 już Sedzia niewinien / ale on sobie
 sam / y winą iego jest / że go on De-
 cret wiąże / y powinien mu dosyć
 uczynić. d. w który / by się był po-
 zwany niewdał / nieby był nie wa-
 żył. Ale ieżliby kto do odpowiedzi
 nieślusnie przymusił być / tedy
 on Decret który się tam stanie / nie
 nieważy : wśakże ieżliby się Actor
 przed odpowiedzią obaczył / a za-
 tował tego / y sprawę onę puścił /
 ktoraby się tamże przeż iednaniem /
 albo iakimkolwiek innym sposo-
 bem skonczył / tedy o to niema
 być karani. Ale choć prawo ta
 władza sedziemu przypisane / że w-
 wszystkie sprawy / ktore przedem przy-
 da sędzić może / iednak się to nie
 tak rozumieć ma / aby Świeckie
 Sedzia Duchowne / a Duchowny
 Świeckie sprawy sędzić mogli. A
 le Duchowny Sedzia w Świeckie /
 a Świecki też w Duchowne wda-
 wać się niema.

Masz też wiedzieć / że Sedzia
 żaden pod inszym prawem sędzić
 niemoże / choć ludzi tych którzy
 iego prawu podlegli / by też oba-
 dwa dobrowolnie do niego przy-
 szli / y na się żatowali. Aż tedy
 prawo dwoiaki jest / Świeckie y
 Duchowne : przeto stad bążyć
 możesz / że Duchownych ma Se-
 dzia Du-

1. Dzisiaj Duchowny / a świecki Swie-
 tich sędzić. A tak teżliby Du-
 chowny na Swieckiego / albo
 Swiecki na Duchownego żało-
 cować miał / tedy. e. zawsze A-
 tor ma naśladować Prawa
 pozwanego / albo obwinione-
 go. Wszakże się przedsie trafia
 2. że z pewnych przyczyn Swiecki
 przed Duchownym Sędzim po-
 winien odpowiadać. Naprzód
 3. z strony wiary / albo odstępnie-
 stwa i żarów / y innych rzeczy /
 któremi by wiara krześcijańska na-
 ruszona być mogła. ✠ Druga. f.
 o zgwałcenie pokoiu / przeciwko
 Duchownemu / albo żeby przeciw
 przykazaniu Bożemu co wystąpił.
 Trzecia / z strony krzywoprzysie-
 stwa. Czwarta o małżeństwo. (Pia-
 ta o lichwie.) Napisało też w te-
 cie / że może Sasiad Sasiada wy-
 zwać przed innego Sędziego / ie-
 żliby w jego Prawie sprawiedli-
 6. wości i jego mieć niemógł. To się

rozumie / jeżeli ten z którym powod
 ma czynić / jest wywołany / że do
 Sadu stanąć nie śmie a taki mo-
 że być w innym Prawie oskarżon /
 y tam się powinien usprawiedli-
 wieć. Także jeżeliby oskarżony
 w swym Prawie / o dług rzeczy o-
 sadowej dosyć nieczym / a fantu-
 by. g. też niemiał / którym by
 miał zapłacić: bo takowy może
 wszedy być zatrzymany. Jeżeliby się
 też Sędzia zbraniał komu czynić
 sprawiedliwości / tedy go też on-
 h. zaś postuśien być niepowinien.
 Każdy tedy głowiek / bądź Du-
 chowny / albo mnich: bądź Swiec-
 ki / albo ktokolwiek inny / którego
 Sędzia jego ku odpowiedzi przy-
 musić nie może / to jest / który się
 swego własnego Prawa / któremu
 podległ / zbrania / y chroni / powi-
 nien przed każdym innym Se-
 dzia / gdziekolwiek będzie pocią-
 gnion odpowiadać / y tam się u-
 sprawiedliwić.

h. S. S. lib.
 ij. arti. xij.
 e. S. S. lib. iij
 ar. xxv.
 xxxij.

Artykuł xxix.

Summa Artykułu.

1. O odstępie dobr do których
 ten który odstępuje / sam Prá-
 wa niema.
 2. O posessyey albo używaniu
 dobr.

3. Używanie dobr przychodzi
 trojako.
 4. Kto chce w wiazania bronić /
 co ma mieć po sobie.
 ::C ::C ::C

1.

Wzliby jeden drugiemu dobra w używanie puścił / w których sam za zupełnym Prawem nie siedział / a był by inſy też w one dobra Sadownie w wiazan / tedy ten który w prawey Poſeſſyey / albo używaniu ſiedzi / może ſie takowemu w wiazanu prawnie przeciwić / a onego zte-

S. S. lib. iij.

art. lxxiij.

S. S. lib. ij.

arti. xxiiij.

lxx lib. i art.

lxx. Lib. iij.

arti. lxxiij.

I. M. artic.

cxxxix. cxi.

go zerzecz. A powinien na bliſzym Sadzie Poſeſſyey ſwey bronić / abowiem żaden z Poſeſſyey wynidz niepowinien / poſi nań ſtargą nieprzydzie / y przez Decretá ſadowe ztego ſpárty nie będzie : co gdy ſie ſtanie / y onego dobre onych oſadza / a ow też tam w wiazan będzie / tedy go ſtamtad żaden bez ſtargi / y Prawem nieprzeſonanego wygnać nie może.

Gloſá.

A Rzekłb ninieſzy Ceſarz Otto wielki ku pożytkowi poddanych ſwych Sáro- now / z którymi Sáro- wiele bi- tew wygrywał / poſtánowił / czego tá przyczyńa była / że niektorzy- naučení w prawie twierdzili / że ten który cieſnie mieſka. a. w- iákich dobrách y używa ich bliſzy ie ocrzymać / niſ ten któryby. tam potym był Wziednie wſadzon. Drugdy zaś ſie. przeciwko temu mówili / że ten ktorego tam W- rzad wſadzi / ma lepeſe Prawo niſ on który tam pierwey mieſka Tá przá gdy przed Ceſarzá OTTO- ná przyſlá / tedy is tak rozſadził / y poſtánowił tym artykułem / że ten który mieſka / y który używa dobre iákich / bliſzy ieſt przy oney

2.

Poſeſſyey zoſtác w onych / niſ on który w wiazanu wrzedowe do- ſtanie. Na przyklad. Gdyby P. mieſkał w którym domu / y miał go w ſwey mocy y używaniu / po- tym W. był w wiedzion wrzedo- wnie w on dom / tedy P. który tam pierwey mieſka / nie inſz mu powinien wſtąpić. Ale ieſli W. w Poſeſſyá prawnie y Sadownie wſedł / a po tymby P. przyſedł / tedy inſz P. niemoże W. ſtamtad wygnać / iedno Prawem. b. By- też tam y za zlym Prawem w- ſedł. Bo kto co trzyma / y u- żywa ten ma przytym ſuſnie zo- ſtác / tak długo poſi go tego nieoſadza.

Tu maſz wiedzieć / że używania albo Pánſtwá. dobr / do których

przed tym

przedejm Prawa nie miał/ dosta-
wa każdy bez Prawa trojakim
sposobem. Naprzód / gdyby kto
dobrą c. pustę / y niebudowaną / kto
re pierwey páná żadne nie mając
pusto stał y / ośiadły naprawił.
(Także y zwierzę lesny / dziki.)
Potem kiedy po czyjej śmierci iá-
kie dobrą ná kogo Prawem przy-
rodzonym spadła / tedy tam mo-
że wnieć y ośieść ie bez pomocy v-
rzedowey. Potrzebie / gdy kto ko-
mu Sadowonie dobr iákich odsta-
pi y wzda / tam gdzie to wczynieć
ma / za którym wzdaniem by on
współ w one dobrą bez przenagá-
baniá d. tedy inż tam ma dobre
† Prawo / y posessya. A yż czasem
wiele ich przedáá drugim dobrá
nie swoje / do których sam Prawá
* żadnego nie miał / przeto temu ár-
tykuł niñieyśy zabiegááac wzy / że
żaden lepszego Prawá drugiemu
spuścić nie może / iedno iákcie sam
miał. A tąd iezliby kto nie będąc
w posessyey / albo wzywaniu dobr /
przedał ie / tedy też iákcie Prawo
przedał / iákcie sam miał. A on kto
ry iest w wzywaniu / może sie w
wzywaniu przeciwić.
Máß też wiedzieć / że każdy kto-
ry wzywáac dobr iákich chce sie
przeciwić / albo bronić w wiza-

nia wrzedowe / trzy rzeczy ma mieć 4
zá soba / aby w wine nie wpadł.
Pierwsza / aby onych dobr e. zá e S.S.lib. iij
słusnym Prawe wzywał. Druga / arti: lxxxij.
f. aby mu w wizańie one dobrá
zapowiedziáne nie było. Trzecia /
aby nie był przytem kiedy onych f S. S. lib: iij
dobr odstępowano / albo wzdawa art. xxiij.
no / y kiedy w wizańie nakázo-
wano. Bo kto slysy Decret g sobie g S.S.lib. iij.
škodliwy / albo wzdanie / powie arti: vi.
stien sie on zarazem sprzeciwić. A
kto milczy / ten iákoby przyzwala.
Jezli tedy chce / aby zupełnie po-
sessyey swojej bronil / ma sie ná bliż † a. S.S.lib:
szym Sądzie opowiedzieć / tymi ij. ar: xxiiij.
słowy: ia siedze w posessyey tych
á tych dobr / a iezliby sie kto chciał
temu przeciwić / gotowem mu od-
powiedać / y bronić sie Prawem. * b S.S.lib.
A tak sie ma opowiedać ná pier- ij. arti. xxiiij.
wszym / wtorym / trzecim Sądzie.
A iezliby sie wtym czasie nikt nie
ozwał któryby go z tego zeprzec
chciał / tedy mu Sądzia przysądzi 1 c S.S.lib i
posessya / y przez Decret potwier- arti: xxv.
dzi: z który go żaden oddalić
nie może / iedno zaś przez Decret 1 d: S.S.lib:
Sadowy. * Tu w nowych Krę. ij. ar: xxiiij.
plarzách Niemieckich iest przytá lib. iij. arti:
żona glosa Artykułu Cxxxix. kto. Lxxxij.
ra niżej ná swym mieyscu nay-
dzieß. *

Artykuł xxx.

Summa Artykułu.

- 1 O dárách albo odstęptách S. 2.
- 2 Dobr przez Oycá oddalonych /
downych. możeli syn dochodzić.

Cokolwiek

S. S. lib. iij.
arti. lxxxiiij.

Dokolwiekby kto drugie w Skiey-
skim Prawie darował / mężczyźnie
albo białeyglowie / tego ma ten komu
darowano / przynamni trzy dni uży-
wać. A czego kto Prawem doydzie /
tego dawności otrzymać niepowi-
nien. Kto komu dobre Lennych odstą-
pi / powiniien ich bronić rok y pęśc nie-
dziel: a ktoby własność / albo rzeczy ruchome przedał w mie-
ście / powiniien ich bronić poży żyw: wśakże ona rzecz / o
ktora przajdzie / ma być dana do rok przedawce / albo na
pożytek / albo na škodę iego / poży / poży iey bronić może.
Komu co daruia / ten sobie nic wiecey przywłaszcząć nie
może / iedno Dar / ani go ten ktory darował bronić powi-
nien.

Glosa.

b.S.S.lib: j.
arti. xxix.

e S.S. lib. iij
ar: Lxxxij.

a.S.S.lib.ij.
arti: xxxvi

d S.S.lib: i
arti: Lij.

Tę (w Prawie różne wsta-
wy różno o dawnościach
mowia / przeto) między
nieruchomymi o koto dawności uży-
wania dobr nabycych spor był i o
to / iako długoby własności / albo
dobr ruchomych bronić miał: gdyż
Saskie Prawo uży / ze sie z ka-
żdą rzeczą tak długo do isca bracie
musi a. aż do tego przydzie kto-
ry wychowat / iezli bydło: albo dat
robyć / iezli sukno albo eo inne-
go takiego. Nádto była warpli-
wość / iako długo kto ma własno-
ści bronić / ponieważ sie żaden
do 30. lat iednego y sześci niedziel
b. zamilżec nie może. Skąd i ie-
dni mówili że w dobrach rucho-
mych dawność wychodzi c. do
trzech lat / w nieruchomości (do
dziesięci lat) między obecnymi

(a miedzy niebycenymi) do dwu-
dziesciu lat † Drudzy zaś mówili:
że do trzydziści †. A tak tu w mie-
rzeniu te † spornu postanowion jest
Artykuł niniejszy / który wcy / kie-
dy kto własność / albo dobrą ru-
chomą przeda / albo wżda / powi-
nien ich bronić pożytych: to dlate-
czoby kto własność bez zezwole-
nia potomków swych oddał i d-
aby to onym potomkom nic nie
škodziło. A ten Artykuł nie jest
przeciwny Artykułowi xxix. lib. i.
S. S. gdzie mówi: że własności
y gruntu każdego dawność trwa
do 30. lat / y jednego / y pięci nie-
dziel: bo się tam to o dobrach
spadkiem po rodzicach przypa-
dłych / a tu o dobrach przeda-
nych rozumie.

Mógłby tu kto spytać: Jeżeliby 2

Ociec moy umarł / a Rok przed śmiercią by oddał własność / albo imienie iakie bez moiey wiadomości / miałoby mnie to potym szkodzić / albo mogłoby to on darownością otrzymać? Niektorzy mówią / żeby Syn do tego już Prawa nie miał / według Artykułu niniejszego / dlatego / że Ociec aż do śmierci był obrońcą ich / a po ki był żyw / żaden się do nich nieciągnął. Przeciwno temu zaś jest Artykuł Lij. lib. j. S. S. gdzie mówi: Że własność bez przyzwolenia potomków oddalona być nie może. Na to tedy masz wiedzieć / że dziedzic po śmierci Ojca swego / takowemu oddaleniu dobr może się przeciwieć / tyle ile mu Prawo pozwala: a to iezliby niewiedział o onym oddaleniu / albo iezli mu się na on czas przeciwieć nie mogł / wszakże powinien one pieniądze wrocić które Ociec jego od tego który był kupił / wziął. Bo iezliby z tym / że kupiec złe Prawo miał / albo że się on nie zamilżał dobra one trzymać / a pieniędzy by niewrocił / czyniłby to przeciwko Prawu / y byłby bo-

gatszym z szkoda bliźniego swego tego Prawo e broni.

§ Arzecz o kora idzie / zc.

To jest / gdy ona rzecz będzie w ręku y tego który przedał / tedy iey może bronić przysięga / że to iego własna rzecz jest / a bowiem iezliby iey przedawca bronić nie mogł / tedy iey y przedać nie mogł. Gdyż temu przystoiey bronić / y skazyć któryby miał stad szkoda / y pożytek mieć.

Kiedy ieden drugie dobra iakie daruje / tedy tam niemoże lepszego Prawa dowieść f. jedno dar / to dlatego / aby była różność między przedaniem a darem. Bo kto przedać / powinien bronić / ale kto daruje / tedy nie powinien. A yż tego ma używać trzy dni / tedy to (nie dlatego g aby już darność w rzeczach ruchomych do trzeciego dnia wychodziła: ale) dlatego / że kiedy kto używa dobr iakich trzy dni nie może być oskarżony na świeżym czynku o złodziejstwo / zwłaszcza iezli ich iawnie / niekrycie używał / by ie też y on. który darował / ukradł.

e S. S. lib. j. art. ix.

f S. S. lib. ii. art. lxxiiij.

g S. S. lib. iij. art. lxxxij.

Artykuł xxxi.

Summa Artykułu.

1 O Rekojemstwie y rekoimiach.

2 Zapłaty iako dowodzić.

3 O Rekojemstwie w sprawach występnych.

Kiedy

S. S. lib. iij.
ar: Lxxv.
et arti: ix.

S. S. lib. ij. ar.
lxv. lib: ij.
arti: vi.

S. S. lib. i. ar.
x. lib: i. art.
lxv. lib: iij.
arti ix.

Medy sie kto v Sadu reczy o dług tym sposobem / żeby abo on sam / abo rekoymia zapłacił / jeśli sam iśćciec zapłacił / a rekoymia tego dowiedzie / tedy będzie wolen i żeby go o to gąbano i A ktoby reczył za zapłatę pewnych pieniędzy na pewny czas / tedy ma dowieść świadkami / że temu dosyć uczynił / Jesli by też kto o krzymdy obwinionego reczył v Sadu w nietykim prawie gdzie by go Rekoymia postawić obiecał / a na pewny rok Sadowy niestawił by go / tedy obżałowany powinien nagrodę uczynić / według opisanego Wargeltu.

Glosa.

te. S. S. lib. i
ar: lxv. lib: ij
arti: x.

I. M. ar. xvi

a S. S. lib: i.
arti: vij.

b. S. S. lib. ij.
arti: vi.

Czasu Ottona Lisowatego Cesarza / mieli niektórzy / że kiedy sie to o dług temu zaraży / tedy onego długu od obudwu dochodzić może. Była też y druga wątpliwość w tym że niektórzy mówili / kiedy ich wiscey niż jeden reży / spólnie za iedne rzecz / że każdy z nich z osobną powinien płacić / według a. obowiazku swego / sądząc sie na Artykule vij. lib: i S. S. gdzie mówi. Iż obowiazanie jest zwiazek prawny / ktory nas do tego ciśnie / abyśmy płacili według Prawa. Drudzy zaś mówili / że każdy z nich iedno swoje część co nani przydzie zapłaciwszy będzie wolen : przeto Cesarz chce to rostrzygnąć / postanowił / że kiedy iśćciec zapłaci / tedy rekoymia wolen. Także i jeśli by ich kilka spólna reży / tedy ieden powinien zapłacić wszy

stko / ale tym sposobem / jeśli by iego towarzysze ktorzy z nim reży / li / niemieli czym płacić : albo jeśli ktory do Sadu nie może być przyciągnion. Ale jeśli by ktorego Rekoymiego do Wzrodu przyciągniono / możnoby go do zapłaty przymusić / tedy ma zapłacić część swoje co nani przydzie / także y drugi / y trzeci. Jesli by czego niedostawato / albo żeby ktory nie miał czym płacić / tedy ten ktory do Sadu przyciągnion jest / y do zapłaty przymuszon być może.

(Jesli by ieden wysytek dług zapłacił / tedy mu ma być Prawo zachowane z innymi rekoymiami / aby też każdy część swoje temu zapłacił).

Dłużnik jeśli by powiedział / że dług zapłacił / ma tego samotrzeć dowieść b. z tymi ktorzy zapłatę widzieli / y słyseli. Rekoymia też

ma dowo-

ma dowodzić / iako iścieć zapłacić /
według prawa / iakoś w teście sy
sal. W sprawach pokárnych kiedy
kto reży / a iśća postawić niemor
ze / tedy niepowinién onego kará-
nia cierpieć iścieć. c. ale War-
geltem odeydzie.
):C):C):C

Artikuli xxxij.

Summa Artikulu.

1. O wywodzie z strony rodżaiu /
y utracenia Práva.
2. Na bezecnego niewiele świad
decwa potrzebá
z Sedziemu wolno o rzeczach
słychanych świadczyć.

Loby tego w rodżaiu / albo ná
przedzie naganił / albo narzekł / tedy
tego siedmiał świadków zupełnego
Práwadowodzić powinién. Nie-
zliby mu zadano / że Práwo swe u-
tracił / v Sadu / przez kradzież / ál-
bo łupieństwo / tedy tego ma Sedzia
samośiodm je dwiemá Lawniká-
mi cztermi osobámi / do Sadu na-

S. S. lib. liij.
arti. xxviij.
l. M. art. iij.

S. S. lib. j. ar.
viij. lib. iij.
artic. xxviij.

leżacemi dowieść. Jezliby Sedzia vmárl / tedy iego ná-
miałtek wpytkich spraw Sadowych / ktore sie cżásu zmár-
tego dżiały / według powieści / y zeznania Lawniczego /
choćby on przytym niebył / świadkiem być ma. Sedzia też
niemoże nikogo od stárgi odegnąć bez woley onego ná-
tego stárża.

S. S. lib. iij.
ar. xxv.
l. M. art. iij.
S. S. lib. iij.
artic. xvj.

Słosa.

To sie ná świadki bierze /
powinién ie stawić / y nie-
mi dowieść. a. iezli nie stá-
wi / tedy wins vrsedowi y stronie
nagrody przepada. Jezli oskaržo-
ny / albo narzeżony iest Práva zua-
pelne / y przedtym nigdy nie t ná-
rzeżony / tedy sie bliżsy t samo-
śiodm t odwieść / niżby go kto miał
pokonać. Bo Práwo stonnięsse

iest tñ wyzwoleniu / niż tñ pots-
pieniu / albo pokonaniu. A tu
maś wiedzieć : Że iezliby kto był
Práva swego odsadzon / a w-
tymby go kto pokonać miał / tedy
tego ma dowieść Sedzim / y Lá-
wnikámi / bo ináčey tedy sie ow-
bliżsy odwieść / y pocciwosci swey
bronić / niżby go w tym pokonać
miano. A ktoby v ktorego kol-

wiek. So

wiek Sądni Prawo. b. swe utra-
cił † przez kradzież / łupieństwo/
albo co takiego † ten wśedzie be-
zecnym będzie / skoro by tego świad-
ectwem Sedziego przed którym
e. sie to stało / dowiedziono. A w
tym Sedzia samosiodm świad-
czyć może.

Był też ten zwięzay. d. pierwszy
o Saxonow / kiedy kto przez kra-
dzież / łupieństwo / albo taki zły w-
zbytek Prawo swe utracił / ten za-
bna miara zaśsie do niego przydz
niemogł. Ale jeźliby go potym
gdzie w cży obwiniono / tedy z tych
rzeczy iedne wybierać musiał / a-
bo Prawie Germano rospalone
żelazo w tate brat / albo we wrza-
ce wody ręk w maczał / albo sie
był powinien w frankach bronić
Abowiem przeciwko każdemu kto-
ry Prawo swe utracił / inzego
dowodu niepotrzeba / iedno do-
wieść tego że jest bezecnym / a o-
nego wtorego wżynku niepowi-
nien nań dowodzić / ale go tym
inż pokonać może: bo kiedy tego
dowiedzie nań że jest bezecnym /
inż takwie temu wierzyć / że y to

drugie / o co nań jatwia / wżynit.

Jeźliby Sedzia umarł /
i. Niekcorzy wątpiliaby mia-
to takie świadectwo ważne być po-
śmierci Sedziego. Przeto Arty-
kuł niniejszy postanowion jest. A-
bowiem każdy namiastek Sedzie-
go / tyle ile słyszy od Lawnikow
może świadczyc: a świadectwo
ono tak ważne ma być / iakoby on
był żyw. Ażkolwiek jest Prawo /
że świadectwo niema być z po-
wiedzianych rzeczy / ale ma każdy
to świadczyc co słyszy / y widzi.
Ale to tak maś rozumieć że nie-
wiadomym sprawom niema być
wierzone / ale czego kto dowie-
dzie / a on dowod jest iawnny La-
wnikow / tedy tym ma być wierzo-
no. Bo Lawnicy / yz byli przyeży / y
wiedzieli / y słyseli co sie działo / y
toś też Sedziemu nowotnem
powiedaś / przeto temu ma być
wierzone. A też Sedzia świad-
czynie z osoby swej / ale z Urzędu
ktory na sobie nośi. A urzędowi
wśele dozwolono / co sie innemu
niegodzi.

∴ ∴ ∴

Artykuł xxxiiij.

Summa Artykułu.

- 1 O wolnościach Lawniczych.
- 2 Wolność Lawnicza podleysa
nad inze.
- 3 Chłop do Lawice obran / nie
w net sie słachćicem stawa.
- 4 Jeden świadeł kiedy waży.
- 5 Mieysce rodu Lawniczego kto-
re jest.
- 6 Lawnik w inzym Prawie ob-
powiedać nie powinien.

1. **W** Olny/ y Lawice godny człowiek/ Prawa y rodzaju / abo czterech przodków swych mianować / y wywodzić nie powinien / wyiawszy by sobie równe w Szranki wyzwał. Każdy choć nie jest w lawicy / może się ciągnąć do miejsca rodzaju swego gdziekolwiek było / przysiega. Lawice godny człowiek nie powinien żadnemu w innym prawie t z strony prątkow * odpowiadać / iedno tam gdzie się rodził / albo gdzie stolec Lawniczy ma / bo też tam jest do Sadu należącym. Lawice albo miejsce w Lawicy / Ociec na starszego Syna swego / a gdzieby Syna nie było / tedy na bliższego po mieczu / sobie krewnego / dziedziczy.

S.S.lib.j.ar.
Lj. Lib. iij.
arti:xxix.

S. S. lib. iij.
arti:xxix.

S. S. lib. iij.
ar: xxvj.

Glosa.

2. **W** Olność Lawnicza. a. Ktora jest podleysza niż inſze / ta jest / kiedy się kto wolnym wrodzi. b. że na Urząd Lawniczy obran być może. A takowy każdy / miejsca gdzie się wrodzi / albo przodków swych od których ta wrodzona wolność ma / nie powinien wywodzić / iedno w ten czas kiedy sobie równego w Szranki wyzowie : Jako gdyby w Margrabstwie w Szranki tego wyzwał / tedy powinien przodki swe mianować / y wywodzić / a to osobliwie w sprawach występnich bywa. c. Bo w Szranki wyzwać nie inego nie jest / iedno po karna skarga tego obwinie. A w Mieście tedy ma każdy przodki / wywodzić / według wolności Miasta onego obywatelow.

Jest tedy Lawnictwo d. na d. zwisko przodu / na który każdy inny / y oprócz stanu Rycerskie / iako sa służebnicy ziemscy / y niewolcy wolno wypuścić / gdyby tego potrzeba była / obran być może. e. a to z wstawa ludzkich pochodzi. Wszakże gdyby chłopą obrano do Lawice / przedsię się słachćcem nie staie. Ale iako Urząd przymie / tak go będzie trzymał / bo słachćtwo z przyrodzenia / nie z Urzędu pochodzi. A wstawy albo Prawa ludzkie / Prawo przyrodzonych zaclumie niemoga.

S.S.lib.
ar: xxix.

S. S. lib. iij.
ar: xxix.
ja. S.S. lib. j.
artic. iij.

b. S.S. lib. j.
ar. ij. ar. vj.
lib. iij. ar. xij.
lib. iij. arti.
lxriij.

Może też każdy przysiądź / że jest Lawice godnym / iakos w tenże słyſzał / a w tym ma być wiara dana / wszakże namienić miejsce skład poſeć / y przodki swe wyliczyć ma / temi słowy: Jestem z tego

* c. S. S. lib. iij. ar. xxxv.
xxvj. lib. ij.
ar. iij.

4.
* g. S. S.
lib. j. art. lix.
lib. iij. art. dxi.
xxvj.
* f. S. S. lib.
j. ar. li. lib. iij.
ar. Lxxvj.

5.

Miasta / od czterech przodkow
swych / od ktorych mam wrodzo-
na wolność / y godność Lwice/
tak mi Pan Bog pomóż / y wszy-
scy świeci / a żąnym mu już będzie
wierzone. Także też wiara bywa
dana iednemu świadkowi / iezli
świadectwo iego nikomu nieśko-
dzi.

Lwice godny człowiek / yz nie-
powinien w innym Prawie odpo-
wiedać / co ma rozumieć / iezli by
w Grabsztwie mieszkał.

Miejsce też rodu Lwice
go nic innego nie jest / iedno mie-
jsce Sadowe albo zwierzchności

oney / gdzie do Lwice przynale-
ży / albo przynależć ma / iezli by in-
szy bliższy z iego rodu na ono
miejsce obran nie był. A dlatego
tam zowa miejscem narodzenia.
I yże tam rodzicy iego Prawu
przysięgali / czego ma znać w Lw-
wicz / a żąnym w innym Prawie od-
powiedać nie powinien w Grabs-
ztwie. g. Bo go żaden sędzić nie-
ma / iedno sam Grabiś albo Szol-
tys / na słusnym roku Sadowym.
Abowiem gdzie on każdemu spra-
wiedliwości pomagac powinien /
tam też słusnie z nie / prawa żadać /
y sprawiedliwość czynić ma.

Artykuł xxxiii.

Summa Artykułu.

1. O dochodzeniu długow.

2. Zapłać długowi jako skazowac.

1.
S. S. lib. iij.
art. xli.
I. M. ar. xxvj.
art. ciiij.

Ezli by kto miał dłużnika w Wie-
ście / od ktorego by nic niemógł dostać /
tedy go z sluga przedowym do Sa-
du przywieść / a tam nań żalować y o-
żać skąd ten dług rości / y przyczynę
namienić / dla ktorej go zatrzymać
chce. Tamże Sędziego ma prosić / a-
by go opatrzył / iezli by / nie ośiadły
był / co Sędzia uczynić powinien. A iezli by był ośiadły / te-
dy mu ma być na żnaczoney rok na blisko przysły Sad.

Glosa.

a. S. S. lib. iij.
ar. xli.

O tego Artykułu to wie-
dzieć potrzeba / że Actor
powinien dłużnikowi na-
mienić przyczynę długu / skąd ro-
ści / dlatego. a. aby mógł tym

lepiej obaczyć / iezli ma przeć al-
bo znać. (Bo iako długi tak też
odpowiedzi rozmaite są.)

Dłużnik tedy pozwany / iezli by
się do długu znał / ma być zapła-
ć nań.

ta nakazana b. do dwu niedziel /
według praw naszych. A jeśli dług
wielki (to jest tak wielki iako
Margelt niesie) tedy do dwuna-
ście niedziel ma mieć czas zapła-
ty. A kiedy to skaża / a obywatel

ny by nie był osiady ma się zara-
czyć. A tam już rekoimia na miey art. v.
sce dłużnika wstepnie / y wszystko
Práwo iego / którego by on wzię-
wał miał / na się bierze.

(:)) :C (:))

b. S. S. lib. ij.
L. M. ar. xcij
† a S. S. lib.
ij. art. xli.

Artikul xxxv.

Summa Artikulu.

- 1 O Szrankach / y iako tego do
boju wyzwać.
- 2 Szranki samym Szaronom oso-
bliwie dozwolone byty.
- 3 W Szranki wyzwać co jest.
- 4 Szranki / jeśli są według prawa
- 5 Szermirze / którzy się w Szran-
kach za ko^o bija / kiedy są bezecni.
- 6 Ksiądz / jeśli się może bić w
Szrankach.
- 7 w Szranki kto chce wyzwać /
trzy rzeczy ma mieć w sobie.
- 8 Szranki iako zaginaty.
- 9 Szrankow iako się zbraniać.

Stedy kto chce drugiego sobie wro-
dzaiurownego w Szranki wyzwać /
ten naprzód ma żądać Sedzieo przez
Decret / aby mógł winowayce swego /
albo gwałtownika pokoiu / którego
tam widzi / poieymać / albo nacić /
co gdy mu nakazano będzie / tedy ma
pytać / iako się go ma iść / aby to po-
mocno było Práwu iego. Skaża / że to ma uczynić laską-
wie / dwiema palcami za wierzch suknie iego / albo za kol-
nierz. Daley ma pytać / jeśli by był wporny / y przeciwny /
a medial się tak iść / zaczął by się go gdzie indziej wiać tra-
filo / acz ten wpor nie ma Práwu iego szkodzić. Skaża / że
to iemu ma szkodzić / a tak go poieyma za wierzch suknie
dwiema palcy iako wyżej stoi. A gdy go tak poieyma / y
zaś się go przez Decret z dozwoleniem Sadowym z rąk pu-
ści / tedy ma obiaśnić / dla czego go poieymał / y co nań żalu-
je / a to może zarążem / albo rozmow wpyśle uczynić.

S. S. lib. j. ar.
xvii. ar. lxii

Naprzód

Naprzod tedy powinien nań żalować o to że położy prze-
ciwko niemu zwałcił i pod Nieystim Prawem na takim
miejscu / na którym on położy miał być zachować i na
Krolewskiej drodze / albo we wsi / albo gdzieby się to ko-
wieć stało. Ma też nań żalować / yż go ubił / y zranił cze-
go chce dowieść / a tamże zarazem ma rany / albo ieliby
były żagoione / tedy bliżny okazać / Potrzebie ma nań ża-
łować / że go z dobreiego złupił / także o to słupnie każdy
w Szranki wyzwąć może. O te trzy krzywdy ma
pospolu stążyć / bo i jeśli ktorey w żalobie swej żamiliżal /
tedy Szranki trąci. Daley iępcze ma nań żalować / żem go
tām oczywiście widział / y naniem gwaltu wołał / cżegom
gorom dowieść ludźmi ktorzy wołanie słyseli / wpatżę ie-
śli się sam do tego zna / dobrze : jeśli się nie zna / ia go chce
położyć takim Prawem iakie mi przez Ławniki nakazane
bedzie. Żatym obwiniony ma naprzod żadać gwaru / albo
iżtory / po stronie powodney / co Actor tamże zarazem wży-
nić ma. A przed gwarem może każdy stąrgi swej popra-
wić iako chce. Po gwarze obżalowany ma niewinność swo-
ie wywodzić w tym / o co mu wine dano. (A potym ma
Actor pytać na Prawie iako ma być to okazać niewinno-
ści / pomewaj go chce położyć sam przez się / albo przez
żermierza swego.) Stąża że ma okazać niewinność swa
pawęza / y mieczem. A ieliby sam dla chromoty / ktorego
członka me mogli do boiu w stąpić / a przysiega by tego do-
wiodł / tedy opiekuna albo żermierza może sobie dostać /
do tey sprawy.

Każdy człowiek może podlepsiemu w rodzie niż sam
Szrankow odmowić ale podlepszy lepsiemu nie może i.
A ieliby też lepszy podlepsiego w Szranki wyzwął / tedy
mu się potym leppością rodziain wybić nie może i może też
każdy i zupełnego Prawa człowiek i Szrankow odmo-
wić / ieliby go po południu wyzwano / wyiawszy by się
przed południem sprawa zaczęła. Obżalowanemu / ieliby
tego potrzebował Sedzia ma wżyczyć pawęzy y mieczą.

Może

Może też Szrankow odmówić / jeśli by ci którzy sie bić mieli / krewnymi sobie byli / a tegoby przyśiega (samo-
stodm) dowiodł / że sobie są tak krewni / że według Prá-
wa przeciwko sobie w Szranki w stąpić nie mogą. Se-
džia też ma mieć przy każdym z tych którzy sie bić mają / dwu
wizow / którzyby tego doyrzeli / aby sie według zwyczajn
do bitwy gotowali. Skory y plotna mogą na sie wdziać
co chcą / by iedno czoła / albo głowy / y nogi niezakryte były.
A ekawice proste cienie mają mieć na rękach / każdy goły
miec w ręku / a drugi albo ile ich między sobą postanowia /
do boku przypasować ma. Puklerze albo rodelle drewniane
skora powleczone mają mieć / wszakże y nich grod żelaz-
ny w pośrodku być może. Na wierzch mają oblec suknie
y którzyby były rękawy polożcie. Sedžia ma nakazać na
rynku pokoy / aby im żaden nieprzeszkadzał / pod gardłem.
Każdemu też z nich ma przydać iednego / któryby drze-
wo iego, nośił / a ci żadnemu z nich przeszkadzać nie mają /
wyjawy by który padł / albo był ranion / a o drzewo
prosił / tedy dopiero on który iego drzewo nieśie / ma ie
z dozwoleniem Sedziego między nie założyć. Po nakaza-
niu pokoy / mają oba prosić o wolny rynek / albo plac / co
im Sedžia nakazać ma. Zakowki z pochem zdiać mają /
wyjawy by im tego Sedžia pozwoił. Do Sedziego
mają przyść gotowi / y vbrańi / a tam przyśiadz / Actor że
skarga iego sprawiedliwa / a obżalowany że niewi-
nien / aby ie tak Pan Bog wspomógł w oney bitwie.
Błask stoneczny ma im być rozdzielon iedną / kiedy do
siebie napierwey poyda. Jeśli Powod zwycięży / tedy ob-
winiony / iako inż pokonany ma być przez Decret Sado-
wy sadzon. A jeśli obżalowany wygra / tedy mu powod na-
grode / a Sedziemui wine przepada. Powod ma pierwey
na plac przyść / a jeśli obwiniony nierychło przychodził /
tedy ma Sedžia poń dwu Ławników do domu / w któ-
rym sie gotuje / postać / a tam go ma wożny przywołać /
Pierwsze / Powtore / Potrzecie. A jeśli za trzecim

przywola-

przywołaniem nieprzydzie / tedy powód wstawy ma prze-
ciwko wiatrowi dwarazy mieczem a trzeci raz strychem /
wderzyć / y tak go zwycięży w tym o co go obwinil / a Se-
dzia go też ma iako zwyciężonego na wpać skazać.

Glosa.

Bitwie polebuntowcy /
w Szrankach maś na
nielu mieysce wprawie Sa-
skim / a osobliwie iako sie do decre-
tu do Szrankow ciagnac nay-
dzieś S. S. lib. j. ar. xviij. Nado-
to / o Szrankach tych ktorzy Pra-
wo swe zlodziejstwem / albo tu-
piestwem wtracili / maś S. S. lib.
j. ar. xxxix. pisze też ar. xviij. lib.
j. O Szrankach / albo wyzwaniu
w Szranki z potrzeby / y zje šrān-
ki inż nie są w używaniu. Także ar.
xliv. lib. j. pisze o tym / y zje Szran-
ki samy Saxon / dla ich męstwa
y dzielności Rycerskiej dozwo-
ne były / o tym też pisze Artykul
2 lib. j. gdyby kto tego zabil / a
chciałby go o gwałcenie pokoju
w Szrankach pokonać / iezliby to
wczynić mogł. Tamże w artykule
2. naydzieś / iako kto sobie w ro-
dzaju rownego w Szranki wy-
zwac ma.

Tu też w Artykule niniejszym
opisuje sposob / iako kto w Szran-
ki wyzwac ma / o czym yz sie do-
syć szeroko wyżej namienionych
Artykulech pisze / a między innymi
rzeczami / y to sie dotknęło / że
Szranki osobliwie samym Saxo-
nom dozwołone były / za czym
też te księgi są Saskim prawem /
albo Przywilejem / nazwane / a

nie mogły być ich własnym / gdy-
w nich czym osobliwym obdarze-
ni nie były.

Do wykładu tedy artykułu niniejszego
maś wiedzieć / że w šrānki wy-
zwac nie inne / nie jest / iedno gdy
ieden drugie prawnie wyzwie na-
reka / tu okazaniu sprawiedliwo-
ści / maśac te nadzieje / że mu sie
tym za pomocą sprawiedliwo-
ści / škoda iego nagrozi.

Mogły tu kto spytać / iezli
Szranki według Boskiego Pra-
wa mogą być czyli nie? Abowiem
by kto mógł rzec / że nie według
Prawa / y tego by tak dowodził.
Naprzód / że gołkowiek Prawo
Duchowne / y święte pismo zaka-
zuie / za grzech bywa pożytno.
Ale takowey bitwy zakazuie Pra-
wo Duchowne y święte pismo /
przeto też za grzech ma być poży-
tana. To yz wszystkie grzechy
tego Duchowne Prawo / y Święte
pismo zakazuie / iasna jest. A yz
tey bitwy Święte pismo / y Pra-
wo Duchowne zabrania / a z tego
dosyć w świętym piśmie / y w Pra-
wie Duchownym / ale y to iedno /
że ta bitwa nie pochodzi z innego
wmysłu / iedno z gniewu / y z pra-
gnienia pomsty: tego Pan Bog
wszystkiego zakazuie / A ktemu
gniewu tak winnego zabija / iako y

nie winnego. I Powtore/Szranki
nie mają być dopuszczone/dlate/
yż są z grzechem / a grzechu cię-
pieć nie mamy/ że Szranki z grze-
chem zwykły przychodzić/stad się
znaczy. Aż kto w Szrankach
chce bliźniemu / y według wiary
Krześcijańskiej bratu swemu szko-
dzić / ten pycha grzeszy. † co stad
obażyć może/ że chluba/ y wyso-
ka myśl w sobie ma/ która się ow-
daje sam wywyższyć / a drugiego
skłunąć. A kto tak w pyśle przeci-
wnika swego zwycięży / ten czyni
przeciw przykazaniu Pańskiemu/
które rozkazuje/żego kto sam nie-
rad odnosi/ aby tego drugie nie
czynił. Nadto/ yż wyzwanie w
Szranki bez grzechu nie jest / y
stad baczysz może/ yże to wszystko
ze złej/ y hardy myśli pochodzi.
Jako gdy kogo obwinia o iakiś-
bynek który uczynił/ a on się chce
szrankami/ albo ostrą gonibą wy-
wodzić/ a zoney dumy radby bli-
źniego swego ofłodzić/ y ktoby z
takim uporem w Szrankach wa-
miał / choćby tego potym zało-
wał/ takowy niema być na cmy-
tarzu/ ani żadnym innym miejscu
świeconym pogrzebion. † Potrze-
bie/Szranki nie mają być dlate/
że takowi Szermierze bezecni są/
abowiem zabijają ludzkie zły-
myślenie. Pozwarte/Szranki są z
grzechem / dlatego / że są Ducho-
wnym prawem zakazane. Po pia-
te / wszelkie wywody które-
nieśko przeciwko Prawu wywo-
dzi/ są nie słusne. A kto się chce
szrankami wywieść/ ten czyni prze-
ciw prawu/przeto niesłusnie czyni.

Przeciwko temu też zaście / że
Szranki mogą być bez grzechu/
tak może być powiedziano. Kto
czyni to czego Prawo dopuszcza/
y to nie jest przeciwko prawu/słu-
śnie to czyni. Ale ten który szran-
kow używa / z dozwolenia pra-
wnego to czyni/przeto to słusnie
czyni. Abowiem boie cielesne są
figura/ y znakiem boiow Ducho-
wnych. A tak ponieważ nie są
zakazane / przeto też bez grzechu
być mogą. Zgadzać tedy te z o-
budwu stron przeciwne sobie do-
wody. Mamy wiedzieć/ że Szranki
nie innego nie są / jedno sprawo/
która się toczy między dwiema
stronami obadwa Prawo własnie
za sobą mają/ y nim się bronią/tak
że obadwa zdadza się być Prawi/
y dlatego każdy z nich chce spra-
wiedliwości swej bronić. a. Kto-
reżbyliby nieobracili za winnego
by był mian. Nadto/Szranki/ al-
bo wyzwanie w Szranki/ jest wil-
kierz przeciwko Prawu pospolite-
mu uczyniony / tu okazaniu spra-
wiedliwości każdego / zwłaszcza
kiedy z obu stron świadków nie-
mamy tedy puszczając sprawiedli-
wość swą na ciata swe / dufając
Bogu że się nad nimi zmiłuje / a
prawda okaże.

Stad się tedy znaczy/ żeby szran-
ki słusnie dopuszczone być miały/
tamtędy kto sprawiedliwości
swey inaczej dojdzie nie może/ i-
akoz tego Prawo. b. dozwola.

A tu już baczysz może/ iakobyś
wyższej opisane przeciwne Argu-
menta / y dowody wmiarkować
miał. Na pierwsze gdzie stoi/

że Szranki

a. S. S. lib. j.
ars. Lxiij.

b. S. S. lib. j.
arti. xviij.

Je Szrątki z gniewu / y z pragnie-
nia pomsty nad bliźnim swoim/
pochodzą / tak odpowiedzieć mo-
żesz. Je Szrątki / ieżliby z gnie-
wu / y z wmysłu pomsty od obu
dwu pochodzily / nie byłiby bez
grzechu : gdyż Szrątki o kto-
rych tu mowi / iest sprawa między
dwoma / ktorzy obadwa Prawo /
y sprawiedliwość przed sie wziąć
mają : zacząć rozmyśleć sie obadwa
na to dobrze mają. Jezli sie tedy
obadwa dobrze rozmyśleć mają /
tedy obadwa mają sie wiecey
sądzić na sprawiedliwości niżli
na niesprawiedliwości. A tak
nie z gniewu porydże ona sprawa /
ale rozmyślnie każdy Prawo
swe / y sprawiedliwość wywo-
dząc / czego potym w Szrątkach
poprawi. A mają pierwzey przy-
siadź obadwa / y powód / y pozwania-
ny / ten je nierównien a on też / ze
skarga iego prawdziwa iest iako
w tercie stoicy. Na drugie / gdzie
mowi : Je Szrątki z pychy pocho-
dzą / y komu co niemilo / tego dru-
giemu czynić niema / tak też odpo-
wiedzieć możesz : Jezliby tym w-
mysłem kto Szrątki wypowie-
dział / byłoby to z grzechem. Ale
Szrątki niemają być takowym w-
mysłem / ale mają być dlatego / a-
by każdy sprawiedliwość swą o-
kazał / y niewinności swey bronił.
Ahowiem sie to trąsć / że kto w-
krzywdzon będzie. I jako gdyby
kto zbit / y złupion był / a świad-
kow niema / ktoremiby zło czynić
c. S.S. lib j. pokonał. A gdyby mu szrątkowe
art. xxxviii. go dowodu bronił / tedyby zło-
czynca w złości swey utwierdzone

był / y potymby sie o co gorę-
kusił. Ale yż każdy / ze dwu z tych /
mnieysze wybierać ma / a tego Cri-
minaliter obwinia / ten ma dwoie
złe na sie / iedno / że ieżli sie zezna /
gardło traci / drugie / ieżli zaprzy-
śa ow go chce pokonać / iako mu
z Prawa nakazano będzie / zacząć
mu Szrątki przysądza. I Tedy
sie inż musi w Szrątkach bić.
Szrątki tedy są mnieysze złe / bo
też czasem y obwiniony w Szrą-
tkach wygrawa / y ieżli wygra / te-
dy powód Sedziemu winę / y ie-
mu nagroda przepada : a ieżli
przegra / tedy nic wiecey nie prze-
pada / iedno zasłużone karanie.
Mogłby tu kto rzec : że to nieslu-
sna / aby powód obwinonego
Szrątkami pokonać miał / gdyż
według Prawa każdy bliższy sie
odwieść / niżby go kto pokonać
miał. Na to tak odpowiedzieć
możesz / że sie to temu nie przeciw-
ko tam Prawo mowi : Ktoby ko-
go Sadownie obwinil / ale tu
inaczej. Miał tedy wiedzieć / że
ten na kogo y trzy rzeczy w tercie
artykulu ninieyszego opisane są
luz / przeciwko każdey z nich ma
samostodm przysiadz. Jezliby te-
dy miał świadkow o mnóstwie
Mezow / niepowinił sie bić w
Szrątkach / ale ieżliby ich mieć
niemógł / tedy sie musi bić.

Na trzecie gdzie mowi / że Sz-
mierze bezecni są / tak odpowie-
dzieć możesz / że sie to rozumie o
tych / ktorzy sie za kogo za piema-
dże biją. c. ale ci ktorzy sie o głowę
y sprawiedliwość swą biją / są do-
brey sławy. Na czwarte gdzie

mowi

mowi/aby Szrątki zatażane by-
ły. Odpowiedz/ że ażkolwiekci
zatażane są. Wszakże gdzieby ko-
mu o cześ/ albo o gardło sio/ a
niemogłby się temu który go o
cześ obwinil/ inaczey obronić
według Prawa/ tedy tam Szrąn-
ki mają miejsce. Na piąte gdzie
mowi: że wszystkie wywody/ kto-
remi się kto przeciw Prawu wy-
wodzi/ nie słusne są. Odpowiedz/
że ten który się w Szrątkach bro-
ni/ nie czyni przeciwko Prawu.
Bo inaczey sprawiedliwości swej
okazać niemoże. A tak stąd bą-
żyć możesz/ ponieważ tego Pra-
wo dozwala/ y ten kto Szrątką
mi sprawiedliwości swej dowo-
dzi/ nie czyni przeciwko Prawu/ że
Szrątki/ z Prawa słusne są/ zwła-
szcza gdy z takiego umysłu pocho-
dzą/ iako wyżej stoicy. A temu
takowe Szrątki na prawie zasa-
dzone/ bez grzechu są. † A choćby
kto przegrał/ a byłby praw y nie-
winien/ tedy przedsię przez to
złym się nie staje / gdyż y Pan Bog
Synom Izraelkim walczyć roz-
kazywał. † A tak iako stoicy/ ta-
kowe Szrątki mają miejsce/ kto-
re się za niewinnością dzieją/ gdyż
się obwiniony inaczey przeciwni-
kowi obronić niemoże. Ale gdyby
szrątki pochodzily z wporu z py-
chy/ z gniewu/ tedy takowe nie-
słusne są/ y nieucienne/ y każdy ta-
ki jest. (Beezenym y (Mezoboy-
ca.

6. Mogłby tu kto spytać: Jezli-
by Książdz o zlodziejstwo/ lupie-
stwo zdradę/ fałsz/ wytłamanie/ y
zgwałcenie Kościota Mezoboy-

stwo/ albo o inşe tym podobne wy-
stępki obwinion był / a onby się
szrątkami bronić chciał/ y inżby do
tego przysło/ żeby Szrątki przy-
rządzone/ y zarządzone były/ mali
temu Książdz dosyć czynić/ czyli
nie? odpowiedz/ że się żaden Ka-
plan do Szrątkow ciągnąć/ ani
go żaden w szrątki wyzwać nie-
ma. Ale ieżliby się wporne szrąn-
kow podiał y wiscil/ tedy temu
inż musi dosyć czynić/ wyjawy-
sy był wtomny/ albo chromy na kto-
rym członku/ dla ktorey chromo-
tyby Szrątkow odmówić mogł.

Mogłby ieżże kto spytać: Gdy-
by Książdz w Szrątki wyzwa-
wszy/ zabił/ ranił/ albo ochromił
tego w oney bitwie/ ktoramu nie-
przystąpił/ y ktorey się miał wy-
strzegać/ ieżli Książstwo albo
Urząd traci? Odpowiedz. Jezliby
Książdz tego w Szrątki wyzwał/
albo wyzwany Szrątki przyobie-
cał/ tedy ieżli bitwe bez meżoboy-
stwa/ albo ochromienia wygra nie
traci Książstwo/ albo Urzędu/
ale się z nim Biskup. łaskawie o-
być ma. Ale ieżliby w szrątkach
zabił albo ochromił przeciwnika
swego/ tedy Książstwo traci.

Wspilby podobno ieżże kto.
Gdyby Książdz tego o zlodziej-
stwo/ albo o łupieństwo obwinil/
a świadkami go pokonać/ we-
dług Prawa niemogł/ obwiniony-
by się według prawa y z wprzaiow
ziemie oncy/ do szrątkow ciągnął/
przeciwko ktoremu by Książdz do-
stał hermierza/ ktoryby obwinio-
nego w Szrątkach zabił/ ieżli
Książdz Książstwo traci czyli

e. S.S.lib.i
arti.xxxix.
Lxiij.

nie? i ponieważ on był przyczyna Szrankow. i Na to tak odpowiedzieć możesz. Gdy Książdz tego o złodziejstwo/albo łupieństwo obwini/a świadkami go pokonać nie może / y do Szrankow Szermierza za pieniądze najmie / ktory obwiniętego zwycięży/zabije/ tedy on Szermierz staje się Meżowcem / a nie Kaptan według Prawa (ale Książdz Kaptanstwo traci / wszakże potym do niego może być przywrócon.)

† Ten ma żądać Sedzięgo/ż. Jakoby chciał rzecz/ chociażby wiedział od kogo szkoda ma / wszakże przedsię sam sobie sprawiedliwości czynić niema/ale ma rzeczy swych prawem dochodzić gdyż czynieniem sobie sprawiedliwości/ każdy prawo traci/y sprawiedliwość w niesprawiedliwość obraca. ✕

f. S. S. lib.i
arti. Lxiij.
7.

Mas też wiedzieć / kto chce drugiego w Szranki wyzwać / trzy rzeczy ma mieć w sobie. Pierwszą.d. aby to rozmyślnie/y za pewnymi przyczynami czynił. Drugą / aby to uczynił przed południem/bo jeżeli po południu/ to

d. S.S.lib.i
art. Lxiij.

dy mu może Szrankow odmówić. Trzecia/aby w żądzie swych trzy rzeczy położył/y o nie żałował / ktore tu są w artykule niniejszym opisane.

Te Szranki/iako się wyżej powiedzieli już są odrzucone / ale Miasto nich nastąpi. e. przysięga siedmi Meżow / ktoremi powód obżalowanego pokonywa/przeto o tym wprawie naszym szeroko pisać nie potrzeba.

A tak masz wiedzieć / że każdy Szrankami obwiniony bliższy się odwieść samosiodm / niżliby go powód pokonać miał. A to masz rozumieć/ gdyby kto według nowych ustaw / ktore od Albrechta Cesarza ustanowione są / o złodziejstwo / albo łupieństwo obwiniony był. (Kcyerskiego tedy stanu człowiek/ może się obwinienia o łupieństwo odwieść także y łupieże pokonać samotrzeć. i. Niebezpieczniej samopiet: a prosty chłop samosiodm. A jeżeli się obwiniony odwieść świadectwem może / tedy tego bliższy.) Abowiem prawo przyszylniejsze jest obwinionemu / niżli powodowi.

);( );( );(

Artykuł xxxvi.

xxxviij xxxviij.

Summa Artykułu.

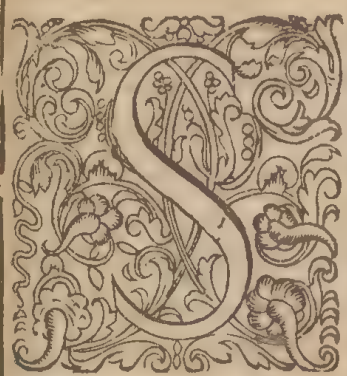
1 O pokarnych albo występnych sprawach. De actionibus Criminalibus.

2 O gwałciech/ zastępowaniu na drogach / y nasćiu domowym gwałtownym.

3 Budowa

- 3 Budowanie z ktorey przyczyny
może być zburzone.
- 4 Kto Miasto iakie rozbija / al-
bo pali / iako ma być karan.
- 5 Świeży czynek co jest.
- 6 Jako zloczynca na świeżym w-
czynku do Sadu przywieść / y
nań żałować /
- 7 O złodzieystwo obwiniony tro-
iaka szkoda odnosi /
- 8 Kto się o złodzieystwo jedna
bezecny jest.
- 9 Powtore poieczmiany na wczyn-
ku iako ma być karan.
- 10 Złodzieie czemu wieść / a nie
grzebią ich.
- 11 Złodzieia w domu w nocy wła-
pionego / wolno zabić.
- 12 Kto w nocy z boże / drzewa / y
owoce ich krądnie / iako ma być
karan.
- 13 Zboyce iako mścić być karani.
- 14 O meżoboycach y ich karaniu.
- 15 Meżoboystwo rozmaite.
- 16 Zabite w polu na krądziczy /
albo na rozboiu iako pokonać.
- 17 Meżoboystwo z trefunku ro-
zmaicie bywa.
- 18 O meżoboystwo z trefunku
przedsie Wargelt przepada.
- 19 Gdyby kto był zabite na miey-
scach gdzie gonitwy czynia / al-
bo zbijaia.
- 20 Chłopiec na konia twaradou-
stego wsadzony / iezliby był zabite
kto winien.
- 21 Dziecie albo szalony / gdyby ko-
go zabił / iako ma być karan.
- 22 Gwałty y zastępowania na
drogach / iako ma być karane.
- 23 Gwałt co jest.
- 24 Gwałcenie pánien jest cieśki
grzech / ze trzech przyczyn. Cglow.
- 25 O karaniu gwałcenia Białych
- 26 Gwałtownik z gwałconey nie
może poiać.
- 27 Gdzie nicmaś świeże wczynku
tam niema być gwałtu wolanie
- 28 Białagłowá tóra się mieni
być zgwalcóná / gdyby tego o
gwałt obwinia / bliżsy się od-
wieść.

Kárgi występne wśelákie / iako
ja o złodzieystwo / Meżoboystwo /
albo co tym podobnego / póki się ie-
pczę świeży czynek okázuie / máia
być z wolaniem Sadowym spráwo-
wane / a obwiniony siedmía świád-
ków pokonan bywa. † Kto zabitego
do Sadu przyniesie chcac go Szan-
kami pokonać / tedy to ma zwolanie
gwałtu uczynić. Kto też zboyce złodzieia / albo meżoboyce
do sadu przywiedzie / ma też nań zwolanie żałować naświe-
żym wczynku. Także kto gwałtowniká białychglów do sadu
przywie-

S.S.lib.j.ar.
lxx. lib: ij.
artis lxiiij.

przywiedzie / ma nań zwołaniem żalować / a to dla iasne-
go / y świeżego uczynku / którego tamże dowieść miał.

Artykuł xxxviij.

2
S. S. lib. ij.
arti. Lxiiij.

Kárgi o gwałty / o náście domowe / o ża-
łepowanie albo zasądzi na drogach / na czy-
e zdrowie / máia być zwołaniem na świeżym
uczynku kładzone / a obwiniony siedmiał świad-
kom ma być pokonan / wedle Práva.

Artykuł xxxviiij.

S. S. lib. ij.
arti. Lxiiij.

Esliby ieden ná drugiego skárył
o náście domowe / dzienne / albo no-
cne / także w ednie albo w noc o gwałt
albo żeby kto białagłowe pánne al-
bo niewiáste zgwalcil / y bylby poiey-
man na świeżym uczynku zwoła-
niem do Sadu przywiedzion / a po-
wodby też miał świadki / którzy wo-

S. S. lib. i.
arti. lvij.

I. M. arti.
xlviij.

S. S. lib. i.
arti. Lxiiij.

łanie stypeli / y / którymby uczynku mogli dowieść / we-
dlug Práva samośiodm / tedy obwinionemu o gardło
poydzie. Jesliby uczynek był przenocowany / Burgra-
bia go ma sadzić / a mkr inszy. A iesli sie świeży uczy-
nek nieokazuje / tedy obwiniony bliższy sie odwieść / niżby
go powód miał pokonać.

3

† Niema w Nieskim Práwie żadne budowanie zbro-
żone y rozwalone być / wyiawşy / by Pánny albo nie-
wiásty w nim zgwalcione były / albo bywşy zgwalcione /
żeby tam wwiezione były / którychby zwołaniem goniono / te-
dy tam ma być rozwalone / ale stamtad nie ma być bra-
no. Jesliby też kto które miásto rozbił / albo palil / nie ská-
rzywşy pierwey iesliby miał od tego wczym krzywde /

4

a vkrzy-

o wtrzymdzeni by sie nigdy Prawa niezbranieli / tedy tak o-
my mairnośc / cześ y gárdło traci / y iesli ma Grod albo
Zamek / tedy przyzwawşy do tego wşytkich ktorzy w oney
Jurisditicy siedza / zwolanym / ma go być odsadzon /
y zburzon / abowiem iuz iest pospolity / y vtracony przeci-
wko wşytkim ludziom. †

Glosa.

W Tych wşytkich Artyku-
lech iest opisany sposob
skarg ktore zwolanym
groatcowy sprawowane być ma-
la. Gdyż wolanie iest a. poçatkic
skargi wystepney / y to çyni ro-
znośc między skargami wystepny-
mi y wćciwymy. A tak napierwey
wspomina o złodzieystwie / y o lu-
picstwo / wkazuiac obyçay y spo-
sob iako mabyç zezłodzieic / albo lu-
piczka na świezym wçynku poiey-
maný postepowano. A yzby to
eym łatwiey zrozumieç mogł maş
wiedzieç / że iawne złodzieystwo /
albo złodziey na świezym wçyn-
ku poieymać / to iest kiedy złodziey
albo lupiec na wçynku poiey-
many / z przywiazanym na grzbie-
cie licem / z wolaniem do Sedzie-
go przywiedzion bedzie / začym
iuz bedzie wçynek on iawny / y ku
pokonaniu łatwi. A gdy go tak
iuz na świezym wçynku poieyma-
nego do Sedzie przywioda / tedy
Actor tak nań żatować ma. Te-
złodzieiam ia między ściánami
domu mego / albo w zagrodzeniu
mym włapił / przy ktorymem do-
bra y rzeczy moje znalazł / ktore ie-
szcze y teraz przy nim sa / y goto-
wé pokonac / y przeswiadczyć / yz
iest moim złodzieiem / tak iako mi

prawo nakaze: y pytam na pra-
wie / iako mam w tym postapić /
aby to prawu memu pomocno
było. b. Skaza ze to ma wçynic
z wolaniem świeze wçynku / gdyż
go chce pokonac.
A takowy iuz o złodzieystwo o-
skarzony / y do Sadu podany /
troiaka skode na sobie odnosi.
Pierwsza c. iesli by sie iednat o zlo-
dzieystwo / albo lupicstwo / beze-
cnym sie stawa. Wtora ze tako-
wy iesli by drugi raz był oskarzon /
o złodzieystwo / do Prawa d. lu-
dzi na stawie nienaruszonych
przysć / c. ani Prawu łaiac / albo
apellowac nie moze. Trzecia ze do-
bra kradzieza / albo lupiestwem
dostane / nie moge f. zadna miara
mieç dawności.

A gdy drugi raz na świezym w-
çynku poieymany / zwolanym we-
dlug Prawa do Sadu przywie-
dziony bedzie / a lice albo kradzie-
na rzecz by była mnieysza niz trzy
selagi / g. tedy ma być karan na
storze y na włosiach / to iest / ma
być smigan v pragi / y vcho mu
máia wrzuc / a iesli vch nie ma /
tedy mu ma być znać wypalon na
twarzy. A iesli by to znamie na so-
bie dwa razy miał / tedy na wieçne

wygnanie

a S. S. lib: i.
arti: Lxij.
b. S. S. lib: ij.
ar: Lxiiij.
c. S. S. lib: i.
arti: xxxviiij.
g.
d S. S. lib: j.
arti: xxxix.
e. S. S. lib: ij.
arti. xij.
f. S. S. lib. ij.
arti: xxxvj.

9
g. S. S. lib: ij.
arti: xiiij

k S.S. lib. i. wygnanie / to jest / na subinice ma
ar: liij. lib. ij. być postan. To znaczenie na obli-
arti: penul: zu ma być rozumiano o tych zło-

l. S. S. lib. i. iako są rzeźmieszkowie. A tak
ar: liij. lib. ij. wy ma być naprzód rospalonym
arti: Lxj. żelazem na twarzy naznaczon.
m S. S. lib. i. Powtore / wrznięciem vsu obu-
arti: lxiix. dnu. Potrzebie / naczęle ma być

krzyż żelagiem wżyniony / a za-
każdy razem ma być w pragi bit
młotkami / te znaki obliczne dla
tego są / aby ludzie takowe zło-

n S. S. lib. ij. dziele znali / y ich się strzegli. A
arti: xliij. iezliby się mimo prawo pochwarte
10 tego dopuścić / ma być naznaczon

powrozem (albo lancuchem na
subinicy). To dlatego / y z zło-

o S. S. lib. ij. dzieństwo jest pospolitsze niż inie
arti: Lxliij. złożyństwa h. przeto ma być sro-

h S. S. lib. ij. zey karane / y rzadko bywają zey
arti: xliij. mowani z subinicy : dlatego / aby
arti: xxxix. byli postrachem infym złodzie-

iom.

11

złodzieia kiedy kto w domu
swym włapi / choćaby nie nie v-

i. S. S. lib. i. kradt / tedy go może i. zabić / y o
ar: L. lib. ij. złodzieństwo nan skazyć. Jezliby

art. xliij. też kto kradt drzewo (budowne /
12 albo co innego) w nocy choć

p. S. S. lib. ij. by było mniej niż trzy żelagi / ma
arti: xliij. ar: być sadzon (tykiem albo powro-

xxviiij.

zem). Owoc z sadu iezliby kto
kradt / y włapien / bylby do wrze-
du podan / ma być sadzon / według
osacowania škod. Zboże iezliby
kto kradt w nocy z polá / albo zgu-

13

mna / młócone albo w snopiech /
ma być sadzon powrozem.
Každy tedy złodziey y zboycá /
albo łupieżcá / troiackie karanie od-
nosi. Naprzód / że go przez wola-

nie obawionego każdy k. gonie
powinien. Wtore / że przed tym
Sedzim pod którym wystąpił /
odpowiedać / y Decretá przymo-
wać musi / l. by też Sedzia był
podleysego stanu niż obywatowa-
ny. Trzecie / że na wżytku / albo
w wciekaniu może być m. zabit. A
každy takowy ma być karan we-
dług zasługi i iako iezliby koscio-
ty / młyny / cmyntarze / plugi tu-
pil / tedy przywiedziony do Sa-
du / y według Prawa pokonan-
ma być karan iako zasłużył n. to
jest / ma być w koto wplecion. A
iezliby sam tylko oprocz łupu po-
ieyman / y pokonan był / ma być 14
ściat. Morderz / albo meżoboi-
też także na swiezym wżyntu po-
ieymany y siedmiz meżow / którzy
wołanie gwałtu słyseli o. po-
nany być ma. ✕

Tu masz wiedzieć / że mord al-
bo meżoboystwo iakg jest troi-
ackie / tak też troiackie karanie usta-
wione jest na morderze. Naprzód
kiedy kto kogo zabije dla iakich
dobr / aby ich dostał / ma być przez
rynek konimi wlożon / y w koto
wplecion p. Powtore gdy ieden
drugiego zabije z mienawisći / albo
z nieprzyiaźni / ktora miedzy soba
mieli / takowy miecz ma być ka-
ran. Potrzebie gdyby ieden drugie-
go w obronie zdrowia albo maie-
cności zabit / y ma świadki którzy
wołanie słyseli (samosiodm przy-
siega) będzie wolen. Przydaia też
niektorzy y czwarty sposob mezo-
boystwa / iako kiedy kto z przygo-
dy drugiego zabije / to jest : kiedy
kto drzewo podrabiać / szłowie

ka podro-

16 ká podroznego obaleniem drzewa
podrabionego zabije / niechcac /
albo na ptaka strzelając.
Jeżeliby też człowiek zupełne-
go Prawa / y na sławie niepodey-
szany. q. zabił w polu złodzieja
albo łupieżcę swego / tedy on za-
bity ma być sadzon z wołaniem
gwaltu. A jeżeliby bliższy po mie-
ści chciał onego zabitego bronić /
y zastąpić / y chciałby o to w są-
dach czynić / tedy go też w Są-
dach pomód ma pokonać: wsa-
kże jeżeliby go mogli świadkami po-
konać / tedy to bliższy uczynić / niz-
by go miał bliższy krewny obro-
nić / to dla świeżej uczynku / który
się pokazuje. A jeżeliby świadkow
niemiał / tedy on krewny bliż-
szy go samosiodm obronić / nizby
go on sądkami o kradzież / albo
o łupieństwo pokonać miał. A tak
jeżeliby kto w obronie zdrowia
17 swego nieprzypięcia zabił. r. a
tego wedli Prawa dowiodł / te-
dy się wargeltem wyzwoli. Tak-
że jeżeliby kto nieumyślnie / nie ze
złej wolej / strzelając na ptaka
albo co innego takiego czyniac /
zabił / Wargelt zapłaci / a będzie
wolen. A kiedy kto drzewo podre-
bnie przydrodże / ma. f. wołaniem
18 idące ludzie ostrzegać. Także też
kiedy kto dom pobija / albo mu-
ruje ławnie / tedy jeżeliby kogo z
przygody zabił / Wargelt zapła-
ci / a ma być wolen. Wszakże tego
przygodnego zabicia / ma dowieść
samosiodm.
19 Jeżeliby też kto w Sąranki /
gdzie się zbijają / albo fermują /
wszedł dobrowolnie / a tam z przy-

gody był zabit / albo obrażon / sam
sobie winien będzie. : Także / jeżeli
siedł na miejscu gdzie w zawo-
dzone puszcza / kłamiem albo
oszczędny dla ćwiczenia cięta : ie-
zli mu się co przyda / a on dowie-
dzie / że tego nieumyślnie uczynił /
tedy nie niewinien. : Jeżeliby też
kto drzewo w domu swoim cięł /
a tamby kto obcy wszedł niemá-
jąc tam sprawy / y byłby obrażon
albo go pieś wkał w domu / w
którym żadney sprawy niemiał
chcełi sam sobie winien.

Jeżeliby kto chłopca czniego na
koniu twardestego wszadził / a
konieby chłopca zabił. t. Pan o-
nego konia ma nagrodę uczynić /
konia mieć.

Jeżeliby dziecko nie dorosłe / ál-
bo ślony zabił kogo. u. tedy o-
piekunowie mają z tego dobr na-
gródzić.

Stargi o nacięcie domo-
we / r. Masz wiedzieć / że ten kto
ry gwałtownie czykolwiek dom
nachodzi / y w nim gwałtu uży-
wa / jest podobien łupieżcy y gwał-
townikowi pokoiu pospolitego.
A na takiego musi z wołaniem
starczyć (iako na złodzieja). Za ta-
kie też mają być rozumieni ci kto-
rzy komu na dobrowolney dro-
dze zbrojno / w noc / albo we-
dnie zastępują / aby mu na zdro-
wiu / albo na majątności škodzili /
y którzy drog dla rozboiur zara-
bia. Przeciwno tym / iako prze-
ciw złodzieiom / z wołaniem ma
być postępowano. Bo iako zło-
dziej kródnie dobrą ludzkę / y ma /

q. S.S.lib..j
art. L. art.
xiiij.

20

t. S.S.lib.ij.
artic.xl.

21

u. S.S.lib.ij.
arti. Lxv.

r. S.S lib.ij.
art. xiiij.

f. S.S.lib.ij.
art. xxxviiij.

22

y. S. S. lib. iij art. j. 23	<p>ietność / tak ten który o życie zdro- wie stoicy / kradnie żywot bliźnie- go swego. A takiego samosiodm może pokonać na świeżym wczyn- ku / a pokonany ma być seiet. A ażkolwiek w tych artykułach kro- tło / gwałcy / złodziejstwa / mezo- boystwa y nāsćia domowe wspo- mina / y iednym słowem ie gwał- tem zowie : wśakże sie inż w tym zamyślaia inśe złożyństwo wśy- stkie : iako łupieństwo / pozoga / gwałcenie białychgłow / nāsćie</p>	<p>takowego gwałtownika śukac / y sadzić / y bez skargi zarazem po- winien (a wśyscy pomocni iego takaz wini / iako y on maia być karani.) Na ośatek y dom. y. w. ktorymby białagłowa była za- gwałcona / (iezliby go prawem niebroniono) ma być rozwalon / y każde bydło ktore iakokolwiek na pomocy gwałtownikowi by- to / ma być zabite. A na ono wo- łanie maia wśyscy biec / t abo do Sadu przywieść. t A iezliby ten gwałt był przenocowany. z. tedy to ma wśyśey Sedzia onego mie- scā sadzić. Ale iezliby na świeżym wczynku poieyman był / tedy za- wśe zarazem ma być sadzon bez odwołki. Iezliby sie świeży wczyn- nek niepokāzował / tedy objāto- wany bliżsy sie odwieść (samo- siodm / albo Szrānkami) nizby go powod pokonać miał. Przeto ka- zdy ma mieć na bacznōści / aby zwolaniem gwałtu nie kārzył / kie- dy sie świeży wczynnek nientkāmie. a. iezli chce skody wydz. Bo kiedy z wolaniem gwałtu kto zāluic / potrzebā tego / aby wczynnek iāśny był / y aby według dowodow po- konany złożyńca był karan. Maś t. z wiedzieć kiedyby idde. i drugie- go kĳem vbit. b. tak żeby mieysca- one vbite zāsiniały / albo nāpu- chty / tedy choćby o to zāłowano z wolaniem / pokonany niema cier- pieć karānia inśego iedno wino Sedziemu / a stronie nagrode przepada. (Mogliby kto spytać / 28 iezliby białagłowa z rostarchāny- mi wlosy / y podartym odzieniem przybiegłā do Wzsedu / a skārzyłā o gwałt /</p>
z. S. S. lib. ij art. ix.	<p>domowe / zāstepowania podrozne / y tāmże złupienie / albo na zdro- wiu obrāżenie. Bo takowi wśy- scy na gārde maia być karani / gdy beda według Prāwā przeko- nani.</p>	
24 a. S. S. lib. ij arti: Lxiiij.	<p>W prāwie tedy / ażekolwiek po- spolicie potārne występi tylko cztery wspominaia / to iest zło- dzieństwo / łupieństwo mezo- boystwo / gwałcenie białychgłow : w- śakże inne wśyśkie w tych sie zā- myślaia / y od tych pochodzą.</p>	
25 b. S. S. lib. iij art. xxxviij.	<p>Maś też wiedzieć / yz gwałce- nie białychgłow / iako nastrożsy grzechy troiāka wine przynosi. Pierwsza / że o takowy gwałt / bez żadnych odwołk zarazem zāto- wać musi. A iezliby rodzicy zgwałconey z niedbālstwā tako- wa skārgę opuścili / a potym gwałtownikowi dali takowā zā- māzonkę / maia być wygnani na wieczne czāsy. Wtora / yz gwałto- wnik t gārdo traci / y t choćby zgwałcona poiat zā māzonkę / tedy z nią dzieci dobrego tożā. x. mieć niemoże. y dziedzić / yć nie- moga. t Trzecia / yz Sedzia każdy</p>	
x. S. S. lib. i arti. xxxviij. 26		

o gwałt / yże jest zgwałcona / y
chciałaby tego dowieść ludźmi /
którzy wolanie słyseli : a onby
obwiniony też wolno y bezpiecznie
do Urzędu przyszedł nie poiey-
mąny / ani związany : y prosiłby
aby mógł niewinność swą oka-
zać / kto z nich bliższy / ona poko-

nania czyli on odwołu ? Opo-
wiedz / że obwiniony / który do
Urzędu dobrowolnie przyszedł
chcac się sprawić / bliższy się od-
wieść samosiodm / niżby go po-
konąć miáno. Bo prawo zawsze
jest takowe pozwanemu / niż po-
wodowi.

Artykuł xxxix. xl. xli.

Summa tych Artykułu.

1 O gwałtownych / albo potrze-
bnych skargach.
2 Przeciwno którym skargam /
przysięga odeszść niemoże.
3 O skargach na niebytnego / y
iako w tym postępować.
4 O skarżony criminaliter na-
przed ma żądać gwaru.
5 Z których przyczyn budowanie ro-
zwalone albo rozburzone być ma.

6 Winnym się stawa każdy gwał-
tako.
7 Ze złoźnica poieymany iako
to postępować.
8 Wpor troiaki jest.
9 Co przy złoźstwie naroda / to ma
być zawsze temu wrocono / czyli
pierwey było.
:/: :/: :/:

Nasłuch y potrzebnych Skarg
wszystkich / ktoreby przez noc cier-
piáne były / żaden inşy sadzić niema
iedno Burgrabia.

S.S.lib.i.
art. Lviij.

Jesliby tego budowania przez
Sadowy Decret odsadzono / dlate-
że w nim Białagłowa zgwałcona
była / tedy takowe budowanie ma
być rozburzone / y rozmiotane / wśakże stamtad nic wzięto
być niema / ani palono / wyiawşy by o złoźstewo / y lu-
piestwo / ktoreby z grodu / albo zamku onegoczyli / poko-
nan / y osadzony był / tedy dopiero takowe budowanie ro-
zwalone / y wszystkim ludziom spolne być ma.

S.S.lib.iiij.
arti. Lxviij.
lib.ij. ar.vlt.

Artykuł xl.

2.
S.S lib j. ar.
xv xxij.

Przeciwko wszelakim krzywdam / y skargam / ktore sie v Sadu ziasnym dowodem / z wolaniem poczynia / żaden przysiadz nie może. Ale iesliby dowodu żadnego nie bylo / tedy obwiniony bliży sie według Prawa odwieść / niżby go kto pokonać miał.

Artykuł xli.

3.

Syby kto o wystepie iaki obżalowan był / a przed tym by obecnie nie był / y naznaczono by czas / ktorego by obwiniony stanac miał / a w onym czasie by go powód znalazł / może go słupnie hamować / y zatrzymać / ażby sie zaręczył o dostanie Prawa / dlatego że Sedzia powodomu / a nie obwinionemu / ktorego tam nie bylo przyskardze / pokoy nakazał.

4.
S. S lib iij
art: xliij.

Obżalowany o krzywdy pokárne / napierwey mo Gwaru żadać od Actora. A przed Gwarem Powodom wolno žaloby poprawić / czego po Gwarze uczynić nie może.

Glosa.

a. S. S. lib. iij
arti. j.

5.

Ze te trzy artykuły o iedney rzeczy mówią / przeto wsyłkie trzy iedna glosa albo wytyadem objaśniać / maś wie dzieć / że dla trzech przyczyn bywa iż budowania folwarkow / zamkow / y innych wszelakich twierdz rozwalone. Naprzod dla zgwalcenia pamienek w onym budowaniu / dla lupiestwa / y dla zlodzieystwa. Dla zgwalcenia bywają rozwalone. a. dlatego / że on dom albo ściągany był na przeskłodzie / że zgwalczona wćiec / a takowego gwałtu + ktorego gwałtownik przeciwko Bogu / y

przeciw

y przeciwko Prawu używać, ✕
chronić się nie mogła. Powtore /
rozwalając Zamki y domy b. gdy
przez Decret Sadowy / o złodziey
stwo y łupieństwo pokonane / y o-
szadzone będą. A tu masz wiedzieć
że kto złożył przechora c. ten
coż Prawo zasłuży co y złożył.
A iako skoro krądziona / albo zlu-
piona rzecz / do czyjego domu z ie-
go wiadomością wniesie / albo
wniesiona będzie / tedy zarazem
stać się zbroycą / y złodziejem. ✕
Masz też wiedzieć / że wszyscy kto-
rzy są na takowym grodzie / albo
w takowym domu są uczestnikami
wzysku albo złożyństwa onego
Gdy tedy tak dom / albo Zamek
zburzon będzie / tedy go żaden (bez
woley / y przyzwolenia Zwierz-
chniego / albo ziemskiego Sędzie-
go) budować y naprawiać d. nie
może.

Do tego też masz wiedzieć / że się
każdy stać w inny wzysku / czwo-
rako. Naprzód / jeśli sam on wży-
nek popełnił. Druga / jeśli był na
pomocy złożyńcy. Trzecia / jeśli
do tego rade dawał. Czwarta e.
jeśli by pomocy albo ratunku y
krzywdomu / mogąc to wży-
nić / miedał (albo jeśli by złożyń-
ce przechował).

† Przeciwno wpelakim
krzywdom / etc. W tym Artykule
kładzie rzecz na ktorej się pospoli-
cie sady wszystkie decretain crimi-
nalibus / w ktorych napewnię-
szy / dowod bywa / gdy złodziey
z licem na świeżym wzysku noien

man / y do Sadu przywiedzion
zdowodem będzie ✕.

Jeśli by tedy kto złodziecia wdo-
mu swym uchwycił / ma to wolą-
niem obiać na świeżym wzyn-
ku / y Sąsiadow swych przywo-
lawszy / ma mu rece związać / y li-
ce albo one rzeczy / ktore pokradł /
mu na grzbiet przywiązać / z kto-
ry go pod straż schował / ma to
Sędzie oznaczyć / ktory tam dwu
Ławników posle / a ci iako onego
złodziecia nady / tak to Sędziemu
opowiedzą. Po ktorym zeznaniu
Ławniczym / powód będzie zasto-
wał. (A ten sposób imienia zło-
dziecia / pożyteczny jest y actorowi)
ktory ma złodziecia zlicem Sędzie-
mu w moc dać / y oświadczyć to
Sędziemu y Ławnikami. A to dla-
tego że jeśli by złodziecy uciekł / al-
bo iako licą zbyt ✕ aby powód
mógł do swego prawa przysięć.
bo iako go Actor Sędziemu / albo
do więzienia oddać / y porużyć:
tak też zaś przed Sadem posta-
wion być ma. † A będzie to iasny
y dobry dowód / przeciwko ktore-
mu przysięga nie odcydzie ✕.

Jeśli by kto o krzywdę obża-
łowan był / ci. Prawo y ustawy tak
te o występkach iako y inne / są dla
pohamowania złych ludzi posta-
nowione. Abowiem / wszelkie pra-
wo to w sobie ma aby się wpo-
wi złych ludzi / y ich żądy przeci-
wiono y zastawiono. A takowy w-
por / albo żądza trojaka jest. Pier-
wszy wpor jest / kiedy kto wpor-
co przeciwko prawu czyni iako kie-
dy kto są na ty będąc aby sprawie-

dliność

b. S. S. lib. iij.
ar. Lxviij.

c. S. S. lib. ij.
arti. vlti.

d. S. S. lib. iij.
arti. Lxvj.
f. S. S. lib. j.
arti. Lxvj.

e. S. S. lib. ij.
arti. iij.

g. S. S. lib. ij.
art. xxv.
xxxj.

9

h. S. S. lib. ij.
art. xxv. lxx.
lib. iij. art. xij.
l. M. art. i.
xxvj. rcij.
i S. S. lib. ij.
art. xv. lib. iij.
art. xliij.

k. S. S. lib. i.
art. Lxij.

oliwość mnożył / a niesprawiedli-
wość tłumil / rzeczy nieprzystoy-
ne czyni / a o takowym to prawo
jest: Ze cokolwiek przeciwko pra-
wu czyni / to ludzie mają mieć
za nic / y podlega karaniu / ktore
prawo na takie występnie opisuje:
Jako gdyby konia komu ukradł /
a był z nim poieyman g. tedy zaś
ma być wrocon onemu / czego pier-
wey był. A ponieważ mu nie na-
leżał / przeto też z niego pożytku
żadnego mieć nie będzie / y owśe
ma być według Prawa karan / to
jest / ma być obieszon. Wtóry wpor
albo żadza jest / kiedy kto przeciw-
ko drugiemu co wystąpi / a on
się wpornie krzywdy swej mści / y
na Sedziego tego nie wkłada / a
ni żaluie / wins te odnosi / ze sprá-
wiedliwość swa by miał najle-
pszą przez on wpor traci. Bo za-
den niema być swej rzeczy Sedzia
h. ale ma żadać sprawiedliwości /
od tych / ktorzy są na to wysądze-
ni. Przeto art. xli. mowi: Kto
obwinionego dostanie / ten go
práwienie ma zatrzymać / to jest /
nie ma sobie sam z niego spráwie-
dliwości czynić. Trzeci wpor / a
to nagorszy: Kiedy kto wystąpi-
wszy / albo wczyniwszy wczynek iá-
ki zły iáwnie chodzi / bez restydu
nie chroniac się nie / iáko by to bár-
dzo dobrze wczynił / albo iáko by
mu to wolno było wczynić / wins te

odnosi / ze może być zatrzyman aż
się zarszy / ze się vspráwiedliwi.
Przeto mowi Artykuł niniejszy /
ze Sedzia potoy powodowi nie
obwinionemu nakazał / iáko by
rzekł: Niechby był ktokolwiek /
przed się nie miał wolności złe czy-
nić. Abowiem czego ludzie za do-
bre nie mają / to wszystko złe jest.

Przed gwarem może żalo-
by powód popráwić / etc. Ma te-
dy obwiniony wtym opátrzný być
aby gdy nań zwołaniem żaluia /
żadał po Actorze gwaru / ktory
jest pożyteczny do wielu rzeczy.
Naprzód / i. że o te rzeczy żaden in-
szy nie może go obwinic: a ieżliby
się vspráwiedliwił / y za pomocą
Boża okazał niewinność swą / to
potymby go kto też o to gábał /
tedy pierwszy Actor powinien go
bronic. Potym ten jest pożytek
gwaru / że powód po gwarze ża-
toby swej popráwić nie może: iá-
ko ieżliby się obwiniał o gwałt / in-
cie po gwarze o mezoobystwo ob-
winic nie może. Wádro / ieżliby na-
cie żátował zwozwaniem w fran-
ki / a tylko o dwie rzeczy skarzył /
a trzecią opuścił / po gwarze / in-
cie nie może przyłożyć / y owśem
wpada w swej rzeczy k. bo powi-
nien o wszystkie trzy zarazem żálo-
wać / iáko wyżej stoicy.

(C) D: (C) D: (C) D: (C)

Artykuł xlii.

Summa Artykułu.

- 1 Jako Rzecznik vprawa w sprawach pokarnych postępować ma.
- 2 Rzecznik do czego jest pozyteczny.
- 3 Rzecznikiem kto być nie może.
- 4 Rzecznika iako przymusić / aby rzecz czyis sprawować / a iezliby niechciał co przepada.
- 5 Rzecznika gdyby obie strony iednego zadaty / komu go przysadzić.
- 6 Rzecznik / iako sobie ma przestrziedz / aby ku szkodzie nieprzystąpił.
- 7 Rzecznik / który sprawnie co nad wola Pryncypala swego / przepada.

Rzecznik do sprawowania rzeczy S. S. lib: i. czy iey / na świeżym uczynku / Decreti: lx. lxi. tem sadowym przymusony / ten sposob w postępie zachować / y tak mówić ma.

Panie Sędzia gdyż sięcie mnie temu ciałowietowi ku iey sprawie z urzędu przydali / pytam na prawnie / y prośbę aby mi to decretum waszym opatrzone było / iezliby nieprzyjaźni / przenagabania / albo iakieżkolwiek inpe niebezpieczeństwa odnosić miał / dlatego / że rzecz iego według Prawa iako nalepiey bede mógł y miał / sprawować bede. A gdy mu to znalazł Drzedowego nakazano będzie / tedy ma swemu Pryncipalowi przestrziedz : iezliby tego potrzeba była / aby do tey sprawy / y drugiego Rzecznika wziąć mógł (albo iezliby w czym prze niewyrozumienie sprawy zle postąpił / aby się z Pryncipalem / albo z drugim rzecznikiem rozmówić / y poradzić mógł / także inne wszystkie sprawy według biegu prawne zwyczajne / niechay sobie przestrzeże.) Poty ma pytać na prawnie / iako ma žalobę zacząć / aby to było pomocno prawu iego / co kiedy mu nakazano będzie: ma pytać iezli Principal

iego

iego ma być z Práva pytan / kto przeciwko niemu poſoy
zgwałcił? Ieſliby był tak bárdzo ſtaby / żeby ſam rzeczy
ſwey ſprawować nie mogł? Co gdy mu naſazano będzie /
y Sedžia go zé dwiema Ławnikami / y dwiema do Sadu
należacymi oglada / tedy będzie pytał ná práwie: ácz nie-
maia wedle Práva zeznać o iego ſtáboſci / y zemdleńiu / y
że nie może ſam ſwey rzeczy ſprawić (A ci też maia wy-
znąć wſyſtko coſkolwiek widzieli / álbo ſłyſeli. Nadto
maia też pod przyſięga zeznać to / coby umkólwiek było
wiadomo / w wczynku onym) co kiedy mu iuż od pierweſego
drugiego / y trzeciego zeznано będzie / tedy ma pytać ná
práwie / ieſli ſprawnie poſtąpił w ſprawie Pryncipála
ſwego? Gdy mu to iuż naſaza / y winowáycá będzie przez
przywołanie do Sadu pozwany według Práva / tedy
ma tak daley poſtąpić. Pánie Sedžia ſprzysięż Wá-
ſmoſć ſprawy / A. żáluie ná A. yże on przyſpedſy w Mie-
ſcie ná dobrowolny drodze / poſoy przeciwko niemu zgwał-
cił / iego ochromił / y gwałt mu wczynił / ktorego gotow
dowieſć / także go złupił z dobr / y ze zdrowia / y wziął mu
tak wiele żeby o to ſuſtnie każdy w ſránki wyzwać mogł /
á tak proſi o Sadowy Decret przeciwko niemu. Potym
ma być on gwałtownik poſoiu przywołan przez Podwoy-
ſkiego popierweſe / powtore / y potrzećie właſnym imie-
niem iego / á za każdym rázem ma Rzecznik żalobe ſwa
powtarzać / mowiac: A. żáluie ná A. yże on przyſpedſy
w Mieſcie / ná Krolemſkiej drodze / złupił go ze zdrowia
y z máietnoſci / y wczynił mu gwałt / ktorego gotow do-
wieſć / áczym proſi o Decret przeciwko niemu / toż też y
potrzeći raz wczynić ma. Potym ma oſázać przed Sade-
rany / y pytać ná Práwie / ieſliby gwałtowniká ſwego
gdziekolwiek nálaſt / ieſli go może zatrzymać według prá-
wa / co gdy mu naſazano będzie / tedy ma proſić o poſoy
(ktory mu przez Sadowy Decret naſazan będzie.)

Glosa.

Szerse opisanie tego w po-
rządku postępowania Prá-
wnych naysię. + A tu o-
sobliwy sposób postępowania każdemu
rannemu / y temu który tego w
Mieyskim Práwie broni / podá-
je. Abowiem iezli Práwo rozkazu-
je / aby każdy w rzeczách swych
práwnie postępował / tedy też
musina aby takie Práwo opisane
było / takim sposobem sobie kto ma
Práwnie postępować. A aż ko-
wiek takowe sprawy rozmaicie
się trąci / zacząym też rozmaity
postępek w tym być musi. + wśak
że tu mowi o postępku / który po-
spolicie w sprawách przeciwko
gwałtownikom pokoiu bywać
zwykt. Do wykładu tedy artykułu
niniejszego masz wiedzieć / że Rze-
cznicy (we wszelkich sprawách
Sadowych są bardzo potrzebni y)
są postanowieni dla pożytku po-
spolitego. a. Tu posłudze Práwu
y pospolitemu Głowiowski / aby
y powód y pozwany skąd wcho-
dzi / którychby wydz niemogli / by
Rzeczników nie było. Ktorzy na-
zwani są rycerzmi práwnymi. Bo
iako Rycerz waleczny mieczem
broni Rzeczypospolitey / tak też
Rzecznik dowcipem swym sprá-
wiedliwość utwierdzać / a niesprá-
wiedliwość tłumić ma. (Gdyż
każda Rzeczypospolita nie tylko
zbroyna obrona / ale y Práwem v-
mocniona y utwierdzona bywa.)
Jest tedy Urząd Procuratorski
wciowy. b. y każdy zupełnego

Práwa Głowiek Rzecznikiem być
może. Ale bezecny / niewolnik albo
sluga / głuchy / śalony / wtody / rze-
cznikiem być v Sadu niemoże. Bo
tym v Sadu stać nie dopuszczają /
dlatego : że się żaden takowy sam
bronić niemoże / a co by miał dru-
giego bronić. Także też niewia-
sty. c. Rzezy sprawować od in-
szego niemożę. Także Rzeza /
maisy w Mieyskim Práwie / ale
w Duchownym mogą w pewnych
sprawách. Może też każdy skąd
wydz. d. gdy na słowa Rzecznika
swego nieprzyzwoli (ale to ma v-
czynić wczas / y w godzinie.) A tu
obażysz / iako Rzecznik do sprá-
wowania rzezy Głowy przymu-
son być może. Abowiem ten kto-
ry go potrzebuie / ma on żadać
Sedziego / tymi słowy. Panie Se-
dzia / sprzyiaj mi W. M. Głowie-
ka / któryby rzecz moia v Sadu
spráwił. Rzeze Sedzia / sprzyia. a. S. S. lib. j.
Albo może o Rzecznika prosić /
tymi słowy. Panie Sedzia / yżem
iść v bogi Głowiek / y tu cudzozie-
mieć / tak że ✠ za pieniądze rady
dostać niemożę / bo ich niemam /
✠ takiego też niemam / któryby
to dla Boga uczynił / a odemnie
rzecz moia spráwił. Przeto pro-
szę / sprzyiaj mi W. M. takiego
Głowieka / któryby to uczynił / te-
dy Sedzia odpowie. Sprzyia. b. S. S. lib. j.
Začym podziękowawszy Bogu y
Práwu / ma pátrzyć między ony-
mi / którzy v Sadu stoia iednego /
ktorego upátrzywszy / iezliby imie-

c. S. S. lib. j.
ar. lx. lib. ij.
art. Lxiiij.

d. S. S. lib. j.
art. xiiij.

a. S. S. lib. j.
ar. iij. lix. lx.
lib. iij. art.
xiiij.

l. M. ar. xvj.

b. S. S. lib. j.
art. Lx.

e. S. S. lib. j.
ar. Lx.

f. S. S. lib. ij. f.
ar. Lx. lib.
ij. ar. xiiij.

g. S. S. lib. j.
artic. lx. lxj.

nia ie° niewiedzial/ma mu rzec: pa-
nie/prosze was dla Bogay dla Pra-
wa abyście odemnie mówili. A ie-
zlibyniechcial/tedy go ma spytać/
dla czego by te° uczynić niechcial?
Jeżeli by się tego z uporu zbra-
niał / tedy on ma jāsie do Se-
dziego mówić: Pānie Sedzia /
prosze o tego / y ukaze go Sedzie-
mu/tak aby go Sedzia mogł ro-
zecznać. A kiedy mu go już Sedzia
dozwoli / tedy ma pytać / ponie-
waż w naszym Prawie jest ośia-
dłym / pytam na Prawie / moze-
li tego zbraniac / aby odemnie nie-
mówił? Skaza/ieżeli jest.e. ośiadły/
tedy się ty rzeży sprawowania
zbraniac niemoże. A jeżeli by się
Rzecznik na rozkazanie Sedziego
upornie takowej sprawy zbra-
niał / bez słusney przyczyny/ po-
stupie Sedziemmu wins (y stronie
nagrody.) A przyczyny ktorymi się
Rzecznik wymowić może / aby
sprawy oney niesprawował/te są
f. Jako jeżeli by sprawa przeci-
wko Pānu tego / albo przeciwko
powinowatemu była / a słoby
o gardło/ albo o zdrowie: także
y inſza każda słusna przyczyna
wymowić się może: ktorey (ieżeli
mu Sedzia nie wierzy) ma przy-
siega poprawić/ a już tu on co się
Rzecznika domagał / niema nic
wiecey pytać/ ani prosić. Abo-
wiem to samemu Sedziemmu/ kto-
ry mu był rzeznika zrzędnął /
należy. (iakoż bez woley Sedzie-
go żaden Rzecznik mieć nie mo-
że.) A przeto w tym już Rzecznik
nie przeciwko stronie / ale przeci-
wko Sedziemmu występuje/začzym

Sedzie° wins / y stronie nagrody
przepada. Jeżeli by się też trafil/
zeby kto wyrzał Rzecznika ktore-
goby rad miał a przeciwnik jego
by z nim co namawiał / chce mu
go odmowić / albo go tego odda-
lić/ iako na przykład. Gdyby A.
miał sprawę przeciwko P. a A.
by z Rzecznikiem mówił/ y stano-
wił / aby od niego mówił P. ob-
winiony radby też onego Rze-
cznika A. do swej sprawy miał/ y
rzekłby P. do Sedziego. Pānie
Sedzia sprzyjaj mi / W. M. mo-
wić. Sedzia rzeże: Sprzyjaj. Po-
ty P. rzeże/prosze o głowickę kto-
ryby rzeż moie sprawił/ a prosze o
tego A. w tymby też rzekł A. Ja
też prosze o tego A. abyście mi
go za Rzecznika dali. Rzekłby
żas P. Ponieważem ja łapiers-
wey on żadał / w czym się cią-
gne do Sedziego y Lawników/
pytam na Prawie / aż mi niema
być słusnie przydan / nieliby mia-
go kto oddalić miał / albo co jest
wedle Prawa. Przeciwno te-
muby zaśie A. powiedział / zem-
la z nim pierwey o to mówił / y
iam go tu swym koſtem przy-
wiódł: w czym się ciągne do nie-
go samego / bo mi też tey on sam
obićcał/ przeto pytam na prawie/
ażem go nie bliższy / albo co jest
wedle Prawa. Skaza/ieżeli te-
go P. świadectwem. g. Sedzie-
go y Lawników dowiedzie/ że on
pierwey prosił / tedy mu ma być
przysadzony. Ale jeżeli by obadwa
zarazem żadali / tedy to Sedzie na
woley Sedziego/ktoremu go chce
dać. Gdy tedy Rzecznik upornie

bez su-

bez słusny przyczyny / niechce na rozkazanie Sędziego sprawy przyjąć / tedy go Sędzia potym może nieśluchać.

6 Rzecznik też Decretem Sadowym do sprawowania przymusowy / może to sobie przestrziedz przez Decret. Jesliby z oney sprawy w iaka szkoda / albo wine wypadł / kto ma zastąpić. Skaza / że Pryncypał tego powinien go zastąpić. Potym spyta Sędziego / iezli na tym przestaje / a tāt szkoda wyjdzie / a rzecz sprawować / według Prawa będzie.

7 (Rzecznik też ktory co czyni nad poruczenie / albo nad rozkazanie Pryncypała swego / może

być winowan / kiedy nań żalują / temi słowy: Gdyż mi jest pokoy z Urzędu nakazan / a Rzecznik tu stojać inaczey y wiecey sie domyśla / niż mu poruczone / aż to sprawnie czyni? Tedy skaza / według wystętku: ale nim Decret wyniesie / tedy może Rzecznik wydz winy / dawszy o sobie sprawę / sem ianic nie mowit / iedno to com miał w poruczeniu / aże nie bliższy według Prawa okazać niewinność swą? Skaza / iezli będzie śmiat przysiadz / że nic innego niemożet / iedno to co miał w poruczeniu / tedy będzie wolen według Prawa.)

):C):C):C

Artykuł xliij. xliij.

Summa Artykułu.

- 1 O Rápcach Maydeburckich.
- 2 O Przysiedze Rádzieckey.
- 3 O władzey Rádzieckey.
- 4 Do Rády gdy ktory zámiasz / co przepada.
- 5 Stowiensta Grzywna co iest.
- 6 O Przekupniach / iako ie sadyć.
- 7 O Sąsiedzu w sędnych rzeczach.
- 8 Zwyczaj Maydeburcki w obieraniu Rádziec.
- 9 O obieraniu stárszych w Cechu.
- 10 Jako ná Urząd obierać / y co w obieraniu ná baczności mieć.
- 11 Na Urząd / ktorzy mają być obierani / a ktorzy niemają.
- 12 Jako Ráyce nowo obrani w twierzeni być / y przysięgać mają.

- 13 O wilkierz / y co iest wilkierz.
- 14 O Rzemieśnikach.
- 15 Rzemieśnicy bez woley Rádzieckey nie stanowić niemoga.
- 16 O Lisiech ktore od Rády Rzemieśnikom dane bywają.
- 17 O Rzemieśnikach / y o przedawaniu miejsca.
- 18 W pragi niema być żaden smigany iedno o złodzieystwo y tupestwo.
- 19 Porządek Kramarski / y inszych.
- 20 Kramarze / y Rzemieśnicy przychodniom handlu y roboty bronić niemoga / iezli ná to osobliwey wolności niemają.

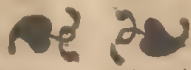

1. Wtedy Własto Wądeburg założone / y według wolej Ottona Lisowate^o Cesarza / z naradzeniem starszych Siemie oney (według zdania / y uchwały ich osadzone / y postanowione było: radzili się daley / iakoby sobie Lawniki / y Kayce tu pożytkowi Miestkiemu obrali. A obrali Lawniki na dluzszy czas / a Kayce tylko do iednego roku / ci skoro ie iedno obrano / przysięgli / y teraz na każdy rok przy obieraniu przysięgali na to / aby Miestkiey wćciwości / pożytkow / dochodow / y Praw z pilnością / iako nalepiey / moga y umieia / z rada / y pomoca starszych przestrzegali. (A tego nieopuszczali dla miłości / przytrości / gniewu / darow / tak ie Pan Bog wspomagay / y świeci iego.)

3. Maia też Kayce między soba obrac BDK mistrza iednego albo dwu. A moga schadzki / albo pospolstwo zgromadzić / z rada starszych kiedy chca / a cokolwiek w onym pospolstwie postanowiono bedzie / to maia trzymać. A ktoby to przestapil / tego maia Kayce karać.

4. Ktoby gdy na pospolstwo ządzwonia do pospolstwa nieprzyšedł / ten wine przepada šest pieniedzy. A iesliby był do pospolstwa obwiešezon / tedy piec šelagow przepada. Kayce też moga sadzić wšelakie miary / kwartry / wagi / y wšyškich šniednych y pitych rzeczy fałšowanie. 5. A ktobykolwiek wštawie ich przestapil / przepada winy trzy grzywny Słowienskie / ktore czynia trzydziści y šest šelagow.

Artykuł xliij.

Dżekupniowie / gdyby w czym wy-
stapili / to jest / iesliby przeciwko v-
chwałom swoim y miejskim / albo
przeciwko postanowieniu Rådzie-
ckiemu co vpornie czynili albo rze-
czy śniedne fałpowali / a to by na nie
dowiedziano było / tedy mają być
karani na skorze / y na włosiach / iako
prawo opisuje / a tego karania trzy-
dziesta (y pięćcia) selagow moga sie odkupić / wśakże tym
Prawa swego przed sie naruszaia. A bedzie to na woley
Rådzieckiey / iesli pieniadze chca wziąć / albo nie / a choćby
pieniadze wzięli / tedy ten ktorego tak karza / przed sie sie
staie bezczynym.

S. S. lib. ij.
arti. xij.

To karanie też mają odnosić wśyscy ktorzyby w fałpo-
waniu rzeczy śniednych (albo miar / wag / gwichtow /)
przeświadczeni byli. A ci iuż ani żadnych spoiek / schadzek
z inśymi mieć / ani iuż wiecey takowymi rzeczami przeku-
pować / bez przyzwolenia Rådzieckiego nie moga.

Glosa.

Iuż sie wyżej dosyć powie-
dziano / o początku prawa
Mieyskiego w Maydebur-
gu / z przyzwoleniem wśyskiej zje-
mie oney postanowionego. Ten
Artykuł niniejszy jest / o sposobie
obierania Rådziec w Maydebur-
gu. To od Rzeczypospolitey
Rzymiskiey postlo i według kto-
rey sie Maydeburżanie sprawu-
ją / rządzili o obieraniu Lawni-
kow y Rådziec. O Lawnikach

iuż sie też dosyć pisało. Tu o Ray-
cach ktorych w Rzymie zwano
Senatores / pisze. Ci tedy ieszcze za
Romulusa byli / a pocym po ze-
ściu Tarquinij superbi 35. Kro-
la Rzymskie sami Rzeczypospoli-
ta rządzili i. Abowiem wyrzuci-
wśy Krole / postanowili między
sobą / yobrali 24. Rådziec / kto-
rym to zlećili / aby pożytku pospo-
litego przestrzegali. i a mie-
dzy nimi obierali Burmistrza /

albo

albo dwu którzy pozyski pospoli
te sprawować mieli. A przysię-
gali na urząd swój i z właszą
przy obieraniu Pana nowego.

8.

W Wądeburzanow tedy ten
starodawny zwyczaj jest / że na
pierwsze Suchedni / które się tra-
fiają w roku / to jest w pierwszym
tygodniu w post / schadza się
wszyscy Kzemieśnicy w dom ku
takowym schadzkom naznaczony.

a. S. S. lib: iij
arti: Lix.

9.

A tam wszystkie występi y winy
rozbić / y karzą / tamże mie-
dzy sobą obierają mistrze stársze /
którzyby się Cechowi ich pozysce
głodniejszym być zdali / a do dwu
(którzy roku przeszłego byli stara-
szymi) jeśli drugich dwu obiera-
ją / tak żeby ich czterech było. Tych
gdy już obiora / spisawszy podają
je Raycom / a Rayce których ma
być 24. na miesiąc rok siedzący
kazałszy wszystkim wynidz / rozmo-
wia się / y naradza / mając przy so-
bie stársze / y biegłszy mieszczany.
A tam zonych czterech przez Kze-
mieśniki naznaczonych / y postanowio-
nych obierają dwu / którzyby
ku lepszy / y wietszy pożytkowi
Miaściu / y Cechowi ku pożytku
byli. A gdy się tak według zwy-
czaju Rayce na Ratuś zeyda /
tedy też y każdy Cech z osobną
mają się zchodzić na miejsce swe
y tam Rayce obierają / którzyby
się im zdali być godniejszymi. Ka-
żdy Cech z osobną swoje / które o-
znaczyć / y opowiedzieć mają
pod przysięgą / że godniejszych
nawet urząd obracać nie mogli / tak
im Pan Bog pomoż / y wszyscy
Święci.

Tu masz wiedzieć / że każdy kto-
ry tego na taki urząd obiera / a 10
zgotą wszystcy / którym jest obiera-
nie poruczone / mają to mieć na
baczności / aby nikogo na urząd
dla barow / dla boiaźni / dla mło-
ści / gniewu / powinnowactwa /
przysięgi / nie obierali. Bo kiedyby
się potym te Rayce dostatecznie
na którego z nich dowiedzieli / te-
dy się staie a. Kzrywoprzyjęzka /
y bezecnym. i Ktemu wolność o-
bierania traci. A bowiem gdyby
się kto urzędu domagał / obiec-
ując dary iakiekolwiek / tedy wpa-
da w grzech świętokupstwa / tak
jakoby też iaki urząd Duchowny
za pieniądze kupił. A jeśli by tak
wy przekonany był / tedy się sta-
je bezecnym / y musi iaki v Mias-
ta szukać / albo ma do dziesięci
lat z miasta być wygnany. Kiedy
też także dla boiaźni tego obiora /
to jest / kiedy go dlatego obierze
że się boi / aby mu sam / albo przy-
jaciela jego nieškodzili / gdyby go
nieobrac / takowe obieranie nie
waży. i A tego drudzy mają do-
gledać : y gdy to obaża / że ten
dla boiaźni obiera / tedy wolność
obierania traci. i Także kie-
dy kto z nienawiści obiera / to
jest / dlatego / aby zabawiony
praca na urzędzie / żywności
pątrzyć nie mogł / albo dlatego /
aby prze iakie niedbalstwo tym
rychli ku škodzić przyszedł / y
aby go tak zubożył / tedy ta-
kie obranie nie nieważy. A kie-
dy wolność obierania jest przy-
iakiem moznym Panie / takowy
ma pamiętać na pościwość y

wiarę

wiara swoje / y wiarniac sie niebe-
spieczności duszney / nie ma obie-
rać nikogo na urząd za zachowa-
niem / albo za prośba / albo znie-
nawości / albo z iakiejkolwiek in-
szej niesłusznay przyczyny / ale to
ma czynić według wiary / wci-
wości / y szczerości każdego. Nie-
ma też obierać bogatych / y mo-
żnych / dlatego / aby onym bo-
gactwem / y możnością swą nie-
chciał mieć wszystkich innych w-
mocy / y władzy swej / skądby ma-
jąc swoy pożytek nabadźności do
bro pospolite niszczył / a ubogie
wciśkał. Nie ma też obierać u-
bogich / y potrzebnych : gdyż po-
dobniey / aby ci służyli / niżby im
służyć miano. A tak na urząd po-
spolitego Głowię / średniego
stanu / y średniey majątności lu-
dzie obierani być mają / ktorzyby
przestawiać na tym co im Pan
Bog dał / cudzego niepożadali.
Albowiem trojakię stanu ludzie
pospolicie w Mieściech bývają.
Bogaci / ktorzy panna : Ubodzy /
ktorzy służy : y pospolici ktorzy
miedzy bogactwem y ubóstwem
środek trzymają. Bogaci y mo-
żni pospolicie wciśkać / y osiągać
Rzeczpospolitą zwykli. Ubodzy
zaś dla niedostatku nie pożyte-
cznego Rzeczypospolitey / y nie
potężnego czynić nie mogą. Ale
środek trzymający / to jest / ani
bardzo ubodzy / naylepszy y nago-
dniejszy do urzędu są. ✠ Bo ci
pospolicie / gdy są dobrego sumnie-
nia o dary niedbają / że mają
majątności z wciwła potrzeba
swą / postrachow y groźby sie

też nie boją / y ich jest sto / że so-
bie krzywdy czynić niedadzą / a
sprawiedliwości sie wsędzie do-
mówić mogą. ✠ Na urząd też
nie może być obrany niedołężny /
iako trędowaty / głuchy / niemy /
ślepy / potomany / śalony / miłoś-
cznik. Bo te wszystkie rzeczy ka-
żdemu do urzędow / tak Ducho-
wnych / iako świeckich przestka-
dzą : wszakże ieżliby będąc zdro-
wym obran był na urząd / a inż o-
branemu / y na urządzie będącemu
przydaby sie co takiego / albo
z choroby / albo z iakiey inşy przy-
czyny / tedy dlatego nie ma być
z urzędu złożon / ale inż do śmier-
ci na nim trwać ma / Nie ma też
być obran na urząd żaden kłety /
wywołany / odświepieniec / także
nie dobre / toż i nie osiadły / nie-
dorosły / to jest / młodşy dwudzie-
stu y pięci lat. Także obcy y z in-
ne prawa Głowię / ani ten co do-
ma rządko miastka / także ten ko-
remuż dziesięć lat mi-
nie / Rayce być nie może. Sa też
y inşe nie które przyczyny / które
do urzędu przestkadają.

A tak gdy sie inż Rayce na
Ratusz jeyda / a obieranie sie też
według naznaczoney liżby wy-
pełni / tedy oni Rayce nowo obra-
ni / pierwsze miejsce zasięć mają /
a starszy po nich / y przysięgac
wszyscy idna przysięga podnio-
wszy dwa palca przeciwko słońcu
każdy z nich imie swe wymieniać
tymi słowy.

Ja. A. B. C. D. E. F. przysię-
gam Panu Bogu wszechmogaci
Krolowi

p S. S. lib: j.
arti. xlij.

Krolowi Jego Mci. Pánu náše-
mu / y wšyktemu gminowi po-
spolitemu/bogátemu y vbogiemu/
že chce byc wiernym y pożyte-
čnym obrońca. Kzečypospolie-
tey / ráda y pomoca /według na-
wištěgo y nayełpšego przemože-
nia swego nieodmiennie y wstawi-
čnie spráwiedliwosć mnozyc
y twierdzić / a niespráwiedliwosć
clumic /pożytkom Kzečypospol-
litey przestrzegac iaka nalepiey
bede mogt / y wmiat / tajemnic
Mieyskich /ani słowem /ani wčzyn-
kiem nie obciawiac. Przysiegam
tez y slubnie wšelacie posluŝen-
stwo przetożonym Mieyskim za-
wŝe zachowac / a tego nie opu-
ŝac / dla miłosći / lutości / tru-
dności /nienawiści /zadrości /dła-
row / cāł mi Pan Bog pomoż / y
wšyŝey służyć.

c.S.S.lib:iii
arti: Liiij-
I.M.ar. viij.

Jest ieŝże inŝa c. cieżŝa przysię-
ga / ktora naleŝy inŝym wicłšym
urzednikom / ala to jest wlasna
Kádzieka. po tey przysiędze
Rayce ktorych hedzie 24. obiora
miedzy soba dwu Burmistrzow/
ktorzy teŝ z osobná przysiędz ma-
ia / taka przysięga / iaka jest wy-
ŝey w artykule xix. opisana. A stá-
rzy Rayce / y Burmistrze máia sie
zgotowosćia wčzynienia ličby
z Vrzedu swego / y z inŝymi rze-
čami / ktoreby sie zdály byc po-
trzebne opowiedziec / co pospo-
licie tymi słowy odprawiaia.

Dziękniemy wam wšyktem / za
przyięcie ná sie vrzedu tego / apro-
ŝiemy was za pospolitym čtowie-
kiem / aby był wiernie y spráwie-
dliwie rzadzon. Proŝiemy teŝ za

slugami / y čeládnikami / y vbogi-
mi w Mieście / abyście sie z nimi
táŝkawie obchodzili. Potym zá-
dzwonia trzy godziny ná pospol-
stwo / y poyda wšyŝey Rayce spo-
tem nowo obráni w przod / a stá-
rzy za nimi / y sieda ná stolcích /
álbo ławách swych. A kiedy
za sieda / tedy Wožny roŝtaje
pomilčec / a w tym dwa stá-
ŝy Rayce powstawŝy máia
dziękować pospolstwu tymi álbo
takimi słowy. Namiełŝy Páno-
wie Mieŝčanie: Stárŝy / y
Pánowie náŝy / (wielce wam
za te česć / ktoraś čie ná mie wlo-
žyli / y za to posluŝenstwo kto-
re po was bačŝa / dziekuiá) kto-
re my teŝ wam zálecamy / proŝaci
abyście ie w wćciwosći przystoy-
nie mieli. (A iezlibysny wam / y
wšyŝkie pospolstwu byli w čym
wierŝym służyć mogli / z čućiá
bysny to byli rádŝi wčzynili.) To
odprawimŝy / y ná omieŝčách
swych siadwŝy / nowi rayce schaa-
džŝe opowiedziec roŝtaza / y tam
že sie pospolstwu kaŝa spolnie ná-
radzić / iezli przy Wilkierzách wo-
roku przestlym postanowionych
y wzywanych trwac čha / albo
njŝ. A skončywŝy to / tedy sie
rozeyda každy do domu obeŝcia
swego.

Tu máŝ wiedziec že wilkierz
jest rožny od zwyczáiu. Bo z zwyczá-
iu Wilkierz pochodzi. A bywa
stanowion o tym / čegoby wpra-
wie piŝanym nie dostawało.

To máŝ wiedziec / že wstawá ál-
bo Wilkierz každy ma to miec

w sobie

w sobie/aby był wćciwy/ sprawie-
dliwy/ y tu wćzynieniu podobny/
y przyrodzony: Miału/ y Rze-
chyposolitey pożyteczny/ a ieżliby
taki nie był/ tedy nie nieważy.
Nadto maś wiedzieć/ że zwyčaj
uchwalony/ kiedy ma mieć moc
zupełna/ aby był mian za Prawo/
potrzeba aby był tak dany/ aby
pamiętnik nie było/ iako się za-
gał.

Wilkierz też w mieście uchwa-
lony/ kiedy trzymać rok y pięć
Niedziel/ a żaden mu się nie prze-
ciwi: ktemu/ iezli już przyna-
mniey dwa razy/według niego sa-
dżono/ tedy już ma zupełna moc
na potomne časy/ y idzie za Pra-
wo. A ieżliby kto dwa kroć prze-
ciwko niemu mówi/ a potymby
wznano/ że on wilkierz słusny iest:
albo ieżliby był od zwierzchności
nádany/ y potwierdzony/ tedy ma
mieć moc y wyzwanie. Bo kiedy
Pan poddane swe łaska iaka obda-
rza/ tedy już ono maia za wilkierz
ponieważ słusna przystojna wo-
la Pániska za Prawo idzie.

Nadto/ kiedy wilkierz iaki by-
wa stanowion ktorykolwiek Zie-
mi/ albo Miału/ tedy ma być ob-
stawion w ten čas kiedy Miesćja
nie zchadki swoje mają: a ieżli nań
pospolstwo zezwoli/ tedy mają
według niego zarazem sadzić raz/
dwa/ albo trzy/ aby miał moc zu-
pełna/ a zwaść/ na Szosty-
śich Sadziech. A w rok zasie po-
tym gdy Ráyce obierają/ a pospo-
lu się zeyda/ ma ich Wurmistrz
pytać/ iezli przycym wilkierzu/
ktorego przez/ ten čas używali/

stac a/ i tam wćdzić na dobrej
woley pospolitego głowicta/ ie-
zli go przyjąć chce/ albo nie?

Do čego też Rzemiesnicy w-
sytcy powinni miewać zchadki
y zgromáżenia/ w Cechach swych/
a tam się o mistrzách swych/ y in-
nych rzeczách im potrzebnych/
także y o tym co by im z strony
Miału podano było spólnie ná-
radzać/ występić kárác/ y wpo-
móc bracia swa/ aby nie w tym
co by zakázano było/ nie występo-
wali.

Ei żadnych wstaw/ ani wilkie-
rzow stanowić sobie tu pożytko-
wi swemu niemoga/ bez woley y
przyzwolenia Rádzieckiego/ albo
Pána Ziemie oniey/ albo Przetozo-
nego w Mieście/ a to się rozumie
o sprawach ktoreby potwierdze-
nia potrzebowały: bo w rzeczách
małych ktore żadney škody Miału
nie niosą potwierdzenia nie-
potrzebują.

Iezliby też ktorykolwiek Cech
listow albo potwierdzenia na po-
rzadki swe potrzebował: iako gdy-
by listy im pierwey od Miału
nádane pogubili/ tedy o insze Rá-
dziec prosić/ y oni je im dáć mo-
ga. Ale iezli by im one strácone
listy od Pána nádane były/ tedy
tam już Ráyce tego dáwać nie
moga/ ale sam Pan iezli chce/ mo-
że to znówu wćzynić.

W Mýdeburgu między Rze-
zniki ten obyčaj y porządek iest/
że Ráycem ná Vrzad swoy przpo-
siągają/ rzemieśla swego tak pil-
nie dogledać/ aby żaden z Cechu
ich żadnego bydlecia wrzedliwie-

14

15

16

17

go/ albo iakokolwiek nie zdrowe go na iaktki niebyt. A ktoryby sie tego wazyt/ takowy Miasztu/ y Cechowy wedlug wiekkierzow postanowiona wine przepada. Jezliby sie trafiloby bydla ranne/ skote/ zekrwawione/ a ranyby swieze byty takowego bydla ciecie na iaktki/ bez przyzwolenia y ogladania starzych niemoze: a jezliby sie tego wazyt/ tedy Miasztu y Cechowi wine przepada.

Moze tez solone/ y wedzone mieso przedawac/ a jezliby go kto w tym narzekl/ y zadal mu to/ ze on mieso podeyrzane/ albo zaktazane przedacie/ tedy sie blizszy sam ieden odwieść/ nizby go kto pokonac mial. Jezliby tez starzy Rzemnicy v tego mieso podeyrzane znalezi/ a rozkazaliby: aby go nie rabano/ ale aby tak bylo zamieszane/ do tad / zje rozeznajac/ jezli sie przedawac godzi/ albo nie? Potymby uznano/ ze sie niegodzi/ a ono mieso bytoby juz porabane/ chocby go przedawal/ albo nie przedawal/ wine vstawiona przepada. Bydle z pracy zadufone/ gdy to przez starze dowiedzono bedzie/ tedy sie na przeday/ albo na iaktki niegodzi. A takowe jezliby kto smial przedawac/ choc solone/ albo wedzone/ wpada w wine wyzej opisana. O takie rzeczy jezliby w Cechu przed starzemi/ ieden na drugiego skarzyt/ a swiezy wzynetby sie niepokazowal/ y v niego nie takowego iawnie nienaleziono/ jezliby przal/ tedy blizszy odepdz wedlug Prawa. Ale jezliby sie iasny wzynet

pokazowal/ tedy go ten ktory skarzy/ blizszy pokonac. A tak kazdego ktoryby mieso niezdrowe/ y do iedzenia ludzom sie niegodzace przedawal/ ma Drzad sadzic wedlug Prawo vchwat/ y wilkie rzow Miestkich. Tego wshyskiego dwa mistrzowie starzy Cechowi dogledac/ y Burmistrzowi z Raycami odnosic mala/ a wystepnego Burmistrz wedlug wystepku na skorze y na wlosiach karac ma. Toz tez rozumiey o wshyskich inshych sniedne rzeczy przedawacych: do jezliby ktory fakssem narabial/ albo w przedawniu wystapil/ ma byc karan wedlug postanowienia Miestkiego/ albo ma byc przed Przysieszniemi przywiedzion/ a tam obzalowan/ y karan/ albo siedzeniem v pragni na rynku/ albo inshym temu podobnym karaniem. Wszakze choc v pragni bedzie siedzial/ tedy tam niema byc bit miodkami/ gdyz v pragni nie smigaja iedno o kradzies/ o lupiestwo/ y o inshetym podobne wystepki.

Toz karanie tez ktore sie tu o Rzemnikach powiedzialo/ ma sie y na wshyskie inshet Rzemiesniki wystepne sciagac. Bo gdyby ktory Rzemiesnik co przeciwko postanowieniu Miestki wystapil/ tedy ma byc z Cechu wyrzucon.

Toz tez rozumiey o tych wshyskich/ ktorzy Miestkie kuchnie dzierza/ takze o ynshych wshyskich Przetupniach/ sernikach/ rybictwach/ sledziownikach/ y inshych wshyskich ktorzy rzeczami sniednymi przetupia.

19 Maś iestże wiedzieć / że Kramarze rozmaici są: abowiem są iedni iedwabni / drudzy płocienni / troisownicy płocienni / Miedownicy / Kramarze / Stolarze / Tapisnicy / Siodlarze / ci y inzy wsiyccy Rzemieśnicy ktorzy są w Mieście z pilnością mają wstaw / y w kierzow Miejskich przestrzegać / a to pod winą w Prawie opisana / także y tego niemniej strzedz mają / cokolwiek między sobą w Cechu / albo w spólnym narózeniu postanowia. Tego wszystkiego starszy mistrzowie doglądać / y karać mają / a to kiedy o karanie (pieniężne albo) na ciebie / y na włościach nie idzie / bo to są mi Krayce sędzić mają. A iestliby w Cechu ktory był przeciwny y sporny przeciwko starszym / takowego mają Kraycom opowiedzieć / a oni go mają według występu karać / albo y z rzemiosła złożyć: do ktorego pozym bez ich przyzwolenia nie będzie mogli przydz. A iestli-

by ja y pozym iestże wieccy Cechowi przeciwni / a starszyby to pod przysięgą zeznali / że tak iest / tedy iuz do śmierci rzemiosła nie będzie mogli robić. A ktoryby tak oskarżony rzemiosło utracił / a Krayceby mu z łaski / albo zaiakimi przyczynami ludzkimi znouu rzemiosło robić dopuścili. Takowy aż ie robić może / ale przedsi Prawo swe traci / także ani świadczyć / ani w Cechu nikogo nárzec / ani do gawnego Cechu chodzić / ani Wziedu żadnego dostąpić niemoże (y takowy iuz iacno rzemiosło traci.)

To też maś wiedzieć / że Kramarze y Rzemieśnicy w Mieście ktorymkolwiek mieszkający / chocia by Szepcy / strojne / y inze pedarki odprawiali / iestli na to od Pana zwierzchnego iakich wolności y przywileiow nie mają / tedy żadnemu Kramarzowi y rzemieśnikowi przychodniowi od cemu / żywności y roboty zabronić niemoga.

:/: :/: :/:

Artykuł xlv. xlvj. xlvij.

Summa Artykułow.

1 O Burgrabi Nawyszym Se ² dym Nabyburkim.	8 Legalia impedimenta; albo pomocne rzeczy / ktore są.
2 O Burgrabskich Sadziech.	9 Pomocney rzeczy iako dowodzić.
3 Co na Burgrabskich Sadziech ma być sędzone.	10 Gograbia co iest / y iako go obierać.
4 O winach Burgrabskich y Szoltyśich.	11 Grabia co ma sędzić.
5 O Goscinnych Sadziech.	12 Junt y fetag co iest.
6 O Szoltyśie / y o iego Sadziech.	13 Wargelty y winy pieniadzmi zwyklemi mają być płacone.
7 Burgrabskie Sady skad posły.	

3 4

14 Pozwu

14 Pozwól iakoż żądać.

winien żaden skargi kończyć / ię-
śli nie chce.15 Nieposłuszny iakoż ma być ka-
ran v Sadu.18 W których sprawach kto do
skargi przymuszon być może.16 In Criminalibus powinien A-
ctor skargę kończyć.19 Z bronis / gdyby kto nad żaka-
żanie chodził / komu ona bron
przychodzi.

17 W Miejskich skargach niepo-

1
S. S. lib. j.
art. ij. lib. iij.
artic : Lxj.

Nawyszy Cedzja w Wąpdebur-
gu ✕ to jest Burgrabia ✕ trzy
Sady Burgrabskie do roku mie-
wa : ieden w dzień świętey Agaty.
Drugi w dzień S. Jana y Pawła.
Trzeci w Octawę świętego Mar-
ćina. A iesliby który z tych Sadow
trafił sie w iakiekolwiek święto /

tedy niema być odkładan / ale ginie. Do tego Sadu ✕
iesliby sam Burgrabia nie przyszedł / tedy ginie Sad. ✕
Także iesliby Szoltys nie przyszedł / tedy ✕ też także ginie
Sad / a Szeltys ✕ winy Burgrabiemu przepada / iesliby
ie pomocna rzeczka niewymowil / dziesięć Libr albo fun-
tow / dlatego / że Szoltys Burgrabi pierwsey Ortel wy-
daie.

2
I. M. artic.
xxvj.
S. S. lib. j. ar.
Lix. lib. iij.
art. Lij.
Lxiiij.

3 Cokolwiek sie występnege stanie czternasście dni al-
bo nocy przed tym Sadem / tedy tego niest inby iedno
Burgrabia Sadzić niema. Także gwałty / naszcia do-
mowe sam Burgrabia sadzić ma / żaden inby. A ie-
sliby Burgrabia obecnie niebył / a uczynęby sie iaki
świeży pod onym czasem trafił / tedy sobie mieścićanie Se-
dziego naglego / to jest Gograbie na iego miejsce obrac
maia.

I. M. artic.
xxxvij. xc.
S. S. lib. j.
artic : lv. lvj.

Kiedy iuz Burgrabia Sad swoy odprawi / y z dawşy
go / w stanie z mieysca / y z Ławice wynidzie / tedy po nim

we czter-

we czternasćcie nocy przychodzi Szoltyś / to jest wylo-
żony Sad.

Artykuł xlvj.

Wina Burgrabska jest trzy libry
albo funty / a Szoltysia ośm pila-
gow / Burgrabska wino / także War-
ge'ty / y nagrody v gajnego Sadu
otrzymány przysadzone / do pięci
niedziel płacone być mają.

S. S. lib. iij.

ar: xl. lxiiij.

llM. a: xvi.

S. S. lib: ij.

arti: v.

Burgrabi ani Szoltysowi Ławni-
cy naydować ani wydawać orze-
low oprocż czasu y miejsca Sado-

wego niepowinni / wyiawby by sie stał iawnny / a świeży
iaki wczynę.

Burgrabiá y Szoltys mogą sadzić na każdy dzień o dlugi
o ktore bez świadectwa skarża / wyiawbyby Mieścjanin
gościa / gość Mieścjanina z świadectwem pociągał do
Sadu / tedy to powinni zawpe sadzić. Wszakże gość nie
przysiadz / iako jest przychodnem / y iako tak dale-
ko mieśka / że iednego dnia do Sadu być nie może (do
gajenia Sadu Burgrabiá / albo Szoltys przynamniey
dawu Ławników powinien mieć). A kiedy komu zapła-
te nałgza / tedy to ma zapłacić (po drugi nocy*) albo
przez czternasćcie nocy*.

Artykul xlvij.

6
S. S. lib. j. ar.
ij. lib. iij. ar.
Lxi.

Szoltys też trzy Sady swoje /
mięwa przez rok. Pierwszy we dwie
niedzieli po Narodzeniu Pańskim /
albo nazajutrz po trzech Krolach.
Drugi we wtorek po Przewodney
niedzieli. Trzeci po Octawie Swia-
teczney / po każdym z tych Sadow /
mięwa Sady wstawiczne na każde
dwie niedzieli. A iesliby sie który

Sad trafil na dzień Swiety / albo do Sadu wolny / tedy
go może na drugi albo na trzeci dzień odłożyć.

Sadu Szoltysiego żaden inşy odprawić nie może /
iedno sam Szoltys / albo iego sluga przysięgly.

S. S. lib. i ar.
lv. lvi. lvij.
lib. iij. ar. lxi
l. M. ar. xlv.
l. M. art. xxi.
xviiij.

Iesliby cie co występnego trafil / a Szoltysaby domá
nie bylo / tedy Nieszczanie mogą na predce inşego Sedzie-
go na iego miejsce obrać / ku rozsądzeniu onego wczyn-
ku swiezego. Szoltys też ma mieć kaşń / albo wolność
Sadzenia od Pana ziemię ony / a przytym ma być Zennem
albo Mianstwem opatrzon.

Glosa.

a S. S. lib. j.
ar. lv lib. ij.
arti. xxij.
l. M. ar. xvi.
xvij.

Ulaży sie z artykułu xlv. że
w prawie Maydeburkim sa
Sedziowie troiacy a. iedni
sa ludices Ordinarij, porzadnie
wstawiczni / iako iest Burgrabia /
ktory iest nawyszym Sedzim /
iakoś w tercie slysat. Drugzy
zaś Sedziowie / vlierius in seu-
dati, ktorzy władza swa od Pa-
na Zwierzchniego przymować
zwykli / iako iest Szoltys. Trze-
ci sa nagli / a z przypadku posta-
nowieni. Jako gdy sie wczynek

iaki stanie / a Sedziego do oney
sprawy nalezacego by nie bylo /
tedy sobie na predce obiora inşego
ktory tylko ene sprawę sadi / a
władza iego tak dlugo trwa po-
ki Sad wzynku onego (tego
zowia Gograbia) o tych wsy-
tkich text niniejszy dostatecznie
mowi / opisuiac winy władza /
y Sad każdego z nich.

Sady tedy Burgrabskie / o kto-
rych w artykułach niniejszych pisze
posly ieszje od Rzymian / ktorzy

zawie

zawość mieli jednego najwyższego
Sędziego / który na tych sędziach
sam siedzieć był powinien. Skąd
ie y dziś Burgrabskimi zowa /
przy takich Burgrabskich Sa
dziejach w Maydeburgu / y Bi
skup Maydeburcki bywać powin
nien / gdzie Burgrabią żadnych
skarg Mieszkich oprocz o dziedzi
stwo / albo o własność / y o grá
nice sędzić nie może / ale tylko
występne skargi sędzić ma. Ten
Sad / iezliby przypadł na dzień b.
Święty nie może być przelożon /
ale gnieć

† Święta tu rozumiey / nie dni od
Sadow wolne / albo zawieszone
ale dni święte których nie tylko
Sady ale y rzemieśła y wszyscy in
ni święca †. Iezliby Szoltyś do
Sadu nieprzyszedł / winę Burgrá
bi przepada c. to dlatego / że Bur
grabią bez Szoltyśa żadne Sa
du mieć nie może.

8 Iezliby pomocney rzeczy
niewnioś / etc. Pomocne rzeczy
albo Legalia impedimenta /
w prawie nayduia się cztery prze
dnieysze d. więzienie / Choro
bá / to iest / kiedy tak chor / że do
Sadu przydz nie może. Pielgrzy
mowanie albo służba Boża w ciu
dzych stronach : wszakże chceł á
by mu to sło / ma to czynić iakoby
przed wyściem na pielgrzymstwo
nie był zapozwan. Czwarła iest
wyprawa / albo służba wojenna.
A aż się w prawie tylko te cztery
przednieysze pomocne rzeczy náy
duia / wszakże się tu wszystkie in
sze słusne wymówki zamykaia.

Jako iezliby kto miał mieszkanie
za woda / a nie mogłby dostać to
dzi / aby się mógł przewieść / albo
że by wiatry tak gwałtowne były
albobý wody wezbrały / tak żeby
się na przewoz bezpiecznie puścić
nie mógł : bo się to więzieniu ro
wna. Także iezliby c. mu konia
wkrądziono / iniego by nie miał na
ktorymby iechać mogł / a dla sta
bości ciała swego / piekły choćby
chciał przydz nie mogł : to się cho
robie równa. Także / iezliby iezdzit
sukniać żywności swey / tedy go
też może wymówić : bo się to ro
wna pielgrzymowaniu. Takowy
pomocney rzeczy powinien każdy
dowieść skoro się wroci / albo po
ki prawo siedzi postać postać / kto
ryby rzecz pomocna od niego wniósł
y opowiedział potrzebe / albo nie
moc iego / a ten posel iezli mu nie
wierza / powinien przysiądz / iako
tak iest. A iezliby tego uczynić nie
chciał / tedy to Principat / albo
on który go postać ma uczynić / a
iezliby niechciał / tedy rzecz swa
traci. Iezliby się kto zareczył na
postanowienie / a Legale impedi
mentumby go ząstlo / tedy Re
koimia powinien dowieść pomo
cney rzeczy y przysięga iey pode
przeć.

Iezliby Burgrabią obe
enie nie był / etc. Skąd się znaczy
że w niebytności prawego Se
dziego / iezliby się świeży uczynek
trącił / to iest iezliby złodziey / gwał
townik / łupieżca / albo iakifol
wiek insey / złoczyńca uchwycen
był pod którymkolwiek prawem /

a na pred.

c. S. S. lib. ij.
arti. vij.

b. S. S. lib. ij.
arti. x.

9

c. S. S. lib. i.
ar. lix. lib. iij.
arti. Lij.

d. S. S. lib. ij.
arti. vij.

10

f.S.S. lib. j
art. lv. lvj.

11

g S. S. lib. j
art. lvj. lib. ij

arti. xij.

l. M. arti:

xxxvij.

12

h.S.S. lib. ij

ar. xl. xliij.

l. M. ar. xvi

k.S.S. lib. ij.

arti. v.

l.S.S. lib. ij.

art. xlv.

m S. S. lib. ij

arti. xli.

n.S.S. lib. ij

art. Lxj.

á ná predeby Burgrábie / álbo
Szołtysa ku sadzeniu dostać nie
możono / tedy Mieszcżanie / mo-
ga sobie obráć Sedziego ku oney
tylko spráwie / ktorego Gogra-
bia zowa f. ktorego wladza skoro
on wżynek osadzi / záś wstaie. Ale
iezliby poieymány / álbo oskarżo-
ny / nie ná swięzym wżynku był
poieymán / álbo by onegoż dnia /
y oney nocy świadectwem prze-
konan nie był / tedy inż tego Go-
grábia sadzić nie może g. ale sam
Szołtys.

Burgrábska winá iest
trzy sunty / 20. Sunt każdy według
praw Saskich nieśie 20. selagow
á tak trzy sunty beda 60. selag-
ow / takich iákie w onym prá-
wie idá h. y zá ktore tam picie /
y iedzenie kupnia Szołtys też bie-
rze viij. selagow i. winy. Jezli
też w onym práwie / gdzie tako-
wa wine Sedzia bierze / drobne
pieniądze sa w wżywaniu / tedy
przedśis nie wlecey / iedno ósm
selagow Szołtys bierze / rychże
pieniędzy / choćby były podle / ál-
bo nie podle / ważne álbo niewa-
żne. Bo yż Pan oney ziemie Sa-
dy ymoneta w reku ma / przeto też
Sedziowie od niego wysádzeni /
máia przestáwáć ná teyże mone-
cie / choćby drobne pieniądze / ál-
bo iákiekolwiek inśe były. A Se-
dzia pod káżnią Krolewska sa-
dzacy / wietśy winy nie bierze ie-
dno 60. selagow. A iezliby w o-
ney ziemi / álbo Miesćcie káždy
selag groś plácił / tedy winá w-
żyni kope.

Jezliby gdzie troiáka / álbo
czworáka Minica była / á wśy-
stá pod iednego pana znákiem k.
choć iedná podleśsa niż druga /
tedy o tym gadać nie trzeba kto-
raby winy plácić : ale tymi pie-
niądzi / zá ktore pospolicie ná
rynkú icść y pic kupnia l. winy y
wárgelty placone być máia. Je-
zli pierwey nagrode stronie przy-
sadza / niż Sedziemu wine : tedy
pierwey nagroda ma być odpra-
wiona. Ale iezli strona o nagrode
milśy / á Sedzia sie winy vpo-
mina / tedy winá Sedziemu pier-
wey má idź. Sedzia też nie mo-
że wietśey winy pozyskáć / iedno-
m. trzy (nawietśe) winy (y ie-
den wárgelt.)

Burgrábi / ani Szołty-
sowi Lánnicy niepowinni / etc.
Lánnicy áćkolwiek ku pozýtko-
wi pospolitemu postanowieni sa /
y ná to przysięgáia / wśáktże przez
to Sedziemu Sadu zawśe gáic /
kiedyby on chciał / wyiawśy ná
swięzym wżynku / niepowinni /
iedno ná słusnym Sadzie : To
dlatego / áby Sedzia ludzi one-
mu Práwu podleśtych wśáwie-
żnymi winámi nie dręczył / ani
ociázał. Przeto sa náznáçone
pewne Sady / tak Burgrábskie /
iáko y Szołtysie n. do ktorych
śis Lánnicy schadzáć powinni.
Jezliby skárga była o dług do-
wiedziony / to Burgrábia / álbo
Szołtys sam ná káždy dzień sa-
dzic może / to dlatego / ze tego
przez Decreta Sadowe wznáwáć
nie powinien / ále kiedy sie strona

do dlugu

do długu jezna / tedy ma przyka-
zać zaptate do zachodu słońca / al-
bo do intra / a to iesliby ten ktory
żalnie gościem byl / Żego dwiema
palczy ma dowiesć / to iest / że ie-
dnego dnia do Sadu być niemo-
ze / iaktoś w tercie spisać. Te rosy-
tkie Sady ktorych Szotkys trzy
do roku miewa / y każdy we dwie
Niedzieli gái / są postanowione
dlatego / aby ludzie w ich sprá-
wiedliwości zaniedbani niebyli. †
Szotkysiego Sadu żaden opo-
wiedać niemoże / iedno sam Szot-
kys / albo iego slugá przysięgły. †

14 Tu masz wiedzieć / że każdy kto
chce drugiego w prawie Mayde-
burskim o cokolwiek pozwać / ten
naprzód ma iść do Sedziego / y
prosić go / aby mu pozwu dopu-
ścił sam przez się / albo przez sługę
przedowego / potym go Sedzia
spyta / o co go chce pozwać : a on
ma powiedzieć / że o dług albo o
co innego. Spyta go też Sedzia /
jesli z nim będzie daley Sado-
wnie postępować. Odpowie / że
chce : przeto yż tego / co mu winien
dobrowolnie wrocić / ani się z nim
o to ugodzić nie chce. Potym Se-
dzia napiše sobie / y powodna y
pozwana strona / zażym inż po-
wod będzie powinien daley po-
15 stępować / y skargę konać. A iesli
by się w tym czasie zgodzili / tedy
zawsz maia przydź do Sedzie / a po-
dziewować mu / opowiedaiąc mu
zgode y dosyć użynienie. Jesliby
ieden z nich przyśiedł / a na rok na-
znążony przed Sedziego stąnat /
badź Actor / badź pozwany tedy
drugiego. o. Ktory niestąnat / o

wine przyprawi. Jesliby też oba-
dwa niestaneli / á Sedziaby ich
przez Decret dał przyzwąć / tedy
obadwa Sedziemu wine pokupu-
ia / to dlatego / że obadwa do Sa-
du należeli / á niestaneli. Bo kiedy
jeden drugiego do Sadu pozwie /
tedy już obadwa do Sadu nale-
ża. Ale iesliby do Ksiąg nie niezä-
pisano / á powodby też nie obieco-
wał Sedzie / albo iego słudze / sprä-
we swä Konác / y postępować w-
niey / á w tymby / ani ten ani ow-
niestänzt / tedy żaden z nich winy
nie przepada / á to iesliby spräwä
Mieyskä bytä : Bo iesliby bytä po-
kärna / y z wolaniem Sadowym
żäczeta / tedy ia już Konác. p. musi.

Masz też wiedzieć że kiedy kto
 tego do Sadu pozowie o rany si-
 ne / spuchte / albo skrwawione / o
 dobytec niezgą / y inше rzeczy ktore
 z potrzeby mają być sadzone (o
 proś chromoty Prędy wine Se-
 dziemu przepada / iesli niestanie. A
 le iesliby sie sprawa ięże niez-
 gęta / ani żałoba wysta / tedy Se-
 dzia nikogo do postęptu. q. przy-
 musić niemoże.

Jeśli by też ieden drugiego w
sprawach Miejskich / iako o reko-
niemstwo / albo o dług pozwał / a
potymby go z roku wypuścić / albo
sie z nim zgodził / tedy tym winy
niepokupi. Bo jeśli by Sędzia
chciał winy od niego / zdałby sie
go przymuszać do skargi / a takby
sądził nie dla sprawiedliwości / a
le dla łatomstwa : y dlatego / aby
winy z ludzi brał : zacząłby W-
rzedem zwan być niemogł / ponie-
waż by swego pożytku pátbrał.

p. S. S. lib. j.
art. Lxij.

q. S.S.lib. j.
art: Lxij.

o. S.S.lib.j.
ar. liij.lib.ij.
art. vj.

c. S.S.lib.f.
ar. Lxij.

18.

r. S.S.lib.f.
artic: Lxij.f. S.S.lib.f.
arti: Lij

Niema też Sedzia sadzić / kiedy
powodney strony niema. † Abo-
wiem choćby kto miał wola na
tego żatować / y dat go pozwać/
a w tymby mu sie vsprawiedli-
wił / dla czego by inż nań miał
skarżyć. ✕

Abys tedy zrozumiał / do ktorey
sprawy może być kto przymuszon/
a do ktorey niemoże. Maf wie-
dzieć / że żatoby albo skargi troja-
kie sa: Jedne sa / ktore. r. samemu
powodowi škodzą / y ktore sie
Sadownie niepożyczają / do tey
żaden niemoże być przymuszony.
Drugie sa ktore przynoszą winy / y
karanie / ale żadnemu nieškodzą/
iedno temu ktory żaluje: jako ie-
sliby kto zacząwszy żatobe wciekł;
bo niemoże sprawy oney zaczątey
bez przyzwolenia Sedzie puścić.
Trzecie sa skargi / tak škodliwe / że
iesliby ich zaczął / nie sadzono / te-
dyby wszystkie pospolstwu szko-
dziły / a do tey nie tylko Sedzia
może przymusić / ale iey owsem
by też nie niekarzył / sadzić ma.
A zwłaszcza / iesliby wżynał był ia-
wony. A tak kiedy kto przed Sedzim
sprawę zaczął / y opowie to Se-
dziemu / albo służe tego / a obo-
wizze sie iż konczyć do rozprawy
w tym sie bez przyzwolenia Se-
dziego zgodzi / tedy wine Sedzie-
mu. f. przepada: a to iesli żadat
pозwу v Sedziego / y otrzymat
go. Niektore Miasta ten zwyczaj
chowaia / że skoro ieden drugiego
pozowie / powinien przyrzec Se-
dziemu / albo iego służe pod wi-
nā / że one sprawę konać będzie.
A iesli sie sprawa zwołaniem

Sadowym zaczął / tedy może być
do postępu przymuszon.

Kiedy. r. kto miecza ku żytey
škodzie do będzie / tedy on miecz
Sedziemu przychodzi. A iesliby w
Mieście postanowienie / albo v
chwałā z wola Sedziego / y przy-
zwolenim wszystkiego pospolstwa/
dla pokoju pospolitego był / aby za-
den z broniā niechodził / a w tym-
by Sedzia / albo iego służa v tego
zakazaną broń nāsłat / tedy ia-
ma wziąć a Miastu ia oddać (a
ow wins albo pieniężne kara-
nie przepada) to dlatego / że
wchwałę Mieyską przestąpił /
a tam Sedziemu trzeci grosz przy-
chodzi. A iesliby sie zwada ia-
ka w Mieście stała / a Sedzia by ku
vsmierzeniu oney zwady nieprzy-
szedł / albo by ratować niechciał / a
słudzy Mieyscy by przyszedł / o-
ne zwade vspokoili / tedy bronie
wszystkie ktore tam pobiora / Mia-
stu przychodzi / a miecze Sedzie-
mu maia być oddane.

Iesliby kto przeciwko wstawani-
y wiktierzom Mieyskim co wysta-
pił / a o toby do (Radziec na bliz-
sa Sessya) † albo do Burgraba-
skiego Sadu † pozwan był / tedy
tam powinien odpowiadać. Iesli
sie zezna / tedy pokupi wine we-
dlug wstawy mieyskiej: a iesliby
niemogł winy odprawić / tedy go
ma Wzrad zatrzymać / albo na
čas od Miasta odkazać. ✕ a za-
dnego innego Prawa do niego
Sedzia mieć nie będzie / wyjąwszy
by co w fācie dat / tedy będzie
miał Prawo fantowe. †

:((:)):((:))

Artykul

Artykuł xlviii.

Summa Artykułu.

- 1 O Lawnikach/iako powinni są
dzic.
- 2 Opiekuna mieć dwoiako się ro-
zumie.
- 3 Przeciwno Sedziemu może się
każdy odwieść przysięga.
- 4 Sedzia ośiady w Mieście ma
używać wszystkich wolności/ y
także powinności nosić.
- 5 Mieszczańie mogą handlować
tym co ich obęcia należy.
- 6 O Szosiech y innych pobor-
kach Miejskich.
- 7 Szosy iako ma dawać / kto w
prawie Miejskim nie siedzi.
- 8 Od pieniędzy w płac danych/
kto ma Szos dawać.

1 **N**aden Lawnik Decretow náydownać / y wyda-
wać na Sadzie niepowinién iedno trzy godziny. Za-
den też Sedzia Lenny / ktory już lata zupełne ma / o-
piekuna na swoim Sadzie / albo zastępcę mieć niemoże /
choćby obecnie był / albo niebył : wśakże w skargach Sa-
dowych Opiekálnik mieć może / ieżliby go potrzebował.

S. S. lib. iij.
ar. xcj.

Glosa.

S Tego artykułu może każdy
dażyć / że ieżliby Sedzia
dluzey chciał Lawniki są-
bawić / tedy mu dluzey iedno trzy
godziny iedną po drugiej / Ote-
low náydownać / według Prawa
niepowinni.

Żaden Sedzia Lenny / zc.
Przeto co nie inšego się nierozu-
mie / iedno to / że żaden swego Pra-
wa / to iest / sobie wolnym być nie-
może / aże w zupełnych dwudzie-
stu y iednym roku / także Sedzia
żaden być niemoże / póki do tych

lat nieprzyjdzie. A przeto tu wter-
cie mówi : że Sedzia Lenny o-
piekálnik mieć niemoże / co tak
masz rozumieć / ieżliby to czynił dla
pożytku swego / albo się Sadu
chronił / aby nikomu nieodpowie-
dał. (A choćby sam siedział na
Sadzie / albo nie : tedy się przed-
się niemoże brąć do opiekálnika /
gdy nań żałuje / ale sam odpowie-
dać powinien.)

Tu masz wiedzieć / że mieć opie-
kálnik w sprawach Sadowych
dwoiako się rozumie. Naprzod

2

Na ij

kiedy

kiedy kto ma Rzędnika w star-
dźce swej / a tym sposobem może
Sędzia mieć opiekuna / kiedy na
tego żałować chce. (Potym o-
piekuna może każdy mieć / iako o-
brońce albo pana / a takowego
Sędzia mieć nie może.)

3. Gdyby też jeden drugiego prze-
stępnego do Sadu po-
zwat / y sprawę one kończyć przy-
rzekł / w tymby się zgodził. Se-
dżaby się winy odpowodu upo-
minat / onby przyrzeczenia przal /
tedy bliższy Actor odwieść się / a
niemówność swą okazać / niżby go
Sędzia miał o winę pokonać.

4. Jesliby też Sędzia w Mieście
był osiadłym / tedy ma Miejskie
Práwo z drugimi mieszczany ro-
wno trzymać / y iesliby co przeci-
wno uchwalam Miejskim wysta-
pił / tedy ma tak być karany / iako y
inšy mieszczanie / a ma też wszy-
stkich wolności używać / których
Mieścianie używają / w synku / w
sprawowaniu słodow / w wárze-
niu piwa / y inšych. Bo każdy
mieszczanin synkować piwo wár-
zyć / kupować (tym co do Rzemie-
sła jego należy) może.

5. Szosy / y podatki Miejskie ze
wszystkich dobr swych powinien
a. S.S. lib. 4.
art. Lv. a. każdy pod przysięgą odpra-
wiać / a cokolwiek namieni / y od
czego zapłaci / to mu zostanie. A-
le iesliby czego zapłacił / czego by do-
wieść można / od czego podat-

ków nie zapłacił / a w tymby po-
konan był / to Miastu przepada
według Práva. Ale iesliby kto
dobrych ruchome ofiarował na
pieniądze / choćby mu dopuścić o-
no przysiadz / albo nie / tedy przed-
się Miasto oney dobrą ścować
przeciwko oney summie może. A
iesliby się tego zbrań / tedy
Miasto one dobrą weźmie / a on
nie słusnie traci. (Iako on był o-
fiarował / a na co chciał przy-
siadz / to przy nim zostanie / co na-
zbyt to do starbu pospolitego
przechodzi / bo są dobrą zaprzá-
ne.)

6. O Gierady / od Hergwetu / y
od strawnych rzeczy żaden poda-
tek dawać nie powinien / a to
wszystko według uchwały Miey-
skiej ma być zachowano.

Jesliby kto miał czynsz na ży-
wych dobrach / iako na domu / albo
gdziekolwiek w miejskim prawnie /
tedy od niego podatek dawać
ma / według wielkości czynszu.

Jesliby kto w Mieście Miejski
tedy połowice Szosu dawać ma /
według uchwały pospolitej / a to
ma każdy opowiedzieć w ten
czas / y na tym miejscu / kiedy y
gdzie takowe podatki stąnowia.

Jesliby kto miał cudze pienia-
dze / od którychby płacił / tedy
on który pieniądze w płacił ma
Szosy odprawiać / wyianfsy by
miedzy sobą inaczey postanowili.

Artykuł xlix.

Cumma Artykułow.

- 1 O opiece / y iako długo trwa opieka.
- 2 O czynieniu liczby z dobr dziećcinnych.
- 3 Jesliby kto miał dzieci od pierwszj Zony a od drugiey niemiał / iedno Piasierby / kto po nim dziedziczy.
- 4 Jako sie kto ma do opieki ciągnąć.

Jesliby kto umarł / zostawivszy dzieci niedorese / wtedy bliżpy onych dzieci krewny po mieczu / im wrodzaju rowny bedzie / ich Opiekunem pośi do lat nie przyda. A iesliby on bliżpy krewny też sam lat niemiał / tak żeby sie drugim opiekac nie mogł / tedy iego bliżpy wrodzie / y jemu wrodzaju rowny / ma mu ony opieki pema-gać / a bedzie sie nim opiekac / do tad pośi one dzieci do lat nie przyda / albo do tad sie iemi onich przyredzony Opiekun bedzie mogł opiekac.

Z onych dobr dziećcinnych / powinien bedzie od roku do roku liczbe czynić / do tad pośi ich własny opiekun nie bedzie mogł opiece z dolac / albo pośi same do lat nie przyda.

† Bywa też czasem inny Opiekunem / a inszy debrá sie-roce w reku miewa.

Jesliby przychodzień umarł bez plodu niemawşy żadnych Potomkow z Zona swa / aleby od pierwszj Zony miał Syna / Córke / tedy iego dzieci bliżse do dziedzictwa / niżli Żenine dzieci / ktore z inszym Mżem miała.†

Glosa.

- 4 **O** wśelka opieka od Sedzie iego Opieka przypadnie / ten to / albo od Wziedu ma ma iac do Kądziec onego Mias-ta / y opowiedziec niedostatek na tego po śmierci krewnego onych sierot: y to też okazać / że nani

e nan opieką przypada / tamże
ie ofiarować: jeśli by Młoda tych
dzieci chciała / że by się chciał po-
tarać o takie opatrzenie tych
sierot / i takieby przystało pra-
wemu opiekunowi. Jeśli by
ie tego Młoda zbraiała / tedy

mała być odesłani do Prawa / a
przez Sadowy Decret niech opie-
ki dochodzi przyniesiony sieroty
do Sędziego / y przyczyny tej o-
pieki słusnie oznajmiony / i tak
wyżej stoicy.

(:) :C (:) :C

Artykuł L.

Summa Artykułu.

1 O zchwymaniu czynu v kmećci
2 O winach kmećciow dziedzic-
czynch.

3 Gdy Kmieć wmrze co Pan bierze
4 Kmieć co jest. (rze.
5 O trojaki wolności slug.

Kmieć dziedziczny gdy by sie Pa-
nu swemu czynu zasiedzialego da-
wać zbraiał / tedy wine przepada
tezy / a na niektórych miejscach cze-
ry pelagi. †

Jeśli by Kmieć dziedziczny kara-
nie / albo nagrode przepadł / tedy ta-
ma być trzydzieści pelagow / a win
cztery pelagi.

Jakabykolwiek krzywdę Kmieć uczynił / o to Panu
swemu na którego gruncie siedzi / albo iego Woytowi od-
powiedać powinien.

3 Jeśli by Kmieć wmarł / tedy Panu co lepszy koń / powśednie
pacy przychodzi. Toż też bierze przelożony Kapłanśki kie-
dy w iego Lennie / albo w iego prawie Kapłan wmrze.

Może też Kmieć za żywota swego / dobrą swe przed
Panem swym wzdać / y zasie przyiać / y odstąpić komu chce
bez wpelakiego przenagabania. †

Glosz.

Artykuł niniejszy nie innego
w sobie nie ma / iedno opisa-
nie / co jest Emenda / albo na-
groda / według Mieyskiego pra-

wa / y mowi: Ze żadnego Glos-
wicka nagroda / ktora v nas też
besserunkiem żora / nie może się
wyższy ściagać / iedno na trzy-

dziesięć

dziesięć szelagów / takich pieniędzy
za które w onym Mieście iść y
pić kupa / dać na przykład
Kmiecie (ktorzy po Łacinie w-
prawie Origenarij, albo Latini
nazywani są). To stąd yż a. posli
od tych które Saxonowie / gdy na
pożatku Powiaty y Ziemię pod
swoą moc podbýali / na rolach zo-
stawiali / za pewnym czynsem / y
podatkiem: a ci pospolicie niewol-
niki byli. Tu tedy masz wiedzieć / że
szudy / albo niewolnicy / troi-
kie dobrodziejstwo zprawa ma-
ją. Bo iedni bywali z niewoli wy-
puszczeni b. we wszystkich wolni.
Drudzy zaś po ci byli żywi / poty
byli niewolnikami / a po śmierci do-
piero wolności dostawali / to iest
że Pan dobr ich posieść nie mogli /
ale dobra one potomkowie ich
brali (tych po Łacinie prawo zo-
wie / dedicirios) (a ta wolność
iż w prawie miejsca nie ma)

Trzeci zaś wolnymi byli za ży-
wota / a po śmierci się stawiali nie-
wolnikami / bo dobr ich Pano-
wie brali (a tych zwano Orige-
narij albo Latini) o ktorych też
niniejszy artykuł mówi: że po
śmierci iego bierze Pan co lepsze
go konia / y sate powsejdnia. A
yż tu na przykład Kmiecie kła-
dzą tedy tym znać dawa: że wso-
scy ktorzy w mieście miejskaia / so-
rowno wolnymi. A ażkolwiek
Kmieca wolność iest naposle-
dniejsza ze wszystkich: bo będąc
slugami / wolnymi się stawia: a
wsakże c. przed się wolnego czo-
wieka nagrodę mają. Według
Prawa ziemskiego / tedy Kmie-
ca nagrodą iest dwadzieścia sze-
lagów d. sześć pieniędzy / y ieden
quartnik. A yż wszyscy w Mieście
miejskaiscy iednaką nagrodę ma-
ją / to się w zgledey Przywilejow
wszystkim iednako danych / dzieie.

a. S. S. lib. iij
ar. iij. lib. j.
ar. vi lib. ij.
arti: Lix.

b. S. S. lib. iij
arti: Lxxx.

c. S. S. lib: j.
arti: xvi.

d. S. S. lib. iij
arti: xiv.

Artykuł Lj.

Summa Artykułow.

- 1 O sprawach dobrowolnie z ie-
dnanych / y postanowionych.
- 2 O kszajetach / y innych ktorzyby
się na rozsadek Miastu dali.
- 3 O Jednaniu.
- 4 Kto iednania nie trzyma / co
traci.
- 5 Troiaka moc iednania.

- 6 Jednania gdyby kto przat / co
czynić.
- 7 O iednających / y ich władzy w
iednaniu.
- 8 O zakładziech / albo karaniu
w iednaniu postanowionym.
- 9 Jednanie iako kto gwałci.
D: (:) D: (:) D: (:) D: (:)

Jesliby

S. S. lib: i.
arti: viij.

Esliby sprawa między dwiema w Sadu zaczęta / z przyzwoleniem y Sedziego y stron / w nadzieie zgody / odłożona była / y byłaby oprocz postępu prawnego / albo do ich Panow albo do rozsądku przyzielskiego odeślana / w tymby za rada y namowami przyzielskimi ona sprawa ziednana była / tak aby sie wiecey niewspczyniala. Jesliby potym jeden z nich one sprawe zacząć / albo wznowić chciał w Sadu / tedy mu drugi odpowiedzieć nie będzie powinien iesliby miał na świadectwo Sedziego y Ławników / yże ta sprawa już była pierwey w Sadu y z przyzwoleniem obudwu na zgodę wzięta.

Ten text w
Łacińskim
Exemplarzu
miasto glo-
sy tegoż ar-
tykułu jest
położon.

2
Alle w tle-
maczich w
tymto spo-
sobie jeden
ten sam

Jesliby sie strony zaczęwszy sprawe iaka / na iednacie / ktoreby sobie obrali zezwolili / a oniby iednacie sprawe te skończyli / albo ziednali / choćby to było przed Sadem albo nie: tedy on ktorego gabaia bliższy jest iednaczmi sie bronić od pldy / niżliby go kto wskodzić miał. Jesliby Książęta Panowie / albo iakiekolwiek inpe osoby zaczę / między soba sprawe zaczęły / bądź o dobra / bądź o iakiekolwiek inpe rzeczy / a ona sprawaby była zlecona ku rozsądkowi Kaycom ktorego Miasta / tedy Kayce niż one sprawe sadszic poczyna / maia żadać albo Rekoimi / albo listow od stron na to że cobykolwiek oni pod wiaara y poćciwością swa wyrzekli / aby to bez szkody y wśelatiego niebaśpieczeństwa obudwu stron / y bez podeyrzenia wczymć mogli.

Artykuł Lij.

3
S. S. lib: i.
arti: viij.

Jednanie albo przyrzeczenie pokoju / iesliby sie zostało przed Sadem / tedy tego może dowodzić świadectwem Sedziego y Ławników. A iesliby Ławnicy po-

marli/

marli / tedy ludzmi wiary godnemi / ktorzy przy oney spra-
wie byli. A cokolwiek Lawnicy świadczą / to y Sądzia
świadczycy potwierdzić ma. Jesliby sie iednanie stało o-
procz Sadu / tego bliższy każdy samosiodom i ludzmi kto-
rzy to widzieli y slyšeli i dowieść.

S. S. lib. iij.
arti. xxv.
l. M. art. c.
xxxij.

Artykuł Liiij.

4 Dyby sie iednanie / albo przyrzeczenie / y slub-
owanie pokoju stało / ktoreby Principal z gwałcił /
tedy przekonany według Prawa / Sedzim y Lawni-
kami zaranereke / a za głowe gardło / traci.

S. S. lib. j.
art. viij.

Ale iesliby kto inszy nie Principal / ono iednanie z gwał-
cił / tedy ma nagrode uczynić opisanym w argeltem / to iest /
za rane dziewięć funtow / a za głowe ośmnaście / wyia-
wszy by sie według Prawa wywiódł.

Glosa.

5 Z artykuły sa o sprawach
przez iednanie / albo iaka-
kolwiek zgodę skonczony
nych / w ktorych Prawo rychley
dopuszcza obwinionemu odvodu
a. ze ta sprawa iuz skonczona iest /
niezliby go powod gabać miał.
Jakoż Prawo zawsze przychyl-
nieysze iest do wyzwolenia obwi-
nionego / nizli do osadzenia.

Tu masz wiedzieć / że w każdy
sprawie / iesliby iednanie albo zgo-
dą zašla / powinien to każdy
trzymać.

5 Stadze troiaka. b. moc ma v
godą. Jedną / że przerywa y psuie
główną skarge. Drugą psuie / y w-
niweż obraca Sad / albo Pra-
wony postepok oney rzeczy. Trze-

cia / że wiąże onego / ktory slubnie
chować y trzymać iednanie / ystad
że / iako sie wyšcy powiedziało /
w tey mierze przychodzi obwinio-
nemu dowod ygody w sprawie
oney. A o tym wspomina na tym a. l. M. arti.
mieyscu / gdzie w te słowa mowi: xxxvj. &
Jesliby sie iaka skarga Sado- xxxvj.
wnie zaczęła / ktoraby Sedzia ze
przyzwoleniem stron obudwu na
zgode dał / potymby sie na perne
iednacie dali / y zgodzili / przez kto-
reby ona sprawa skonczona była /
te by zaś ieden z nich wznowić
chciał / tedy obwinionemu przy-
chodzi rychley dowod skonczenia
sprawy oney / niezby go kto gabać
miał. Wielka tedy moc y po-
ważność iest iednania / y barzo

b. S. S. lib. j.
art. viij.

7

wiaże ludzi / którzy się na iedną-
 że dają / a nie godzi już nie prze-
 ciwko vgodzie czynić / jeśli dowie-
 dziona będzie. Przeto się tu mają
 ludzie mteć na bieżności / kiedy
 sprawy swe na vżnanie iednactom
 przypuszczają: y ono vżnanie trzy-
 mają obietnicę: bo się już po onym
 Decrecie iednactim nąsad wra-
 cać. c. ani od niego appellować
 nie może. A owsem / jeśli się
 komu takowemu co nie tu myśli
 trafiło / sam to sobie niechay przy-
 pisuje / że takim iednactom sprá-
 ws swą zlecił. Ale to wshystko
 maś rozumieć / jeśli iednanie
 świadkami dowiedzione będzie.

Vgoda też każda / która się o-
 proż Sadu dzieje / ma być pod
 zakładem / który przestepa one
 iednania przepada / y płacić we-
 dług postanowienia iednactiego
 musi. A iednactę. d. niemają nic
 więcej sadzić / iedno to co im stro-
 ny w moc dały.

W iednaniu też o iakakolwiek
 summe / gdy byli trzy iednactę / a

dwaby się z nich zgadzali / tedy y
 trzeci na to zezwolić powinien.
 A może przy vgodzie zakład być
 postanowiony według zdania ied-
 nactom. A to dlatego / aby
 boiaznia przepadniena zakładu /
 Decret ich złaman nie był / który
 jeśli by kto przestąpił / przepada
 zakład / y powinien go odłożyć.

Każde też iednanie dwoiako
 bywa przestapione / y zgwalcione.
 Naprzód jeśli by on z którym się
 już sprawa skończyła / skarga w-
 znawiał / a drugiego gabał. Po-
 tym bywa zgwalcione iednanie z-
 broyna y gwałtowna reka: prze-
 to w tercie napisano: Jeśli by kto
 inny oproż Principala vgođe z-
 gwałcił / tedy cały Wargelt prze-
 pada. Jeśli by to sam Principał
 gwałtownie uczynił / tedy ma być
 sadzon / iako gwałtownik pokoju
 pospolitego. Ale jeśli by iednanie
 skarga na onego z którym się
 ziednał zgwalczył / tedy zakład
 przepada.

D: C D: C

Artykuł Liii.

Summa Artykułu.

1 O dobrach zapowiedzianych / albo sperowanych.	3 Wina słusnie Wzjad Bierze.
2 Jeśli by Sedzia od tego win z dobr ruchomych doydź nie- mógł / co ma czynić.	4 Wina niema być odpuszczona
	5 Wyny Sedzia z dobr nieruch- omych brać nie może / po ki ru- chomych stawia.

Jesli by własność cypia Sadownie zaśperowa-
 na była / tedy ile razy w do niej wnidzie / y z niej wyni-
 dzie / tyle win Sedziemu przepada / dotad po ki z arre-
 stu / albo sperunku dobra one przez Decret Sadowy wol-
 ne nie będą.

Glosa.

c.S.S.lib.ij.
art. xj.d.S.S.lib.ij.
art. xj.S. S. lib. ij.
art. xlj.

Glosa.

2 **N**as też wiedzieć / że kiedy
Sędzia winy swej z dobr
ruchomych na kim doydzi
niemoże / tedy za Sadowym De
cretum może ośiadałość albo imia
nie tego znakiem Przymowym na
de drzwiemi wetkniętym zaśpe
rować / dając tym znać / że tam wi
na Boża jest / Ktora Sędzia na
miejsce Bożym bierze. 3
Sędziowie siedzą na miejscu bo
żym / sadząc ludzi Których Bog
krwiz swa nadroga odkupit /
przeto gdy jeden przeciwko dru
giemu wystąpi / y obrązi stworze

nie Boże / iako y sam jest / tedy. a.
dla vblagania gniewu Bożego /
przepada wine sędzie na miejscu
Bożym siedzącemu / a taka win
niema. b. być odpuszczona. Abo
wiem iesliby odpuszczane były wi
ny / tedyby porządek ustat / y Sa
dyby mścić. Bo przez wine by
waia ludzie do tego przymusza
ni / aby przystoynie żyli / a zlych
rzeczy sie chronili.
Masz też wiedzieć / że żaden Se
dzia win na imieniu stojącym do
chodzić niemoże / po ki staie dobr
ruchomych.

a. S. S. lib. tij
art. Liij.

4
b. S. S. lib. ij
ar. xij.

5

Artykuł Lv.

Summa Artykułu.

1 O Darach / y odstępkach iako sie
dziać mają / iesliby Lawnicy po
marli.

2 Dary y odstępkę v gáynego Sa
du czynione być mają.

1 **I**esliby Sędzia y Lawnicy w Wieście pomarli /
tedy do daru / albo odstępkę (iesliby tego pilna porz
da była) ma być napełniona. 1a Lawica / przynamniej
dwie ma Lawi ikami / y cztermi meźmi do Sadu należa
cymi / a tak każdy Dar swoj zupełnie y według Prawa
trzymać.

Glosa.

2 **A**rtękut niniejszy Ksarz
Ordo postanowit / summa
iego jest / że cokolwiek ie
den drugiemu ma odstąpić / albo
dąrować na własności / albo na
dziedzictwie / to ma vczynić przed
Sadem. A iesliby Sędzia y mart
iesliby Lawników nie dostawało /
tedy ma być infty obron. Także
iesliby Lawników nie dostawa
ło / tedy przedsie Lawica ma

być napełniona / tak iakoś w
terie slysat. A tak będzie
on Dar miał moc / y pokoy
mu nakazan w onych dobrach być
może / według Prawa. To dlate
go postanowiono / aby Wzrad ko
mu sprawy tego nietrudnit / albo
nie omieścić. Także dlatego / aby
sie on dar / według porządku pra
wnego stat / y aby dostatecznie
dowiedzion był.

B b ij

Artykuł.

Drtykuí Lvj.

Summá Artyfutu.

- 1 Zdarem Sadowym moze każdy
grynić co chce.
- 2 Ku doskonałości/daru potrze-
ba oddania w ręce/rzęzy dancy.
- 3 O krążionych dobrach /które

Łto w używaniu swoim ma.

- 4 Jesliby v kogo krádziona rzecz
naležiena bytá / á onby iey sam
nie vkrádí iako sie odvrědziej.
(:)   (:)

S. S. lib.iii
art. lxxv.

Wskolwiek by v żągającego Ca-
du przed Sędzim y Ławnikami
Mężczyźnie / albo białey głowie da-
rowano / albo odstąpiono byto / tedy
bialą głowę z częścią albo darem
swy / może wedlug wolej swey czy-
nić / co sierey podoba / bez wpelażie-
go przenagabania.

Glosa.

Summa tego artykułu iest.
Łekolwuk międzyznie albo
wialezgiowie Prawo po-
z. onia. dacie / y przez decret przysa-
dai / w rzeczach albo w dobrach ru-
chomych. a. Jako skoro one dobra
pod swa moc wezmie / tedy iuz ie-
go sa / y moze z nimi czynic co mu
sie podobaa. A to iestli ich wredlug
prawa defiedt / albo mu spadkiem
przypadly: bo w takowych rze-
czach żaden dawności nie potrze-
buie. Ale kiedy kto komu co z do-
brey woley swey okrom Sadu da-
ruie / tedy tego używać przyna-
mniey trzy dni powinien / a to dla
tego / iestli by one rzeczy kradzione
byly / a żeby sie ich kto domagać
chcial / tedy kto trzy dni że spo-
kornie y iawnie używa / iuz o zło-

dziesiętwa na świeżym wężym
objawian być nie może.

Tu masz wiedzieć / jeśli by mi ko
nia kto dał / á iabym ná nim iá
wnie kazał po polu / álbo do wo
dy iezdzić / tedy mi w nim żaden
złodziejstwa żadać nie może / Bom
go niechował tajemnie. Toż też
masz rozumieć o krowie / która iá
wnie do obory żona / y w innym
bydłem chowała. Toż też y o pie
niadżach rozumieć : Bo jeśli bym
od tego pieniadze iáwnie wziął /
á nie kryjąc ich / włożył bym je do
sfrzynie swej / tedy ie tak bezpie
cznie / bez żadnego podeyrżenia
chowac mogę / iáko konia wstáy
ni / y krowę ná polu.

A choćaby b. też jeden drugie-
mu krądziona rzecz dał/ znać tym

umyſten/

a. S. S. lib. iij.
art. iij.
lxxiij.
l. M. art.
xxx.

b.S.S lib.ii)
art. v.

wymyslem / żeby mu trudności / y od
przodu zatrzymania iych / po-
tymby był nagaban. Jesli dowie-
dzie / że one rzecz chował / nie iako
trądziona / a nie krył iey / y tego
też / że przedtem prawa swego
nie naruszył / tedy ma być bez fko-

dy / y bez karania. choćby iśca nie-
postawił. Jesli by kto był iśca po-
winien stawić c. a on uciekł / albo c. S. S. lib. ij.
go dostać nie mógł / tedy musi o-
ne rzecz zwinąć Sedziemu / y z na-
groda stronie wrócić.

(:) :C (:)

Artykuł Lviij.

Summa Artykułu.

- 1 O wienniu y opatrzeniu białych-
głow.
- 2 Białagłowa kiedy może świado-
żyć.
- 3 Dziedzictwo białegłowie w
wienniu naznaczone y zapisane
możeli być oddalone.
- 4 Potomkowie / bliżsi za czynię
dobrą wiennu obiać / albo wy-
kupić / niż kto obcy.
- 5 Dār białegłowy po śmierci iey
komu przychodzi.
- 6 Dār iako ma dowieść białagłowa
na dobrach Meżowych.
- 7 Gdyby białegłowie dārowa-
ne były wszystkim dobrą Meżo-
we / co biora potomkowie / gdy
by stał za drugiego Meżā.
- 8 Wyposażenie co iest.
- 9 Wyposażenie dzieci iestli chę-
dział mieć z niewyposażonymi /
co powinni.
- 10 Wyposażeni czego wnośić nie-
powinni.
- 11 Księza iako gierańde biora.
- 12 Wiāno po śmierci Żeniny / na
tego przychodzi. (ne
- 13 Dzieci przyumiera matce wto-

Alina białagłowa w Wi. yskim
Prawie (wiāna albo do żywotnie-
go opatrzenia na dobrach Meżo-
wych oprąconie za własność swa
przywłaszczyć sobie nie może) † A nie-
wiecey w dobrach Meżowych otrzy-
mać nie może / iedno to co by iey
przed zagaionym Sadem do żywe-
ta iey / albo za wiāno / albo za wla-
sność dano / y odstąpiono było † ale wszystko na Meżowe
potomki (po śmierci iey) przypada.

A iesliby iey Alaz nie nie dał w dobrach swych / tedy ma
dzierżec y używać dziedzictwa / albo dobre Meżā swego / a
dzieci maia dawać potrzeby / poſi za inſe meżā nie poydzie.

Jesliby

S. S. lib. j. ar.
xxxij. lib. ij.
arti. xxij.

S. S. lib. j. ar.
xx. xxiiij.

S. S. lib. j
arti. xx.

S. S. lib. i.
arti: xxiiij.
I. M. ar: xxj.
S. S. lib. j.
arti: xxi.
S. S. lib: j.
arti: xiiij.

Jesliby Mąż miał owce / tedy te z ona do Gierady wezmie
A jesliby kto żenie chciał wiano zbić / na dobrach ruchomych
które iej przed Sadem dąrowane sa / tedy go ona
bliſza otrzymać z meſczyznami y z białymi glowami / którzy
przytym byli / ſamoſiódma.

Miałliby też kto dzieci z którychby iedne wypoſażone
były / a drugie niewypoſażone / wmarliby Ociec / tedy one
które w oycowſkim dziedziectwie czasu ſmierci iej były /
biora ſpadek a nie oni uż odprawieni / y wypoſażeni sa /
wſakże takowego dziedziectwa przedać bez przyzwolenia
bráciey ſwey niemoga.

S. S. lib. j.
arti: Lij.

Żdziećci / w mocy y roſkázowaniu Oycowſkim / czasu
ſmierci będących y niewypoſażonych / jesliby ktore wmar-
ło / tedy iej część dzieła między ſie tak wypoſażeni iáć
y niewypoſażeni / albo ci którzy domá mieſzkali.

S. S. lib. i.
arti: v.

Jesliby też ſyn zoſtał w domu / któryby był żakiem / albo
Ksiedzem ten bierze Gierade : ieſli dziewki nie maſ / ale ie-
sliby była tedy ſie z żakiem nápoly Gierada rozdziela / kiedy
do dziedziectwa bráciey / ani ſioſtr nie maſ / tedy którzy sa
w rownym ſtopniu bliſkoſci / w rowny dział ſpadek biora /
a którzyby byli w bliſzym ſtopniu / tedy ci biora / y dziedzi-
cza przed dalszymi. ✕

S. S. lib. i.
arti: xvij.

Gloſa.

a. S. S. lib. i.
arti: xx. xxi.
b. S. S. lib. j.
arti: Lij.

Mężczyſzy o tym mo-
wi / ieſli żona po ſmierci
Mężowey dobrá iej zawiá-
no náznáżone oddalić moſe / czy
li nie?
Maſ też wiedzieć / że żona do-
brá takowe / iej do żywota dąro-
wane a. nie ſwoim / ale Mężowey
potomkom zoſtawia po ſmierci
ſwey : Wſakże to tak rozu-
miej : ieſli Mąż żenie opráwe ná
dobrach nieruchomych do żywota
náznáżył / tedy takowe dobrá po
ſmierci Mężowey więſzy práwe

przychodza Mężowym niż że-
ninym potomkó. To dlatego / że
właſność oddalona być nie moſe /
bez b. przyzwolenia potomkó.
A dlatego też / że ono wiano tylko
do żywota iej ieſt dane / a niedzie-
dzące / przeto też tych de br tylko
poſci żywa używać ma. Stad że
wianá albo opátzienia żywota
białymi glowami zepſować żaden
nie moſe / ani w nim ſkody cierpieć
powinne.

Mogliby tu kto ſpytać : Jesliby
Mąż żenie co ná dziedziectwie z

ſwym /

swym bez przyzwolenia potom-
 kow swym darował / potymby
 z nią miał dzieci. A onoby ie dzie-
 dztwo osobliwie za wiano zapi-
 sane było / a nie byłaby summa za-
 ona mianowana / a tegoby też nie-
 dołożono / że z tymi dobry może
 czynić co chce po śmierci. Mąż
 weybyłaby w używaniu dobr o-
 nych c. a inszych też dobr by Mąż
 nie zostawił / iedno one / na któ-
 rych jest zapis Żonin / jeżeli żona
 one dobra oddać / czyli nie? Od-
 powieść. Jesliby Mąż Żonę oprá-
 we uczynił na własności albo
 na dziedzictwie swym w onym za-
 piśmie dołożono nie było / żeby
 mogła z onymi dobry czynić coby
 się iey podobáło / tedy takowych
 dobr Żona oddać nie może / bo
 skoro by je z używania puściła / te-
 dy ie traci. Ani ich też przedać
 d. bez przyzwolenia dziedzicow.
 Bo iesliby ich puściła / albo prze-
 dała takowe dobra / tedy się flu-
 sennie wnie potomkowie w wiazać
 mogą / tak iakoby inż ona wmar-
 ła. Abowiem kto iakie dobra z po-
sejsey swy puści komukolwiek / te-
dy tam inż Prawa nie ma. Bo za-
den inżemu lepszego Prawa pu-
ścić nie może / iedno iakie samna.
 A to yż dobra wienne oddalone
 być nie mogą / nie tylko się w ná-
 szym Prawie / ale y w Cesarstym
 zachowują. Nie może ich tedy
 ani przedać / ani zastawić ani iá-
 kółkolwiek puścić / by ie też y sko-
 da swa trzymała. Ale dla iá-
 śnieyszego z rozumienia tego wpy-
 skiego co się tu wspomina aby
 białogłowy w takowych przypa-

dkach / około wian swych / nie by-
 ty ná zbyt uciśnione / y dobra też
 aby nie pustoszały. Mąż wiedzieć
 iesliby białogłowie dobrá też á-
 by nie pustoszały. Mąż wiedzieć /
 iesliby białogłowie dobrá iakie
 w wienie naznaczone były / a o-
 naby dla niedostátku opatrować
 ich nie mogła. Ma iść do Se-
 dziego przy zagáionym sádzie w o-
 nym Prawie / gdzie one dobrá le-
 ża / y ma opowiedzieć potrzeba
 swa / w te albo takie słowa. Pá-
 nie Sedzia / ia prze niedostát-
 nie mogę dobr tych ktorými sa ná
 opátrenie żywota dárowane / o-
 pátrować. A yżby prze wbostwo
 me (ktoręgom gotowá dowieść
 iakó mi sprawa nákazano będzie)
 dobrá też spustoszone być mogły /
 przeto pytam ná práwie / y proszę
 o náuke co z tymi dobry czynić / y
 iakó sobie postąpić mam aby to
 Prawu memu nie škodziło.

Skáza / że takowe dobrá po-
 winni potomkowie wyzwolić / y
 od niey wykupić. Czego iesliby
 się zbraniáli / tedy ie Żona może
 náiać komu chce : wśakże iesliby
 dziedzic chciał dać ten czynś coby
 inży dał / tedy ono imienie bliższy
 trzymać za czynsem. Czego iesli-
 by się zbraniáli / tedy one dobrá
 sádownie przybytności ich (do że-
 go zprzyzwolenie Sedziego / y Lá-
 wników obwieśżeni będą) śáco-
 wane być mają. A iesliby się ies-
 że y śácutku zbraniáli / tedy ma
 Páni pytać ná práwie / y prosić o
 Decret ponieważ ia do tego po-
 trzebá / a zwołaszá wbostwo ciśnie
 że tych dobr zatrzymać nie może /

a potom-

cSS.lib:j-ar
 xxi. xxxij.

d S. S. l. b: j.
 ar: xxi. xxxij
 Lij.

	z potomkowie / ich / ani za ży- nem trzymać ani wykupić chce / co Sedziemu y Lawnikom iawno co dalej z tym czynić ma / aby to nie było škodno Prawu iey? Te- dy Prawo nakazuje. Ponieważ ia- wobstwo y niedostatek do tego ciężnie / tedy ie może zastawić / al- bo naitać do żywota swego / za pernym żywym / a niedostatk- em zabiegając / y tym sie żywić e. a	A iesliby Maj Żenie dom dāro- wat / tedy Żonā w onym domu słusnie wszystko otrzyma / co iey tam dārowano / ale to po iey śmier- ci za sie na Meżowe potomki w pada. A nie ma im to nic szko- dzić ze dārowania nie bronili albo zamilżeli rok y dzień / bo mogą bronie kiedy chce / y ono milżenie nie może im nic škodzić? według Prawa.
e l M. ar: xev S. S. lib: i. arti: xxij.	iesli ich nie może naitać / tedy ie ma przedać iako może: z właszą / gdy potomkowie tak osiadowanych dobr obić niechcieli: a tak zosta- nie bez szkody.	Maj też wiedzieć: Iesliby Maj o umart / wżyniwszy Żenie dar g. przed Sadem na dobrach swych tedy takowey dar Żonā otrzyma świadectwem Sedziogo y La- wnikow. A iesliby dār stat h. o proś Sadu / a nie byłby sado- wnie potwierdzony / tedy go sa- mā przysięga swa bliższa otrzy- māć / niżby ia kto miał z niego ze- przeć. A wśakże / iesliby wżywa- nia / dzierzenia dobr onych dowo- dzić chciała / tedy go też samo- śiódma po umartey raz z meży- znami / y z białymigłowami / kto- rzy przy dārze byli / bliższa wży- nić.
f. S. S. lib: j arti: xxij. 5	Maj też wiedzieć: Iesliby Maj umart / wżyniwszy Żenie dar na dobrach swych przed Sadem. Je- sliby sie on dar ściagał na dobrā ruchome / tedy z nimi może biał- głowā czynić co chce / według zda- nia swego. A iesliby dar był na dziedzictwie / albo własności / a dowiedzionoby tego / że iey go tyl- ko do żywota dārowano / tedy po śmierci iey zaś na potomki Me- żowe przychodzi. Ale iesliby sie on dar stat z przyzwoleniem po- tomkow na miejscu sadowym / gdzieby sie to słusnie dziać miało a tegoby też dotożono / że z tak- owymi dobry może czynić co chce / według woley swey f. tedy tak- owe dobrā na potomki Żenine nie na Meżowe przychodzi.	Iesliby Maj Żenie wszystko dobrā swe z przyzwoleniem pot- kow dārowat / a ten dar byłby przed Sadem potwierdzony / w którym dārze albo w których dobrach zachowałby sobie przed- sie Maj Pánstwo / y zupełną moc odmienia / y inakšego postanowie- nia według woley swey potymby nie odmieniwszy onego zapisu / w- mārt / a dobraby wcale zostały. Tedy Żonā po śmierci Meża swe- go one dobrā otrzyma za dār- em do żywota swego / a cokolwiekby
g S. S. lib: j arti: vij.	Gdyby też po śmierci Oycowski ktore dzieci pomarli / a przy- mārtby dobrā swe Mātce / tedy te nie na tego innego / iedno na iey własne potomki przycho- dza.	było
h S. S. lib: j arti: xx. l. M. ar: xxij		

było rzeczy ruchomych / te przy-
chodzą na bliższe potomki Żenine.
A własność / albo stojące imie-
nie / na bliższe potomki Mezo-
me. † A ci iesliby się z takowych
dobr wyrzekli / tedy idą na bliższe
Żenine. † Albo iesliby drugiego
Meza pojecha / a miała z nim dzie-
ci / tedy te będą dziedzićcy w o-
nych dobrach.

Miałiby kto wyposażo-
ne dzieci / r. Maś wiedzieć / że wy-
posażenie albo odprawienie / to
jest. i kiedy Syn z Oycowskiej / y
z matczyney mocy wychodzi / y
odsadza się na swoy chleb / wzią-
wszy część dobr Oycowskich y
macierzystych. A tak kiedy się
już który wyrzeże / y będzie wypo-
sazon / tedy dobrą po śmierci Oy-
ca iego zostaje / nie przychodzi
na onego wyposażonego / ale na
owego. k. który doma w mocy
Oycowskiej / czasu śmierci był.
wsakże. A takowe dobrą przedsię
bez przyzwolenia potomków od-
dalone być niemoga. A iesliby
wyposażeni chcieli brać dział z
niepożyczonemi. m. tedy mają
pierwey wszystko cokolwiek w-
zieli od rodziców / pod przysięga
znieść. A owi niewyposażeni nie
moga ich od działu odpędzić /
chybaży dowiedli świadkami / że
sa wyposażeni / y że się z dobr dy-
cowskich / albo macierzystych
wyrzekli. A tak iesli wyposażeni
chcą dział brać z niepożyczonemi /
tedy powinni pod przysięga w-
szystko przynieść / do działu / co od
rodziców wzięli. A iesliby owi
mogli dowieść / że wiecy pobrali

nizli wkazują / tedy przec tego nie-
moga: ale to wszystko / czego by ie-
dno owi dowiedli / znieść powinni.

Wsakże / sa. n. pewne rzeczy /
ktorych też wyposażeni znośić
niepowinni / to jest / iesliby Ociec
albo Matka Synowi darowali
takie sacy / konie / zbroie : a wcy-
niliby to w ten czas kiedy to slu-
żenie wczynie mogli / a Syn też tego
wzywać mogł. Także dziesięć /
iesliby co darowali w satach / w
ochodostrwie / w sprzecie dowow /
r. Syn też żaden niepowinien
żergrwetu do działu znośić. A czas
też Dzierżki wyposażone nie bio-
ra z niepożyczonemi Gierady / to
dlatego / że już część swoje / która
na nie przysć miała / wzięły : a o-
wi iesze nie niewzięli / y owsem
ożekawali szczęścia. o. y nieszcze-
ścia: bo iesliby nie niezostało Gie-
rady / tedy by już nie niewzięły / a o-
wiby przedsię już probrali / a slu-
żna to jest : aby ten który cierpi
skode / był też y pożytku.

Aż też napisano w texcie / że kie-
dy ieden dziedzić umrze / tedy br-
cia brudzy część iego między się
dziela / tedy to maś rozumieć / tam
kiedyby Matki nie było / żeby iey
ono dziecie w łono nieprzyumarto.
Iesliby w domu został Żak
albo Ksiądz / r. Księdzu albo Za-
kowi dozwolono brać Gierady
dlatego / że oni Pana Boga w mo-
dlitwach swych / za wszystkie lud
Krześcijański proszą. Wszakże ten
Żak który chce brać Gierady / mu-
si być świecony. p. y do Kaptana
stawa gotowy : bo iesliby potym
Księdzem nie był / a odmienit stan

10.
n. S. S. lib. j.
art. x.

i. S. S. lib. ij
art. xix. xxx.

o. S. S. lib. j.
art. v.
k. S. S. lib. j.
art. xij.

l. S. S. lib. j.
art. Lij.

m S. S. lib. j.
arti. xij.
lib. ij. art. xix.

II

p. S. S. lib. j.
arti. v.

swoy/zeby sie albo ożenił/ albo na
taki inny stan wdał/ tedy zaś Gie-
rade bliższym przyjacielom wro-
cie powinien. A po ki do Gierady
nie będzie przypuszczon / tedy po-
winien listy włożyć/ że jest na Rá-
płanstwo poświęcony / pierwey
nieli ona Gierada nani po śmierci
mátczyney przyšla. A iesliby sie
ożenił a pánienkę poiat/ r obiecta-
by: iesli iz przeżywie/ kóplannem
zostać / tedy zostanie przy Giera-
dzie/ iesli był przedtym Akolitem.

r. S. S. lib: j.
art. xxxij.

12

f. S. S. lib: j.
arti: xx.
q. l. M art:
xxij.

Jesliby Máz Jenie wiano ná-
značył / według zwróceniu ziemie
oney / a oneby zgola ná dobrach
swych oprawił/ potymby Żona v-
márla/ tedy ono wiano przycho-
dzi ná Oycá iey/choć Máz ieszcze
żyw. q. Ale iesliby Máz sobie
woney oprawie zachował zupeł-

na moc odmienić/ y Żenie z onemi
dobry coby mu sie zdalo/ y toż też
zeby ono wiano po iey śmierci zaś
nani przyšlo/ tedy iesliby ia Máz
przeżył/ zostanie przy nim wiano.

Más też wiedzieć / że choćby 13
Żona po śmierci meżowey wiano
iey od Meza náznaczone wzięła/
a miałaby dzieci ieszcze niewypo-
sazone/ktoreby potym pońmárlý.
tedy dobra ich wśytkie mátcz w-
łono przyumeráia. A to rozumiey/
iesliby ono dziecko iey/ dzieci niezo-
stawił. A choćby dziewczka byla/ c
zostawilaby Syna/ tedy Gierada
iey wśytkę Mátka bierze nie Syn
A iesliby dziewczke zostawilá/ a tá-
by też po mátczyney śmierci / v-
márlá. f. tedy zmarley Mátki
Mátka bliższa do Gierady / niż
Oycowa Mátka.

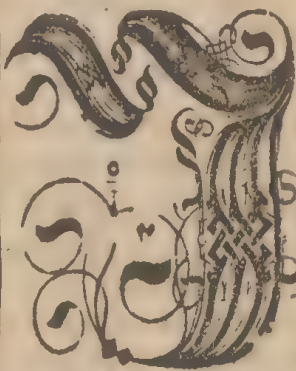
Artykuł Lxviii.

Cumma Artykułu.

1 O dziedzictwie / y co do niego
należy.

2 O strawnych rzeczach domo-
wych / y co do nich należy.

S. S. lib: j.
arti. xxvij

Esliby białagłowá beż potomka
zepla / tak zeby żadnego potomka z-
Meżem swym niemiala/ tedy dobra
swe dziedziczy ná bliższe krewnie swe
po mieczu/ ktorykolwiek płci/ iey w-
rodzaju rowne / ✕ ktorych iesliby
nie brlo/ tedy po mey dziedziczy Máz
iey ✕ ktory też także dobra swe / ná
bliższe krewnie swe po mieczu dziedziczy.

S. S. lib: j.
arti: xliij.

Dodziedzictwa należy wpełacie srebro / y złoto (nie
cobione) gotowe pienadze / zboże / chleb / piwo / wino / su-

twa / młóca /

tna/ miesa / ktore po trzydziestym dniu zostaly / a to w sy-
pko na Mezowe potomki/ nie na Zenine przychodzi. Ale
prawnych rzeczy Zoná bierze polowice. Blizsze krewnie
Zenine po wrzecie / Gierade biora,

I.M. artic.
xxvj.

Glosa.

N En spadek tak rozumiey :
jesliby na dobrach Mezo-
wych Zoná wienney oprá-
wy niemiatá/ Sobu icy pirwey mu-
siano wiano odlozyc. a. A co o
Mezách tez y o bialychgowách
(ktorym tez Prawo niezabrania
spadku dziedzicznego) masz rozu-
mieć : So y bialaglowa/ kiedy zo-
stawi dobra/ badz te miata z iá-
kiego spadku badz skad inad/ tedy
ie po niey icy potomkowic biora/
a Gierade blizsa po wrzecie.
Takze po Mezu/ blizsy po mieczu
bierze Zergwet/ a dziedzictwo ten
ktory tez do niego jest blizsy me-
czyzna albo bialaglowa.

dostawu icy zrobiono bylo/ tako sa
sary/ pasy / y obrezy srebrne/ noze
ze srebrem / zawieszenia / winice /
pierscionki / ktore icy Maz przy-
slubie darowal / to wszystko przy-
Zenie zostaje. Ale kubki/ czase/ y
inse naczynta do picia / albo do
iedzenia zrobione/ ztote / srebrne/
miedziane mosiadzowe/ y inse wa-
felakie/ do dziedzictwa Mezowe-
go naleza. Wszakze z tych jedno
albo dwoie/ Zenie maia byc dane
na wyprawa.

a. S. S. lib. j.
art. xxvij.

Do dziedzictwa nalezy/ zc.
Coby na bialaglowe. b. ku och-

Do iaryzn. c. domowych zas
naleza krupy / groch / sol / maslo/
smalec / miod / mieso ku ponse-
dniemu uzywaniu zgotowane/ ia-
gly/ zc. a tych wszystkich polowice
biora Zenini/ a polowice Mezowi
potomkowic.

I
c. S. S. lib. j.
art. xxij.
I. M. xxij.
xxvj.
b. S. S. lib. j.
arti. xxij.
I. M. ar. xxj.

Artykuł Lix.

Summa Artykulu.

- 1 O pustych / y dziedzicach nie-
mających dobrach.
- 2 Dziedzictwo co sie rozumie.
- 3 Wladza Krolewska co jest.
- 4 Sedzia ma opratrowac/ wie-
szenie/ subienice/ pragi.
- 5 Sedzia co z pustym dziedzic-
twem czynic ma.

- 6 Szostysowi / Grabi/ co z dobr-
pustych przychodzi.
- 7 Puste dziedzictwo/ Gierada/ y
Zergweth/ komu maia byc od-
dane. (w iac)
- 8 Dobra puste rozmaitcie sie sta
- 9 Bekart nie zostawia dzieci do-
brego toza.

N Dste dziedzictwo dziedzica niemaiace / do
ktorego by sie zaden w rok y pasc niedziel nieozwal/
wladzey Krolewskiej przychodzi.

S. S. lib. liij
Lxx.

Glosa.

a. S.S.lib.i
art. v.

Mas wiedzieć / że wszystkie
dobrá. a. z ktorym kto v
mierá / dziedzictwem zo-
wa. A tak iesliby kto umarł nie-
zostawivszy potomka / tedy dzie-
dzictwo iego na Krola przycho-
dzi / iakós slysat.

2

Dziedzictwo tu masz rozumieć /
y własność / y dobrá ruchome / gie-
rade / hergwet / do to wszystko kie-
dy bliskich krewnych po mieczu /
albo kadzieli niemasz / na Krola
przychodzi.

3

Władza Krolewska tu
masz rozumieć / nie tylko Kro-
la samego / ale wszelka zwierzch-
ność / albo Wzrost od Krola
postanowiony / ktorym miecz da-
ny jest / tu obronieniu sprawiedli-
wości / a tu tłumieniu nieprawo-
ści : iako są Grabiowie / Burgra-
wie / Sedziowie / Lawnicy / y inszy
ktorzy władza od Krola / albo od
Cesarza mają. A to też od Praw
Rzymskich pošto.

b. S.S.lib.iiij
art. Lxxij.

4

c. S.S.lib.i
arti. xxviiij.

Dlatego tedy prawo dozwala
Sedziom braci Gierade / hergwet /
y inne dobrá pustę / aby wdow / y
sierotek bronili / iako prawdziwi
opiekunowie. A poniewaz na
miejscu Krolewskim siedzą / prze-
to też dobrá na Krola przypadłe
oni slyśnie biorą. Stad też powin-
ni Sedziowie opatrować wiezie-
nia / subienice / pragi / y insze rzeczy
do karania zločyncow należące.
Bo też Sedzia dlatego jest posta-
nowiony / y dlatego mu jest wła-
dza dana / aby złe karał / a dobre
mnożył. A ma z Wzrostu swego

iednego / ktorzy wyrok iego do sku-
tku przywodzi y temu dosyć czyni
na iego miejscu / wedle Prawa.

Nadto / Sedzia z tej Gierady
albo hergwetu / ktora po trzy-
dziestym dniu po śmierci onego /
ktorzy to zostawił / bierze : powi-
nien w bogie żywić / y pospolitego
dobrá bronieć / także szalone / niero-
zumne / y inne / ktorzyby wspom-
nienia znikąd niemieli / żywić / y o-
patrować. A to o Gieradzie / y o
hergwecie rozumieć. Ale insze do-
brá zostaje / iako własność / dzie-
dzictwo / y nieruchome dobrá iak
ktokolwiek / do ktorychby dziedzic-
ca nie było / nie zawiedziona albo
nie oddalone / tedy Szotysowi
przychodzi / a to iesli nie przeno-
są trzech tanow : ale iesli dosięga
trzydzięści tanow / tedy Grabi
przychodzi : a iesli ieszcze y trzy-
dzięści tanow przenoszą. b. tedy
Krolowi samemu należą.

Te tedy dobrá / iako Gierade / y
hergwet / przez nieśtanie potom-
ka / na Sedzie przypadłe / mają być
po śmierci we trzydzięści dni. c.
Sedzie albo iego sludze wrzede-
we (iesliby tego żadał) oddane / a
płtym ie ma Sedzia chować rok
y sześć niedziel / dlate : iesliby sie w
ony czasie kto do nich ozwał / y w-
pominat sie ich według prawa / z
dowodem samotrzeć / powiniē mu
ie wrocić. A iesliby sie w tym cza-
sie do nich żaden nie ozwał / tedy
ie w pożytek swoy obrocić może.

Tu masz wiedzieć / że dobrá sta-
wają sie pustymi / y bez potomka /

rozmaicie.

rozmaicie. Naprzód/ gdy kto dzie-
dzicę żadnego nie zostawi/ iako
śa bękarci: bo po takowym/choć
by kto był dobrego tożs d. tedy
przedsię niedziedziczy. Co tak ro-
zumieć maś / iesliby dobra stąty
nie dąrowane / ani ząwiedzione.
Jako gdyby popowski syn Zon-
poiat / a dobr nabyt / y miatby
potym z Zoną dzieci / tedy one
dzieci / aćz beda dobrego tożs / a-
le przedsię w dobrach Wycowskich
dziedziczyć nie moga. Bo Oćiec
według Prawa nie godzien był
tego / aby dziedzictwo tego/dzieci
braty. Wszakże iesliby Oćiec przed
Sędzim y Ławnikami dobrą one
takowym dzieciom swym dąro-
wat y ząpisał/ tedy ie słusnie brąc
moga. Także iesliby co w Sadu
Zenie dąrowat/to też ma przyniey
zostąć. Ale iesliby zmąrt / a dobr
swych nikomu nie ząpisał/ani dą-
rowat / tedy wśystkiey władzey
Krolewśkiej przychodzą. Powto-
re/ bez potomką zchodzi / ktory
choć ma dzieci dobrego tożs / y
sam też dobrego tożs iest/ przed-
się dzieci po nim nie biera / ale
Krol / a to dla występkę: iako
gdyby co przeciwko Rzeczypo-
spo-

czynił /abo zdradzał) albo iesliby
był odśczępieńcem/ albo iesliby się
dla boiaźni / albo z iąkiey rozpá-
czy sam ząbit). Po trzecie iesliby
był dziedzic / a dobr onych (oba-
wiałac się dłużników brąc nie-
chciał. Poćzwarte / iesliby był
dziedzic / a mogłby y chciał dobrą
brąc / by iedno wiedział o śmier-
ci przodką swego / ten w roku y
śesćci niedzielách dochodzić dzie-
dzictwá moze. A to się wiec sta-
wa / ábo stać / że niewie o śmier-
ci przodką swego: albo stać że nie
wie / iesli do tych dobr iąkie prá-
wo ma. Jesli niewiedział o śmier-
ci przyaciela swego / tedy się ie-
moze vpominąć do roku / y do śe-
ści niedziel. (a iesliby się przez trzy
dzieści lat y rok y śesć niedziel nie
ozwał / tedy już nie niewygra /
by też y dowiodł / że o tym niewie-
dział). A iesliby niewiedział / że ią-
kie Prawo do tego miał / tedy się
po roku y śesćci niedzielách niema
czego vpominąć: bo go nie wiado-
mość práwá niewymowi/ dlatego
że każdy powinien o swym wie-
dzieć / wyiawszy by e. rzecz pomo-
cna w niośl / dla ktorey się tego
vpominąć nie mogł.

d S.S. lib. i.
ar: xxvii. li.

e S.S. lib. ii.
arti: vij.

Artykuł ix. lxi.

Summa Artykułu.

- 1 O dąrze/ ktory kto Zenie / albo
dzieciom swym czyni.
- 2 O dąrach/ ktore się dzieci na do-
brách czynsownych.
- 3 O dobrách ktore się na dziedzic-
ctwie/ ábo ruchomych dobrách
- 4 Połoy nakázac co iest. (dzieci.
- 5 Wiańa żaden na imieniu iśto-
iacym/ bez przyzwolenia potó-
kow Zenie dąć nie moze.

Jesliby

S. S. lib. iij.
arti: lxxxij.
I. M. arti:
xxix.

- 1 **J**esliby kto w Wiececie przed Sadem / to jest Sedzim y Lawnikami / dzieciom / albo Zenie swey / do żywota iey z przyzwoleniem potomków dobrą iakie dał / y bylby w tym pośoy nakazany / potym w onychże dobrach / komu drugiemu też co dać chciał / tedy on ktoremu pierwey darowano / może sie temu prawem przeciwie / by iedno swego daru pierwşego / wedle prawa dowiodł.

Artykuł Lxii.

S. S. lib: j.
ar. xxi. li.

- 2 **J**esliby kto w Wiececie Dzieciom / albo Zenie swey budowanie na dobrach czynşowych darował a roby przed Panem / albo przed sąsiadmi uczynił. Po śmierci iego / ciągnalby sie kto do onego budowania: tedy ie Żona bliżşa otrzymać / iesli daru wedlug prawa dowiedzie / iako wyżej stoiey. A iesliby y grunt y budowanie / własne Własne były / tedy ich słusnie bliżşy po mieczu krewny iego / w rodzaie rowny / dochodzić może. Abowiem sie niegodzi żadnemu w Wiececie w lasności oddalić / iedno przed Sedzim y Gąynego Sadu z przyzwoleniem potomków.

Jesliby dobra dziedziczne czynşowne były / a Zenie do żywota nie były dane / tedy ich nie może oddać / iedno z przyzwoleniem onego Pana / od ktorego takowe dobra przysiał.

- 3 **J**esliby kto też dobrą ruchome / albo towary / ktorych z dobre iemu przysiały nabył / y nakupił / albo na spadkiem przypadły / Zenie t albo dzieciom t dać chciał / tedy tego uczynić nie może / iedno na gąynym Sadzie przed Sedzim y Lawnikami. Ale iesliby takowych dobr albo towarow własna praca swa nabył / tedy ie może czasu dobrego zdrowia dać komu chce / bez wszelkiego przenagabania.

Glosa

Glosa.

Dwie rzeczy te dwa Arty-
kuly w sobie zamykają / ie-
stona jeśli kto żenie swej co
chce dać na opatrzenie żywności
tedy a. to ma uczynić z przyzwoleni-
em potomków / w Sadu sąg-
ionego przed Sedzim y Ławni-
kami / gdzie mu y pokoy nakazany
to jest / on dar Decretum Sa-
dowym utwierdzon będzie. A
jeśli by potym komu drugiemu co
w onych dobrach oddać chciał / te-
dy tego słusnie ow pierwszy bro-

nić może. Druga gdyby Maż Że-
nie / albo komukolwiek infemu
przed Panem na dobrach czyns-
wnych / budowanie dawał / choć
by to tylko przed wieśniaki Sa-
siady swymi uczynił / tedy ono bu-
dowanie bliższa Żona albo dzieci
icy otrzymać / niżby ia kto z niego
zaprzeć miał. A jeśli by grunte na
którym budowanie ono jest / był
własny meżow b tedy go bez przy-
zwolenia potomków oddać nie
może.

a S.S. lib. j.
arti: xxj.

b S.S. lib. i.
arti: Lij.

Artykuł lxxij. lxxij.

Summa Artykułu.

1. Jeśli by kto dobrą dziedzicznę
czynsowne miał / a potymby mu
tego przeć chciał / iako się ma
bronić.
2. O dzieciach odprawionych.
3. Wyposażenie albo odprawienie
co jest.

4. Dzieci kiedy budowanie na grun-
cie Gycowstina przedać mogą.
5. Dobrą bez braciey y siostr zo-
stałe komu przynależą.
6. Jako rodzice y dzieci po sobi
dziedziczą.

;)C (:) ;C (:) ;C (:) ;C (:)

Iesli by kto miał dobrą czynsowne od Ko-
ściola (Klastoru / albo Pana) potymby
(Opát Klastor / albo on) Pan nie przyzna-
wał tego / aby mu one dobrą dane były / te-
dy ten bliższy samośiodm sobie rownymi czyn-
sownikami dowieść przeciwko Panu / że to
jest imienie iego czynsowne. A jeśli by Pan (albo on Opát)
ich świadectwu wiary niedawał / ale też y im dobre / w któ-
rych oni za czynsem siedzą / przat: tedy każdy z nich bliższy
samośiodm dobrą one otrzymać / niżby go z nich spędzić
miano.

S.S. lib. i. ar-
ti: cc lxxij.

Artykuł Lxiiij.

2 **J**esliby kto w wicście v mact/maiac dzieci z dobre
wzych wyposazone syna albo dziewczke w dobrach
wzych po śmierci swej zostawil / tedy ten / albo iesli-
by ich wiecey niewyposazonych bylo / budowanie / z przy-
zwoleniem Mactzynym przedac moga / bez przenagabania
innych braciey / albo siostr swych / wyposazonych / y od-
prawionych.

Glosa.

Summa Artykułu Lxij. w
tercie swym ta jest: iesli
by kto miał dobra cynso-
we / to jest / żeby siedział za cyn-
sem na cynkolwiek gruncie.
Panby potym onego gruntu /
przał go być swoimi cynsemni-
kiem / niechac onim wiedzieć /
tedy tego bliższy samosiodm sobie
równymi / to jest / z tymi / ktorzy
też za cynsem siedza / dowiesć a.
A iesliby Pan y tego przał / żeby
y oni świadkowie byli cynsowni-
kami / tedy tego bliższy każdy z nich
samosiodm dowiesć.

a.S. S lib. i.
ar:liij. lib.ij.
ati: Lij.

3 **A**rtykułu zaś Lxij. ta summa
jest / iesliby kto v mact zostawil
dzieci wyposazone / to jest / ktore
sie dobre Oycowskich wyrzekli: a
drugie dzieci by też miał syny albo
dziewki / ktore ani wyposazone
były / ani sie z Oyczyni swej wy-
rzekli / tedy ci budowanie ktore
jest na gruncie cynsowym / stu-
snie z przyzwoleniem macti swej
przedac moga / y wyposazeni tego
nie zbroniz. A to dlatęgo / że mact-
ka jest ożekawajaca spadku po

b.S.S. lib. j.
arti: xvij.

c.S.S. lib. j.
arti: xvij.

4

dzieciach swych niewyposazonych.
A to masz rozumieć / iesliby one do-
bra / albo budowanie nie przyszło
Oycu ich spadkiem takim / ale ie-
sam swym kżtem sprawil. Bo
iesliby mu bliskość albo spadki
przyszły / tedy ich dzieci bez przy-
zwolenia potomkow oddalić nie-
mogą.

Masz też wiedzieć / iesliby takie
dziedzierstwo białeygłowie przyu-
marło / tedy po iey śmierci / one
dobra na dzieci iey / a iesliby dzie-
ci pomarli / tedy na Oycę przy-
chodzi / a dzieci onych krewni po
Mactce nie do nich nie mają. Też
y o Oycu rozumieć. Abowiem za-
tego spadku bracia / ani siostry
brać nie mogą b. po ki Ociec albo
Mactka żywi. Masz też wiedzieć:
Jesliby kto v mact nie miał braci
ani siostry rodzonych albo nie-
rodzonych c. tedy wszyscy ktorzy
sa w rowney liniey / y w rownym
stopniu / choć po Oycu albo po
Mactce / iako sa wuiowie / stryio-
wie / Ciorki / wrony dział dobra
one miedzy sie biorą. A kiedy
wzgora

6 w góre idący ascendens spadek bierze/ tedy go sam ieden/ nie przy-
puszczając do niego nikogo inne-
go/ bierze. A ci ktorzy nadol idą
descendentes/ ile ich w iednym sto-
pniu iest/ tedy wszyscy iedne cza-

stke biorą / ktora Ociec ich brać
miał. A kiedy bráciey / y siostr
niemá / tedy ktory w bliższej li-
nii iest / ten przed dalszymi spa-
dek bierze.

Di Di Di

Artykuł Ixiiii.

Summa Artykułu.

O Sadownie dostapionych dobrach.

Esliby kto Sadownie towarow/
ábo iákich dobr ruchomych w Mie-
ście doszedł / á opowiedálby ie we-
dlug Práwa/ ná trzech Sadziech. A
ná czwartym Sadzie / byłaby mu
własność onych dobr przez Decret
Sadowy przysadzona / y od onego
Decretuby zapłacił / ábo pamiętne
dał Sedziemu y Lawnikom / y pókożyby mu nakázan był
sadownie / potymby drugi przyszedł / chcąc dobra swe wy-
zwolić / tedy ten pierwszy bliższy iest otrzymać Possessya
dobr onych świadectwem Sedziego y Lawników / niżby
ich on zaś dostać miał / ponieważ wyszedł z Possessyey.

Glosa.

Esliby kto v Sadu dobr iá-
kich dostanie/ to iest/ kie-
dy ie w nie wrzedownie wwiąże/
przez Sedziego y Lawniki/ ábo
fántu ná nich doydzie/ ábo gdyby
ie zapowiedział / ábo iesli mu sa-
odstapione / zastawione / tedy ie
powinien przed gáynym Sadem
opowiedać / y pytać ná Práwie/
coby miał z onymi dobry czynić.

za każdym opowiedzeniem da pa-
miętne białe pieniądze. A iesliby
potym kto przyszedł / á onych dobr
swych/ ábo towarow chciał do-
chodzić / y sprawy do Sadu
przysła / tedy skaza: Ze ten ktory
dobr w długu / ábo iákimkol-
wiek innym obyčajem używa /
bliższy iest z świadectwá Sedzie-
go y Lawników otrzymać ie / niżby
go kto z nich zeprzeć miał.

Do

Más

Maś wiedzieć/iesliby kto dobr
ruchomych albo towarow v Sa
du doszedł a on żyje sa doma nie
był / ale niebytności jego byłaby
slusna przyczyna y nieprzypozy
wano go też. Iesliby przyszedł/ a
chciał o one dobra na tego ktory
je trzyma / iako na złodzieja/ albo
supiezca żatować: tedy ten bliżsy
w nich zostac/ ktory prawa swego
na nich doszedł / y ktore ic z pra
wa przysadzono. Ale iesliby po
wiedzial/ ze niewiedzial o tym/a
by kiedy nań żatowano/ gdyz w
e.S.S.lib: ij. ten czas doma / ani w ziemi nie
arti: xxxiij. był / ani o pozwie wiedzial / a

chciałby według prawa dobra
swe wyzwolic / y prawnie odpo
wiedac/iesli mu kto w czym win
da/ tedy y tu bliżsy ten ktory do
bra trzyma/iesli dowiedzie ze spra
wnie/y Sadownie trzyma/ dlugu
swego dowiesc na onych dobrach/
nizby mu je wydrzec kto miał. A
to rozumiecy/iesli odporna strona
dlug przyznawa: bo iesli sie do
dlugu nie zna / tedy on pierwszy
decret nie jest ważny. Bo żaden.d.
Decret nic nie waży przeciwko
niepozwanemu / poniewaz każdy
do każdego actu slusnie e. ma być
przypozwan.

Artykuł Lrv.

Summa Artykulu.

- 1 Żona skoro wstępuje do łóża
Meżowego/wstępuje też y w
Prawo iego.
- 2 O dárach na śmiertelney po
ścieli.
- 3 Nabyte y zarobione dobra /
może każdy dać komu chce.
- 4 O dárach ktore sie dzieia / od
tych ktorzy tego uczynić nie
moga.
- 5 Testamentem / jeżeli kto co
oddalic.
- 6 Co kto da na śmiertelney po
ścieli / to nie nieważy.
- 7 Dar / trojakim sposobem nie
ważnym sie stawia.
- 8 Maż z Żoną/ iedno bez drugie
go/nie dać niemoze.
- 9 Testament / iako czynion być
ma.
- 10 Kto o Testamentcie świadczyć
niemoze.

1 **K**iedy komu Żone oddadza/ a ona w iego łóże
wstapi/ tedy sie staje meżowi rowna / y on jest iey o
piekunem/ gdzie tego potrzeba. †

2
S. S. lib. j.
art. Lij.
S. S. lib: j.
art. xxxj.

Żaden Meżczyzna / ani żadna Bialagłowa/niemoze
w chorobie z dobr swych nikomu nic dać/ nad trzy selagi/
bez przyzwolenia potomkow. Żona także bez Meżowego
przyzwolenia nikomu nie dać niemoze.

✠ Kiedy

3 Kiedy kto zone poimie w mieyskim prawie / a oboie ni
n.e.n.ia / a potym sie spolnie dorobia / y doydadzie
cwa / rowarow / albo innych dobr / tedy takowe dobra mo
ga za dobrego zdrowia dac / odstapic / zastawic komu chca
bez wopelatiego przenabania / poniewaz ie sami zarobili. †

Glosa.

4 Rozmaitych darach / a z /
wlaszca o darze miedzy
zona / a mezem / acz sie in
wyzey powiedziato : wsażte tez
tu o darze pise / ktory miedzy ma
zonkami za przyrzeczeniem bywa /
ktory sie nie tak dalece dla boia
zni smierci / iako dla wcciwosci
matzeniskiej dzieie. Masi tedy wie
dziec / ze dar iest dwoiaki. Jeden
dla boiazni smierci. Drugi ktory
sie stawa miedzy zywni. Arty
kul. niniejszy. mowi o darze dla
boiazni smierci. Abowiem sie to
trafia / yz kto. w chorobie nie wla
dnac sam soba / ani bedac takich
sit / aby dobra swe wedlug praw
oddalic mogt / chce dobra tu osu
tanu potomkow / ktorzy po nim
onych dobr oczekawia oddalic /
co yz iest przeciwko przyrodzone
mu prawu / niemoze tez byc dopu
szczono. Abowiem kiedy kto co ko
mu daie w ten czas kiedy tego
sam wzywac niemoze / ten niedate
swego / ale daie onych ktorzy sa o
czekawiaczy po smierci tego.

5 Moglby kto przeciwko temu
artykulowi rzec : Ze to nie dobrze
dla wielu przyczyn. Pierwsza / iesli
by sie to prawo. ostac miato / aby
zaden mezczyzna / ani biatagtowa
dobr swych w chorobie nikomu
dac niemogt / tedyby zaden testa
mentu czynic niemogt. Bo kazde
mu wolno testament wedlug wo
ley swey czynic. Abowiem stoiey
w prawie / iesliby potomek woley
tego / ktory testament czynit / nie
pelnit / tedy Biskup ma pobrac
wszystka maiestnosc / a wzywac icy
tak dlugo / aze dziedzie z woley
przodka swego / wedlug testamen
tu dosyc wczyni. Atak iesli dzie
dzie powinien zmarlego woley
dosyc czynic / tedy tez owemu
wolno oddac komu co chce. Dru
ga / zeby sie ostatnia wola / albo
testament kazdego reniwech obra
zac musial / co tez byc niemoze. Bo
wedlug prawa ostatnia wola ka
zdego pilnie ma byc przestrzegana.
Jako kiedy kto na miosierne
wczynki co odda / tedy to potomek
wypelnic powinien : a iesliby dzie
dzie niechcial / tedy wykonywanie
albo wypelnienie takowego testa
mentu Biskupowi samemu nale
zy. Trzecia / ze kazdy z swym moze
czynic co chce / y co mu sie podo
ba. † a iesli zywo zostanie / tedy teg
zasio wzywac moze : a to iesli tym
sposobem byt oddal / aby iesli zywo
zostanie / mogt z tym czynic coby
chcial. Abowiem ostatnia wola
kazdego conalepiey ma byc prze
strzegana. †

mentu czynic niemogt. Bo kazde
mu wolno testament wedlug wo
ley swey czynic. Abowiem stoiey
w prawie / iesliby potomek woley
tego / ktory testament czynit / nie
pelnit / tedy Biskup ma pobrac
wszystka maiestnosc / a wzywac icy
tak dlugo / aze dziedzie z woley
przodka swego / wedlug testamen
tu dosyc wczyni. Atak iesli dzie
dzie powinien zmarlego woley
dosyc czynic / tedy tez owemu
wolno oddac komu co chce. Dru
ga / zeby sie ostatnia wola / albo
testament kazdego reniwech obra
zac musial / co tez byc niemoze. Bo
wedlug prawa ostatnia wola ka
zdego pilnie ma byc przestrzegana.
Jako kiedy kto na miosierne
wczynki co odda / tedy to potomek
wypelnic powinien : a iesliby dzie
dzie niechcial / tedy wykonywanie
albo wypelnienie takowego testa
mentu Biskupowi samemu nale
zy. Trzecia / ze kazdy z swym moze
czynic co chce / y co mu sie podo
ba. † a iesli zywo zostanie / tedy teg
zasio wzywac moze : a to iesli tym
sposobem byt oddal / aby iesli zywo
zostanie / mogt z tym czynic coby
chcial. Abowiem ostatnia wola
kazdego conalepiey ma byc prze
strzegana. †

†: †: †: †:

Do 4

Przeciwko

6

Przećiwko temu by też zaś mogli powiedzieć / że wed'ug Praw naszych żaden w chorobie dobr swych oddać nie może / wiscey niż trzy ſelagi / albo tak wiele / co reka gotowych pieniedzy na to żu leżac / bez pomocy wziąć / y po dać może.

7

Mąż też wieǳieć / że dar każdy troiaki'm sposobem: ſtawa ſie niepożytecznym / a zwaſzczá tym ktorzy dáia. Naprzód / kiedy ſie ſtáie między Żoną / a między Mężem / to ieſt / ieſliby chciała Żona Mężowi właſność / dziedzictwo / wiáno / albo Gierade darować / tedy tego ani w chorobie / ani za

8

dobrego zdrowia wżynić niemoże / tak áby to mieli cierpieć potomkowie icy / to dlatego / że Mąż z Żoną. a. máia dobra między ſobá nierozdzielne poſi żywi. A dobr ſpolnych ieden bez drugiego nikomu dać niemoże. A iáko ieden z towarzystwa bez drugiego nikomu nie dać niemoże / także mąż od Żony nie darem otrzymać nie może: a to nawiscey dlatego / że Mąż ieſt głowa Żony ſwey / zaś czym też Żona bez woley Mężowej nie wżynić / ani oddać nie może. Druga przyczyńa / dla ktorey dar nie niewáży / ieſt kiedy ſierota bez woley opiekuna ſwego komu co da. Abowiem ſierota bez opiekuna czynić niemoże. Trzecia / kiedy ſługa Pánu co oddali: ſo y ten bez przyzwolenia Pána ſwego nie oddać nie może: a też ſługa żaden nie ieſt ſwego Prawa / to ieſt ſobie wola ny / ale ieſt pod mocą y roſkázo-

waniem Pána ſwego. Wſakże kiedy potomkowie / ktorzy ſá oczekawáacy / zezwoleniem ich może każdy dać / y darować komu co chce / ſy iedno zoſtáa potomkom trzecia część dobr onych. Na Argumentá tedy przećiwko temu wyżej wspomniáne / tak odpowiedzieć możeſz. Na pierweſe gǳie mówi: żeby teſtamenty ważne nie byty / gdyby to tak być miało. Odpowieſz / że nie każdemu dozwalaia Teſtamentu czynić w chorobie / a temu ieſli potomkowie niezezwaláli. To dlatego / że ieſliby długi iákie byty ieſzcze nie zapłacone / a dziedzic by na teſtament / y na to co by komu w teſtamentie oddano / zezwolit / tedyby zatym iuż był po winien y Teſtamentowi doſyć czynić / y długi plácić. Na wtore odpowiedz / że to / áby była oſtáenia wola každe ſpełniona / rzeżono o ludziach wolnych w dobrách ſwych / ktorzy máiſtnoſci ſwey nikomu niezawiedli / ani obowiazáli. Na trzecie / gǳie ſtoiciey / że każdy może z ſwym czynić co chce / tedy to máſz rozumieć kiedy to wżyni za dobrego zdrowia / y zupełnego rozumu / a yż tego on ktoremu co dano / dorwie dzie ſiedmiá Mężow wćciwych / ktorzy przytył byli / a kiedy dowieǳie / tedy to ſedzie dziedzic trzymać powinien.

A tak / kiedy kto chce co z dobr swych komu oddać / tedy to má wżynić za dobrego zdrowia / przybytnoſci ſiedmi Mężow / ktorym wola ſwa oznaymi / a przy nich

też y

a. S. Slib. j.
xxxj.

też y dziedzicowi to opowie / a tak
kie oddanie będzie ważne / y ci
świadczenie wydać / a świadcze-
two o woli tego / który tea-
stament czynił / jeśli by tego była
potrzeba / pod pieczęcią albo Se-
dziejego / albo którego głowicką
na przedzie będącego.

10 Takowego zeznania testamentu
rowego nie może być świadkiem
b. białagłowa / ani dziecka / ani
głuchy / ani niemy / ani powołan-
ny ani i kłoty / ani który prawo
swe utracił / albo bezecny. A kie-
dy już ono świadectwo przez Se-
dziejego potwierdzone będzie / a on

Testator też poruczy Exquitorów
śafunek dobr swych / mówiac:
Je ta wam poruczę dobrą swę /
y chce abyście tak a tak nimi śa-
fowali / y to tam daley / etc. ile
dobr stawać będzie po śmierci
mojej / a oni opiekunowie też o-
piekę przyma / tedy ono wszystko
powinni wypełnić / według wo-
ley Testatora. A tak Artykuł ni-
śięszy ma być rozumian / że w
chorobie żaden nie oddać nie
może / jeśli i takiego postanowienia
albo woli ostatniej przyzwo-
leniem potomków nie czyni.

(:) :C (:) :C

b S.S. lib. j.
arti: viij.

Artykuł: lxxi. lxxii. lxxiii.

Summa Artykułu.

- 1 Jeśli jeden drugiego w cudzym
prawie gabić / y pociągać mo-
że.
- 2 O rekwiżycie zapłaty dłu-
gu.
- 3 O skądze gdy gość na gościu
o dług v Sadu żali.
- 4 Żaden niepowinien drugiemu
w innym prawie odpowiadać.

- 5 Jako o skądze żalować / która
kto podeymie / będąc obja-
wan w cudzym prawie.
- 6 Długow po zmarley racie iako
dochodzić.
- 7 Marpliwie nie ma żaden przy-
siągac.
- 8 Zapłaconych długow iako do-
chodzić.

Jesli by kto na pietgrzymowaoie / albo na kupia-
do inpy Ziemie / albo granice iachał / tedy go pocią-
gać o dług na drodze żaden nie może. Ale Prá-
wa swego przed Sedzim ktoremu on podległ szukać ma /
t wyjawşy / by w cnym prawie wywołany / albo w prá-
wie Duchownym objalowany był / tak żeby tam odpo-
wiedać był powini.

S. S. lib: iij.
art. xxv.
Lxxxvij.
l. M. arti:
xxvij.

Artykuł.

Artykul LXVII.

2
S. S. lib. iij.
arti. xxi.

Jesli by jeden ná druhiego skážíl o dlug / který mu přyzkeřl za Vyca swego / tedy tego ma dowiesć swiadekami wedlug Prawa. A iesli on zaprzy / tedy sie przy niewinności swey odwiedzie. A iesli by om žalował z swiadeectwem / a tenby mowil že ten dlug iest zaplácony / tedy ma przysiadz sám ošidm no vmarley rece.

Artykul LXVIII.

3 **J**esli by Sošć žalował ná druhiego gošćia vsa-
du o dlug / tedy sie moze přeć n koiého žalobe od-
wiesć wedlug Prawa / a to iest: nan swiadeectwa nie ma.

Glosa.

4
a. S. S. lib. iij.
art: xxxvj.

Ostátečný wyklad arty-
ku Lu LXVI. iest wyšey przy
Artykule LXVII. gdje
tež stóiey a. že žaden w cudzym
právie odpowiedač: nie powi-
stien: biedy obadwa pod jednym
Práwem siedza: a to iestli w swy
právie tak iest ošadlym / a ma
ošadlosć tak wielka jako on
dlug / a který nan žaluje: bo iž
nie bedzie mial tak přyczyny ga-
báca w swym právie.

Mogly by tu kto spytać: Gdy-
by dlužník z Míastá iechal po
swych správach do jiných míast /
albo do jiný Zemie / a wierz-
cielby go w drodze podkal od-
doma se mile albo šest / který nie
byl doma w ten čas kiedy dlu-
žník iechal / a zadržymalby go
tam w dlugu swym / a onby sie
bronil tym že sa obadwa z jedne-
dne Míastá / y pod jedny Práwe

siedza / a on go nigdy przed tego
Sedzie niepoćiagal kórego sie
on niechronil. Wierzyćielby zaś
mowil / że ja nie byl doma kie-
dy ty wiechal / przeto powinie-
nes mi tu v Sadu odpowiedač.
Na to tedy masz wiedzieć / iesli to
obwiniony słusnymi přyczyna-
mi wywiedzie / že mabyć do Pra-
wa swe odeslan / tedy ma być ode-
slan. A iesli by go on Sedzia ode-
slac niechciel / a tenby zaś nan
w swym Práwie žalował / o škó-
dy / tedy mu ie nágrázac powi-
nien. Ale yžeby nie mogl přeć /
že go w innym Práwie niegabal /
tedy sie on obwiniony ma od one-
go Sedzie wyznania vpominac
že przednim byl gaban / y odpo-
wiedač musial: a kiedy te dowie-
dzie / tedy mu on powod škody ná-
grázac powinien. Ná to / on de-
cret nie nie bedzie wazyl / iesli te

go nie do-

go nie dowiedzie/ze za przymuse-
niem odpowiadał.

Jesliby ieden na drugie^o
skarżył / etc. Tu kładzie sposób
dochodzenia długow po umar-
tey rece y piśe naprzod o żatowa-
niu / potym o odpowiedzi / mo-
wić: Ze tego ma dowieść z
świadkami. Ten dowod / albo
obiasnienie długu nic innego nie
jest / iedno kiedy dziedzia o dług
z marteo przodka iego gabaia /
ktorego dziedzie płacić nie obie-
cował / tedy takowego dłu-
gu b. powodem dowieść świad-
kami. Ten dowod. (pierwey by-
wał po umartej rece siedmiedz-
siat y dwiemá Miesi / ale) iuż
dża na siedmi świadkach / wśak
ze dobrze zachowalych y wiary
godnych / przysiedł. To dla tego
tak postanowiono / żeby potym
kowie nie mogli bezpiecznym su-
mniem o dług Oycowski przy-
sięgać: ko pospolicie kto watpli-
wie przysięga / krzywoprzysięga.
Bywa też insy dowod zapłaty
długu c. kiedy ten sam dowodzi
zapłatę ktory był winien / albo
tory obiecał płacić.

Maś też wiedzieć / kiedy sie kto
długu ppomina po umartej rece
tedy może dziedzie cug puścić /
dlatego / że mu sprawy Oycow-

skie nie są wiadome : przeto też
za nie przysięgać nie śmie.

Nadto maś ięszce wiedzieć że
też czasem odwod przychodzi ob-
winionemu / a iako owo dowodzi
długu po umartej rece samo-
siodem. Tak też iesliby obwiniony
rzekł / że ten dług zapłacony jest /
samosiodem przysięga. Ale iesli rze-
cze d. że go sam zapłacił / tedy te-
go samosiodem dowiedzie. Jesli
rzecze / że mu niewinien / albo że mu
płacić nie obiecował / tedy sam
ieden odeydzie przysięga / iesli nań
świadkami nie dowiedzie.

A tak stad bączyś mozesz / yż
gdoby ieden skarżył na drugiego
świadkami / tedy obwiniony bliz-
szy sie też świadkami odwieść (że
zapłacił) niżby go kto pokonać
miał: A iesliby obwiniony powie-
dział że nic nie winien / chego sie
odwieść iako prawu nakaze / py-
tając na prawie / aż tego nie blyż
szy sam ieden odeydz / niżby go owo
pokonać miał / owby zaś mowił :
ponieważ ia z świadkami żatuję /
a on sam ieden do dowodu cią-
gnie / puszcjam na Prawo / iesli go
to ma doydz / albo iesli sam ieden
przeciwko mey żatobie odeydz
może. Skaza że obwiniony ma
niewinności swy dowieść z świad-
kami / co wżynieć będzie powinien.

d.S.S.lib.ij.

art.vi.

b.S.S.lib.

arti.vj.

c.S.S.lib:ijj

arti.xli.

Artykuł Lxxix.

Summa Artykułu.

- 1 O Skargach odziedziczne imienie
- 2 Gdyby kto twierdził / że to imienie iego własne czynsowe jest / a w tymby mu wiary nie

- dawano / co czynić.
- 3 Dobr dziecinnych każdy bliższy dochodzić niżli. czynsownych. albo kupnych.

Jesliby

Artykuł Lxx. lxxi. lxxij.

Summa Artykułow.

1 O skargach występnych obwo- tanych.	3 O Rany / iako v Sadu żalo- wać.
2 W zwadzie nocney iako vccia- wy / y zupełnego prawa żło- wiec odeydz ma.	4 Kto kogo rani / a criminali- ter oskarżon będzie / reke trā- ci.

Esliby kto będąc ranny wołanie wzbudził / y
poieymalby tego który po ranił / y do Sadu przy-
wiódł / y tamżeby byli ci ktorzy wołanie słyseli / y ze-
znawali by to / tedy ten bliższy samosiodm położyć wino-
wacy swego / niżby sie on odwieść miał. A iesliby rana
gleboka na pąznogiec / a długa na członek była / reka to
zapłaci: a iesliby zabił / tedy gardłem / iesliby sie prawnie
nieśprawił.

S. S. lib. j.
art. Lxxj.

S. S. lib. ij.
art. xvj.

Artykuł Lxxi.

- 2 **E**sliby sie krwawy wezrynek w nocy / albo we
dnie stał / o któryby człowiek dobry / y przedtym ni-
gdy w Prawie / swym nienaganiiony oskarżon był /
tedy ten bliższy samosiodm niewinność swa okazać / niżby
go kto położyć miał / **X** wyjawy / by go tam na tym
miejscu widziano.

Artykuł Lxxij.

- 3 **E**sliby kto będąc rannym v Sadu tegoż dnia
prawniedliwości nie pukał / a sprawyby była prze-
nocowana (tedy mu ma być rok złożon na bliższy
Sad / y temu na kogo zaluzia.) A iesli obwiniony stanie /
tedy sie bliższy odwieść samosiodm.

Le

A iesliby

Jeśliby (karzył regozdina / a owby (po trzykroć na trzech Sądziech) nie stanął / ma być na czwartym Sądzie wywołan.

Jeśliby też kto był ranił w mieście / a rana by nie była Szrankowa / y sprawa by była przez noc w milczeniu / tedy mu ma być naznaczony rok na bliższy Sad. †
 Jeśliby rana Szrankowa / to jest taka o którą by mógł w Szranki wyzwać / była / tedy ma być zarazem padzion na świeżym wężynku. †

Glosa.

Pisawszy już dostatecznie o sprawach mieyskich / tu w tych trzech artykułach też wypisuje sprawy pokárne / które Criminales dlatego rzeczosa.

a. S.S.lib.ij. arti: Lxxij. lxxij. l. M. arti: xvj. xvij.

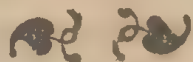
b. S.S.lib.ij. art. xvj.

c. S.S.lib.ij. art. Lxx.

ne są. a. ze ten który wystąpił / ma być zarazem karan według zasług / y według wielkości rany / jeśli będzie pokaran. † A że powód na świeżym wężynku bliższy z ludźmi wołanie słyszącami v Sadu samosiodm pokonać / niżliby się złożyńca odwieść miał. † Ale abyś dobrze zrozumiał co to jest / że Rana Szrankowa głęboka na pąznogięć / a długa na głonek ma być / masz wiedzieć / że (tu masz za pąznogięć policzyć głonek mierzchni. b. z pąznogciem v średniego pąlcu v ręki / a to będzie głębia rany takowej: a na dłuzą zaś Miasło głonka masz rozumieć wszytek średni pалеc / a) taka rana jest Szrankow godna /

y na świeżym wężynku poieymany o taką ranę / przekonany reke traci.

† Jeśliby się krwawo wężynek trącił / i.e. Tu opisuje sposób / iako się kto o wężynek obwiniony odwieść może / to jest / jeśliby był człowiek nienaganiony / y zuputnego Prawa / a na świeżym wężynku by nie był poieyman / tedy się bliższy odwieść. Ale jeśliby był na świeżym wężynku poieyman / tedy ma być do Sadu przywiedzion. † To też co w tercie napisano / jeśliby obżalowany na ten czas stanął / tak rozumiey: Jeśliby ten który winien / przyszedł sam dobrowolnie / nie zatrzymany / ani przywiedziony / ani związany / bliższy się odwieść samosiodm. c. wyjawy / by na ten czas Sędziego domu nie było.

Artykuł Lxxiiij. Lxxiiij.

Summa Artykułu.

- 1 Jesliby sie kto na Lawniká w Lawnicy siedzacego targnat.
- 2 Od potwierdzenia daru Sadowego co dawać.
- 3 Jako Prawu łaić / albo Decretu nieprzymować w Mieskim prawie.
- 4 Łaić Prawu co jest.
- 5 Kto niesłusnie Prawu łaić / co przepada.
- 6 Kieby kto co świadczyc chce Sedzim Lawnikami / iako to ma uczynić.

Esliby kto Lawniká w Mieskim Prawie w Lawnicy siedzacego naganił / albo sie nań słowy nieprzysoynemi puścił / tedy mu nagrode / to jest 30. szelagow / y Sedziemui winne przepadnie.

S. S. lib: ij.
art. xij.

Jesliby kto łaił Lawnikowi o Decret / z przyzwoleniem inszych Lawnikow wyrzeczoný / tedy każdemu Lawnikowi z osobną nagrode / a Sedziemui też tak wiele win przepada. A tak ile nagrod (ktore pospolicie emendamiżowa) przepadnie / tyle też win Sedziemui pokupi.

Jesliby kto przed Sedzim y Lawnikami sprawę miał / to jest / żeby miał dar / albo wzdanie uczynić / tedy ma zapłacić szelag / ktory Lawnicy za pamiętne biora.

Artykuł Lxxiiij.

- 3 Aby Decretu Lawnicze nieprzypiał / a chciał Appellować na Sadzie zagaionym / ma to uczynić temi słowy: Panie Sedzia / Decret ktory ten Lawnik nálast / niesłusny jest Principalowi memu / y mnie ná

S. S. lib: ij.
art. xij.

iego naley iu wedlug prawa / ktorym my sie sadziemy / co
chce okazać iako Prawo nakaze / y ciagne sie tam gdzie sie
z prawa ciagnac mamy / y skad Prawo ednosić mamy. A
ma prosić Sedziego o posty / ktore mu ma dać Sedzia
z poyśrodku Lawników. Tamze ma Sedzia żadać re-
koiemstwa od obudwu o nakłady / ktore na to wynida /
y o inſze rzeczy do sprawy należace / a ktory straci / ten na-
kłady bedzie powiniēn płacić.

Glosa.

a.S.S.lib.ij.
arti: xij.
b.S.S.lib.j.
arti: xij.

4

May wiedzić / że taitanie
prawa y w Duchownym
y w Cesarſkim prawie A-
pellacia zowa. To iako sie ma
dziać / y iako ma porzadkiem swy
iść / aź dosyć dostatecznie w pra-
wie a. Salskim y w Ksiegach
porzadku albo postępu prawne
go / opisano: wſakże y ten Ar-
tykul niſieyſy dosyć to objaſnia.

5

A tak ten ktory apelluje / albo
ktory Prawu tait / ieſli przegra /
nagrode Lawnikowi ktorego de-
cret naganił / y Sedziemu wine
przepada / y ſronie nakłady za-

płacić muſi. A ieſliby on Decret
był ſpołecznego zezwolenia wſy-
ſkich Lawników wyrzeżon / te-
dy kżdemu z nich Emende / y
Sedziemu tak wiele b. win prze-
pada. Lawnik teſz w Prawie
Maydeburskim ſwiadectwem
zwyctezon być nie moze.

Ieſliby ſie kto brał na Lawni-
ki / albo na ich zeznanie / y ſwia-
dectwo / a oni by teſz to wczynili /
ieſli im wierzyć niechcą / ſeby tam
na ten czas byli / tedy tego muſz
przyſiega potwierdzić.

;)C (:) ;)C (:)

Artykul Lxxv.

Summa Artykulow.

1 Dowod gdyby komu przyſa-
dzon był iako rychto to ma w-
czynić.

2 Každy bliſzy dobr y z browia
ſwego obronić / niſzy mu tego
kto naruſzyć miał.

S. S. lib: ij.
art: Lxij.

Ieſliby komu ſwiadectwo Sadownie nakaza-
ne bylo / tedy ma mieć czas troie dwie medzieli / koro
sobietolwiek z tych obrac chce / na bliſzy Sad.

Glosa.

Glosa.

N Ogłby kto rzec: że to iest
Artykuł nie potrzebny /
gdyż na wielu mieś w
prawie Saskim czytamy / że a.
Saxon żaden świadectwem o-
krom świadectwa Sadziego y
Lawnikow na Głównym Sadzie
pokonań być nie może. Na to te-
dy maś wiedzieć / że ten Artykuł
nie iest niepotrzebny / ale y owse
iako by wykładę tam tych mieysc
w Prawie Saskim. Abowiem
2 każdy bliższy iest pościwości /
zdrowia / y dobr swych bronić /
niżby go w tym pokonać miano.
A to Saxonom osobliwie dozwo-

lono / y opatrzone: że kiedy nani o-
gardo / o częć / albo o iakie do-
bra z świadkami żałow / bliższy
sie świadectwem odwieść. Abo-
wiem Prawo łaskawse y sklon-
nieysze iest odporney / niż Porwo-
dne y stronie. Przeto tu o in-
szym świadectwie nie mowi / ie-
dno o tym / iesliby kto miał świad-
kami niewinność swa okazać y
odwieść sie / tedy do te ma co ma
mieć čas w tercie opisaný.

W takowych sprawach / tedy
Pryncypał naprzod przysiega / a
potym to świadkowie potwier-
dzają.

a. S. S. lib. j.
art. xvij.

Artykuł Lxxvi.

Summa Artykułu.

- 1 Kiedy Ociec Syna w wczynku
zastąpić nie może.
- 2 O skargach skodliwych.

- 3 Jesli Ociec Syna swego wczyn-
nek na sie przysięga / ma / mieć na
baczności.

Mżdy człowiek w Miejskim pra-
wie nienaganiony / ani na sławie /
podeyrzany / ktory Prawa swego
nienaruszył / Syna / ktorego w mo-
cy swey ma / niewyposażonego / y
ktory chleb iego ie / wyiać od Sa-
du y zastąpić w każdy sprawie wy-
stepney przysiega swa własna
może. A iesliby obadwa / y Ociec

y Syn byli obżalowani / y obwinieni / tedy sie z tego
pierwey ma ociec wywieść / * wyiawszy / by to na swie-
żym wczynku z wolaniem bylo. Jesliby też kto z licem o
żłodziejstwo albo łupieństwo do Sadu przywiedzion by /
na świeżym wczynku / ten sie na żadne oisca brać nie może.

Glosa.

Gloſá.

2 **A** Kteýkut ten dotyka ſpraw
ſzkodliwych / to ieſt / kiedy
ſyn albo ſługa čy ſkoda
iáta včyní / á tam wolno Pánu/
albo zaſtapić ſluga / albo w oný
včyntu wydać. Maſz tedy wie-
3 dzieć / że kiedy Oćiec ſyná trzy-
wde iáta oſkarżonego zaſtapić
chce / čtery rzečy ma mieć ná bá-
čnoſci. Naprzod ieſli ſyn o trzy-
wde albo ſkoda komu včyní / te-
dy go Oćiec pierwſzy raz wyiać /
y zaſtapić przez Decret Sadowy
może. Gdyžby to było przeciwno
v rodzony miłóſci / żeby Oćiec
też ſam včyntu iákiego wydać /
y oſtapić miał / mogąc go za-
ſtapić. Druga aby on Syn iego
nie był od Oycá odlażon / ale á-
by ieſzcze ná Chlebie Oycowſkim

był niepoſáżony : Bo ináčey te-
dy ſprawa Synowa / ktory ieſt
od Oycá oddzielon / nie mogła
być wiadoma Oycu. Trzecia że
Oćiec powinien przyſiać ná nie-
winnoſć Synowa / to ieſt że ſyn
tego o co ieſt obwińion / nie ieſt
wynien : wſakże tam tylko ma
przyſiać / ieſliby wyſtepek iáki
był / żeby ſie mogli ſama przyſie-
ga odwieſć. Bo ieſliby táka ſpra-
wa była / żeby do przyſięgi przyſz-
nie mogło / tedy ſam ſyn odpo-
wiedać / y karanie odnieſć muſi.
Czwarta / aby Oćiec też ſam v-
čyntu onego winien nie był : Bo
tak żaden drugiego zaſtapić nie
może / ážby ſie ſam pierwſzey ſpra-
wił / y ſłuſnie wywiódł.

):C (:)):C (:)):

Artik. lxxvii. lxxviii.

lxxix. lxxx.

Summa Artykułu.

1 O długi za ſtrawę.

2 O Mycie wolnych ſlug / iáko
go przeciw Pánom ſwym o-
trzymać máia.

3 O čaſie płacenia mytá.

4 Jeſliby Pan naieinniká wy-
gnat / albo naieinnik od Pána
oſiedł przed čaſem / co trá-
ci.

5 Wolny čłowiek przez ſlužbę

nieſtaie ſie niewolnikiem.

6 Pan iáko za ſluga ma] odpo-
wiadac.7 Kiedy kto komu čeládniká v-
bije / iáko ma być karan.8 Stugi i mártego myto / kto y
iáko bierze.9 Po śmierci Pánſkiey / iáko ma
być myto płacone.

Jeſli

Esliby skarzył ieden na drugiego o pieniądże za strawę/za wino/ albo iaki inny napoy/ tedy sie od wiedzie/ iako y o inny dług/ zwłaczając ieliby Accor nie nie dowodził.

Artykuł Lxxviii.

Sługa wolny w Wieście myto zaśluzone przy iega otrzyma przeciwko Panu swemu z właczając iel sie nieściaga iedno na pieć szelagow. Ale ieliby Pan zaplate mienil / tedy tego bliższy samotrzeć do wieść / nieliby go sługa pokonać miał.

Artykuł Lxxix.

Esliby sługa myto zaśluzone sadownie otrzymał / tedy za to Pan tego winy Sedziemu za oney nieprzepada / ale mu myto powinien zapłacić nie odwlocznie tegoż dnia).

Artykuł Lxxx

Esliby Pan naieinnika przed czasem wygnat / tedy mu myto spelną zapłacić powinien. A ieliby też przed czasem naieinnik od Pana odszedł / tak wiele Panu winien zostaje / ile sie myto iego ściaga: y iel si mu już co Pan dal na myto/ to powinien wedwoynasob wrocić.

S. S. lib. ij.
art: xxxij.

Glosa.

S Stárzony o stráwe/ albo
o picie / iesli przy/tedy o-
deydzie iáko y o insy
dlug: á iesli zezna / á pieniedzy
niema / tedy może być wiecey
fántowan iedno wtym co ná nim
iest pásem przypasano.

5 Sluga wolny etc. Masz
wiedzieć/ze sluga by nadluzzy Pá-
nu sluzyl / niestaie sie niewolni-
6 kiem. A Pan też wiecey za slu-
ge odpowiadać niepowinien / ied-
no o tak wiele iáko myto onego
slugi niešie. A iesliby co wiecey
sluga wystapil / tedy sam odpo-
wiedać ma. A to rozumiey/iesli-
by to bez woley y przyzwolenia
Pána swego wzyuil t. tego sie
Przysiega od wieśc powinien. t.
Ale iesliby zwola Pánka co wzy-
uil /tedy tego Pan tak wiele wi-
nien iáko y sluga / y tak o to od-
powiedać musi/ iákyby to sam w-
czynil.

a.S. S.libij. Jesliby też kto komu slugę w-
arti:xxxiiij. bit / albo wkrzywdzil a. tedy o to
Pan odpowiadać nie powinien/
wzyawszy by mu to zádany/ze mu
do tego rady y pomocy dodal/te-
dy sie spráwić powinien.

b.S. S.lib. i. Sluga wlednany / iesliby byl
arti:xxij. przed časem wygnan/zupelną za-
pláte mytá swego pozyskze / tak
iáko by času dosluzyl/á to dlate-
go / ze sobie indziej poslug omie-
skal/wzyawszy by Pan przysiega
dowiodl slusnych przyczyn / dla
ktorych to wczynil.

Jesliby też sluga od Pána swo-

wolnie odszedl /tedy tak pánu wie-
le przepada iáko mu byl Pan my-
tá obiecal/wzyawszy/by sie oze-
nil/albo opieká nani przymárta.

Umártego slugi myto przycho-
dzi potomkom iego: A iesliby
przed časem umarl tedy poto-
mek chceli spetná myto wziac /
má ná iego miescu dosluzyc. A
iesli nie bedzie chciat dosluzyc /te-
dy nie może wiecy wziac/iedno to
co nieboszyt przed smiercią za-
sluzyl.

9 Jesliby też Pan slubze umarl /
tedy potomkowie iego powinni
slugi do trzydziestego dnia cho-
wac:to dlatego/aby sie sluzba o-
patrzyc mogli / y sluzba ja máia
poptacic co zasluzyli do smierci
Pánstkiey. A iesliby co wiecey nad
myto wziali / nisl z Pánem zie-
dnali. tego niepowinni wracac:
á iesliby im potomkowie mytá
placic niechcieli/tedy co im przy-
dzie za rok / albo za putroka /
blizszy to przysiega otrzymac/niz
by sie tego potomkowie z bronit
nieli. A to masz rozumiec /iesli
by sie od potomkow mytá wpo-
sminali /bo iesliby sie go so same-
go pána domagali/tedy pan bliz-
szy samotrzec zaplaty b. dowiesc.
A stad też możesz snadno wziac
wyklad artykułu xxij. lib. j. S.
S: gdzie stoicy: Gdyby poto-
mek chciat czeladnikowi mytá za
rok / albo za putroka zaprzec / ze
tego blizszy przeciwko niemu slu-
ga przysiega otrzymac. Wo sie

tam

tam rozumie o sprawie przeciwko sprawie przeciwko samemu Pa-
potomkowi z mārlego / a tu o- nu żywemu zaczętey.

Art: lxxxi. lxxxi. lxxxi.

Summā Artykułu.

- 1 Kiedy wiele ran kto zranion będzie iako ma żałować.
- 2 O Szrankach.
- 3 Kiedy sie dwa iednako raniat iako na sie żałować mają.
- 4 Czemu Szranki osobliwie sa-
mym Szaronom dozwolone sa
- 5 O rozmaitych ranach.
- 6 Szranki co sa.
- 7 O złożyńcach y pomocnikach.

Niesliby kogo wświeście raniiono / y przysedlby do Sadu / a owby nie-
stanał / na ktoregoby przybytności
iego żałować chciał. Jesliby miał
ludzie ktorzy wołanie iego słyseli / te-
dy moze tyle ofsobam wine dać / y na
nie żałować / ile ran wćiele ma. A ci
iesli stana / tedy na nich doydzie
szrankow a to iesliby tak wielkie rany byly / żeby one w-
Szranki wyzwąć mogł. A iesliby ich wiecey oskarzył ni-
żli ran ma / a skarzyłby na nie iako na pomocniki / tedy ci
odeyda według Prawa / każdy z nich samosiodm.

Artykuł Lxxxi.

S. S. lib: i.
arti: xlviii.

Kiedy komu przez Decret Szranki przysa-
dza o rany / a będzie zwyciężony / rękę traci. A ie-
śli o zabicie idzie / tedy gardło traci.

Jako sie kto Szrankow bronitak też ma w Szran-
ki wyzwąć.

Jesliby kto Szranki przyrzekl / abo mu to Decretem
było nakazano / w Nieyskim Prawie / o mord / abo o ia-

ta inpa sprawa / o ktoraby czlowieka niepodeyżanego obwinic nie mogl / y dostalby sobie Szymierza przeciwko onemu ktorego wyzwal. Jesli ten przeciwko temu Szranki skazano / dowiedzie wedlug Prawa / ze ten ktory sie z nim chce bic / szmierz jest / albo sie zapieniadze bija / tedy mu moze Szrankow odmowic / a nie bedzie sie z nim bic powinien.

Artykul. Lxxiii.

3 **J**esli by sie dwa spolnie rani / y obadwaby do Sadu przyszli / y spolnie na sie skarżyli / ktorey z nich pierwszy skargi dowiedzie / ten przeciwko drugiemu doydzie Szrankow / a to iesli by obadwa mieli Szrankow godnerany / y iesli by nań wedlug Prawa żalował.

Glosa.

4
i. S. 3 lib. j.
art. xlix.
I. Mar. rii.
et xxxv.

Szranki ktore text niniejszy w spomina a. Saronó byly dopuszczone / dla ich miewa / y dzielności Kycerskich.

sa od siebie rozne. Trzecie są rany / y głębokie y serokie: a iako głębokie y iako długie być mają / aby o niemogł w Szranki wyzwac / inż sie wyżej powiedzielo.

5 Do wykladu tedy Artykulow tych Masz wiedziec / ze rany iedne sa na miejscach nie bardzo szkodliwych / y o ktore w Szranki wyzwac nie moze / te zowa cie lesne rany / ze tylko ciato na czlowieku nie szkodliwe jest obrazone. Drugie sa otworzyste y serokie: ale tez na miejscu nie szkodliwym / a sa serokie niegłębokie / a tam te zaś pierwsze sa głębokie / nie serokie / y tym

To Prawo postlo od Praw Rymskich / ktore Leger. duodecim Tabularum, Prawem dwunastcie tablic zwano / gdzie napisano: Ktoby ochromil drugiego na czlonku / albo obrzil / ten tez toz od niego zas odniesc musi / y zwano to panam talionis, to jest: iesli kogo zapchnal / powinien mu byc tez taki raz wytrzymac / y byl do tego przymuszon / a zwla-

szc

szła: jeśli rana była Szrankow
godna. Ale przetracenie / albo
skrwawienie wst / tedy pieniądźmi
płacono. ✠ A zwano Szran-
kami / gdy się jeden drugiemu ra-
zu / taki mu on pierwszy za-
dał / bronić był powinien: bo ia-
ko on w niebezpieczeństwie zdro-
wia swego / dla tego gniewu bić
się winiał / tak się też ten
zaświeciemu bronić był powinien.
A to nawisecy dla wbojstwa po-
stałowiono było. To Prawo
tedy od Rzymian wzięte / Sa-
ronom było dozwolone / iako
ludziom walecznym / y sielom
swym duszącym / y postawio-
no im to: Rebykolwiek drugie-
go tu krzywdzie ranił / albo zabił /
aby się to świadectwem Se-
dziego y Larnikow dowio-
dło / ktorzy to powinni oglę-
dąć / albo sami / albo od inszych
na to wysładzeni / y przysięgly
Lekarz / y według tego zeznania
jeśli wznano / że rany Szran-
kow godne / był w Szran-
ki Prawem wyzwan. Jesliby
też na tego zwołaniem o rany
albo o mord żądowano / iako na
pomocnika / tedy się ma samo-
siodem odwieść. Tu masz wie-
dzieć. Ażkolwiek Szronom
dla ich męstwa było pozwolo-
no Szrankow / iako tu wyżej /
y na wielu innych miejsc stoicy.
Wszakże gdy już na wiars Arze-
ścińska nawrocono / naucżono /
że takowa bitwa w Szrankach
jest z grzechem / iednomyslnie w-
szyscy zezwolimy / postanowi-
li: aby kiedy ranny winowayce

swego poieymanego / zwiada-
nego zwołaniem do Sadu przy-
wiedzie / będąc go gotow poko-
nać / tedy to samośiodem uczynić
ma z świadkami / ktorzy wolanie
y on gwałt słyseli / a kiedy te-
go dowiedzie / tedy obwiniony /
y przekonany / rękę traci. A
jesliby przyszedł do Sadu
dobrowolnie / niezwiązany /
ani poieymany / chceć nie-
winność swą okazać / tedy też
to ma samośiodem uczynić / a sam
ma na pierwszej okazać niewin-
ność swą / iako Prawo nazydzie /
y powedowi się odwieść / po-
tym świadkowie: a jeśli się sta-
tecznie y z świadkami sprawi /
będzie wolny od obżądowania /
a jeśli się niesprawi / albo wpá-
dnie w świadectwie / tedy za ra-
nę rękę / za mord / albo za gło-
wę / gardło traci.

✠ A pomocnicy tego wyzwo-
ła się winą Sodziemu / y nagro-
da stronie / a on musi inne swia-
dki wieść na bliższym Sadzie /
ktorzy jeśli niewywiedzie / tedy
mu jeśliż rok złoży na trzeci
Sad / a za pomocnika swego musi
Wargelt odkładać. A jesliby o
występek obwiniony w Szranku
wyzwan był / ma się według pra-
wa odwieść samośiodem. A ie-
sliby krom Szrankow obwinion
był / tedy odzedydzie sam ieden /
jeśli w przysiedze wstanie / tedy
stronie nagroda 30 szelagow / y
Sodziemu winę przepada. ✠
(Niektóre Exemplarze to ie-
śliż przydaia: albo każdy z nich
sam ieden o pomoc / y o rany

Szrankowe odcyżcie albo samo- namieni / ile ran ma / tedy imię
trzeć / ieſliby ſwiádkami obwi- wſzytey iedną ręką cderda albo
ſion był / á má go Sedzia pytáć z tad wiela ſwiádkow / ile ich
tego winnie. A gdy ich tak wiele powod miał).

Artik. lxxiii. lxxv.

Cumma Artýkulow.

Gdyby ſie dwa rowno ránili /
á iedenby ſkárzył przed Se-
dzim / á drugi v Prawa.

2 O ránách ob mieča / y ed noża
3 Kiedy kto nożem tego za kole
albo rani co przepada.

1 **D**ieſliby ſie dwa ſpolnie ránili / á
iedenby z nich do Sedziego domu
przyſzedl / y položylby ſtarge. Dru-
giby przyſzedl do Lawice Sado-
wey / y žalowałby przed ſlugá V-
rzedowym / y Láwnikami ieſliby
byli / y przed innymi do Sadu na-
ležacyimi / y oſázowałby rány ſre-
z wolaniem według Práva / a za
Decreté Láwnikow poſtalby do Sedziego do tey ſpra-
wy / tedy ten ma pierwoſć žaloby otrzymać.

Artýkul. Lxxv.

- 2 **D**ieſliby ſie dwa ſpolnie / ieden mieczem / á drugi
nożem ránili / y obadwaby záraz do Sadu przyſli /
y na ſwieżym wczýntu náſazanoby Szranki przez
Decrer tedy za rane nożowa / má być ná gardlo ſadzon /
3 ten ktory ia zadal. Abowiem nożem potáiemnie / y zdra-
da / tak oby zlodzieyſkim obyčzajem ſmierć może być záda-
na. A onego ktory mieczem ránil má być ſadzon ná ſtra-
cenie reki.

Gloſa.

Glosa.

En Artykuł z tad wrost /
 yże niektórzy w Prawie
 vżeni mówili: Kto pier-
 wu y zabobę vżyni / temu ma być
 pierwsze miejsce dane / a sadzili
 sie na Artykule Lxi. lib: i. S. S.
 Drudzy powiedali / że nie ten / a-
 le temu kto pierwszemu na miejscu
 S. S. z wolaniem stanie na
 świeżym vżynku / y oświadczy
 rany swe sluga / y infymy do Sa-
 du należacymi. A tak tu vsmie-
 rzenia te sporu artykuł Lxxxviij.
 jest postanowiony / który jest mie-
 dzy nimi iakoby środkiem / w któ-
 rym yż text y sama rzecz ie sia / y

fżera jest / przeto szerokiego wy-
 kładu niepotrzebuie.

† Jesliby ieden nożem /
 etc. Przyczyna tego Artykułu też
 ta była / że niektórzy twierdzili /
 kto tego mieżem rani / bierzey
 występuje / niżli ten kto nożem
 rani. Drudzy zaś mówili / że nie
 ten / ale ten kto nożem rani / bier-
 dzi występuje : przeto to miarku-
 iac artykuł niniejszy postano-
 wien iest / który vży kiedy na ko-
 go zranienie mieżem dowiedzio-
 ne będzie / rękę traci : a kto no-
 żem rani / ten gardło traci / przeto
 że to zlodzieyska broń. †

Artykuł Lxxxvi. Lxxxvii.
 Lxxxviii.

Summa Artykułu.

- 1 O rekojemstwie o rany.
- 2 O przyrzeczeniu pokoju.
- 3 O skargach zwleczonych o rany.
- 4 Jako rychło kto dowodzie ma.
- 5 Zwyczaj poty iwa poty Pra-
 we pisany zepsowan nie będzie.

Nużliby ieden drugie / a stawiłby Rekoimie na
 postawienie / to iest / że stanie na bliższy Sad / a po-
 cymby go w onym rekojemstwie zabił / y zaś by sie
 reczył w teyże sprawie / tedy sie bliższy odwieść samo-
 ści. Ono zabić / niżby go pokonać miano.

Artykuł Lxxxvii.

Jesliby v Sadu Sądneho o rany przed Sedżim
 y Lawnikami pokoy był przyrzeczon / y daniem ręki
 potwierdzon / tedy takiego rychley każdy o zgwal-
 cenie pokoiu pokonać może / niżby sie ow odwieść miał. A
 takowy przepada Sedżiemu winy połowice wargeltu.

S. S. lib: i.
 art: Lxviij.

† Jesliby

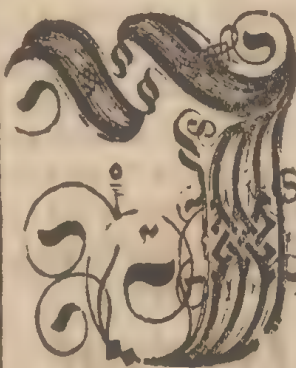

S. S. lib: 1.
arti: lxiiij.

A iesliby tak zabitego ktory przytacił w Szrankach
bronić chciał / tedy mu żadnego świadectwa niedopuszc
ale obwiniony powinien odpowiadać a bronić gardła
swego.

Artykuł Lxxviii.

3

Esliby sie dwa spolnie raniłi / a
obadwaby do Sadu przypili / y spol
nie na sie skarzyli / y bylaby skarga
odłożona z Drzedu do bliższego Sa
du / w tymby ieden umarł / a drugi
by przypieł do Sadu opowiedziac
sie / tedy ten odeydzie samosiodm
przysiega. A iesliby zarazem świad.

4

S. S. lib: 1.
arti: Lxiiij.

ktow mieć nie mógł / tedy otrzyma troie dwie niedzieli / a
z tych moze sobie obrać ktore chce. Ale iesliby bliższy w
rodzić chciał bronić zabitego w Szrankach / tedy to w sy
tko świadectwo zbije / iako wyżej stoię.

Glosa.

Artykuł Lxxviij. spiera
nniemanie niektórych / kto
rzy twierdzili / aby ten kto
ry sie o rany na postanowienie
reży / a w tymby on ranny był
zabie / miał być świadectwem
pokonan o mord / iesliby od iego
przytacił objatowan był / ale
tu inaczej mowi: Bo choćby kto
ranirzby drugiego reżył sie / w o
nż rekoieństwem by one zabie. te
dy bliższy jest odeydz samosiodm.
(a to rozumiey iesliby nie był
na świeżym czynku poieyman).

A iesliby pokoy przrzeczony
z gwałcił / tedy rychley może być
pokonan / niżby sie odwieść
miał.

• Tu masz wiedzieć / ~~głównie~~ jest
dostateczny dowod ktorego w
czynku / tam szrankow niepotrze
ba: Abowiem Szranki o mord /
albo o glowe z wyżajm sa posta
nowione / a z wyżajm nie może
wiecey trwać / iedno po ki jest na
Prawie pisany zasądzony / y po
ki Prawem sparty / y zepsowany
nie będzie.

Artykuł

Artik: lxxxix. xc. xci.

Summa Artykułow.

- 1 O ranach ślonych y spuchłych.
- 2 O zastępiech albo zasadzkach pędzonych / gwałciech / y nacięciu domowym.
- 3 O Męzoboystwie.
- 4 O skargach / które ani Ciuiles, ani Criminales nie są.
- 5 O skargach / o zelżywości / że rozmaite są.
- 6 Jako Ławnicy / rannego oglądować mają.
- 7 O rozności / zelżywości / według osób y miejsc.
- 8 O zelżywości biatęglowych / kto żałować może.
- 9 W których sprawach biłacie nie idą.
- 10 O skargach bez wołania.
- 11 Pomocnik co przepada.
- 12 O wiele ran tak odpowiedzieć / iako y o iedną.
- 13 Jeśli pomocny rzeczy nie wnieśli obwiniony o Męzoboystwo / co przepada.
- 14 O męzoboystwie z iednaniem.
- 15 Białęglowa gdyby na męzoboystwie poicymona była.
- 16 O przysięgach nakazanych.

Uesliby kto był ktem wbie na grzbiecie albo na brzuchu / a one razy byłyby ślone / albo pęzieriałe / y spuchłe / a miałby na świadectwo Sędziego / y ludzi do Sadu należące / którzy to widzieli / y słysze-
li / tedy bliższy doś na nim Szran-
ków / niżby się ow miął odwieść.

S. S. lib: j.
art: Lxviii

A iesliby był wbie od wielu w-
glowe albo ramioną / y w rece a nie mogłby te odwieść /
tedy się owi bliższy odwieść według Prawa niżby ie kto-
połonać miał. Jeśli się przyznają / tedy każdy wine Se-
dziemu a stronie nagrode przepadnie. Jeśli były razy
śmiertelne / tedy powinni w Szranłach odpowiedzieć ci
którzyby one sadownie obwinieni byli. A iesliby razy
śmiertelne nie były / tedy ieden w Szranłach będzie opo-
wiedał / a drudzy się przysięga odwiada.

Arty

Artykuł xc.

- 2 **P**asadzki podrożne / albo zastępowania na do-
rowolney drodze / gwaity Pańskie / nasćia domo-
we / Burgrabia a nie Szoltys sadzić ma. Jesliby
nasćie domowe mogło być dowiedzione / potluczeniem / y
pościeniem ścian / albo domu / a oświadczoneby to Se-
dżim y Ławnikami / y innymi ludźmi którzy to słyseli / te-
dy bliższy jest powód nań żalować z Szrankami / niżby
się on miał odwieść.

Artykuł xci.

- 3 **J**esliby kogo zabito / który miał dzieci troje ál-
bo więcej / potymby się obwiniony o takowy mord /
y po uczynieniu gwaru / według Práva przeciwno
jednemu z nich / y od uczynku który mu żądano / oczyścić
tedy od innych dzieci zabitego / nie ma mieć potym żadne-
go obciążenia.

Glosa.

b.S.S.lib.j.
ar: lxviij.

a.S.S.lib.j.
arti: lxviij.

Wypisawszy inż wyżej ro-
zność ran / y które ściany
tę godne są / które nie
goone / y iako o nie żałować. Tu
mowi o sprawach zmieszanych /
które ani są Ciwiles / ani Crimi-
nales, a mogą być zaczęte iako
pro chce / Ciwiliter albo Crimi-
naliter a. A bywsiy zaczęte Crimi-
naliter, tedy się część Ciwiles
stawią / także bywsiy Ciwiliter
zaczęte mogą się stać Criminales
Te sowa actiones iniuriarum
sprawy albo skargi wkrzywde-
nia / a kzywda albo wkrzywde-

nie jest to wszystko / co się przeci-
wno Prawu na żelzywość komu-
kolwiek dzieje.

Tu masz wiedzieć b. że krzywdy
trojaki są. Jedne są škodliwe y
zelzywe: iako kiedy jeden drugie-
go ściewie albo skarzy o dług /
ktorego mu nie winien. Drugie
są zelzywe / y karania godne / iako
kiedy jeden drugiego ubije /
y wkrzywdzi. Trzecie są tylko zel-
zywe / iako kiedy się kto na kogo
słowy niewiernymi targnie. Te
są wszystkie często mieszane: bo
które są škodliwe y zelzywe / te
pokarne

potárne są / y karania godne / a
o tych mowi na tym miejscu /
gdzie mowi: Jesliby kto ktem był
vbit. Bo kiedy kto kogo vbię /
perona rzecz / że mu to iest sko-
dno / y nie niesie mu to vci-
wości żadney / zacząym y godne
karania. Actorowi tedy należy
obierac / iako chce skarge klasc /
iesli civiliter, iesli criminaliter
6 Bo iesli ma świadectwo Lawni-
czę / ktorzyby zeznali to / że widzie-
li rany śiezione / albo scychowe /
albo pościskowe / albo zbite / y ie-
sli Szrankow godne / tedy może
powod zacząć skarge / iako chce.
7 Krzywdą też. c. albo zelżywość
rozmaicie się stawia / wiecśa y
gorśa. Abowiem kiedy kto kogo
rani / tedy wiecśy wystąpił / niżli
kiedyby go lekkimi śinemi rązy
zbit. Także iesliby to vczynił na
rynku / albo w kościele / tedy wie-
cśy wystąpił / niżliby to w kár-
czmie vczynił. Wieć z strony osso-
by / iesliby Syn przeciwko Panu /
Nieszczanin przeciwko Burmi-
strzowi wystąpił. Z strony też
członku / albo miejsca obrazone /
stawia się winnięszym / kiedy al-
bo w oko / albo w głowe rani / te-
dy ażeby winien / niżliby w grze-
biet ranił / y owsem na oku / a w
głowie są rany / o ktore może w-
Szranki wyzwać / ktore rany na
innych miejscach nie są tak sko-
dliwe.
8 Masz też wiedzieć. d. że skarga
o krzywdy ma w sobie trzy rze-
czy. Pierwsza o krzywdy y zelży-
wość białey głowie mnie poślus-
bionry vczyniona / moge ia żało-

wać : także Ocieć iey / y ona sama /
bo się w tym staie zelżywość nie
tylko iey samey / ale y Oycu / y Ma-
żowi. Druga / yż o krzywdy moia
niemoże żona / ani dzieci żałować /
dlatego / że nie oni moim / ale ia
ich opiekunem iestem. (Trzecia /
yż te krzywdy albo despekty we-
dlug zacności ossob wważane
być mają.)

Tu masz wiedzieć / kiedy kto
przed gáynym Sadem o ochro-
mienie / o rany / o zbitie / o mord za-
żnie / tedy bez przyzwolenia / Se-
dziego / żadnych odwłok mieć nie-
może. A iesliby Sedzia na nie ze-
zwolit / a owby nie był gotow za-
żować / tedy od oney skargi odpa-
da / y powinien Sedzie znowu za-
żować / wyiawszy / by samotrzeć
dowiodł / że mu Sedzia zwłoki
dozwolit. Druga / kiedy ieden na
drugiego o mord żałnie / a ran na
zabitym żadnych nie wkaże / we-
dle prawa. Obwinionyby niewin-
ność swa wywodził / y skazano-
by: ponieważ gotemi słowy żał-
nie nie z wotaniem. tedy bliższy się
obżalowany odwieść przysięga-
sam ieden / a tenby przysiedze
dosyć nie czynił / tedy stronie za-
żniacey wargelt / a Sedziemu wi-
ne przepada. Trzecia / iesliby kogo
obwiniono / yże on mordu przy-
czyna / z pomocnikiem był a tenby
też skazaney przysiedze dosyć nie
vczynił / tedy stronie wargelt / y
Sedziemu wine przepada : a iesli
na Sad nie stanie / tedy powod
niemoże wiecśy na nim wygrać /
iedno wargelt / y nie może być o
to wywołan. Czwarta / iesliby ko-

9

c. S. S. lib. j.
arti: lxvij.

10

11

d. S. S. lib. j.
art. ix. xij.

12
e S S. lib. ij
arti. xvj.

raniono / albo załtoto w wierzech
głowy nad mozgiem / a ranaby
spuchła / tedy jeśli ma przystoy-
na gębca y onie w szranki wy-
zwać może / y ma być ostrym Sa-
dem sadzona. Piata e. jeśli by kto
był ranion (w iedno miejsce) wie-
la ran / albo skłoty od iednego
człowieka / tedy niemoże z osobną
o każda rane žalować / ale obwi-
niony onych refyskich ran / po-
winien się sprawić samostodm /
jeśli sine.

13

Kiedy też komu o mord / o
skarżone pomoćna rzecz nakaza-
na będzie / a on by temu dosyć nie
wczynił / tedy inż bez winy nie
będzie.

14

Jeśli by się też stał mord / y
spawaby do Sadu przysła / a w-
tymby się strony zgodziły / tedy
eām przedsię y Sedzia wins
swoje bierze.

A jeśli by białagłowia na świecie 15
żym wczynku przy mordzie / albo
przy ranie Szrankow godney /
poicymana była / tedy iż bliższy
powod pokonąć z świadkami /
ktorzy wołanie słyszeli / niżby się o-
na odwieść miała / y ma być we-
dlug zasługi karana. Wszakże bia-
lagłowia wczera / jeśli by o mord /
albo o rane onegoż dnia zadana
obwiniona / była na rekoicemstwo
dana / tedy się bliższa siedmiz
świadkow odwieść / niżby się
pokonąć kto miał.

Białagłowia też jeśli by o wczyn-
nek przenocowany oskarżona by-
ła / bliższa jest odeydz przy siega-
swoia / niżby ją kto pokonąć miał.
Jeśli by komu przysięga o krzy-
wdy / iako o zabicie / o wrwocie za-
wtosy / y inże tym podobnie / naka-
zana była / tedy icy odpuszcć bez
woley Sedziego niemoże.

⋈ ⋈ ⋈

Artykuł xcii.

1 O kradzieży do czyjego domu
wniesionej.

2 Kradzioną rzecz gdyby w tego
należona była / a onby był
człowiek Prawa zupełnego /
iako odeydzie.

3 Złodzieystwo co jest.

4 Jako kradzionych rzeczy wko-
go szukać.

5 Każdy może dobrą swe zło-
dziciowi odiać po ki go nie
obwola.

6 Gdyby kto złodzieia wchwy-
cił / y zaś puścił.

7 Gdy kto złoczyńca do Sa-
du przywiedzie / co ma czy-
nić.

⋈ ⋈ ⋈

S. S. lib. ij
arti. xxxvj.
ho. iij. art. v.

Jeśli by komu dobra w Wkieykim Prawie po-
kradzione / y do domu człowieka niepodeyżranego /
bez wiadomości iego / wniesione były / potymby zgu-
by oney z dozwoleństwem iego wrzedownie szukać / y nale-
żienoby

złodziei i wdo^o i^e / tedy on gospodarz jeśli śmie przysiadz
ze o tym niewiedział / będzie wolen. A jeśli by takowa rzecz
kradzioną była w zamknięciu i^eo własny / gdzie sam mie
ska / tedy będzie mian za złodziei / chyba by rzecz ukradzio
na tak mała była / żeby tam ognem wrzucona być mogła / a
należnoliby to w piwnicy / albo w komorze / tedy Gospo
darz odejdzie / iako wyżej stoicy. A jeśli by przedtym był
podprzany / tedy przysięga nie odejdzie / ale się nośnieniem
zelaża rospalonego / albo Szrankami odwieść ma.

S.S. lib. j.
art. xxxix.
I. M. artic.
xxxij.

Glosa.

3 Złodzieystwo nie inzego nie
jest / iedno zdradliwe wzje
cie rzeczy cudzey przeciw
woli wolei Pána oney rzeczy. A
tak jeśli by komu co ukradziono / a
chciałby żeby mu Sad był po
mocen. Ma naprzod do Sedzie
go iść / złodzieystwo oznaczyć / y
świeży wzynek obwołać / prosić
go / aby mu dozwolił w domiech
Sasiadzkich rzeczy swych szukać.
Czego mu Sedzia pozwoleć ma /
y roztaje zarazem Miasto zamu
knąć / tak długo ażeby się szuka
nie w mieyskich domiech skon
czyło. A żeby do domu swego
puścić niechciał / ten za złodziei
obwiniony być może. Ale jeśli
by dobrowolnie w dom puścił /
nie będąc o to przedtym nigdy w
prawie oskarżony / y tamby rzecz
kradzioną w domu tego znalazł
na była / a przysięgłby że to tam
bez wiadomości iego wniesiono /
będzie wolen. Ale jeśli by w iego
własnym gmachu zamkniętym /
albo w strzynie była należona
rzecz kradzioną / tak wielka / żeby

tam bez klucza włożona być nie
mogła / tedy ten / który od o
nego gmachu albo strzynie kluc
nosi / za złodziei ma być rozu
mian.

5 Ma też wiedzieć / jeśli by ko
mu co ukradziono było w domu
iego / y byłoby wyniesiono na uli
ce / a on ktoremu się szkoda stała /
goniłby złodziei : tak żeby zło
dziei one rzeczy wpuścić / albo po
rzucić musiał / tedy on rzeczy swe
bezpiecznie bez wolei Sedziego
wziąć może / a to jeśli się woła
nie gwałtem nie stało / bo jeśli by
wołanie wzbudził / złodziei go
niąc / tedy onych rzeczy brać y
chować bez przyzwolenia Sa
dziego niemoże. Jeśli by złodziei
był wchwycon / ktoregoby Actor
bez wolei Sedziego wpuścić / al
bo się gwałtem z rąk iego wyr
wał / o coby nań Sedzia chciał
jąłować / tedy jeśli przysięże / że
przyżyny do tego nie dał / y że bez
wolei iego wszedł / będzie wo
len.

Jeśli by kto do Sadu zagaio

- 7 nego przypiecl / y oznaymit / ze zło-
 dziecia w wieszeniu ma / tedy ma
 zadac Sedziego aby tam dwu
 Lawnikow poslat / ku ogladaniu
 onego zlodziecia. Bo według ze-
 znania Lawniżego chciałby nań
 skargę polozyć / a to z wrzedu swe-
 go Sedzia wżynić powinien.
 Potym Lawnicy poroda ku ogla-

daniu / iako on zlodziey do wie-
 zienia przypiecl / co przed Sedzim
 zaś wyznac maia / potym powo-
 ma polozyć nań skargę / y powie-
 dziec o co jest zatrzyman. A iako
 na swiezym wżynku jest poiey-
 man / tak do Sadu ma być przy-
 wiedzion.

:C :C :C

Artykuł xciii.

Summa Artykulu.

- 1 O dlugu z Prawa przypiecl / y oznaymit / ze zło-
 dziecia w wieszeniu ma / tedy ma
 zadac Sedziego aby tam dwu
 Lawnikow poslat / ku ogladaniu
 onego zlodziecia. Bo według ze-
 znania Lawniżego chciałby nań
 skargę polozyć / a to z wrzedu swe-
 go Sedzia wżynić powinien.
 Potym Lawnicy poroda ku ogla-
- 2 Zasnane dlugi iako rychto pla-
 cone być maia.
- 3 Zasnane dlugu / gdyby kto na
- 4 Dłużnikiem rozmaicie sie sta-
 wa każdy.
- 5 O rozności wywołania.

S. S. lib. ij.
 arti. v.

2

S. S. lib. ij.

arti. v.

I. M. arti.

xxxij.

3

Doby drugiego obwinil o dlug / y onego dlugu
 by na nim Prawem doszedl / tedy to powinien one-
 goż dnia zapłacić / y Sedziemui wine przepada.

Jesliby byla skarga o dlug / do ktoregoby sie obwi-
 niony znal / tedy go powinien do dwu Niedziel zapłacić.

A iesli we dwie Niedzieli nie zapłaci / tedy wine Sedzie-
 niu przepada / a potym mu Sedzia ma nakazac / aby do
 tygodnia zapłacił / potym do trzeciego dnia / potym do
 dwudni zaś potym do iutra / a ilekroć Decretowi dosyc
 niuczyni / tylekroć wine Sedziemui przepada.

A iesliby ieszcze ani wierzycielowi dlugu / ani Sedzie-
 niu win placić niechcial / tedy osiadlosć iego ma być za-
 rowana / y pieczętowana / y tak sadownie ma być do pla-
 cenia dlugu wierzycielowi / y Sedziemui win przypisn.
 Jesliby osiadlosć niemial tedy ma być wywołan / y mo-
 że być poieyman / gdzieby go iedno dostać možono / o on
 dlug y winy / a ktoby go mimo to chował / wine Sedzie-
 niu przepada.

Glosa.

Glosa.

Długach zeznanych mo-
wi text niniejszy / że maia
być we dwu niedziel pla-
cone. a. wszakże iesliby był dług
wielki / iako iest Wargelt / tedy ma
mieć dalszy czas do. placenia. Bo
ażkolwiek wyzey stoicy / że tegoż
dnia ma zapłacić. Wszakże tego
tak niemaż rozumieć / aby to iuż
zarazem z workiem biec po pie-
niadze / ale ma czekać / przynaj-
mniej do dwu niedziel.

Tu maż wiedzieć / że sie staie
ieden drugiemu dłużnikiem ro-
zmaicie. Naprzod / kiedy kto
czego u drugiego pożycz / albo
wyborguie / albo mu co przeda /
tedy to rzecz z przyrodzenia wzię-
wa a dłużowu y obietnicy swey
dosyć czyni. Staie sie też ieden
drugiemu dłużnikiem / kiedy mu co
za kogo drugiego obieca / albo
reży. Potrzebie / kiedy mu list iaki
na sie da / y obowiaze mu sie. Po-
zwarte / z potaieznego przyzwo-
lenia staie sie ieden drugiemu
dłużnikiem. Przeto kiedy kto na
kogo zaśnie / a on sie do długu / al-
bo do obietnice takiey zna / ma być
skazany zapłacić dług do dwu
niedziel / potym do tego dnia / y
tak aż przez wszystkie zwłoki pra-
wne / w tekście opisane / ktore gdy
Decretum nakazuje. / na iego za-

danie beda : tedy za każdym De-
cretum. nie dosyć wżynieniem /
wine Sedzie przepada. A iesliby
dług y win od niego za fante-
waniem zapłacone nie były / a
niemialby ani ośiadłości / ani re-
koinie ani by samego dostać mo-
żono / tedy ma być sam fantem
skazan / to iest / ma być obawion
y wywołan. Wszakże tu maż wie-
dzieć / że wywołanie iedno iest
niniejsze / drugie wietse. Wywo-
łanie niniejsze Bannus rzeżone
iest / gdy kogo tak wywołaja / że
w każdy prawie poieyman / y za-
trzyman. być moze / ale gárdła
nie straci. Wywołanie wietse
iest / gdy kogo tak wywołaja / że
gdziekolwiek poieyman bedzie /
gárdło traci. A kto takiego prze-
chowa / wine Sedzie przepada /
dlate / że wiedząc go być wywo-
łanym / Sedzie go nie oznaymił.

Nadto iesze / staie sie dłużni-
kiem ieden drugiemu troiaki
spůsobem. Naprzod / kiedy co
obieca / albo przez posła swego w-
niebytności swey zezwoli. Po-
wtore / kiedy sam co pochwali /
choćby sie to u Sadu niedziato /
iako kiedy kto w domu / albo w
zamku swym zboycze przechowy-
wa. Potrzebie / kiedy kto kony
co oblicznie u Sadu przyrzecze.

a. S. S. lib: iij
art: v.

5

Artykuł xciii. xciv. xcvi.

Summa Artykułu.

1 O Białychglowach / ktore dzie-
ci swe u Sadu zastepować chca.

2 O wienie na dziedzictwie / y
własności oprawionym.

3 O Biał-

3 O Bialezglowie Brzemiennej.

4 Jako Bialagłowa ma wiano swe otrzymać.

5 Kto wdowa poimie / a do niej nie niewieście co bierze z dobr ley.

6 Co kto z żona dostanie / tego z nikim dzielić niepowinien.

7 Dziedzictwo ma w rowny dział iść / a Lenno Synowie biorą.

8 Kto ma dwoiaki dzieci / a ies dnym co daruje / to otrzyma.

9 Dla czego Brzemiennej niewia- sty z dobr Meżowych wyga- mieć się niegodzi.

10 Jako się żona z brzemieniem ma opowiedzieć po śmierci Meżowej.

11 Jako czas rachować Brzemienej Bialezglowie / która się o- powieda.

12 Jako długo Bialagłowa Brze- mie nosić może / y które się dzie- ci rano a które pozno rodzą.

13 Brzemienne Bialeglowy nie- mają być sadzone po ki nie zla- ga.

14 Brzemienne Bialagłowa może sadzić o skora / y o wło- sy / iako to rozumieć.

D: C D: C D: C

1 **B**łdna Bialagłowa Syna sweo zastąpić albo go od urzędu wyiać (o dlna albo) o występek niemoże.

Artykuł xcv.

2
1 M. ar. lvij.**B**ędy Maż Żenie swej wianuie / y własność / albo dziedzictwo swe ley w onym wienie za fantuie / w mieyskim prawie / potym vmrze / tedy Bialagłowa / może on fant zastawić / w oney summie kiedy chce / y komu chce.

Artykuł. xcvi.

3
S. S. lib. iij.
ar. xxxviij.
S S. lib. iij.
arti. iij.**B**ialagłowa brzemienna / która dziecko w ży- wocie nosi niemoże być wygnana / ani oddalona z dobr Meżowych po ki nieporodzi. Ani może być na wiecpe karanie sadzona / iedno na skorze y na włosiech. Glosa.**B**ialagłowa dlatego Syna swego zastąpić v Sadu niemoże / że prawo broni Bialezglowie być opiekunem.

4

Kiedy Maż Żenie swej

wianuie / ić. Maż wieźcieć / że żona / dobra ley / w wiennie za fantowane / przedać w wiennie swym / y zastawić może / iesliby tego dowiodła / a powiedziata

co pierwszy

co pierwsey potomkō Majowym
według Prawa iuz wyżej opisa-
nego. A iesliby dobra one były o-
woc dające / y pożyteczne / tedy
według dowodow swych ma ich
wzywać / po ki odprawiona nie be-
dzie. Mąż też wiedzieć / iesliby
kto poiat wdowę mającą dzie-
tka / a tenby dobr żadnych niemiat
a miałby też syna z pierwsy Zony
potymby swa praca dobr i takich-
kolwiek nabyli ktoreby przemini-
li w dziedzictwo / własność / co-
wary / albo iakiękolwiek inſe do-
bra ruchome / potymby Mąż v-
márt / nie Zenie swey za zywota
niedarowawſzy : tedy syn iego od
pierwsy Zony / bliſzy ieſt przy
takowych dobrach zoſtać niſzli
dzieci Zenne / albo wnukowie / al-
bo ſięprzenicy / a to ieſliby syn był
Oycu w rodzańu rowien.

Jeſliby kto Zone poiat / z kto-
raby mu dobra dane były / tedy
to wſyſtko / co kolwiek z Zona a.
weźmie / iego ieſt / y moſe z tſy-
nić co mu ſie podoba / a niepowi-
nien ſie tym z ni kim dzielić.

Jeſliby kto po ſobie Syny y
Corki zoſtawił / ktorzyby ſobie
w rodzańu rowni / y niepoſażeni
byli / zoſtawiłby po ſmierci ſwazy
dobra iedne dziedziczne / a drugie
Lenne b. tedy po ſmierci iego tak
Synowie iako y Corki dobra dzie-
dyczne / y inſzy ſprzet domowy
miedzy ſie rozdziela / ale w Len-
nych dobrach ſami ſynowie zo-
ſtać mają.

Jeſliby kto mając dwoiaki
dzieci iedneby przed Sadem wy-
poſażyl / y odprawił / a drugimby

też co z dobr swych dał / potymby
vmárt e. Tedy to co ktoremu O-
ciec dał / oſtanie przy nich a oſta-
tkiem ſie rowno rozdziela / a to
ieſli ſa ſobie wrodzańu rowni.

Białagłowa brzemienna /
etc. Jz Białagłowa Brzemienna
wypedzona być z dobr. Męża
ſwego z marte go nie moſe / to ſia
dziecie dla plodu / ktory wzywoćie
noſi : bo aſyby ona dobr tako-
wych oddalona być mogła / ale
on plod ktory ona noſi żadna
miara oddalon d. od dziedzictwa
być nie moſe. A iako on plod kto-
ry noſi ma poſilenie / y odżywie-
nie z Matki / także też y ona ma
mieć wychowanie z dobr mezo-
wych e. przetoż bliſzy w rodzie
dziecięcia ieſtże nienarodzone o-
piekun być ma / wſakże Matce
prawym opiekun być nie moſe /
ale tylko opatrzyciel y obrońca
dobr / po ki za Mąż nie poydzie.

A tak kiedyby Mąż Zenie v-
márt / a onaby ſie ſzula być brze-
mienna / tedy ſie ma v Sadu / po-
ki trzydzieſty dzień nie wynidzie /
opowiedzieć : a ieſli tego dowie-
dzie / że tak ieſt / że tedy one dobra
meżowe mają być chowane / po-
ki nie porodzi. Jeſli ſie dziecko ży-
wo narodzi / a miałaby na ſwia-
dectwo Panie / ktore przy niej by-
ty także te ktorzy płaczą f. dziecin-
ny ſłyſeli / albo y te ktorzy widzie-
li / kiedy dziecko nieſiono do Ko-
ścioła (bo ci wſyrcy o tſy ſwiad-
czyć mogą) potymby dziecko v-
márto / tedy matce wſono przyu-
miera.

c. S. S. lib. j.
artic. xij.

d. S. S. lib. iij
arti. xxxvii.

e. S. S. lib. j.
ar. xxiij. li. iij
art. xxxvii.

a. S. S. lib. i.
arti. x.

b. S. S. lib. ij.
arti. xxj.
f. S. S. lib. i.
art. xxiij.

11	Czas narodzenia dzieciecia drudzy potomkowie rachować moga / iesliby sie pozdniey nie rodzil/nizby ie wrodzić miał. Bo iesliby sie pozdniey niż wdzierwiec Miesiecy / y we dwa / albo we trzy dni / odednia śmierci Oycow wskley / licząc wrodził / tedy mo-	być rozumiano / iako y o owym co sie pozdie y wrodzi. 13
21 g. S. S. lib. j. art. xxxvi:	ga dobra Oycowskie miedzy sie rozdzielić / a onego do działu nie przypuszczając. Wszakże za rada madrych ludzi dosto tego g. yz bialagłowa plod nosić może dzieciecie miesiecy y dwa dni na-	Wlogiby tu kto spytać. Jesli by bialagłowa brzemienna na świeżym wżynku meżoboystwa / złodziejstwa / pożogi / y infym ktorymkolwiek poieymana była / iako ia sadzić? Odpowiesz. Po- niemiasz zloczynstwa winę / ma być karana / ale yz dzieciecie ktore ona nosi nie nieprzewinilo / prze- to w ten czas nie ma być zamor- dowana / ani na gárdto sadzona / Boby iuz y plod wniey z ginat / co by bylo przeciwno sprawiedliwo- ści / gdyz wystepet rodzicow dzieciom škodzić nie może. A nie- winnego plodu dla wystepku Oycowskiego / albo mātczynego 14
h. S. S. lib. j. arti: xxxii:	dlużey: przeto ten dlużsey ra- chunek onemu dziecieciu iść ma : a to počawszy od osmego dnia / po śmierci Meżowcy h. aże do dziecia Miesiecy y dwu dni / do tego času nie ma być dzielona Oczyznā : ale dziecieciu / albo po śmierci tego Mātce zostāia. Toż też o rāny n narodzeniu ro- zumiey: iako gdyby bialagłowa stała za mąż / w krotkim czasie by potym Mąż umart / tedy iesliby rychley porodziła / nizby ten czas wysebt / licząc czas odednia we- sela / albo ślubu / także onim ma	zabijac / albo mordowac / przy- stoiey / przeto tylko na skorge / a na wlosiech karana być mo- że / a to wszystko według wy- stepku. Abowiem iesliby wy- stepet taki byl / zeby gárdto za- slużyła / tedy ma być Decret dolozon / do tad ażby poro- dziła / a potym ma być sadzo- na według zaslugi.

Artykułi xcviij. xcviij.

Summā Artykulow.

1 O przysięgach Sadowych.	kim zostāie.
2 O płaceniu od przysięg.	5 O przysiedze / o dziedzictwo.
3 O dopuszczeniu nakazany przy- sięgi.	6 O przysiedze świadkow.
4 Grzech krzywoprzysięstwa na	7 O przysiedze o meżoboystwo.
	8 O przysiedze pomocnikom.

Kiedy

Kiedy kto má v Sadu przysięgac / tedy może włożyć dwa palce na krzyż / także y z diac bez dozwolenia Sedziego ✕ za rozkazaniem tego który go przysięgi słucha / y który mu ja odpuszcza ✕ a nie tym niepokupuje / ani powinien za to Sedziemui nic dać.

Artykuł XVIII.

Zapłaty Sedziemui od przysięgi (albo winy Sedziego z przysięgi wrostey) żaden dawać niepowinien. Jesli przysięga z dozwoleniem Sedziego odpuszczona będzie. Przysięga też ma się zgadzać z žaloba / iesli chce mieć Prawo zupełne.

Glosa.

Z dwa Artykuły zabiegają / ia takomstwu niektórych Sedziow / ktorzy chcą winy brać / kiedy który przysięga oddać bez zapytania / y dozwolenia Sedziego palce na krzyż położyć / albo z krzyża zdeymie. ✕ Ale bowiem gdyby tym każdy raz winę kto pokupiał / tedyby się nie gdy winy uchronić niemógł ✕.

3 Od tego tedy / także kiedy sobie strony zwola Sedziego przysięgi odpuszczają / Sedziowie żadnych win z ludzi brać niemają.

Alę kiedy komu z Prawa przysięga nakazana będzie / a on temu dosyć nie uczyni / tedy tam winę Sedziemui przepada. A tak tego Sedzia / y z innymi do Sadu należącemi doglądać ma / aby przysięga sprawnie oddawana była. A iesliby iej niesprawnie oddał / tedy przepada winę / ale iesliby ja słusnie oddał / a Decretowi / dosyć uczynił / tedy nic niepokupuje.

4 Mogłby ta kto spytać. Gdyby był jeden drugiemui przysięga o iakakolwiek rzecz oddać powinien / potymby prośba uczynił do strony / aby mu przysięga odpuszcili. Powodby powiedział / że on gatow odpuszcili / by iedno Sedzia zezwolił / Prawo swe sobie / to jest zapłatę wcale zachowawszy. O ktora gdyby się strony zgodzić niemogły / tak żeby przedsię obwiniony przysięgać musiał / pytam / kto oney przysięgi winien / iesli pozwany / czyli Sedzia? Odpowiesz / że ona przysięga zostaje na tym który winnięczy / a Sedzia w tym nic niewinien: Bo ten nikogo ani przysięgać / ani skrzyżować / ani krzywdy czynić nie przymusza. A tak przysięgi Sedzia niewinien / chocia się winy wspomina: Bo z Urzedu swego / za występki który strozą przeciwko Bogu ukrzywdzając bliźniego swego czyni / na miejscu Bożym siedząc / winę słus-

nie bierze. ✠ Masz wiedzieć /
kiedy białagłowa za Rzęni-
ciem mówiąc / przysięga / tedy się
poprawić może : ale jeśli samą
przysięga tedy niemoże / także y
Meżczyzna ✠

5 Przysięga każda ma się z żało-
ba zgadzać / jeśli chce zupełnie pra-
wo mieć : Jako jeśli na życie kto
dziedzictwo starzy / o któreby by-
ła z Prawa przysięga nakazana /
tedy przysięga / że to dziedzictwo
masz od tego a od tego / miann-
jąc go imieniem / albo żeś to ku-
pit / albo żeś dziedzictwo z Oyc-
a przypadło / albo żeś Sadownie
odstąpił / albo dąrowane jest /
przed Sędzim y Lawnikami / kto-
rzy już potem pomarli / tak mi
Pan Bog wspomóż / y wszyscy
świeci.

6 Świadkowie zaś którzy przy-
sięgi potwierdzają / przysięgając
mają / że ta przysięga która w
czynił z strony tego / aru / ic. Jest
sprawiedliwa / słusna y święta /
tak mi Boże pomoż. Albo tak
że Dar który w. przysięga po-
twierdził stał się słusnie / y spr-
awiedliwie / tak mi Pan Bog po-
moż.

7 O Meżoboystwo / albo o mord
taką przysięga być ma. Jakom
jest od P. obwinion / żebym ja
przysięgi / albo brata jego zabić
albo ranić miał / tedym tego w-
czynku niewinien / tak mi Boże
pomóż / y wszyscy świeci. A oni

którzy będą potwierdzać przysię-
ga jego / tak mają mówić. Przysię-
ga która w. czynił o zamordo-
wanie / o które jest obwinion / jest
sprawiedliwa / tak mi Boże po-
moż.

Przysięga zaś tych których
obwiniono o to / żeby byli na po-
mocy w czynku tego / albo że przy-
czyną / y w czynku śmierci zabite-
go byli / taka być ma. Jakom jest
obwinion / abym pomógł / albo
rąka był w czynku w czynku /
albo mordu tego / tedym tego nie-
winien / tak mi Boże pomoż. A
ci którzy z nim przysięgają / mają
przysięgając iako wyżej stoicy / y
on sprawiedliwie przysięga. W-
szystkie tedy przysięgi tak mają
być / aby zawsze w przysiędze by-
ła zmiana tego o co żalują.

To też masz wiedzieć / że iako
rota przysięgi Lawnicy nakaza-
na / taka ma być wydawana / kiedy
żas przysięgi przypdzie / y ma się
iey tamże dosyć stać / aby on był
zupełny w prawie swym. Jesliby
się w przysiędze wpisał za pir-
wsem razem ma się za drugim
poprawić : jeśli się za w pierwszym o-
myli (tedy się może za trzecim po-
prawić / a jeśli się trzeci o-
myli) tedy się już poprawić niemo-
że / a za każdą poprawą / albo po-
wtarzaniem Sędziego winę prze-
pada. Jeśli przed Burgrabim /
tedy przed Sędzią felagow / a jeśli
przed Woytem tedy osm fel-
agow przepada.

Artykuł xcix.

Summa Artykułu.

- 1 O iściu który konia przeda.
- 2 O broniemiu albo warowaniu kupca w każdej rzeczy przedanej.
- 3 O fałszywym towarze.
- 4 W Saskim prawie co przepada który obronić niemoże.

Biedy kto komu konia przedać / przyrzecze że obrone / powinien go bronić / y slubować za to / iako sie nie za sadza / że choć ma cudne oczy nie jest ślepy / y że nie jest licowany / ani kradziony / ale wolny ku przedaniu / y że nie dycha wieczny. †

Glosz.

Niac na przykład przedanie konia / wczasy nas artykuł niniejszy / iaka obrowanie w warunek ma być w przedawaniu każdej rzeczy przedanej / w której sie iaka wloimność albo niewarunek dziać może. a. W takich tedy wszystkich rzeczach / przedawca kupca bronić / y warować powinien według prawa / y zwyczajow / albo postanowienia kupieckich / a osobliwie za warunek / który zarazem tak latwie okazywać y rozenan być niemożo / a potymby był doznany.

A tak gdyby po przedaniu towar / albo rzeczy przedane fałszywe znalezione były / może być o fałsz przedawca oskarżon / który iesliby targu y przedania przat / bliszy sie odwieść. A iesliby sie do targu znał / aleby mowil: że

za warunek nieprzyrzekał / a fałszyby sie w rzeczy przedanej iakownie okazał / tedy przedawca odpowiadać o fałsz powinien.

A iesli kupiec przeciwko niemu fałsu samotrzeć domiesć może. b. tedy przedawca traci reke którą slubował / albo polowice Wargeltu przepada.

Jesliby sie fałsz w pieniądzech / albo w srebrze okazał / tedy powinien cierpieć tyle / ile sam onego fałsu winien. c. Ale iesliby ie on też za dobre wziął / a iściaby stawił / któryby sie do tego znał / tedy będzie wolen. A iesli iścieć zaprzy tedy on szkoda odnieść musi. Jesliby był cztowiek podeyżrzany reke traci. A iesliby inaczey / tedy mu o gardło idzie.

⦿ ⦿ ⦿

4
a. S. S. lib. j.
art. ix.

b. S. S. lib. ij.
art. xv.

c. S. S. lib. j.
art. xxxvj.

Artykuł. C. ci. cii.

Summa Artykułow.

- 1 Jako kogo Ráyce przeſwiada-
ć y obwinić mogą.
- 2 Maydeburſſanow żaden do
cudzego Práva pociągac nie-
może.
- 3 Lawnik iako prawo ſwe traci
- 4 Ráyce gdyby o co pytani byli/
iako zeznawać mają.
- 5 Gdyby kogo z Miáſta wygna-
no/moželi mu Pan dác Gleyt.
- 6 Kupny Decret nie nieważy.

Niemoga Ráyce z ſtrony Miáſta nikomu wi-
ny dác o dług/ albo iakikolwiek inſy występek/ ie-
śli ſie to w Kádzie przed niemi na mieyſcu gdzie
zwykli zaſiadać/ nieroczyło. A kogo by obwinili/ tedy
ſie może právem bronić.

Artikuł. ci.

²
S.S. lib. iij.
art. xxv.
lxxxviij.
l. M. arti.
xxviij.

Bliſſie Maydeburſſanie Práva/ y odpowie-
dzi nie zbraniáia/ y przed Biſkupem/ albo Burgra-
bim vſpráwiedliwić ſie ſa gotowi/ poty ich żaden
do cudzego Práva pociągac y wyzywać niemoże.

Artikuł. cij.

- 3 **L**awnik ieſliby od kogo pieniadze wziął/ y ſka-
załby za nim co/ okrom woley/ y przyzwolenia dru-
gich Lawnikow/ tedy on Decret nie nieważy: a ie-
ſliby w tym był poſonan/ tedy go drudzy Lawnicy mo-
gą z Vrzedu Právem złożyć/ tak że wiecey Lawnikiem
być niemoże.

Gloſa.

Glosa.

O te trzy Artykuły obma-
wiało to się już wyżej po-
wiedziało. W pierwszym
jest nauka / o co y jakim sposobem
Ryccy ktoregokolwiek Miasta /
tego przeświadczyć mogą. We-
wtórym Artykule opisuje się Mie-
szczanie Maydeburscy do żadnego
cudzego Prawa wyciągnięci być
nie mogą. W trzecim wspomina
przyczyny przez które Ławnicy w
razie trąca.

4 Pierwszy Artykuł ściaga się na
schadzki pospolitego człowieka /
co tak rozumieć: Gdyby rozkaza-
nie / albo postanowienie pod wi-
na pieniężna za zezwoleniem wszy-
tek. Rządzie uchwalone kto
prześlapił / a o toby go w pospol-
stwie obwiniono / tedy jeśliby się
do niewinności swej brat / bliźny
się odwieść / niżby go kto świad-
ectwem potonąć miał: chyba by
się to przed Ryccami na miejscu
zwykłym stało / bo tam już mogą
go potonąć / za którym potona-
niem karanie odnieść musi.

5 Tu masz wiedzieć / jeśliby się i-
akolwiek sprawa / o cokolwiek
to przed Ryccami / potymby
to przyszło do Sadu / tamby się
jedyn z nich brat na świadectwo
Rządzieckie z prawa swego. Drugi
by powiedział / że zeznanie rządzie-
ckie nikomu zaszkodzić / ani pomoc
nie może / tedy ono zeznanie Ry-
ccy wżynie w Sadu powinni / wszy-
cy przed Sędzią y Ławnikami /
wszakże tego niepowinien każdy
z osobną czynić / ale Burmistrz ze-

zna / a drudzy na to przyzwola że
tak jest.

Masz też wiedzieć. Jeśli by
to iakie postanowienie w Mieście
dla ostrzeżenia się czego złego / albo
dla iakiego pożytku / y użyteczności
Miejskiej / pod perona wino u-
chwalone: Jako gdyby postano-
wiono / jeśli by kto mord wżynił /
aby przestępca miasta nie wżynał
do dwudziestu lat / y przetyl pięć-
dziesiąt grzywien winy przepadł.

Trąciłby się mord / a złoćynca
wciął / y jeśli by do Pana onego
Miasta / w ktorego by iakie nalał
y gleytu dostał / tedy tego on Pan
Miasta rozkazać nie może / aby był
złoćynca przylat / wyławszy przy-
mości dostateczny dowód od przy-
ciast zabitego / że się z nim zie-
dzał / tak aby w tym miasto sko-
dy iakiey nie podjęło. Także a-
by Sadowi dosyć wżynił / y odo-
zył to co mu należy. Abowiem
gleytu Pan dać bez Miasta / y bez
przyzwolenia Sędziego / Ławni-
kow nie może.

Poki się Mieszczanie
Maydeburscy Prawa / etc. To
tak masz rozumieć / poki się prawa
nikomu niezbrania / ani się chro-
nia do Prawa stawać y stąga-
cym się przed swym Sędzią / to
jest przed Siołtyssem w sprawie-
dliwie są gotowi. Bo jeśli by tam
kto sprawiedliwości mieć nie
mógł / tedy się może ciągnąć do
wyższego Sędziego. A jeśli by y
tam sprawiedliwości nie doszedł /
tedy może Prawa swego szukać /
gdzie może.

Jeśli by

Jesliby Ławnik dar w
ział / etc. To dlatego / że to czyni
przeciwko Wziedowi swemu za
czym nie ma być mian za godne
go Wziedu tego. Gdyż to jest po
winność Ławników / aby jedno
stawnie wszyscy wespół z dobrym
rozmysłem Decreta skazowali. A

tak iesliby ieden z nich dary wziął /
za ktoreby Decret skazal / bez przy
zwolenia inszych towarzysow
swych / tedy taka sententia nie jest
ważna / a to iesli tego dowiesć
może że jest kupiona albo przeda
rowana.

(:)):(:)

Arttykul Ciii. Ciiij.

Summá Arttykulu.

- 1 Zapłaty długow iako domo
dzie.
- 2 Przegranych pieniędzy żaden
płacić niepowinien.
- 3 Jako czyiego sluga albo Sy

na na grze obowiazac albo fan
towac?
4 Gdy sluga na potrzebie Pania
skiey badac co Panu przegra /
co czyni.

1
S. S. lib. i. ar.
vi. lib. iij. ar.
xxxj.

2
I. M. arti:
lxvij.
S. S. lib. iij.
arti: xli.
I. M. arti:
xxvi: xxxiij

Zapłaty długow każdy przyśięga samobrodni
po umarley rece dechodziec ma. Kudy kto o diug na
tego żalnie / powinien namienić przed Sedzim /
skad on diug wrost. A iesliby diug z koscet / abo iatkol
wiek gry wrost / tedy on odpowiadać niepowinien / ani
go Sedzia ma sadzić.

Arttykul Ciiij.

Zaden Gospodarz / niczyiego Syna / albo męgi
podeymowac / albo zakładac (ani go zastepowac)
we grze nie ma (ani go też może wiecey fantowac)
iedno w tym co na sobie ma / (a iesli wciecze tedy bedzie
wolen).

Glosa.

4

Test to pospolita w prawie wiedac / badz po umarley re
ce / badz o iatkolwiek inszey /
do iaki diug maia odpo
ze sie ma naprjod przyczyny skad
a iako

á iáko ten dług wrost / pytać / co
powod okazać powinien. / to dla
tego / áby obwiniony mogli o-
baczyc / iesli winien albo niewinien
Jesliby sie znalazlo / ze dług ze gry
wrost / tedy go płaćć niepowinien.
Ani żaden Sedzia z takowych
rzeczy przegranych / ábo contrá-
ctow ze gry wrostlych / sadzić ma.
(Artykułu Ciiij. summa iest ze za-
den / á mianowicie gospodarz w
karczmach albo gospodach nie ma
na grani komu nic dawać / ani po-
zyżać: bo cokolwiek da albo po-
zyży / tedy tego Prawem dochó-
dzić nie może / ani tego slugá do-
brami Pana swego płaćć nie mo-
że b. bo sie tego zaá Pan slusnie
domagać może. Ale tylko na rze-
czach wolnych onego slugi / kto-
re na ten czas na sobie ma / dochó-
dzić tego może.)

Przetoz też iest Prawo pisane /
ze slugá bedac na posludze Pan-
skiej / iesliby konia swego przegrat

tego mu Pan nagradzac niepowi-
nien: á iesliby Panskiego przegrat /
tedy go Pan od onego ktory go
wygrat dochodzić może. Abowiem
sluga żaden nie ma tej władzey /
aby miał Panskie dobra wtracać.
(O grze / y kostyrach iest dostá-
tecznie w prawie Cesarstim napi-
sano w te słowa.

Sedzia mowi. Jesliby kto
tego w ktoregoby kostki grano / w-
bit / albo iáko gotolwiek wstodzil /
albo iesliby mu na ten czas co zgi-
nelo tego sadzić nie bede. Na te-
go ktory dla gry komu gwałt w-
czyni / tedy sie w zdy rzeczy przy-
patrze / y przyslucham. Jesli sie
kosterowie miedzy soba złupia / o
gwałtowne złupienie dobr nie be-
dzie im sprawa zabroniona. Abo-
wiem tego Prawem dochodzić
tylko temu zabroniono / ktory ko-
stery przechowa / ále nie tym kto-
rzy graia / áczkolwiekby y ci tego
niemieli być godni.)

a S.S.lib. j.
arti. vi.

b.S.S.lib.j.
arti. vi.

Artykuł: Cv. Cvi. Cvii. Cviii. Cix. Ex. Exi.

Summa Artykułu

- 1 O pamiętnym / albo Szepse-
gu.
- 2 O świadectwie / o własności.
- 3 O dowodzie zapłacenía długow
ktore na czyich dobrach sa.
- 4 O dowodzie zapłaty gotych

- długow.
- 5 Jako kogo o fałsz przeswiado-
czyć.
- 6 Jako orány przeswiadożyć.
- 7 Jako o wśelakie krzywdy na
kogo świadczyć.

Kiedy

- 1 **B**edy ieden drugiemu ná Sadzie pod káznia Krolewska zágaionym w dlugu dziedzictwo zasfantuie / tedy on ktory ie przymie ma sadowi pámiernego ieden selag dać / ná z nář pofoiu.

Artykul. Cvi.

- 2 **B**edy kto chce Swiádecstwo wieść ná tzyie włařnoř / tedy to ma wczinić albo sámosiódni / albo sámotrzec z ludźmi ořiadłymi / y do onego Sadu naleřacymi.

Artykul. cvij.

- 3 **S**wiádkowie ktorzyby zapláte Długow / ná cżyiey włařnořci obowiazanych / swiadczyć chcieli maia być ludzie ořiedli / á to iesli sie on dług przed Sadem nieřal. † Ale iesli by sie przed Sadem řal / tedy tego Sedžim y Ławnikami dowodzić muřit.

Artykul. Cviii.

- 4 **Z**apláty dlugu kiedy kto dowodzić chce / tedy to moga wczynić ludzie / ktorzyby byli w prawie w ym nienarzeczeni / ani nágámieni. † Skadbykolwiek / y ktorzybykolwiek byli †.

Artykul. cix.

- 5 **B**oby nákim chciał / z strony fálsu / albo ořuřtania iákiego / reče pozyskác / tedy to ma wczynić sámotrzec z ludźmi wiary godnymi.

Artykuł Cx.

6 **J**esliby kto chciał z świadkami żałować * na
czyje własność * o rany na świeżym wczynku za-
dane/ tedy to ma wczynić samosiodm/ według pra-
w.

Artykuł Cxi.

7 **W**szelkie świadectwo o krzywdy / w sprawie
ktoraby do Sadu zwołaniem przysła / zwłaszcza
gdy idzie o gardło / albo o zdrowie / ma być z sie-
dmia świadków ludzi wciwch.

Glosa.

Wszelkie te Artykuły / y
laciuchne / y iuz też wy-
żey doctnione / y wspo-
mniane są. (A yż pierwszy arty-
kuł wspomina Sad pod karnia
Krolewska / tedy to masz rozu-
mieć / że na gáynym Sadzie pá-
mietne daia ieden selag.) Dru-
gie artykuły też nie innego w so-
bie niemaia / iedno to / kiedy kto
czyis własność pozyskać / albo
przeświadczyć chce / iako to wcy-
niema. A to tak rozumieć masz /

iesliby mu ona własność przed
Sadem darowana / albo odsta-
piona nie była a gny sie brat na
świadki ludzie / osiadle / ktorzyby
Dar / albo przedanie zeznali / ten
bliższy będzie dowodu z świade-
ctwem / niżby sie drugi sam od-
wieść miał przysięga. A iesliby
sprawa była o świeży wczynek / y
byłby złočynca do Sadu przy-
wiedzion / tedy go bliższy powód
połonać samosiodm.

::: ::: :::

Artykuł Cxii.

Summa Artykułu.

- 1 Gdyby kto o łupieństwo na do-
biach obwinion był.
- 2 Jako kto dobr / z ktorych zlu-
pion jest / dochodzić ma.
- 3 Gwałtem nikt niema swego

- wydzierać.
- 4 Sedzia żaden niebowiedzio-
nych rzeży sadzić niema.
- 5 Jako sie kto niewinnym / będąc
winnym stara.

Ji

Jesliby

I
S.S. lib. ij.
arti: xxv.

(Eliby kto o krádjiež / álbo lupiestwo obwinion byl / á dowiedzi-
noby naň swiezego vczynku. Albo
tak) gdy by ieden ná drugie° o gwał-
towne y lupiežne osiedzienie dobr zá-
lowal / á iawnoby sie vczynek ořázo-
wal / do cžegoby Sedžia z wolánem
przyzwan byl / tedy go ma žarážem
gonić / y dogoniwšy / o on vczynek / álbo lupiestwo / tak lu-
piežce / iáko y pomocniki iego sadziť / potym ma powodo-
wi rzecž iego przywroćić / ieliby sie obwiniony spráwić
niemogł.

2
S. S. lib. ij.
arti: xlv.

Ktoby bedac v Sadu oblicžnie ořářžony od Sadu
vćietł / ten iest překonán w oney spráwie.

Glosá.

3
a. I.M. arti.
arti: xxvij.

Sładno každy z tego Ar-
tykulu náučyc sie može. a.
že žaden sam sobie Sedžia
być niema. Přeto gdyby komu so
gwałtem wzięto tedy on niema
žás gwałtem bráć. Zbowiem kaž-
dy takí wedlug Prawo našych
ná gárdle ma być káran / wyia-
wšy / by to w pogoniey vczynł / á
tegoby wedlug Práva dowiodł.

scy tož káranie odnieśc má / kto-
re sam zločynčá záwinł. A kiedy
iuz o sadzi zločynčá / tedy Vřząd
ma onemu / ktořemu gwałtem co
wzięto / žás co iego iest przywro-
ćić.

4
c.S.S. lib. ij.
arti: xlv.
b.S.S. lib. ij.
arti: xxv.

Tego tež dokłáda wninie-
šym ártýkule / že žadná Senten-
cia niema być wyrzečžoná. b. áždy
pierwey byty dowody dostáte-
čne. A tak gdy iuz dostátečnie
z swiezego vczynku dowiedziono
bedžie / ma być potym kázané ká-
ráníe přeciwko zlodžieiowi / ál-
bo zboycy. A co o samym zlo-
čynčy / tož y o pomocnikách ro-
zumiey. Zo pomocniccy / y o
ktořy teřostwá zločynčom po-
magá / y one přechowá / wšy

Ktoby bedac v Sadu
obwinion / c. Máš wiedzic / že sie
čásem trářia / že kto bedac nie-
winym / y mogac niewinnosć
swá iásnie pokázáć. c. by iedno
de Sadu stánáť přez nieřádné / y
šchronienie swé winnym sie stá-
wa. A to čworákim obyčájem
bywa. Napřod / kiedy kto ná to-
go kářžy / ktořý obecníe tám iest /
á obwiniony nieduřáiac Sedžie /
odeyďžie od Sadu. Potřore / gdy
kto niedopusćí sukáć rzecžy ká-
řžionych / álbo gwałtem wydar-
tych / ten ma być sam zá zlodžiečá
rozumian. Po třecie / kiedy sie kto
iákiey

Artykuł Cxii.

251.

iakiej rzeczy v tego chwyć / a on
od oney rzeczy wcieże. Po czwarte
kiedy kto przeciw drugie wystąpi/
z Decretu było by mu to nakaza-
no / aby stronie nagrode uczynił/
onby sie tego przed sie vpornie
zbraniał / a byłaby sprawa pokar-
na / tedy sie stał winnym / y bywa

potym takowy wywołan. Nad-
to ięże / gdy komu odpowiesz
na załobie z prawa nakazana se-
dzie / a on swowolnie odpowie-
dać nie chce / po trzykroć ten sie
winny stawa a to iesliby sie odpo-
wiedzi prawnie niezbraniał. ✠

De De De

Artykuł Cxii.

Summa Artykułu.

1 Jaki sie kto z wywołania wy-
zwolić ma.
O skargach nieporzadnych.

3 Gdzie kto wystąpi / tam też
wywołan ma być.

Emu który sie od wywołania
wyzwolić chce / ma Sedzia na-
przed / iesliby o to byl żadan / pokoy
(w mieście ku staniu do pra-
wa) nakazać (aby bezpiecznie do
Sadu przydź / y sprawić sie mogł.)
A kiedy sie sprawi (y cielesna przy-
siega oczyści) tedy go zasie Se-
dzia pałcy / y stowy / tak iako go byl wywołal / wolnym
uczynić / y ku prawu iego przymocować. Jesliby mu sie
kto tego nieprzystoynie zbraniać chciał / a onby sie potym
przysiega odwołał / tedy inż wiecey niema być mian za-
wywołanego. Ale pokoy ma mu być nakazan / a on sie ma
zareczyć / że po trzy Sady porzadnie ma stanac / y być go-
tow odpowiadać / iesliby nań kto żalować chciał. 2
gdzieby go na onych trzech sadziach żaden niemił / tedy
ma być wolnym przez Decret uczynion.

S. S. lib: ij.
art: iij.

Jesliby sie kto z wywołania w niebytności powodu wy-
zwolił / y obiecał by / y zareczył sie stanac / a nie stanął / ie-
dy winą z przyrzeczenia pochodząca Sedziemu przycho-
dzi / a niepowodowi / iesli go z nowu wywoła iakoż to zpra-
wa uczynić powinien.

It u

1 Choćby

† Choćby sie też kto z wywołania w mieyskim Prawie wyzwolit / y przez Decret wolnym był uczynion / tedy przed sie Sedzia winy swey dochodzi. ✕

O z sie to czasem trafia / że powód niesłusnie żaluje / y świadkowie niesłusnie świadczą / y z tym bywa drugie nie słusnie wywołan. Jako kiedy na tego żalują o rany / albo o iakie inne krzywdy / a on nieśłanie tedy zaraz ma być wywołan po ki sprawa przenocowana nie będzie. Przeto ten artykuł jest barzo pożyteczny tym którzy sie niewinnie mi być chcą / a ci chcieli sie wyzwolic / a niewinność swą pokazać / tedy tak mają postępować / iako tu w tym artykule opisano. A któżkolwiek mowią niekorzy / że każdy bywa przez Decret wywołan / a Decreta sie psowac / ani na zad wracać nie mogą. Wszakże masz wiedzieć / że tam Prawo mówi o Decretach słusnych / y sprawiedliwych. A tak y to iesliby słusnie był wywołan / tedy Decret ma zostac w swey mocy / ale iesli niesłusnie za zła sprawa czyja / tedy nie może mieć władzy Decretu / ani ma być mian takowy Decret za Prawo / gdyż nie Decret jest / ale coś niesłusne / a tak to co niesłusnego jest / to sie zepsnie / a nie Decret.

✕ A tak kiedy sie na trzech sądzich opowie / bedac gotow odpowiedac / a żaden nani nie żaluje / tedy sie stawa przez Decret wolnym. ✕

Masz też wiedzieć. a iesliby sie kto na chytrosci z wywołania

wyzwolic chciał / y stawił reżenie / a nieśłana by sam / tedy zaś ma być wywołan / y Sedziemu wine / to jest / Wargelt przepada / a to masz rozumieć / iesliby zaporu a ze złości nie przyszedł. Ale iesliby Reżonina do Sadu stanął / a okazywał / że onego nie może mieć za tego reżyt / tedy powodowi Wargelt przychodzi.

Jesliby sie kto z wywołania w niebytności powodu wyzwolit / c. To rozumiey o tych którzy są powołani / nie bedac pierwey pozwani / ani im był rok naznaczony / bo inaczey tedy się bez wolej Actorowey wyzwolic nie może. Masz też wiedzieć / iesliby kto bądż Mieszczanin / albo Ziemianin / mający gdziekolwiek indziej osiadłość / uczynił gwałt komu / albo iaką krzywdę w mieście / albo gdziekolwiek indziej pod innym prawem / y schroniłby sie / tedy tam ma być sądzon / choćby też to uczynił Sasiadowi swemu w tymże mieście mieszkającemu / tedy tamże gdzie przewinił / oskarżon / a bądż / y wywołan być ma. A iesliby był chor / tak żeby do Sadu na skargę iść niemógł / a potymby przyjechał do onego Miasta / w którym winny ma osiadłość / y opowiedziałby Sedziemu krzywdę swą / tedy tam może świeżo uczynku dowodzić y przeciwko gwałtownikowi po kolei postępować / a to iesliby sprawa nie była przenocowana.

wana: a iestliby była przer-
wana / tedy powinien na trzech
Sadzich żalować / y prawo na
nim przewodzić.

† Maś iestże wiedzieć / że wy-
wołaniektoregokolwiek Miasta
nieściaga sie daley iedno iako sie
władza / y Sady enego Miasta

ściągają. A iestliby kto wywoła-
nego w Maydeburgu / albo w
ktorym Mieście w tymże prawie
siedzącym nalaś, tedy go do pra-
wa przed Sadziego y Lawniki
tamże bedace / iako gwałtowni-
ka potoin poćliagnąć może.

(:) :(:) (:) :(:)

Artykuł. Exxiii. Cxv.

Summa Artykułow.

1. Gdyby kogo z licem poeyma-
no / iestli może być pokonani.
2. Jako wielkie / a iako male zło-
dziejstwo sadzić.
3. Gdyby u kogo w iego zainknie-
niu kradzieś należona była.
4. Świeży wżynek co iest.
2. Jako na. świezym wżynku
skarżyć.
6. Kupioncy rzeczy / gdy kto o-
bronić nie może co przepada

7. W sprawach występnych nie
może sie żaden do isca brać.
8. Gdzie świeżego wżynku domo-
dzić nie może.
9. Świeży wżynek troiakić pra-
wo bywa.
10. Świeżego wżynku prawo nie-
bezpieczne troiako.
11. Skargi na świezym wżynku /
troiakić sposobem kładzione
być mają.

Dieymany na świezym wżynku S. S. lib. lii
z licem rzeczy kradzionych / albo art. xxxv.
złupionych / na isca sie brać / ani go
mianować nie może / a to iestliby
nań zarazem z wyznaniem w pran-
ti żalowano.

† Gdyby człowiek niepodeyrża-
nego / ani naganionego z kradzieża
ktoraby dośięgał trzech pelagow / albo mniej / wednie
poeymano / tego na skorze / y na włosiech sadzić mają.
Ale iestliby kradzieś wietrza była / tedy żawini subinice.

Jestliby z licem kogo poeymano / a kradzieśby sie w no-
cy scata / a była tak wielka iako trzy pelagi / tedy też za-
wini subinice.

Jestliby

3

Jesliby w domu / albo dworze człowieka menaganio-
nego w Nleykim Prawie / kradzież należona była / ten
nie ma być obciążon / y owsem ma zostać bez szkody. Ale
jesliby to w piwnicy / w komorze / w strzynie / albo w zam-
knionym gmachu należono było / tedy ten co klucz od te-
go nośi / ma być mian za złodzieja.

Artykuł. Cxv.

S. S. lib. iij.
arti. xxxv.
l. M. arti.
xxvij.

Swieżym czynkiem to zowa /
kiedy tego na samym czynku / al-
bo w wietaniu z świeżo czynku
włapia.

To też zowa świeżym czyn-
kiem / kiedy kto rzecz kradzioną al-
bo z lupioną ma w posessyey / w
gmachu / albo w strzynie swej / od
ktorey on sam klucze nośi / wyia-

wszy / by ta rzecz miała być / że by tam otnem wrzucona
być mogła : t a to jesliby iey tam sami nie wrzucił.

S. S. lib. i.
arti. Lxvj.

5

Także y to też jest świeży czynek / kiedy w tego wre-
kach miecz / deke / albo co takiego / czymby pokoy z gwał-
cił / nayda / y poieymanego zwołaniem do Sadu przy-
wioda / a tego powod ma samośiędem pokonać. t Także
też zkradzieża / albo lupem poieymanego / y do Sadu
zwołaniem przywiedzionego / powod samośiędem po-
nać ma.

Glosa.

6

a. S. S. lib. iij.
arti. xxxv.

Dwołakich skargach każ-
dy iśćć mieć powinien /
y do iśćć się brać może a.
Jedną jest Civilis / kiedy kto skā-
rzy o dobrā nieruchome / a przeda-
wcā tego obronić nie może / te-
dy ow sās dobrā swe / wroci-
wszy mu pieniądze / bierze / a obā-
dwā zostāia bez szkody.

Druga jest Criminalis, kiedy
leden na drugiego skārzy / o rzecz
nieślusnie osiezonā : Jako gdyby
kto na mie żatował / o złupienie
domu / albo żanku / a ia mawie-
żem to roskazania czynił. A
to się ma rozumieć / gdy ten kto-
ry mi to roskazał / był tak możny /
żem to czynić musiał / coby ro-

skazał

Kazat: iako iesliby Ociec moy byt/ albo Pan Lenny / a przyznat by sie do tego v Sadu / ze mi to roskazat. (Takze ieslibym byt iego niewolnikiem/ a on by mie w tym zastapil/ y pozsat za to. odpowie- dac / tedym ia wolen. A iesliby przat / ze tego nie roskazowat / tedy iedyn wolen byc nie moge.) Ale iesliby kto wystapil/ za czyiem roskazaniem / albo by komu kra- dziectwem/ albo lupiestwem sko- da wczynil / a on ktorymu roska- zat/ nie mial tey wladzey nad nim aby go byt powinien sluchac / te- dy go zastapic/ y bronit nie moze/ choeby zeznawat /ze sie to za iego roskazaniem stalo / y owsem be- dzie wczesnikiem / y pomocnikiem wczynku onego / iednakie karanie obadwa podeyma zadnemu z nich go nie vmnieysaiac.

W rzeczach kradzionych albo zupionych nie moze sie brac na iaca b. To albo dlate/ ze to po- dobno dla zwolzenia y przedlu- zienia karania czyni/ poniewaz sie to na swiezym wczynku stalo. Al- bo dlatego / ze obwinić nikogo nie moze / zeby to od niego mial: a to iesliby sie ow tego przat / ale iesliby sie tez zeznat / ze to od ni- go: tedy ten winnym / a on wo- len bedzie.

Mass tu wiedziec c. ze tam swie- zy wzynek dowiedzion byc nie- moze / kiedy po drugim dniu v ko- go rzecz kradziona/ albo zupiona nayda / z wi- szca iesli on te rzeczy iawnie kupil / y kupiwszy nie kryl ich / ani ich mial za kradzione.

A ten iesli byt criminaliter obza- towan / tedy sie ma brac na i- sca.

Mass tez wiedziec d. ze swieze- go wzynku troiaki Sad bywa/ y trzy rzeczy w nim obaczowane byc maa. Naprzod/ ze poieymany na swiezym wczynku/ na zskoiemstwo dany byc / ani odwoloki dalszey miec nie moze. Druga/ ze tak po- ieymany przeci wczynku nie moze / bo go blizszy powod pokonac sa- mosiodm. Trzecia / ze iakikola- wiek Decret przeciwo niemu wy- nidzie / tedy od niego apellowac nie moze.

Swiezego wczynku tez Pra- wo niebezpieczne iest troiako. Na- przod/ ze sie wczynku przeci nie mo- ze: bo tego tak sadza / iako owe- go ktoremu lice do grzbietu przy- dzia. Druga/ kiedy tego w ci- ekaniiu poieymaia / tedy tego tak sadzie maia / iako owego kto- ry iest na swiezym wczynku poiey- many. Trzecie / ze tez tam moze swiezego wczynku dowiesc / kiedy v tego na miejscu skrytym y taie- mnym albo w skrzyniach zam- knionych / od ktorych sam klucze nosi/ rzecz kradziona albo zupio- na nayda/ a to iesli sam klucze od o- ney skrzynie nosil. Bo iesli klucze gdzie indziej chowal / albo zeby ie gdzie wiesal/ albo komu inemu ku noszeniu zwierzat/ a bylby czo- wiek zupelnego Prawa / y do- brey slawy / tedy sie moze przeci- wo swiezemu wczynkowi / albo przeciwo onemu o kradzieci ob- winieniu prawnie bronit.

d. S. S. lib. ij. arti. xxxv.

13

b. S. S. lib. iij. arti. xxxv.

c. S. S. lib. ij. arti. xxxvi.

II
S.S.lib. ij.
arti: xxxv.

Stad bážyc mozeš e. je troia-
ka škarga bywa ná świezym
čytku. Jedná kiedy kto žaluje/
y žada / aby obwiniony byl karán
á z onego karánia powodowi za-
den pozYTEK nieprzychodí: Jáko
gdyby ná powołane^o o mežoboi-
stwo žalowano. Druga kiedy ža-
luia o rzeczy przez obwinionego
pobrane(jáko gdyby rzeczy rucho

me byty/ ktore obwiniony z domu
iego. wziat / prosiac / aby mu ie
wrocil). Trzecia/ kiedy kto zatus
ie/ y zada po obwinionym/ y wro
cenia rzeczy pobranych y karania.
Jako kiedy kto kupiezs z rzeczy
ktora wydart / y zlupil / albo zlo
dziecia zlicem przywiedzie do Sa
du/ y prosi aby mu wrocone bylo/
a zloczynca aby byl karan.

Altyful. Exoj.

Summa Artyfutu

- 1 O gwarze y karaniu tego / Kto-
ry gwar obicawszy bronienie
moze.
- 2 Gdyby kto pokoy przyrzędo-
ny z gwałcił.
- 3 Kiedy o nie dosyć wżynienie

gwarowi reke / á kiedy poſowi
ce wargeltu traci.

4. Co za szkoda ten odnosi / Ktory
w gwarze swankuie w Mies-
skich sprawach.

)((:) (:))

Ntedy kto do Sadu przyśedł
na tego żaluie / tak żeby woney sprá
wie gwar / y obrone ślubował. Po
tymby kto drugi przyśedł / y skarzył
by o oneż rzecz / á tenby który obro
ne ślubował / iego obronić / á owe
go który żaluie od skargi Práwem
odegnąć nie mogł / tedy one skarge
z karaniem gwaru / to iest / stráceniem ręki pierwey / kto
ra Gwar czynił / albo połowice Wargeltu puścić
musi.

Jeśli by Gwar był przyrzeczon o Herzgwet / albo o dzie-
dzierwo / albo o Gierade / albo o inądobrá ruchome
(to iest / żeby to Decretem zepsowano) tedy Sedziemu
wine przepada / yterzecżv z nagroda wroćić powinien.

S. S. lib. ij.
arti. xvi,

Gwar każdy wczynić powiniē / o głowe / o chymote
orány / zákrewnie / y bliskie swe.

† Kiedy

✠ Kiedy już kto gwar uczyni / tedy po gwarze już nie-
może żałoby ani poprawić / ani wiać / ani odmienić.

2 Kiedy też kto pokoy o mord / albo chromotę v Sa-
du żagaionego przyrzecze / y slubuje / co y Sadownie v-
twierdzono będzie / a potymby zgwalcen był / tedy po-
wod bliższy winnego ludźmi do Sadu należacemi po-
konąć / niżby sie on odwieść miał. ✠

Glosa.

Glosa wyżej powiedziała o
ym / że każdy który żałuje o
głowa / o zabicie / o ochro-
mienie / o rany / o żerzwet / o Gie-
rade / ić. powinien Gwar uży-
nić / przeto słusnie karanie na te-
go kto Gwar podnosi / to jest /
obronę slubuje / a obronić niemo-
że / w tym artykule / który sam wa-
sobie łączny / y iasny jest / opisuie.

Potymby drugi przyszedł /
i. To tak rozumiey / iesliby miał
prawo do oney rzeczy. Bo iesli-
by kto bedac. C obecnie przytym
widział / y slyszal sprawę onę / y to
że pieniądże biora / albo żeby był
w oney ziemi / a milczał rok y sześć
tydzien / tedy potym już o to ży-
nić niemoże. Przeto ten który
gwar przyrzecze / powinien onego
3 bronić ktoremu obronę slubował

a iesliby temu dosyć nienęzył / te-
dy przepada nagroda gwarowa /
to jest / reka : iesliby skarga crimi-
nalis była / iako o Męzoboystwo /
o chromotę / o rany / a criminaliter
by żatowano : albo potowice war-
geltu / iesliby skarga Civilis była /
a na wistę go wyciągnąć nie-
może / ale tym będzie wolen / y pra-
wa swego nie traci / takowa po-
towice wargeltu / temu ma dać /
ktoremu był obronę slubował / y
przytym powinien wrocić onę na-
groda / albo Wargelt który wziął
od tego. na ktorego żatował.

4. In Civilibus actionibus, gdzie
ani o członek / ani o mord / ani o
inśa rzecz krwawa / ani o karanie
na cieło nie idzie / tedy nic innego
nie traci / iedno wrocić powinien /
to co wziął.

;)C   ;)C   ;)C

Artykuł. cxvii.

Summa Artykułu

1 O Rekoieństwie na postawie-
nie / albo o dostanie Prawa.

2 Kiedy dowodu niema / tedy
na przysięgę przychodzi.

Re

3 Rekoieństwo

3 Rekoienstwo stawia sie troia-
ko.

4 Rekoimieniu co za sroda / y
pozytek z Rekoienstwa przy-
chodzi.

5 Gdyby kto co pewnego komu
przyrzekt oddać / a tego mieć

niemogł / co czynić?

6 Gdyby sie kto y fantem y reko-
ienstwem sęczył / co czynić.

7 Rekoimie / iako sie z rekoiem-
stwa wolnymi stawia.

8 O Rekoienstwie w sprawach
występných.

¹
S. S. lib: iij.
art: ix.

Gdy kto za drugiego dostanie
Prawareczy / a nie niemogaby go
postawić / tedy nagrode przepada
według obwinienia / iesliby był pra-
wem zwycięzon. A iesliby sło o
gardło / tedy powinien zapłacić
Wargelt / który powodowi / a nie
Sedziemu przychodzi / wpałże
tam y Sedzia wine bierze.

Glosa.

² **W**oiake iest Rekoien-
stwo iedno które sie v
Prawa stawia. Drugie/
ktore bywa oprocz Prawa. Re-
koienstwa / ktore sie oprocz Sa-
du dzieie / może sie zaprzeć. Bo
tego Saxonum dozwolono / że ka-
żdy drugiemu może przysięga pu-
ścić / zwłaszcza gdzie nie było
świeżego wczyntu. Jakoż też to
iest według Prawa / aby każdy
przysięga odsecht / kiedy iuz do-
wodu dostatecznego niema.
Ale Rekoimia ktory przed Pra-
wem albo v Sadu za kogo reży/
niemoże przysięga zbyć / dlatego/
że Sad albo Vrzad iest świadka-
mi rekoienstwa iego.

³ To Rekoienstwo Sadowne
troiakiem obyčajem sie stawia.

Naprzod / kiedy sam v Sadu
obecnie nie będzie / ale przedsie
przez kogo oznaymi / aby temu
za korego on chce reży / wie-
rzono / a ci sa rekoimie dobrowo-
ni / bo mają dobra wola to wzy-
nić / co oznaymia. Drugi sa
rekoimiami rzeża sama / iako sa
ci / ktorzy rzeży krádzione / y zlu-
pione do siebie przynosic dopu-
szcáia. (A ci obywateli po-
winni wydać złodzieie albo tu-
piezce.) Trzeci sa słowni / kto-
rzy ystnie sami przyrzekáia. A
ci reża albo za žaloba / a to albo
in Civilibus , albo in Criminali-
bus.

Kiedy kto reży v Mieyskiej
sprawie / a tenby / ktory miał od-
powiedać / nieśtanął / tedy Reko-
imia po-

nia po-

nia powinien na sie przylac co-
powiedz/y wssystko prawo obwi-
nionego. A to masz rozumiec/
iesliby isca dostac niemozono/ a-
by mu sie dlugu vpominano /
zwolascza iesliby pod onym pra-
wem niemieskal.

Kiedy tez kto za drugiego re-
czy v Sadu in actione Ciuili / a
onby ku wyzwoleniu go z Reko-
iemstwa nie stanal / tedy dobra
dluznika nie pierwey maia byc
gabane / aze sie pierwey powod
z rekoimia rozepze.

5 Jesliby tez obwiniony pienia-
dze dac obiecat / y Rekoimia by-
tez za to przyrzekl / a pieniadzeby
byc niemogly / tedy zaplaci insea-
mi rzeczami iakie ma.

Jesliby rekoimi bylo wiecey / a
rezyliby spolna reka / tedy ktory-
kolwiek z nich zaplaci / ten drugie
od zaplaty wyzwoli / a bedzie mu
zachowane Prawo / czynic z dru-
giemi rekoimiami o czesci ich / y
od nich tego dochodzic.

6 Kto by mial y fant / y rekoim-
stwo / tedy niemoze pierwey reko-
imi gabac / aze im fant przy kro-
nym rezyli / odda.

7 Jesliby Rekoienstwo miedzy
wierzycielem / y onym ktory obre-

cue slowem obietnica / albo ia-
kimkolwiek nowym zapisem albo
obowiazkiem odmienione bylo / a
rekoimieby ktorzy pierwey rezy-
li / na to nieczwalali / tedy sie od
pierwszego rekoienstwa wolnymi
stawiaa. a. Gdyby kto rzecz nie-
ucziwa / y nieznosna obiecat / te-
dy tego trzymac niepowinien.

A iesliby slo o gardlo /
ic. Tu opisano drugie rekoim-
stwo / ktore sie stae w sprawach
pokarnych przed Sadem. A ta-
toway rekoimia niepowinien cier-
piec oney winy / ktora mial cier-
piec on za ktorego rezyt / ale
Wargeltem sie wyzwoli / to dla-
tego / ze w Saskim Prawie wssys-
kich rzeczy iest opisany / y nazna-
czony Wargelt.

Poleymany na swiezym wczyn-
ku / y do Sadu przywiedziony / nie-
moze byc dan na rekoienstwo /
przeto yz nie daia na Rekoim-
stwo / iedno tego / ktory sie Pra-
wem bronie moze. Jesliby sie
nie obronil / tedy rekoimia War-
gelt zaplaci / a obwiniony ma byc
wyzwolany / y za umartego mian-
wedle Prawa.

a. S. S. lib. iij
arti. ix.

8

Artykuł Cxviii.

Summa Artykulu.

1 D Rekoimstwie o kzywdy.

2 Gdyby kto od Sadu tego
swowolnie odwiadt.

3 W kazdey sprawie dowodu
potrzeba.

Ak ij

Kiedy

¹
S. S. lib. iij.
arti. ix.

Niedyby kto kogo na postawienie do Sadu reczył / potymby ten korego recżono / sam bez Rekoimiego stanał / y opowiedałby siev Prawa / a dowiedzie tego / tedy tym wyzwala rekoimiego. Kto wieżnia reczy ku postanowieniu / albo odpowiedzi / tedy tego rekoimia dowodzić / y temu dosyc uczynić powinien / tak iakoby sam Principal stanał / a nie wieżień.

²
S. S. lib. iij.
arti. ix.

Jesli by kto o krzymdy obwinionego od Sadu gwałtownie odwiódł / poieymany / ta wina ma być karan / kora on miał cierpieć. Jesli vciecże / tedy ma być zarazem wywołan / zwłasczā iesli by na świeżym uczynku zwołaniem gonion był.

Glosa.

O wszystkim co jest w tym artykule / uż wyżej dostać nie jest opisano / przeto szerokiego wykładu niepotrzebnie.

dzić / ic. To dlatego / yż rekoimiu wierze / a nie iscowi. ✠
A tu masz wiedzieć / że każdey sprawy ktora sie badz v Sadu / badz oprocz Sadu stanie / potrzeba dowodzić. ✠

Tego Rekoimia dowo-

:(:(:(

Artykul. Cxix.

Summa Artykulu

- ¹ O Rekoimstwie / gdy w tym isćciec vmrze.
- ² Kiedy Kon wyreżony zechnie.
- ³ Jesli dzieci o rekoimstwo Oy-

- ca swe^o odpowiadać powinie.
- ⁴ Skargi kiedy sie śmiercia żyia konczą.
- ⁵ Rekoimia / kiedy reczy / nie zapłaci co powinien.

Gdyby

Dyby kto za obżalowanego o krzywdy reczył / y obiecalby go na pewny czas do Sadu postawić / w tymby iściec / który miał być postawion vmarł / kiedy rekoymia vmarłego postawi / będzie wolen.

S. S. lib. iij.
art. x.

A iesli by o dług był obwinion / a długuby iępcze powód prawem nie wygrał / w tymby iściec vmarł / niepowinien go rekoymia stawiać do vrzedu / ale iesli dowiedzie śmierci iego samotrzeć / będzie od rekoymia wolać / wpałże potomkowie z marłego o on dług powinni odpowiedzieć beda.

Gdyby konz decht / albo iakie inše bydło / ktore miano stawiać / tedy rekoymia okazaniem skory iego / będzie wolen.

† Gdyby kto za kogo reczył vmrze / potomkowie iego zań zapłacić nie powinni / ale potomkowie iscowi płacić mają / iesli by niechcieli / tedy sie tego potomkom rekoymiewym vpominać może.

S. S. lib. iij.
art. x.

Gdy kto za iakie dobrą reczył / tedy rekoymia one dobrą płacić albo dowieść / iako iściec zapłacił / powinien.

Glosa.

Rzekłby kto / że niektóre prawa Cesarzkiego Artykuły są temu przeciwnie / w ktorzych stoicy : że kiedy ten vmrze na kogo żaluia / tedy vstawa y wniwecz sie obraca wшыtká sprawá. Ale ty odpowiedz / że tam to prawo niuieysiemu Artykulowi nie iest przeciwnie / kiedy to obaczysz / że gdzie idzie o krzywdy / o ktoreby obwiniony zatrzyman był / a w tym nimby sie sprawa skonczyła / vmarły obwiniony / tedy z nim

sprawa vmiera. Ale kiedy kto skarzy / y ná gardło y o dobrą / tedy ten który ponim dobrą chce brać / powinien ná žaloba odpowiedzieć.

Iesli by kto reczył w skardze o dług / a w tymby iściec vmarł / tedy rekoymia dowodem śmierci iscowey będzie wolen. A to rozumiey / iesli by nie za pieniądze / ani za dług / ale tylko o dostanie prawa reczył / a potym powód od potółow ma długu swe dochodzić.

Iesli by

Jesliby kon zdechł / etc.

Tu sie okazuje trzeci sposob Re-
kolemskwa / w ktorym to masz
wiedziec / ze tu ktory takowa

skora z dechlego bydla do wrze-
du przynosi / powinien przysiadz
ze bez iego winy bydla zdechlo.
):C (:)):C (:)

Artykul. Cxx. Cxxi. Cxxii.

Summa Artykulow.

1 O ptakach.

2 O pszczołach.

3 O kurach gdy szkoda uczynia.

4 Jako kto zlodziejstwo popel-
nia gdy ptaka albo inne zwie-
rze dzikie ukradnie.

5 O male rzeczy nie ma zaden cri-

minaliter skrzyż.

9 O Bocianach / Zorawiach / y
innych tym podobnych.

7 O iastrzebiech / y im podobnych.

8 Zlodziejstwo co jest.

9 O prawie pszczelnym.

10 Kury nie sa ptacy dzicy.

S. S. lib. ij.
art. xi. lib. iij.
art. xlvij.

S Głebie / krucy / sroki / pawy / y innye ptacy / kto-
zy pannostrami nie zdymaia / skoro na pole wyle-
ca / sa kazdemu wolne / ale nie ci ktorzy zdyma pa-
nnostrami / albo w nogi chwytaja.

Artykul. Cxxi.

2 **R** Gdy pszczoł kiedy komu zulu / z domu / albo
z dworca do sąsiada wyleci / tedy on sąsiad / do kto-
rego przyleciały bliższy ie utrzymać / niżliby ie on go-
nić miał: bo pszczoła nie jest domowym / ale dzikim roba-
kiem.

Artykul. Cxxii.

3 **D** Wy iesliby do czyiego domu przyleciawszy sko-
de uczynily / moze ie polapac / a strzydla im obcia-
wszy / ma ie zas do domu onego stad wylecialy pu-
ścić.

Glosa.

Glosa.

O tych ptakow / ktore tu
są mianowane / przyna-
leżą też ci pracy ktore spi-
sku chowała / bo y te skoro komu
wleca / pospolite są / y kto ie wlo-
w? / ten ie też odzierzy. A tak kto
takowe ptaki ma / niechay ie cho-
wa w zamknięciu / albo gmachu
swym. Bo poty iego są / poty ie
chowa. Do tych też należą wie-
wiorki / kary y inſe bestye dzikie /
ktore ludzie dla krotchwyłe cho-
wają.

4 Tu masz wiedzieć / ażkolwiek
te bestye / y ptacy wyżej miano-
wani są dzikiego przyrodzenia /
wsakże sie przedſie trafia / że ten
co ie bierze / może być o złodziey-
stwo obwinion / y iesliby był na
wzrytku poieyman / y zwołaniem
do Sadu przymiedzion / tedy ma
być karan na skorze / y na wło-
siech. Jesliby był o złodzieystwo
oskarżon a. wsakżeby lepiey było
aby w tey mierze żaden z wola-
niem nieżatował / ale chcieli przed
ſie prawnie to czynić / tedyby niech
Civiliter, nie Criminaliter żalo-
wał.

Jesliby kto iedno z tych zwie-
rzat / albo ptakow zabił / albo za-
deptał w domu swym / tedy to ma
odpowiedzieć / że to z niechcenia
wczynił / ma mu takiego zaśie al-
bo lepszego dać : a iesliby mu nie
wierzet iako to z niechcenia wcy-
nił / tedy tego ma dwiema pal-

cy poprawić. Jesliby to na ro-
zgards / y na złość wczynił / a
przyznałby sie do tego / tedy inſe
go takiego / za onego ktorego za-
bił / iako Pawa za Pawa / łabe-
cia za łabeć / żorawia za żora-
wia / y inſe tym podobne dać / a
ktemu winie Sedziemu / y nagro-
de stronie odłożyć powinien.

Pracy ktorzy pąznoſtky z dyma-
ją / iako Sokol / Jastrzab / Kro-
golec / y inſe tym podobni / są też
dzicy / poty ich nie włapia / y nie
spetają : ale kiedy go włapia / y
wyćwicza odlatować / y przyła-
tować / albo wabić / iuż nie be-
dzie dzikim / ale onego ktory go
sobie wyćwiczyl / poty go dobro-
wolnie nie puści / y choćby go pu-
ścił / tedy go zaś. mieć może iesli
chce / a to iesliby go zwabił : bo
iesliby sie zwabić niechciał / bedzie
mian za dzikiego / y tak iuż tego
bedzie kto go włapi.

Jesliby też kto z ptacy ptaka
włapił / tedy po petcach wyrzawſzy
jenie iego ieſt / nie ma go sobie
przywtaſzcząć : bo onim bedzie ro-
zumiano / iakoby go ukradł. Gdyż
złodzieystwo nie innego nie ieſt /
iedno nieſluſne wzicie rzeczy cna-
dzey b. bez wiadomości Pana iey
wsakże o ptaki żaden nie ma być
obieton.

Ppęzoly kiedy komu wy-
leca etc. Tu opisuie ſposob
iako sie kto z dzikimi z wie-

rzety

6

7

a.S.S.lib. ij.
artic. xij.

8

b.S.S.lib. ij.
arti. xxxvij.

9

rzety obchodzić ma / takowe te-
dy bestie dzięki chowane / iako
pszczoły w vlu / albo ptaki w kla-
stach / poty iego są / poty przez
vlice / albo przez ptot nie przele-
ca / a inż ich gonić nie może / bo
mu Sąsiad wescia zabronić do
domu swego może. Jż tedy pszczo-
ła jest dzięki robot / przeto iesli ko-
mu vlieci / inż nie iego bedzie / ale
tego kto ie vłapi / tak te ktore z
vłow domowych / iako y te ktore
z bārci / albo z pāsiek wyleca : te-
dy kto ie pierwey w swym vlu za-
knie / ten ie sobie weźmie. Ale ie-
sliby ie drugiemu vkradt / tedy ma
być iako złodziey sadzon.

A tak kiedy komu pszczoły wy-
leca / może ie gonić y chwytac /
pokina insza dziedzina nieprzyle-
ca / ale skoro na inszy dziedzinie /
albo gruncie beda / tedy ich inż
łapać nie może / iesli mu tego są-
siad niedozwoli.)

To też rozumiey o wśelakich

ptakach / ktore kiedy sie na two-
im drzewie lagna / twoie są : ale
skoro odrosta / a wyleca / inż nie
twoie beda / ale tego co ie sobie
vchwyci.

Miodu też nie traci ten ktore-
mu pszczoły wyleca / ale zostaje
przytym kto iest iego Panem.

Kury kiedy do kogo przyleca /
inż nie iego są / y iesliby kto kura
albo kotof zatrzymat / kiedy do
niego przydzie / albo przyleci / nie-
słusnie to czyni. Abowiem yż kur-
niemoże tak pilno strzedz iako in-
szych ptaków / przeto nie może to
być / aby sie zablaćnać niemialy /
a tak gdyby do kogo przylecia-
wszy szkoda im vczynily / a on by ie
pobit / iesliby nan starzono / po-
winien postanowionym wargel-
templacić. W tym tedy Artyku-
le iest nauka co ma czynić / kiedy
mu kury Sąsiedzkie szkoda vczy-
nia / to iest ma strzedz ię obcia-
wszy / zaś ich do domu puscić.

Artykuł Cxxiii.

Summa Artykułu.

- 1 O kienosach / pszech / wilkach / y
inszych zwieretach škodliwych
- 2 Kon albo swinia gdy szkoda i-
czyni.
- 3 O zabiciu psa albo innego zwie-
rzecia.
- 4 Kto chce dzięki wierz chować /
iako go ma strzedz.
- 5 Dzięki z wierz ktory iest.
- 6 Szkodliwy zwierz ktory iest.
- 7 O psie wwiązanyym gdy szkoda

- vczyni.
- 8 Gdy kto bydle psy ścunie / y szko-
da vczyni / co przepada.
- 9 Kiedy kto psa ktory go chce ka-
sac zabije / albo rani / iako bywa
wolen.
- 10 O domowym bydle gdy szko-
da vczyni.
- 11 O škodach ktore czynia dzięki
bestye / ktore kto chowa.
- 12 O łowieniu zwierza.

Kto

To (kiernozą) psa/ wilka/ nie- S.S. lib. ij.
dzwiedzia/ ielenia/ albo malpe cho- art. xl. & lxij.
wa/ cokolwiek szkody to uczynia/
to nagradzać powinien. A chocia-
by ie po uczynieniu szkody wypu-
ścił/ wygnał/ y niekarcił ich wie-
cey/ tedy tym niewynidzie/ iesli ten
ktory szkodę cierpi/ może dowieść
samotrzeć / yże on te bestya cho-

2 wal/ aż do tego czasu kiedy szkodę uczynił. ✕ Jesliby sie
komu od czyiego konia/ swinie/ albo innego bydla do-
mowego szkoda stała/ iesli Pan chce bydło swe zastąpić/
może to uczynić/ a szkodę nagrodzić. Jesli tego uczynić
niechce/ tedy ma odstąpić bydla/ ktore szkodę uczyniło/
a niepowinien będzie nikomu o to odpowiadać. ✕

3 Jesliby kto psa/ niedzwiedzia/ y inşe tym podobne S.S. lib. ij.
zwierze/ ktoremu szkodzić chciał/ zabił/ a będzie śmiał art. lxij.
przysiadz/ że to z potrzeby uczynił/ zestanie bez szkody. A
4 tak kto chce dzięki bestye chować/ niech że ie chowa w do- S.S. lib. ij.
mu swym ogrodzone/ y zamknięte. art. lxij.

Glosa.

5 **N** Dzwiedziawszy wyżej o
pastwie/ tu o zwierzu dzia-
kim ktorego. pasterz gnać
na psa niemoże/ mowi artykuł
niniejszy/ y wylicza niektore z nich
pod ktorych imiony są mykaia się
y inşe tym podobne. Jako/ co
6 o psie mowi/ to też rozumiey o w-
szystkich bestyach/ ktore się około
ludzi bawia/ a przedsię z przyro-
dzenia są szkodliwe. Przeto
kiedyby tego pies wskodził/ tedy
ten co go chowa/ powinien do-
wieść/ to jest/ powinien przy-

siadł/ yże niewiedzial/ aby on pies
kasał iesli chce szkody wyrz-

7 Ale iesliby pies był na dworze/
albo w domu czyim na łańcuchu
wwiązany/ a wskodziłby tego/
ktoby do niego przyszedł/ tedy ten
nikt nie będzie winien/ iedno on
sam sobie/ yże do niego szedł.

8 Ale iesliby kto psa puścił na
czyie bydło/ szcuiąc ie/ a w tymby
pies był obrażon/ tedy on czyie
bydło/ zostanie bez szkody. Jesli-
by też pies/ wybieżawszy z domu

9	gonit bydło po wlicy / y učinilby škodu / tedyż Pan onego psa na- grádzać powiniē. Także / iesliby sie wyrwał / y miotal sie na ludzie a niemogłby sie onemu psu ina- czej obromić. a. iedno żeby go za- bil / albo ranił / a okazałby potrze- bę według Práva / że inaczey psa zbyć niemogł / zostanie bez szkody : zwłaszcza iesliby w przodek / albo w bok ranił / a tegoby przysięga potwierdził / że to z potrzeby w- obromie učinil. b. Ale iesliby o- nego psa ranił w posładek / niemo- że być bez szkody : Ale iesliby za- razem był oskarzon / powiniēn psa płacić opisanym wargeltem.	A iesliby bydło domowe / iako był / wieprz / y inše / škoda učini- ło / tedy także temu żyć bydło iest / škoda. nagrodzi według śacuna- ka. A to iesli ono bydło po učinie- nieniu szkody / zaś do siebie przy- mie. A iesliby ie wypadł / a wie- czyby go niekarmił / ani poit / tedy zostanie bez szkody. (A ten kto- ry škoda cierpi / wezmie bydło w nagrodzie / iesli będzie chciał.)
a. S. S. lib. ij. arti. xlvij.		
b. S. S. lib. ij. a. n. xl.	10 Toż też rozumiemy o inšych be- styach wglaskanych / y łaskawych / ktore przed sie z przyrozenia sko- dliwe są. c. t. ktorych Pan może odstąpić / gdy go do domu po u- czynieniu szkody nieprzyjmie. ✕	Masz też wiedzieć / że ażko- liet zwierzęta dzięki pospolite- sa / wśakże przed sie ich łowić w cudzym leśie niegodzi. / Bo to každy z Sasiady swemu uchwa- lić / y postanowić może / aby ieden na drugiego grunt nie wchodził / a zwierzę nie łowił / bez dozwole- nia onego czy gruntu iest. Aby też tego y nieuchwalono / tedy tego každy Práwem na gruncie swym bronić może.
c. S. S. lib. ij. arti. xl.	11 Tu masz wiedzieć : Iesliby kto dzięki zwierzęta / iako są wilcy / niedzwiedzie / liszy / rysie / lampar- cy / lwy chował / a škoda by sie przez nie stała / powiniēn ia na- grodzić / bez wśelakię wymowki d. choćby też po učinieniu sko- dy bestya przeż wygnal. A to ie- sli on dowiedzie samotrzeć / że o- na bestya aż do tego czasu cho- wał / tedy škoda učinila. To dlatego / że tych bestiy chować za- kazano : przeto škoda ktora u- czynia / ten ktory ie chowa słusnie nagradzać / według postanowie- nia wargelen powiniēn / tedy też go ten co škodzie samotrzeć do- wiedzie.	✕ Bo yż każdemu grunt iego należy / tedy mu y to należy co kolwiek na iego gruncie iest / bądź dzikiego / bądź domowego. † Ta- kory tedy zwierz / ktory inż ten co go wloził / w zamknięciu cho- wa / poty iego iest / po ki go w za- mknięciu swym ma. A iesli mu w- ciecże / tedy inż tego iest / co go so- bie włapi.
d. S. S. lib. ij. arti. Lxij.		
e. S. S. lib. ij. arti. Lxj.		Iesliby też kto zwierz. c. go- niąc ranił / w tymby do lasu cu- dzego wbiegł / tedy go może go- nić / by iedno nietrabił a nie ścwał : iesli go dogoni / y włapi / nie nieprzepadnie : ale iesli mu w- ciecże to inż nie iego iest / ale tego co go sobie włapi.

Artykuł Cxxiii.

Summa Artykułu

- 1 O piecach y kominach.
- 2 O wychodziech y chlewiech.
- 3 O szkodach ogniowych.

1 **P**iece y kominy / powinienn każdy tak opatr-
wać / aby skry na sąsiedzi dwor nie latały. Tak-
2 że piece / wychody / chlewy mają być na trzy stopy
od płotu stawiane.

S. S. lib. ij.
art. Lxj.

Glosa.

Słusnie to postanowienie
pod gardlę y majątności
utrącenim trzymane y
chowane być ma. Dlatego / że te
sliby, prze nieopatrność ogień
wyśedł / tedyby to było niebezpie-
czno / y gardlu / y majątności. Te-
mu postanowieniu podlegli w-
syacy Mieszcianie / a osobliwie
Kzemieścicy którzy ogniem ro-
bia / iako są Piekarze / Pivo-

warowie / Kowale / y inшы.
A tak iesliby Sąsiad iakie nie-
bezpieczeństwo przysley szkody
bażył / ma to Lawnikom albo
Drzedowi oznaymić y wskazać. A
iesliby się za niedbalstwem szkoda
iaka stala / powinienn ią będzie
niedbalec nagrodzać ✕ by też
oto przedtym był y niezalował /
gdyż to y z Prawa samego zaka-
zano było. ✕

3

Artykuł Cxxv.

Summa Artykułu.

- 1 O kowalach / y ich kuźniach.
- 2 Jesli kowal leśice stawieć może na vlicy.
- 3 Piec jeżeli kto postawić gdzie go pierwey nie było.
- 4 Wstawy troiakić bywają.

1 **J**esliby kowal kupił w Mieście dom / tedy sobie
w nim miechy postawić / komin / kuźnia / y co mu po-
trzeba do Kzemięsta swego zbudować / może: wpać
że to ma tak opatrzyć / aby się stąd szkoda iaka nie stala.
2 Żaden Kowal leśice / gdzie konie kuia na vlicy stawiać
nie może / iesli iey tam pierwey nie było / bez woley / y przy-
zwolenia mieszcjan onego Miasta.

Al ij

Glosa.

Glosa.

3 **N**iekolwiek każdy domu swego własnego / używać / iako chce może / wszakże to ma czynić bez cudzej szkody. Przetoż piekarz iesliby dom kupił / nie może piec bez przyzwolenia Mieszkieskiego budować / i iesliby go tam pierwey nie było.

4 **N**asł tedy wiedzieć / że wszystkie ustawy / które ku pospolitemu / pożytkowi należą / są słusnie postanowione. A te bywają trojakie. Jedne które prohibitorias / to jest zbraniące / albo za-

kazujące zbroń / które zabraniają / aby się co niedziato przeciw pożytkom mieszkim / iako są te które bronią / aby ieden drugiemu nie gwałtem nie brat / aby nie zabijał / y aby na miejscach święconych nie budował. Drugie są restitutorie przywracające / które każą wracać kiedy kto komu co niesłusnie zatrzyma albo weźmie. Trzecie są exhibitorie, które rozkazują / aby człowiekowi wolno puszczonego nikt nie zatrzymywał.

:/: /:/: /:/:

Artykuł Cxxvi.

Summa Artykułu.

1 O strzechach / y o rynnach.

2 O grodzeniu dworców.

3 O wychodziech.

4 Gdyby kto nad zakazanie prawne co uczynił / co przepada.

5 O szkodach z obalenia domu cudzego.

S.S.lib. ij.
arti: xlix.

2

S.S.lib. ij.
art. Lij.

3

Nadnemu się rygnien dźdżowych / albo strzechy nad dwor Sasiedzi wpuszczac niegodzi.

Powinien też każdy swoje strone dworcu grodzić / y o prawić / bo iesliby się przez to szkoda iaka sasiadowi stała / powinien ia będzie nagradzać. A iesli się też iemu samemu tym szkoda stanie / tedy mu iey Sasiad nagradzać niepowinien.

Także też wychody zbudowane przy domie sasiedz-
kim mają być dobrze opatrzone / y obwarowane.

Glosa.

ARTYKUL niniejszy / dla wstrzeżenia się przyszley szkody postanowion jest. Przeto / kiedy się co takiego Sasiad

od Sasiada obawia / ma to Sasiademu oznaymić / a Sasiad mu rozkazuje : aby tak opatrzenie budował / iakoby Sasiad iego szkody nie miał.

4 nie miał. A jeśli na rozkazanie Se-
dziego dbać nie będzie / tedy wi-
ne Sędziemu przepadnie / y budo-
wanie rozwalić y szkoda nagrodzić
powinien / wyjawyby dowiodł /
że to słusznie budował.

5 Jeśli by dwa Sąsiedzi mieli do-
my o iedney ścianie / a dom iedne-
go byłby nieperony / y chciałby się
obalić. Drugi by to Sąsiad Se-
dziemu oznajmił / tedy mu powi-
nien a, Sędzia rozkazać / aby to o-
patrzyć do dwu niedziel / potym
do tegobnia / potym do trzeciego

dnia / potym przez dwie noce: ie-
śli nie opatrzy / tedy go Sędzia
może wina y nagroda karać / y są-
siadowi się ma wścieć o szkoda. A
choćby Sąsiad nie starzył / ani
istoty o szkody żądał / niewiedząc
o naruszeniu domu onego / a dom
by się prze nieopatrzenie na Sa-
siada obalił / tedy przedsię szkody
nagradzać powinien. A cokol-
wiek do Sąsiada wpadnie na ie-
go dworzec / tedy to sobie on Sa-
siad wziąć może / jeśli chce.

:((:) :((:) :

a.S.S.lib:ij.
arti: xlix.

Artykuł Cxxvii.

Summa Artykułow.

1 O granicach.

2 O grodzień płotu.

3 O drzewie granicznym.

4 O skargach o granice.

5 Wiało długim sąsiedzie skargę o
granicę ginie.

1 **K**to chce drzewa / albo kamienie graniczne kłaść
Sąsiada który z drugiej strony grunt ma / do tego
przystawać powinien.

2 Kto dworzec swoy plotem grodzi / tedy galeści / albo
rozgi chrostowe na swoy grunt obracać ma.

3 **I** gdyby drzewo na samey miedzy stało / a roserzełoby
gależiną grunt drugiego sąsiada / tedy go Pan onego
gruntu obiać może jeśli chce / a jeśli owoc wisiał na iego
dworzec / tedy według Prawa temu należy.

Glosa.

4 **M**aż wiedzieć / jeśli by się
spor iaki stał między Sa-
siadami o granice / tedy o-
na sprawa roszadkowi Pana z-
wierchnego przynależy / który ma

zestąć ku oglądaniu rożności o-
nych. A żaden nie może czynić o-
rozmierzenie granic / jeśli tego nie
dowiedzie / że siedzi w posessyey o-
nych dobr / których chce ograbić.

czy. A

żyć. A skoro dowiedzie posessyey/
tedy zaraz ma być wymiar/choć
by strona przeciwna z uporu nie
stała.

(Kto chce drugiemu cokolwiek
gruntu iego osieść / tedy w tym

zwyciężony tyle swego traci / ile
chciał wydrzeć cudzego).

Skarga o wymierzenie grante/
po trzydziści lat dawności wy-
chodzi.

(:) :(:) (:) :(:)

Artykuł Cxxviii.

Summa Artykułu.

1 O chmielu y gąsziach.

2 O owocu który na sąsiedzi o-
grodo wisi.

3 O owocu który na sąsiedzi o-
grodo pada.

(:) :(:) (:) :(:)

S. S. lib. ij.
arti: Lij.

Essliby sie chmiel piał przez płot / tedy ten / na
czym gruncie korzeni go jest / ile może dosiadz przez
płot / tyle go sobie weźmie / a ile go z druga stronę zo-
stanie v sąsiada / to sąsiedzi.

Galezy v drzewie maia rość przez płot ku sąsiedzi.

S. S. lib. ij.
arti: Li.

(Także wychodzi przy domie sąsiedzi z budowa-
ne / aż do samego gruntu opatrzone być maia).

Glosa.

Na czym gruncie korzenie
od iakiegokolwiek drzewa
albo ziela będzie / tego
drzewo jest prawem przyrodzo-
nym (Dlatego / że ono drzewo /
albo ziele z ziemi iego pośilenie
bierze / y stąd roście).

a. S. S. lib. ij.
arti: Lij.

A iżkolwiek korzeń od drzewa
na twym gruncie będącego / twoy
jest a. w sądzie przedsię zbierać
owoc / nie masz dla swego poży-
tku / szkody czynić drugiemu.

Także galezi nie maia rość do
sąsiada / iesliby to z szkoda iego
było. Kiedy owoc z bierania / co-
kolwiek upadnie do sąsiada na
dworzec iego / to iego jest / a w tym
żaden drugiemu gwałtu czynić nie
ma.

Także wychody maia być opa-
trzone / aby do sąsiada nie cie-
kło / a to też dla pospolitego po-
żytku postanowiono jest.

(:) :(:) (:) :(:)

Artykuł.

Artykuł Cxxix. Cxxx.

Summa Artykułu.

- 1 O nagrodzie y Wargelcie kosterow y wścetecznic.
- 2 Gdzie Wargelt płacon być ma.
- 3 Kiedy ich wiele za kogo o za-
- plata Wargeltu przyrzeka.
- 4 O różności nagrody / winy y Wargeltu.
- 5 Nagroda dwoiaka.

(:)):(:)):(

Iesliby kto ubił głowiek a beżecnego / to jest / koster / permierza / albo nierządna niewiaste / a nie trąmilby go / oskarżony przed Sedzim / a przyznałby się / pokupi Sedziem wine + ośm selagow + a stronie polowice nagrody / to jest piernaście selagow. Pod każnia Krolewska idzie winy (Sedziem) trzy funty / a Szoltyfowi ośm selagow.

S. S. lib. ij. arti: L.

Artykuł Cxxx.

- 2 Wargeltu żaden płacić indziej nie ma / iedno przed Sedzim y Ławnikami / które będzie miał za świadki / iesliby mu tego potrzeba była.
- 3 + Kiedy ich wiele w Mieyskim Prawie spólnie za wargelt prawem wygrany roża / y przyrzeka / tedy go wysytcy trzymać y wypełnić powinni. *

Glosa.

- 4 Jedzy wargeltem / nagroda a wino / ta jest różność. Nagroda każda bywa z występku / kiedy przeciw bliźniemu wyżapi. Wargelt czyni wolnym od vczynku / który kto z nieopatrzności vczyni (iako

kiedy ieden drugiego w czym vkrzywdzi / albo kogo zabije niechac / albo w obronie / a ożyści się y sprawi według Prawa / tedy Wargeltem będzie wolen). A wine zaś daia Sedziem iako temu który na mieysku Bożym

siedzi /

siedzi / dlatego / yż przeciw bli-
żniemu nad przykazanie Pańskie
wystąpił.

Karanie też dwoiaki jest. Cie-
lesne kiedy kogo na ciele karzą.
Pieniężne które pieniędzmi odpra-
wiają. A yż nie wszyscy ludzie są

sobie równi / przeto też nie wszyscy
jednaki nagrody za występki bio-
ra. A tak tu tylko nagrodę ludzi
lekich Szermierzom / y Kosterom /
która jest piętnaście szelagów /
wspomina.

;)C (:) ;C (:) ;C (:)

Artykuł Cxxxi.

Summa Artykułu.

1 O gościnicach / y ścieżkach iako szerokie być mają.

S. S. lib. ij.
ar:xxvij.lix.

Gościniec pospolity ma być według prawa Be-
roki / na osm stop / a ścieżka na trzy stopy.

Glosa.

Gościniec tu masz rozumieć
aż w lasach / iako w po-
u / na wodzie / w mieściech

a ten pospolicie wśedzie ma być
tak szeroki / aby się dwa wozy mi-
nać mogły.

Artykuł xxii. Cxxxiij.

Cxxxiij. Cxxv. Cxxvi.

Summa Artykułow.

1 O zapowiedzi konia / albo cze-
gokolwiek innego.

2 W takich sprawach się kto do
iśca brać nie może.

3 Jako kto pieniądze swych do-
chodzić / y otrzymać ma.

4 O dochodzeniu rzeczy kradzio-
ney.

5 O dążeniu sprawy jeśli kto pla-
cić powinien.

6 Aby kto na świeżym wżynku

śadzon nie był / trzy rzeczy ma
mieć w sobie.

7 Co zażytek gdy kto zwola se-
dziego dobr dochodzi.

8 Każdy może dwoiako swej po-
sessyey bronić.

9 Jako się kto rzeczy swej iże
ma.

10 Kradzioną rzecz każda stawa
się rozmaicie.

(:) ;C (:) ;C (:)

Gdyby

Dyby kto Konia zapowiedział /
mieniąc że mu jest ukradzion / albo
wydarty / tedy go ma prawem do-
chodzić / y przysiadz / yże ten Konie-
go był / y teraz jest ✕. Jesliby sie ow-
na iśca swego brał / tedy ten co Ko-
nia zapowiedział / ma za nim iść / al-
bo iechać / tak daleko iako mu nazna-

S. S. lib. ij.
arti. xxxvj.

czy / ale ow pierwey ma przysiadz / że go do prawe-
go iśca / od ktorego Konia ma / dowiedzie / y ma sie zarc-
czyć ✕ o wine Sedziemu y ✕ o nakłady / iesliby wiścu do
ktorego sie bierze / wstał.

✕ Na też namienić dzień ktorego tam przyiechać ma.

Artykuł Cxxxi.

2 **D**e złotem / y srebrem nierobionym / żaden sie na-
iśca brać niepowinien / iesli ten y ktorego by sie ono
złoto / albo srebro znalazło / był tak bogaty / żeby to
mógł kupić y zapłacić.

S. S. lib. ij.
arti. xxxvj.

Artykuł Cxxxi.

3 **B**ieniadze y towary swe przystoynne / każdy
bliższy otrzymać samotrzeci.

S. S. lib. f.
ar. xv. lib. ij.
arti. xxxvj.

Artykuł Cxxv.

7 **J**esliby sie kto iak dobr iakich / iako sukna / albo
czegokolwiek temu podobnego / ktoreby mu ukrá-
zione albo wydarte były / tedy sie do tego sam ie-
den ciągnąć ma / y ma przysiadz że to iego było / y jest / ale
mu to ukradziono / albo wydarto.

S. S. lib. ij.
arti. xxxvj.

Jeſliby ſie iat Konia/tedy ſie ma do niego wedlug pra-
wa ciągnąć / y ma prawa noga na przednia lewa noge
końſka naſtąpić / a lewa reka viac Konia za vcho/biorac
ſieną dowod/y ma żadać ſwiatoſci/ na ktorey ma nad
głowa końſka przyſiadz/ że to Koń iego był / y ieſt vtrá-
dzion/ albo wydarty. Potym ſie też ow będzie bral na
iſcá / a ten ma za nim iſc / ale za morze wielkie niepowi-
nien go naſładować. A ieſliby rzekł że tego Konia kupił
na wolnym targu / a iſcaby mieć niemógł / tedy Konia
tráci/y wine Sedziemu przepada.

Artykuł Cxxvi.

5 **O** żądzećia ſprawy żaden Sedziemu/ ani Pa-
wnikowi nie płacić niepowinien.

Gloſa.

6 **O** tego wſyſtkiego co ſie
tu inż powiedziało. Maſz
wiedzieć/ że nie każdy mo-
że być o ſwieży wżynek oſkarżon/
y nie wſytcy mają być iáko zło-
dziecie ſadzeni/ v ktorych ſie rzeczy
krádzione náýduia. Ale aby nie
byli ſadzeni / iáko zlodzieie trzy
rzeczy mają mieć. Naprzód/ aby
ſprawa ona była przenocowana.
Druga/ aby ona rzecz iáwna by-
ła/ y nieſkryta. Trzecia/ aby on
v ktorego tákie rzeczy náýda/ był
zupełnego Práva.

7 **K**to tedy Konia/ albo iáka kol-
wiek inſza rzecz zapowiedzieć chce/
ma to z woią Sedziego wżynić.
a. A ma pewno wiedzieć/ że ona
rzecz iego właſna ieſt: bo choć
Sedzia zezwoli / a rzecz nie iego
będzie / tedy tu ſzkodzie przydzie/
ani go Sedziego zezwolenie w-
ſpomoże. Boć Sedzia wieccy nie-

może do puſścić/ iedno ſtego Pra-
wo dopuſzcza. A ieſliby co przecie-
wko Prawu dozwolił / tedy tego
nie czyni iáko Sedzia/ żáczym o-
no dopuſzczenie nie będzie ważne.
Nádcó potrzeba / aby ten ktory
zapowieda/ poſtepowal ſobie we-
dlug Práva / bo ináczey ſtraci
ſwoie rzecz.

Maſz też wiedzieć/ że ten ktory
ieſt w poſeſſey rzeczy iákiey/ dwó-
iáka obrona ma na przeciwko te-
mu/ ktory ſie do niey ciągnie. Je-
dne oprocz Sadu / a druga przed
Sadem Oprocz Sadu obrona te-
ma / że ieſliby mu kto co chciał
gwałtem brąć / y wydzierać te-
dy gwałtem gwałtem bronić mo-
że. Ale ieſlibym co cudzego v
ſiebie miał/ a zbraniam tego/ aby
iey ten żył ieſt niedoſtat/ tedy
nie rozumieć będą ludzie że zło-

dzicá

dzieci/ albo za zbyty. Bo ten kto
ry co komu wydrze/ rowny jest tea
mu / który drugiemu używanie
rzeczy własney iego przekłada /
przed Sadem obrona jest ta/ kto
ra tu Text wspomina / a ta bywa
przez controuersia.

Tak kiedy kto dobre swych do
chodzić chce / ma to czynić przez
Decret. Przewodny / w te słowa.
Panie Sedzia / proszę abyś mi z
Prawa dopuścić / iac się rzeczy
miej / Gogo mu Sedzia dozwolić
ma. Przeciwno takiemu imowa
niu pozwany trojaka odpowiedz
ma. Albo mowi/ yże ja kupił/ albo
mu ja darowano. Albo jeśli by
dle/ że ja sam wychował. Albo że
to nań dziedzicznie spadło. Jeśli
powie/ że kupił/ albo mu darowa
no ma postawić isca. A jeśli go
niema/ a mowi że to kupił na tar
gu tedy pieniądze traci. Jeśli po
wie/ że to sam wychował/ albo v.

robit samotrzec/ ma tego dowieść.
Jeśli powie/ że spadł/ tedy do
wiedzie wedle Prawa.

Maś ięszce wiedzieć / b. że się b. S.S. libij.
tych rzeczy chwycić każdy może/ art. xxxvj.
które z przyrodzenia różne są/ iac
to bydo/ śaty/ y inże tym podo
bne. Ale pieniądze y monety, kto
ra pospolicie w onej ziemi idzie/
złotey albo srebrney/ także złota
y srebra nierobionego/ winą/ psze
nice niecechowaney żaden iac się
nie może/ bo licą nie mają: a to ie
śli on będzie tak majątney / że to
sam kupić / y zapłacić przemoże/
bo jeśli by inaczey/ tedy za złodzie
ja będzie rozumiał.

Nadto / każda rzecz stawa się
kradzioną / kiedy ja kto złodzie
iom odeymie Tak że rzecz naležio
na / zaprzyna kiedy o nie pyta
ja. Ale przedś o złodzieystwo
takowey żaden oskarżony być nie
może.

10.

Artykuł Cxxxvii.

Summa Artykułow.

- 1 Gdzie na Żydów skazyć.
- 2 Gdzie Żyd ma przysięgać.
- 3 Jako Krześcianin Żyd/ y Żyd
Krześcianina przeświadczyć
ma.
- 4 Krześcianin iako się może do
isca Żyda brać.

- 5 Żyd jeśli dobrą przebanę wa
rować powinien.
- 6 Żydowie pospolicie zdradliwi
są obchodzą w kupowaniu y
przedawaniu.
- 7 Gdyby Krześcianin Żyda/ al
bo Żyd Krześcianina przyrodził.

2 Na Żyda Krześcianin skazyć nie może/ iedno przed se
dgo Sedzim. Jeśli by się też Żyd pozwolił komu przy
siadzić/ ma go wezwać (wzgromadzeniu albo) rebożney iac.

Artykuł Cxxxviii.

mm ij

Jeśli by

S. S. lib. iij.
art. vj.

Jesliby sie kto brał o iaka rzecz na Żyda biorąc go sobie za isca / tedy go Żyd inaczej zastąpić niemoże / azby prawo odmienil (to jest / odstąpiwszy Prawa swego chciał iako Krześcianin odpowiedzieć.)

3

S. S. lib. iij.
art. ij.

Jesliby skrzył Krześcianin na Żyda o dług z świadkami / tedy go ma położyć / y przeświadczyć z jednym Żydem / y Krześcianinem samotrzeć. Tak też Żyd Krześcianina / z Żydem y z Krześcianinem przeświadczyć może.

Glosa.

Jesliby wyżej powiedziano / że każda rzecz ktorej kto dochozic / y sobie za przypięć chce / ma sie każdy brat na isca. Przeto też tu słusnie mowi o tym / iesliby kto na Żyda o co starzyć miał / że to ma wżynie przed iego Sedzim. Bo Actor za prawem obwinionego idzie.

4

S. S. lib.
ij. art. vj.

Każdy tedy ktory sie do targu zna / powinien kupca bronic / o krom Żyda a to dla pewnych przyczyn. Naprzod że żaden nie może sobie Żyda brat za isca / tak aby go Żyd chciał zastąpić / nie iako Żyd / ale iako Krześcianin / to jest / zeby chciał o te rzecz dalszego isca postawić / czego iednak niepowinien : A tego im z pewnych y słusnych przyczyn dozwolono / osobliwie dlatego / aby rzeczy kradzione tym snadniey znaleźć byc mogły / przeto im wolno rzeczy kradzione kupować / a w te niepowinni bronic y warować.

5

Kiedy komu co przedaiz / y q

wsem cokolwiek kto od Żyda kupi ma to pewnie wiedzieć / że go w tym bronie nie badzie. Gdyż Żydowie pospolicie zdradliwie sie w kupowaniu / y przedawaniu obchozja. A kto w iednym wystąpi / że kupi rzecz kradzoną / a to mu wolno / możesz rozumieć / że mu to y w drugim wolno / to jest / że przedać rzecz kradzoną może / gdyż iedno zle za drugim chodzi.

Jesliby Krześcianin zabij Żyda / albo go w czym ukrzywdził / ma być sadzon wedlug występu. Także iesliby Żyd Krześcianina zabij / a był na swiezym wżynku poieyman.

Jesliby u Żyda rzeczy Koscielne / iako Kielichy / mszaly / ornaty / y inne rzeczy swiecone należone były / ma być mian za złodzieia. Wszakże iesliby one rzeczy swiecone nie były / tedy isca postawi. Ale iesliby były swiecone / tedy isca stawieć niemoże : Bo żaden Prawa do takich rzeczy nie ma.

Summā Artykulu.

- O** zdrowie według zdania niektórych / tak miał
przysięgać. Jako mi A. obwinil / abym rubyl nie
praw / tedym tego niewinien / tak mi Pán Bog po-
moż / Który Niebo i ziemię / i wszystkie inne rzeczy
stworzył (y Który zakon mój Żydowskiy vstawił / a tak
będzie zupełny w prawie swym.

Wiektoży około przysięg Żydowskich inſy ſposob za-
chowania / mowiac: Że Żydowie mają przysięgać przed
bożnicą / trzymając wrzeciędz / którym zawierają bo-
żnice / ſtoiac boſo ✠ na ſwini ſkorze ✠ / która przysięga
mu ma być wydawana w te ſłowa.

Jako cie A. obwinil / iesliś tego nie winien / tak cie
Boże w spomagay / a iesli nie sprawiedliwie przysiegasz /
aby cie Bog stłumił / ktory Niebo / y ziemię / powietrze /
y ziola stworzył / (a iesliś jest niesprawiedliwy / aby cie
Bog zatracił / ktory w Korabiu czasu powodzi osmioro
ludzi wyżywił / y ktory Moysesowi zakon podał / y swym
własnym palcem na tablicach kamiennych pisal. A iesli
niesłusnie przysiegasz / aby cie Bog zatracił / ktory Pha-
raona w czerwonym morzu stłarł / a Żydy wolno do zie-
mie opływający miodem y mlekiem przewiodł. A iesli
nie sprawiedliwie przysiegasz / aby cie Bog stłumił / kto-
ry Żydy 40 lat na puszczy manna karmił / y aby cie Bog
zatracił / y do piekła z duszą y z ciałem stracił).

✠ To

† To wnowych Exemplarzach Niemieckich tak storey
 Nieśli niesprawiedliwie przysięgam / bogday mie ziemia
 pożarła / ktera Datany Adirona pożarła / y bogday na
 mie przyspedł trad / ktery Naamana opuścimy / na Jeze-
 go przyspedł. Nieśli niesprawiedliwie przysięgam / abym
 byl z Zakonu wyglądzon / ktery Pan Bog Moizesowi /
 przez dziesięcioro przykazanie na Gorze Synai podał / y
 aby na mie przysło karanie / ktere jest na krzywoprzysie-
 żce w perofich księgach Moizesowych wystawione / y aby
 sie w kamień obrocił / iako sie Zena Lotowa w solny
 słup obrociła / y aby mie trwawa choroba nie opuściła.
 Nieśli fałszywie przysięgam / abym nigdy nie przyspedł na
 lono Abrahame. A aby mie Bog wiecznie pohanił / y
 do dyabła y zduśa y z ciałem postak.

Te przysięge Żyd ma uczynić na księgi Moizesowe /
 † albo na Talmut † a każdy członek tey przysięgi moźabyć
 przyiet za ciałą przysięge / mianowawszy przy nim / o co
 jest Żyd obwinion. (Żyd też nie ma bez kaptura żydo-
 wskiego z bożnice wychodzić).

Zamknięcie Przywileju

2

† O Práwo / y wstawy ninieysze / My Otto Ce-
 sarz / Mieszcjanom naszym / a obywatelom Miasta
 Maydeburgu z przyzwoleniem Biskupa / y starpys
 ziemie oney / nadaliśmy / y za wola y przyzwoleniem tych
 Biskupów / Mieszczan / Wilkierz / albo Práwo Mieskie / wespól
 z innymi wpsytłimi Práwy / ktere od Constantego y
 Karla Cesarzow nadane y ychwalone máia. Także
 y wpsytłie ich dobre z wyczaie / ktere sie wierze Krze-
 ściańskiey nieprzeciwiá / potwierdzamy. A dla wpsyt-
 ły ważności / y lepszego świadectwa na wieczna pa-
 miatke ninieyszy Przywilej pieczętujemy z leta pie-
 czečia Miestatu naszego. Dan Roku Pánskiego.

Dzie

Dziw e i. n. e. g. o. (czterdziestego osiemego). Panowania
naszego. Roku trzeciego / w niedziele Swiateczna. Przy
bytności Książat Electorow Państwa naszego / którzy
też y swoje pieczęci do tegoż / Przywileju przyłożyli. A to
wszystko z wola / y z przyzwoleniem Swietego Ojca Pa-
pieży Benedikta.

Glosa.

W Artykule XXXIX. tych
ksiąg napisano / że za-
den nie ma być z poses-
sji / ktorekolwiek rzeczy wypos-
dony / pokiby o one rzeczy oskar-
żon u Sadu / y prawem zwycie-
żon nie był : Przeto abyś tam to
lepiej zrozumiał / masz wiedzieć /
iako kto w dochodzeniu rzeczy so-
bie postepować ma. A stał się na-
uczysz. Naprzod / że Sędzia albo
Ławnicy żadnego z posesji wy-
pedzić prawem niezwyciężonego
nie mają. Potym iż prawo temu
czyje dobra są / bądź własność /
albo iakiekolwiek inſze ruchome
albo nieruchome / zażądać : aby
się swa wola w nie nie wwiezo-
wał / ani się na nie targał.

Aż dwoiście dobrza / ktorych
każdy dochodzić może / ruchome y
nieruchome. Przeto tu naprzod o-
baczysz sposob dochodzenia dobr
ruchomych / gdy ie kto u kogo nuy-
dzie / a on ie albo kupt / albo ie u
niego zastawiona / albo ie znalazł /
albo powodzie do niego przypty-
nęły / albo ie złodziejem albo zbo-
com odiał / albo iakimkolwiek in-
szym sposobem do niego przyſty.
Na przykład / gdyby kto miał ko-
nia który y na ten czas kiedy mu

go ukradziono / iego był : znalazł-
by go u kogo / y domagałby się
go / a wziąłby go gwałtem : On
zaws komu koni jest gwałtem wziet
przyſedł by do Sędziego / zaſta-
wiał / że ten P. przeciwko Bogu y
sprawiedliwości wziął mi konia /
albo iakąkolwiek inſza rzecz / kto-
regom ia miał w używaniu swo-
im / y iawnie go chował / y za-
dnemum się prawa nie zbrał /
ktoby mi wzysm wine dał / pro-
ſząc o decret. Oby zaś powie-
dział / że iętego konia / albo ta
rzecz mnie ukradzioną / albo iako-
kolwiek zginioną u tego znalazł / y
ciągnął się do niego / y iatem ſie
iey / a iestem ie gotow bronić / y
o nie się rozprzeć / iako prawo y
Ławnicy uznaia / y pytam na
prawie / azam się do niego nie bli-
ſzy prawem ciągnąć. Na to by
on zaś mówił : A ia Panie Se-
džia y Ławnicy oświadczam / że
się on do tego zna / że to bez do-
zwolenia Sędziego weźnił / gdy-
żem się ia nigdy prawa nie zbra-
niał. A tak proſzę o decret / y py-
tam na prawie / ieśli słusnie moie
rzecz wziął / albo nie? Sędzia / że
to nie słusnie sobie przywłaszczył /
ponieważ to gwałtownie a nie u-
rzednie weźnił. Potym będzie py-
tał / ie

a: S.S.lib.ij.
arti: xv.

tał jeśli to nie słusnie uczynił? Sta-
ża że ten który sobie co przywła-
ścił/przeciwko sprawiedliwości/
bez przyzwolenia Sędziego nie
słusnie czyni. Daley będzie pytał.
Co taki zawinił a. Staża że to po-
winien wrocić z winą Sędziemu/
y z nagrodą sronie. A kiedy mu
to wroci / coż dopiero ow może
swey rzeczy Prawem dochodzić / y
na tego drugiego żatować / a on
też będzie powiniem odpowiadać.

b) S.S.lib.ij.
arti: xvi.

Tak też będzie/gdyby kto w la-
sność albo dziedzictwo komu nie
słusnie posiadał b. Po trzecie / że
tu Prawo Ławnikom zakazuje /
aby żadnemu nie nakazowali / ia-
ko dziedzictwa / albo własności
dowodzić ma / aże (mu pierwey
dowód przysadzony będzie) gdy
go o to pociągną. Po czwarte /
obażył / że żaden z posessyey wy-
gnan być nie może c. po ki prawe
przekonan nie będzie.

c. S.S.lib.ij.
ar: xxiiij.

Mogłby tu kto spytać / jeśli by
Sędzia y Ławnicy pewnie widzie-
li / że kto złe trzyma iakikolwiek
dobrá / mogli mu to rościć / a-
by z nich bez prawnego postępu
wyszedł? odpowiedź / że żaden od-
dalon być od posessyey / choćby
złe y nie słusnie dzierzał / y choć
by to Sędzia dobrze wiedział / nie

ma. Bo Sędzia powodowi żato-
by / y obwinionemu odpowiedzi
dopuszczyć powinien.

Jeżeli by też kto rzekł że ta rzecz
albo posessya moja jest / y biera-
sie z tym na Sędziego y ław-
niki / którym to wiadomo jest / że
to moja własna rzecz jest / y py-
tam na prawie / aże mi słusnie nie
ma zniey wstąpić? Tedy Staża / że
wypędzon być nie może / po ki przez
skarga zwyciężony / y tego przez
decret odsadzony nie będzie. (A
skarga ma być przy byności tego
ktory dzierży dobrą / bo inaczej
nie będzie ważna / wyiarowy by
był przezyskan / a do prawa nie
stągał / y to ma być trzykroć po-
zwany / po ki nie będzie skazany na
wpad. A kiedy sie pozwany da
przezyskać / tedy dopiero powod
ma być w wiazan w dobrą ony.
Tu masz wiedzieć / że każdy może
dobrá swe słusnie otrzymać we-
dług prawa oddać albo wrócić:
a to przedaniem / obowiązaniem/
puszczeniem albo zaniebaniem da-
wności / y insemi rozmaitemi spo-
soby. A iako kto przedaniem za-
wiedzeniem wzdaniem / y zanieb-
aniem / dawności dobrą swą
traci / o tym tu niżej dostatecznie
wstysy).

Artykuł Cxi.

Summa Artykułu.

1 Jako długo przedawca kupca
bronić powinien.

2 Wzdanie nie może być ledno

o tego prawa / po ki którym
dobrá leża. (Czego potrzeba.

3 Przedanie aby ważne było /

4 Wprze

- 4 W przedawaniu / y kupowa-
niu/ co mieć na baczności.
- 5 Dom gdy kto kupi/ y do niego
sie wprowadzi/ a po ki wzda-
nie niedo ydzie / zgorę / czyia
škoda.
- 6 Koń kupiony / y y przedawce
sostawiony/ gdyby zdecht/ czy-
ia škoda.
- 7 Przestroga pospolita w ku-
pnie / y przedaniu.
- 8 Jako kto przez zastawę dobr
z bywa.
- 9 Zastawnych dobr kto jest Po-
sessoriem / y kto škoda na nich
odnosi.
- 10 Przedanie y zastawa / w czym
sa rozne.
- 11 O dobrach zawiedzionych / y
zafantowanych.
- 12 Dobrą zawiedzionę jeśliby
przedane były / jeśli może prze-
dawca kupca warować / albo
bronić.
- 13 Zastawa niema dawności.
- 14 Budowania na dobrach za-
stawnych/ jeśli sie może upomi-
nać.
- 15 Dochody y pożytki z dobr za-
stawionych wzięte/ mająli być
na summe główna wyrą-
żone.
- 16 Dobrą gdyby kto zastawiwszy
jednemu / drugiemu ie zaśie
przedał/ na kim škoda szukać/
jeśli na personie / czyli na do-
brach.
- 17 Dobr zafantowanych mogli
potomkowie dochodzić.
- 18 Wła dobrach zafantowanych/
- Jeśliby sie škoda stała/ kto sko-
duie.
- 19 Gospodarz / albo dobr naie-
tych bliższy czynić otrzymać
niżliby go naieumnię zaprzec-
niał.
- 20 Ktore rzeczy same z siebie
fantem sie stawia.
- 21 Dobrą opiekunowe sa fantem
sieroci.
- 22 Dobrą wzgubne imię do pe-
wnego czasu zastawione / mo-
gali być przedane / gdy čas
przydzie.
- 23 Dobrą wienne jeśliby z przy-
zwoleniem Zeninym/ zachowa-
wszy Prawo swe wcale / prze-
dane były / mogli ona wiana
dochodzić.
- 24 Opiekun mogli dobrą Siero-
ce przedać.
- 25 Rzeczy Koscielne mogli być
zastawione.
- 26 Ludzie wolni / y dzieci zafan-
towani być niemoga.
- 27 Rzeczy przez naieumnika do
domu naieznego wniesione/ mo-
gali być zafantowane.
- 28 Przez wzdanie/ iako dobrą od-
dalone bywaia.
- 29 Z Zaniebdania dawności/ iako
kto dobrą traci.
- 30 Jeśliby kto dochodził dobr
nie mając do nich Prawa / a
za przysiękami był wwiązany
w nie/ jeśli to Pannu onych dobr
škodzi.
- 31 Prawo wiele dozwała / Zego
sumnienie nie dozwała.

:/: /:/: /:/:

Ten wysytet
Artykuł w
Niemiec-
kich Exem-
plarzach wy-
zey przy ar-
tikule xx.
potozd jest.

a. S. S. lib. ij.
art. ix. lib. ij.
art. xxxvj.
lib. iij. ar. iij.

S. S. lib. j.
arti. xxix.
lib. iij. ar. iij.

Jest ich wiele którzy rze-
zy nie swoje przedawają /
zaczynają y warować / albo
bronić rzeczy przedanej niemoga:
abowiem **J**ko co przedać chce/
to ma być iego własne y tego mo-
że / y powinien bronić. a. bo in-
czy byliby mian za złodzieja. Za-
czym tu kto będzie mógł spytać.
Jesliby kto własność albo dzie-
dzieństwo swoje przedał (a dowio-
dziłby tego listy / albo infemi do-
wody / że jest iego własne / albo że
to za swe własne dobrze nabyte
pieniądze kupił / y przez decreta
Sadowe otrzymał / tak żeby mu
wolno one własność przedać / y
wzdać / a on który kupił wśedłby
też do onej własności) Jako dlu-
go przedawca onego który kupił
bronić powinien ? Odpowiesz / że
każdy który co swego przedać
powinien kupca bronić rok y sześć
niedziel / przeciwko tym którzy
tam obecnie mieszkają / a przeciw-
ko niebytymu / trzydzieści lat
y rok y sześć niedziel / a zgola po-
ty według. b. Prawa.

Tu masz wiedzieć / że każdy prze-
dawca / kupca bronić w rzeczy prze-
danej powinię. Bo gdy się kupno
albo przedanie iakiejkolwiek rze-
zy / zwłaszcza własności / dzie-
cie / potrzebą tego / aby się to przed
Sadem działo / aby tam zarazem
ono kupno potwierdzone / y w-
zdanie opowiedziane według pra-
wa było : a to dlate / iesliby kto po
tym onych dobr dochodzić chciał /
aby to przed onym prawem y które
wzdawano / czynił / y aby owym
śnádniey wzdania dowieść mógł.

Wzdanie też niema być indziej /
jedno przed onym Sadem które-
mu dobra podległy. A prze-
danie iesli ma być ważne / tedy
ma być z mianowaniem dobr o-
nych / y wyrozumieniem słowy wzy-
nione / przy ludziach albo przez za-
pis według zwyczajów ziemie oney
tak aby się zaś bez przyzwolenia
obudwu / to jest / kupca y przeda-
wce niewstężyło. Jako też prze-
danie nieby nieważny / gdy-
by wola y przyzwolenie obudwu
nieprzystąpiło / y gdyby kupiec
zaraz w dobra typione nie wśedł.

Spytacby też tu iesze kto
mógł. Gdyby dwa co około ku-
pna y przedania rzeczy iakiejkol-
wiek stanowili / a iedenby Pnich
starecznie one targu niekończył /
aniaby summy / albo zapłaty mia-
nował / ważeli ono przedanie czy
nie ? Odpowiesz. Jesliby ci miedzy
soba niedotargowali (ani summy
za którą przedano / mianowali) a
ani by się ieden drugiemu targu
wspominał / ale by obadwa milcze-
li / tedy ono przedanie nie niewa-
żny (bo przy każdym targu zapła-
ta mianować potrzeba).

Jeszeby kto spytał. Gdyby
dwa około przedania umowa ta-
ką wczynili / iesliby mu kupiec pie-
niądze wścił / albo zareczył / tak a-
by on na tym przestał. Zatemby
kupiec wśedł w dobra / przedawca
też część pieniędzy wziął / o ost-
tka zapłaty nie byłoby czasu na-
znaczony. Kupiec zapłaty nie w-
ściwśy / y dobr używawśy toż y
dzien / potymby powiedział / że
umowy strzymać / ani zapłaty w-
ścić nie-
ścić nie-

ścić nie może. Przedawca by się domagał rumowienia / y wyprzactnienia dobr. Kupiec by zaś broził dowodząc posessyey dobr onych (samotrzeć) y nie chcąc z nich wynidz / do kąd by mu zaś pienie dzy tego nie wrocił / powinienli tu kupiec dobrą / pienie dzy nie wziął / wyprzactnac / y nie miałli pienie dze przy przedawcy zostac / poniewas kupiec dobr używał / a umowy trzymać nie mogł / czyli mu zaś ma przedawca pienie dze wrocić? Odpowiesz. Kiedy kto własność albo dziedzictwo drugiemu przeda c. tym sposobem / ie sli by kupiec umowie dosyć użył / y zapłać wiscil / y wziąłby inż na to co pienie dzy przedawca / a potym kupiec umowu zrzuci używawszy dobr onych roż / y ścąc nie dziel / mniej albo więcej / tedy kupiec dybr onych osieć nie może według prawa / ale ie wypzactnac powinien. A iesli przedawca co pienie dzy na to wziął / tedy ich kupcowi wracać nie powinien / dlatego / że mu używanie dobr onych przeszkodził / wyiawszy by i nażey między sobą postanowili. A tak iesli by przedawca kupcowi co przyrzekł / ma go prawem pa trzyć / ale nie pierwcy / aże mu dobrą wyprzactnie (bo się ona umowa / y targ winowacz obrocił / nie z strony przedawcy / ale z strony kupca.)

5. A logiby ieszcze kto spytać. Przedałby kto obrą drugiemu / y kupiec by inż wsfedł w posessyę / w tymby się szkoda w onych dobrach przez ogień albo przez wo-

ds stała. Przedawca by się wpo minał zapłaty za dom / albo za dobrą przedane. Kupiec by powie dzał / jem ci ia kupil dom / ale mi ieszcze nie jest w zdany / y ta szko da bez mey winy się stała / przed tym niżem w zdania dosfedł. A tak pytam na prawi / iesli ia mam na tym szkodorac / a iemu dom nie wzdany płacić / a iesli mi on rażey domu puscić nie ma / albo co jest według prawa? Owe by zaś mowil. Gdyż się do kupna zna / y w domu inż iako Gospo darz mieszkal / a iam mu za żadną szkoda nie przyrzekal / y gotowem byt zawse dom w zdać / by mi ie dno byt oszacka dopłacił / pytam na Prawie aże mi pienie dzy / kto remi bez żadney wymowy obiecal / zapłacić nie ma / poniewas on inż posessyey domu dosfedł / y aże mi ta szkoda ktora się bez mey przy czyny stała / co szkodzić / albo iemu pomoc ma? Odpowiesz / po niewas się targ dostateczny do mu przedanego stat / na ktory prze dawca część pienie dzy wziął / y ktorego kupiec w pokoju używał / a przedawca się wzdania nie zbra niał / y kupiec to przedanie żada ckiem potwierdziwszy / w dobrą przedym niż się szkoda stała / wsfedł: przeto powinien dońmu dopłacić / a szkoda kupcowa b dzie / nie przedawcy. Dlatego / że kupiec niebezpieczeństwo y szko da rzeczy kupioney nośi / a nie prze dawca / poniewas dobrą kupio ne w używanie wziął / chocia wzdanie nie dosflo / by iedno z obu stron targ był zeznany. Ale iesli by

e. S. S. lib: i.
ar: ix lib: iij.
arti. iij.

Kupiec w dobrą kupione nie w
 sędzi / ani używał / choćby już na
 nie co żądał / y choćby przeda-
 wca kupną dowiodł / tedy się
 bliższy odwieść jeśli chce / a to jeśli
 rozdanie niedoшло / którymby go
 pokonać mogł: wśakże pienią-
 dze żądane traci / których jeśli
 by się potym wspominał / tedy po-
 winien namienić / skąd / za co / a
 iako mu to winien. Jeśli rze-
 że / że mu te pieniądze dał / w ten
 czas kiedy w niego dom / albo co
 inne targowały / w tymby się już
 do targu zeznał / tedy przedawca
 bliższy nań kupną dowieść / niżby
 ow odepdy miał. A tak kupiec pla-
 cu a przedawca pieniędzy dojdzie.

Spytalby też kto. Gdyby kto
 konia / albo inśe bydo kupił / y
 kupiecby z przedawca / y z inśymi
 ludźmi li kupili / a targ potwie-
 dzon był żądaniem / kupiec by
 też konia przeiędział / y probował /
 a czas zapłaty nie był by na zna-
 czon / ani przorzeżenia żadnego o
 szkody / albo niebezpieczeństwo
 konia przedanego nie było / y tak
 konia przyjąwszy / kupiec prosił-
 by przedawce / aby mu dozwolił
 onego konia w swej stajni mieć /
 do pewnego czasu / w tymby się
 tam koniowi co stało / żeby ochro-
 niał / albo zdecht / albo zachor-
 rzał. Kupiecby go wziąć nie-
 chciał / a przedawca by mu się pie-
 niedzy wspominał według targu.
 Owby zaś mówił / że aże ja ko-
 nia od ciebie zdrowego kupił / a je-
 śli że w mojej mojej nie był y w
 ciebie w stajni zdecht / albo ochro-
 niał / żegom gotow dowieść / jeśli

się to z twego niedbaństwa / albo
 nieopatrności stało / nie mnie do
 tego. A tak pytam na Prawie
 jeśli ja tego konia / którego ow
 w swej mocy miał płacić powin-
 nien? Owby zaś mówił / ponie-
 waż się on zna / że konia ode-
 mnął / żegom ja dowieść / go-
 tow / biorąc się na tych którzy przy-
 tym byli / którego konia on już w-
 używanie swe wzięwszy / prosił
 mnie / abym mu go w swej stajni
 na jego groź y na jego szkodę po-
 stawić pozwolił / w tym ochro-
 niał / albo zdecht bez winy y przy-
 czyny mej / żegom mi serdecznie żal /
 y gotowem niewinności swej do-
 wieść / tak iako Pan Bog y Pra-
 wo narydzie. Przeto pytam na
 prawie / jeśli on może za to przy-
 czyną pieniędzy moje zatrzymać /
 albo co jest według prawa? Sta-
 za. Jeśli przedawca dowiedzie
 według prawa / y że kupiec konia
 według umowy przyjął / y że pro-
 sił aby mu go przedawca dozwol-
 ił w swej stajni do pewnego cza-
 su postawić / y w tymby się koniu
 szkoda stała / a przedawca śmie
 przysiądź / że do tego przyczyni
 nie dał / tedy kupiec powinien ko-
 nia zapłacić / ponieważ się targ
 stateczny między nimi według
 zeznania samego kupca stał / we-
 dług Prawa.

Tu y w każdym kupnie / y prze-
 daniu to masz mieć na baczności /
 że iakokolwiek umowa między
 kupcem / a przedawcą postano-
 wiona będzie: Jako kiedy kto
 jakim targ wżyni / na wino / zboże /
 konia albo inśe bydo / albo na co

kolwiek innego tym sposobem /
by iedno /zapłać widać / albo za-
płacił : albo by iedno ona rzecz
była wolna / albo mogła być bro-
niona / albo by iedno bydle zdro-
we / albo na probę dano było / al-
bo colwiek takiego / w tymby się
szkodą iaka w rzeczy przedanej
stała / a toby sobie kupiec wymo-
wił / y pod ona wymowa zosta-
wiłby ona rzecz przy sprzedawcy /
a tego wszystkiego by dowiedzio-
no ludźmi którzy przy targu by-
li / y przedtem też przysięga we-
dlug prawa / tedy takowa umo-
wa / y postanowienie z pilnością
trzymane być ma. Ale iesliby rzecz
kupiona / y w używanie wzięta
bez żadney wymowy zostawiona
sprzedawcy / y poruczona była / a w
tymby się szkoda stała / a spreda-
wca przysięże / że się to bez iego
winy stało / zostanie bez szkody / y
cokolwiek za ona rzecz dano / to
ginię / wyławszy by inaczey między
sobą postanowili. Umowa tedy
ktora się między kupcem / y spreda-
wcą stawa / wiecey się sciaga na
kupca / kiedy inż rzecz kupiona w
swoą moc weźmie / a on ktore ię
porucza / albo przy ktorę ię zostá-
wia / strożem inż tylko będzie : a
któ strzeże rzeczy żywej / tak iako
swey własney / a tego według pra-
wa dowiedzie / zostanie bez szkody.
Bo umowa / albo postanowienie /
ktore się między niemi stało / by
iedno dowiedzione było / odmie-
nia wszelkie prawo. Toż rozu-
miej o suknie / winie / oleiu / korze-
niu / y inżych rzeczach wszystkich /
ktore smakiem / widzeniem / dot-
knięciem / miarą albo liczbą ro-

zeznane być mogą / ktore kupi-
wszy dziś / a nie weźmie ich zaraz /
mogą się do intry stażić. Także
iesliby mu w tym sprzedawca in-
szy towar temu podobny podru-
cił / tedy go inż kupiec wziąć
powinien / iesli go sprzedawca z
targu wypuścić nie chce. (wsak
że z sprzedawcą prawem czynić o-
szukiwanie może.)

Maś wiedzieć / że też zastawa
dobrá oddalone bywaia. Na przy-
kład. Gdyby A. zastawił dobra
iakię P. A przed się by dobra one
zostały przy A. Jako gdyby win-
nice / ogrod / albo dom zapisał / y
zastawił w dziesięci grzywien
złota do pewne czasu. Na przy-
kład do S. Marcina. Tak iesliby
A. tego na czas naznaczony nie-
wykupił / aby P. wolno było śa-
rować onemi dobry / według wo-
ley swey. A tuby mogł spytać / kto
z nich jest Prawym Posessorem
dobra onych. Odpowiedz. Gdyby
któ dobrą swą do czasu pewnego
komu zastawił / y byłby w używa-
niu dobr zastawionych wierzy-
ciel / tedy inż onych dobr dłużnik /
albo zastawca niż innemu prze-
dać / ani zastawić niemoże / bez
woley y przyzwolenia onego /
ktoremu pierwey zastawił. A
choć w nich wierzyciel siedzi /
y używa ich tedy przed się / ie-
sliby się tam szkoda iaka stała / be-
winy tego / ktory tam mieszkał.
tedy takowa szkoda zostanie na
dobrach. A iesli że ten ktory za-
stawił / wykupić ich niemoże /
tedy szkody / oney przecieko ene-
mu ktoremu zastawił odnosić
niepowinien.

Spytę

10

Spyta ięże kto. Gdyż za-
sta-
wa tak wiaze kaidego / iako y
przedanie / w czym te dwie rzeczy
od siebie rozne sa? odpowiedz.
W tym tylko rozne sa / że rzecz
przedana za sie wykupna być nie
może / a rzecz zastawna wolno za-
wykupić. (Skąd bażyć może / że
ten któremu co stawiaia / zastawy
przedac bez przyzwolenia te? kto-
ry zastawil / nie może).

11

A iesliby ięże spytał. Gdyby
kto zapio drugiemu wżymil / y za-
fantował mu dobra swe / zapisa-
wszy y wiaćwszy mu on dług na
nich / obiecuiac zaplać na pe-
wny čas. Potymby dłużnik zapla-
cił / ani dobr wyzwolić nie mógł /
a wierzycielby? też zaś one dobra
drugiemu zastawil / od koregoby
ich on pierwşy przed sie nie wykup-
pil. Za czymby on też? z onym dor-
bry postapil według prawa / opo-
wiedaiac to Sedziemu / y onemu
ktory zafantował. Potymby one
dobra przedal / mogli onego kore-
re przedal w takowych dobrach
bronić / albo warować / czyli nie?

12

Tedy odpowieś: choć kto dobra
zastawi tym sposobem / iesliby ich
na čas naznaczone nie wykupil /
że ie temu któremu sa zastawione
przedac wolno (by mu też wrze-
dowie dekretem wolność prze-
dania dobr nakazana byla / y)
choćby ie inż skutecznie przedal /
tedy przed sie bronić / ani zastepo-
wać ich nie może / dlatego / że ie
tylko w fante miał / y owsem on
ktory ie byl zafantował / albo ten
komuby on tego życzył / może ie
wykupić / choćby ie dłużnik trzy-

mal rok y sześć niedziel y dłużey.
Bo darność nie idzie po ki być
może dowiedziono / że to sa dobra
zastawione. (A tak obrona prze-
dawce rzeczy zastawionej / in-
dka być nie może / iedno że tego
dowiedzie / że temu to wpe-
wney summie zastawiono do te-
go / a do tego czasu : a y on w-
cym według Prawa postapil /
a on fant przedal według wmo-
wy na čas naznaczonej / nie wy-
kupiony).

Mogliby też kto spytać. Gdyby
co w dobrach zastawionych? y
przez wierzyciela przedanych? ze
budowano / y naprawiono byto /
mali on zakład wracać ten który
wykupnie / po ki dobra wypła-
cone nie beda / czyli nie? Na to
odpowieś. Iesliby kost on na po-
trzebnie budowanie wyszedł / tedy
go wrocic powinni ten który wy-
kupnie wedle Prawa.

Iężeby kto mogł rzec: Gdyby
kto dobra pożyteczne / albo owce
daiace / iako role / winnice / ogro-
dy / chmielniki / sady / minice / cła /
stawy / kramy / albo iaktki sukienne /
sierwoże / garsbarskie / rzeźnięce /
piekarskie / także domy najsam-
y iaktkolwiek inşe / z których w-
stawiczy pożytek idzie / zastawil /
a w wowieby tego niedolożono /
te wierzyciel wszytkie pożytki
brać ma / aże do wykupienia / o-
ne pożytki mająli być zrażane z-
głowney summy / czyli nie? Na co
też odpowieś. Iesliby dobra z ko-
rych by ustawiczy pożytek siedł /
zastawione były / tedy on pożytek
na głowna summa ma być zrażon-

wyia

wyższy by to przy umowie do-
łożono było / że onych dobr ze
wszystkimi pożytkami w tej sum-
mie używać ma. Bo iesliby tego
w umowie nie było / a onby to
brać chciał tedyby to lichwa by-
ła. d.

26. A iesliby ięże kto spytał. Gdy
by kto dobra w długu zastan-
tował / oneż dobra innemu prze-
dał / na kim tu wierzytel długu
swego dochodzić ma / iesli na tym
ktory iemu dobra zastawia /
innemu ie sprzedał / czyli na do-
brach onych tak zastawionych y
przedanych? Tedy odpowiedź /
że to będzie wolno obierać temu
ktoremu one dobra pierwey zasto-
wione były / y ktory ich używał
na kim długu swego szukać / y do-
chodzić chce / iesli na tym ktory do-
bra zastawia / czyli na do-
brach iemu pierwey zastawio-
nych według prawa. Mogłbyś
17. też pytać. Gdyby się kto dobr ia-
kich domagał / mieniąc ie być fan-
tem swoim / miałby na to listy
przodkowi iego służące. Obwi-
nionyby żądał dowodu od strony
a on by wskazał list przodka swego.
Obwinionyby zaś powiedział /
ponieważ ten list nie potomkom
ale iemu samemu służył / a ten mie-
ni dobra może być swym fantem
pytam na Prawie możeli się on
słusznie dobr onych domagać? Ac-
tor by zaś mówił: Ponieważ ia
jest dziedzicem iego / y wszystkie
dobra iego ruchome dziedzictwo /
własność długu / c. na mie spadły:
przeto pytam na prawie / moge-
li ia dobr przodkowi memu zastan-

rowanych dochodzić / albo co iest
według Prawa? Na co odpow-
miam. Ażkolwiek żaden nie po-
zysknie fantu / iedno ten i sam
komu zastawiono / wśak że
przedsia gdyby kto komu dobra
swe w długu zastawiał / tedy po-
tomek iego może nań o to zas-
tawiać / a iesli sie obwiniony do dłu-
gu przyzna / albo potomek dowie-
dzie / że te dobra przodkowi iego
zastawione są / tedy dojdzie fan-
tu y wszystkiego prawa / ktore
przodek iego do onych pieniędzy
miał według prawa.

18. Spytałbyś też ięże. Iesliby
kto dobra ruchome / albo nie ru-
chome komu zastawiał / a stałaby
się w nich szkoda potymby ie za-
stawca wykupić chciał / żądać
aby mu ie naprawił. Onby rzekł /
że w tych dobrach / ktore mu za-
stawione były / miał pilność / y
strzegł ich iako mógł nalepiey / iako
to swych własnych / chce te do-
wieść / iako prawo naydzie / iesliby
mu niewierzono / kto tu ma szko-
dować? Tedy będziesz wiedział. Gdy
kto co zastawia / ma to dobrze cho-
wać: bo szkoda ktoraby się w tym
stała / nagradzać powinien / ale iesli
by fant / albo zastawia z pilnością
strzeżona była / a stałaby się w niej
iaka szkoda: iako gdyby z gołza-
ła / albo ia z innymi dobry wkrá-
dziono / tedy iesli on ktoremu było
zastawiono przysięże / że sie bez ie-
go winy nieopatrzenia ta szkoda
stała / tedy ma być wolen od szko-
dy według prawa.

19. Gdyby kto z wola y przyzw-
leniem moim w domu moim / albo

w dobrach

d. S. S lib. j.
arti. Liiij.

18

19

f. S. S. lib. j.
art. xxiij.e. S. S. lib. ij.
art. Lix.

20

w dobrach czynsownych / albo
mnie zasfantowanych za czynsem/
albo krom czynsu mieſtka/ potym
by ſie z tamrad prowadzić chciał
czynsu niezapłaciwszy/ ia bym go
zatrzymał / y zamknalbym mu
sprzet iego w domu ſwym / przy-
ſto by to przed Sedziego/ y zało-
walby na mie zem mu sprzet y do-
bra iego zatrzymał. Ja bym od-
powiedział/ zem ten sprzet zatrzy-
mał w czynsu / ktory ſkoro mi za-
płacon będzie / tedy mu wſyſtko
wydam. Onby zaś mówił / zem
mu nic nie niewiniem / y nic mu nie
obiecował. Ja bym zaś mówił /
gdyż ia sprzet y dobra iego w do-
mu ſwym mam / ażem nie bliſzy
zoſtąć przy ſwym czynsu/ niſliby
mi go on zaprzec miał. Maly
mu to gospodarz takowy sprzet
wydać/ czyli nie? Odpowieſ. Kie-
dy kto dobra takie nymnie/ a naie-
mnik cokolwiek do dobr naitetych
y z mowionych wniesie / y w nich
mieſtka rok pulroka/ albo ćwierć
roku/ ieſli Pan z onych dobr chce
ſwoy czyns mieć/ powinien mu go
naimnik zapłacić / a Pan moſe
ono wſyſtko pohamować / y po-
zamytć / chocia naimnik czyns
obieca/ albo nie obieca (A ieſli
przysieje/ że to w czynsu ſwym za-
trzymał). Tedy go rychley do-
dzie/ niſby ſie gonaimnik zaprzec
miał.

Tu maſz wiedzieć / że nie ktore
dobra ſtawia ſie ſamy z ſiebie
ſantem / choć ich za ſant nie mia-
nimia e. Jako cokolwiek naimnik
w dom gospodarza ſwego w noſi/
to wſyſtko ſtaie ſie ſantem go-

spodarzowym w czynsu/ y moſe to
zamknąć/ ale z pilnoſcia chować/
ieſli niechce mieć kłopotu.

Mogłby też kto ſpytać. Jeſli 21
by opiekun w ſedł w dobra ſie-
roce / albo ie w ſwoy ſafunek
wziął / a tenby też miał drugie do-
bra ſwoie / ſali one dobra opieku-
nowe ſantem ſierocym / czyli nie?
f. Odpowieſ. Kiedy opiekun wni-
dzie w dobra ſieroce / a opieka
przymie / tedy dobra iego ſa ſan-
tem ſierocym / tak że ich inż odda-
lic / zaſtawić/ ani przedać nie mo-
że. ✕ Poſci z dobr ſierocych lię-
by nie wczyni / tak iakoby ſierocy
na tym przeſtaly / y poſci z nich nie
wynidzie / y ich nie odda / według
prawa.

Jeſliby też ieden drugiemu do-
bra w zgubne imie zasfantował 22
tym ſpoſobem / ieſliby ich na čas
pewny nie wykupił / aby mu ie
wolno bylo przedać / albo zaſta-
wić / albo iakabykolwiek umowa
y poſtánowienie miedzy nimi by-
ła / moſeli Pan onego ſantu za-
razem ſkoro dzien wykupienia na-
znáżony minie takowe dobra od-
dalic / albo ſobie przywtaſzyć /
z wtaſzcza ieſli w liście tego doſ-
żono / że mu to wolno będzie bez
prawa wczynić / tak iakoby na nim
prawo przewiedzione bylo? Na
to odpowieſ. Kiedy kto dobra
drugiemu zaſtawi/ na on čas na-
znáżony ich zaſis nie wykupi / ma
być pozwan na trzy Sady. A ie-
ſli na trzecim Sadzie nie ſtánal.
tedy powod ma być w dobra za-
ſantowane tym prawem iakiego
dowiedzie / w wiedzon / a żaden
go z nich

go z nich wygnąć niemożę/ iedno
przez Sadowy decret. A gdyby
pozwany stanał/ tedy powód da
czytać listy / albo Księgi miey-
skie / albo iakiekolwiek inszy do-
wód / iako obwiniony dobrą za-
fantomat/pytając go iesliby miał
co przeciwko temu mówić / y aby
namienit / iesli chce fant wykupić
albo nie. Iesliby przeciwko temu
nie niemował / tedy fant będzie
przysadzony wierzycielowi. A Se-
dzia rozkaze aby to ow wykupit
do dwu niedzieli / iesli niewy kupi
tedy (będzie wierzyciel pytał co
ma z onym fantem czynić / zaś
przez dwie niedzieli także będzie
pytał / a tam mu skaza / że) dobrą
one ma opowiedać przez troie
dwie niedzieli. Co gdy się stanie/
tedy skaza / że to ma oznaymić
dlużnikowi w domu / albo w
dworze z Lawnikami / a tam be-
dzie miał ieszcze czasu szternasć
dni. Potym będzie wierzyciel py-
tał / gdyżem już wszystkie stopnie
prawa iako mi byli Sedzia y La-
wnicy nakazali / przemiodi / pyta-
na prawie aż mi już strona ta-
kowych dobr vprzatnać niema.
Skaza / ponieważ już dobr tych
według Prawa doszedł / tedy mu
maia być vprzatnione. (Potym
skazaniu weźmie wierzyciel dobrą
one w używanie / albo tam kogo
na swe miejsce wsadzi / albo on
dom zamknie. A będzie ieszcze py-
tał / co z tym fantem dalej czynić
ma. Skaza / że go ma trzymać
spokojnie rok y sześć niedzieli / a w
tym czasie go może wykupić. Po
wyściu roku y sześci niedzieli / mo-
że już one dobrą przedać / oddać /
y obrons obiecać / tak iako sam
miał. g. nie poscey według prawa.)

Gdyby białagłową oprawa
wienna na iakich dobrach mia-
ła / ktoreby potym z przyzwolen-
niem iey przedane były (by iedno
przy przedaniu to przestrzegła / a
by to iey prawu nieškodziło) mo-
żeli ona dochodzić wiana na o-
nych dobrach. Odpowiesz / że go
słusnie dochodzić może / choćaby
na przedanie zezwoliła. (by ie-
dno przestrzegła / aby to prawu
iey nieškodziło) a to iey nieško-
dzi / choć co obiecała : bo ona
doydzie wiana swego / iesli go do-
wiedzie przed wszystkimi dlużni-
mi. A to iesli one dobrą sa iey ro-
wiennie zafantomane / pierwey ni-
żli dlużnikowi zawiędzione były.

Gdyby opiekun dobrą sieroce
oddalić / przedać / postawić / za-
wieść albo czynić na nich zapi-
sac chciał / mógł to uczynić / czy-
li nie. Odpowiesz / że opiekun dobr
sierocych / ani przedać / ani zasta-
wić niemożę / aby to sieroty kiedy
dorosta cierpieć miały / wyiawszy
by okazał / że to z wiadomością
Sedziego i z pożytkiem ich czy-
nit / y że one pieniądze w pożytek
dzieciom obróci / inaczey nie. Spy-
talbyś też / iesli Kościelni /
Plebanowie / Opaci / Gwardy-
anowie / y inszy Pralatowie / gdy-
by niedostatek nadochodził / mogą
rzeczy kościelne swiscone / iako
sa ornaty / Kielichy / Monstran-
cy / i. ząstawić albo przedać / czy-
li nie. Na to odpowiem. że za-
den tak Swiecki / iako y Ducho-
wny / Mních albo Kościelny od-
dalić / ani ząstawić rzeczy kościel-
nych / y swisconych / na iakakol-
wiek potrzeba / wyiawszy na wy-
kupienie więźniow / według pra-
wa / niemożę.

23

24

25

g. S. S. lib. j.
arti. 2. r. r.

26. Masz też tu wiedzieć / że ludzie wolni / y dzieci / niemają być w fan- cie / y w zastawie dawani.

27. Mogłby kto spytać. Gdyby kto dobrą iakie do dobr moich czyn- sownych / albo w dom moy czyn- sowny / iakto wyżej stoiey / wniosł / a on ktoremum ia naiał / zwoy- nosilby one dobrą swe potać- mie / y zastawilby ie pierwey / ni- zli by mi czyns zapłacił / w tym bym ia dobrą / albo sprzet on y te go / ktore ie zastawiono / znalazł / a onby / powiedział że to iego fant / kto z nich lepsze prawo ma do o- nych dobr. Odpowiesz / że wysytko cokolwiek naieumnik do dobr Go- spodarza swego wniesie / iest fan- tem gospodarsowym w czyns iego / a naieumnik inż ich nikomu in- nemu zawieść niemoże / a iesliby to wczynił / tedy ich Gospodarz słu- szenie dochodzić może skoro sie do- wie. A iesliby ten ktory zastawil / przal / tedy postąpi z nim według prawa. Jesli sie przyzna / tedy to wysytko z winy Sedzie / y z na- groda stronie wroćcie musi. A ie- sliby takowy fant w domu gospo- darskim zginal tedy Gospodarz płacić / albo przysiadz że sie to bez winy / y niedbalości iego sta- to / powiniem.

i. S.S.lib.ij.
arti. xxij.

28
h.S.S.lib.ij.
art. xxij.

NB. 29

Masz też iestże wiedzieć. h. że też przez wzdanie dobrą oddalone bywaia / kiedy sie stanie tam gdzie sie słusnie dżiać ma. Gdyż nie nie iest przystoynieysze przyrodzoney / sprawiedliwości / iedno aby sie wole y tego / ktory rzecz swa in- szej nu daie dosyć dżiało.

Także dobrą bywaia wtracone niedbalstwem / kiedy kto dawno- ści zaniedba / iakto między obecny- mi roku y sześci niedziel / a między niebytnemi trzydziści lat y iedno

go y sześci niedziel / wyiawszy by go legale impedimentu wspo- mogło.

Lennym też prawem dobrą gina / kiedy Lenna przez rok od páná nie zadaia / bo takowe do- brá Pánu przychodzi. Także we- dług Ziemskiego prawa / kiedy kto na tego potrzeby o dobrą żalu- ie / a on nie stáie / tedy powód by- wa wwiązany w dobrą one / o kto- re żaluie. Mogłby też tu kto spy- 30 tać / gdyby sie kto niesłusnie dobr- iakich domagał / a nie mając prá- wa żadnego osiedzie dobrą one / a owby sie w prawie swym zanie- bał / czyie dobrą własnie sa / mali mu to co szkodzić / czyli nie. Po- wiedaia niektorzy / że mu to nie szkodzi / przeto że sie ich powód niesprawiedliwie domagał / y trzy- wde mu w tym wczynił / a prawo niko szkodzić niekaze / wśakże na to tak lepiej odpowiesz. Jesli sie ktowpráwie swoim zaniebda / y od- sadza go dobr / a inzego tam wsa- dza / tedy te gdy sie da przystać / traci prawo swe według prawa.

Tu masz wiedzieć i. że ażkol- 31 wiek sady ludzkie osukać mogą / ale Sady Boże nie osukaia / prze- coż ten ktory sie z prawem swym zaniebda / traci dobrą swe według práw ludzkich ale nie według práw Boskich. A tak tego co prze- niestawanie do Sadu / wtraci / mo- że zaś práw dochodzić / póki ten ktory ie na nim przystał / dawno- ści nie wytrzyma. A przyczyna przednieysza dla ktorey ten / ktory do Sadu nie stáie / dobrą swoie traci / iest wżgarda y nieposłusze- stwo przeciw Sedziemu / dla kto- rey wżgardy mu práwo dobrą bierze / a daie iey pomowowi.

Registr.

Regestr wszytkich rze-

czy/ktore sie w tych Ksiegach zamysla.

W tym Regestrze gdy czego szukać bedziesz / to na baczności mieć masz / że liczba pierwsza Artykuły / a wtóra liczba summy ktora jest przy każdym Artykule / znaczy.

A.

Artyk: Sum:

A Ctor in criminalibus powi-
nien skarge konać / 47. 16.
Adam przez rpadet swoy / dwoia-
kie na nas karanie zostawil. 2. 7.
Apellatciey rozność w Prawie
Mieyskim / Duchownym / y Ce-
sar skim. 10. 14.
Apellatciey okoliczność troiaka.
11. 2.
Apellatia iako odnosić y otwie-
rać. 11. 12.
Apellatia w Sastiey ziemi do
Krola kiedy idzie. 12. 3.
Apellatia Kżdemu wolna. 14. 3.
Apellować gdyby w ktorzy Mie-
scie zakazano / co czynić. 14. 9.
Pod Apellatia nie niema być
wznawiano. 14. 11.
Pod Apellatia ktoby sadsil / co
za winą. 14. 12.
Apellatciey gdyby niedopuszco-
no / co czynić. 14. 13.
Apellować / albo Prawu tairac
iako. 14. 3.
Kto apelluie / albo Prawu tairac
nie slusnie / co przepada. 14. 5.
Atrentensowie na pisnie Prawa
mieli. 7. 16.

B.

Batwochwalsstwa skad. 7. 3.
Sub Banno Regio sadsic / co iest.
10. 15.
Bekart niezostawia dzieci dobre-
go toza. 59. 9.
Bekart iako sie moze dobrym

Artyk: Sum:

stać. 4. 12.
Bezecni rozmaici sa. 4. 7.
Bezecnich win troiaka. 4. 8.
Bezecni kiedy swiadczyć mogą.
4. 9.
Bezecnich y malzenstwa niego-
dnych / co za rozność. 4. 10.
Na bezecnego niewiele swiade-
ctwa potrzeba. 32. 2.
Bialaglowa ktora sie mieni być
zgwałcona / gdyby tego o-
gwałt obwi. ita blizsy sie od-
wieść. 38. 28.
Bialaglowa kiedy moze swiada-
ć. 57. 2.
Bialezglowy dar po iey smierci /
komu przychodzi. 57. 5.
Bialaglowa iako daru dowiesć
ma / na dobrach Mezowych.
57. 6.
Bialezglowie gdyby darowane
byly wszytkie dobra Mezowe /
co biora potomkowie gdyby
stla za drugiego Meza. 57. 7.
O Bialezglowy zelzywość / kto
zadować moze. 91. 8.
Bialaglowa / gdyby na mezo boy-
stwie poieymana byla. 91. 15.
O Bialychglowach / ktore dzieci
swe v Sadu zastepowac chcą.
94. 1.
O Bialezglowie brzemienney.
96. 3.
Bialaglowa iako wiarno swe o-
trzymać ma. 96. 4.

O o ij

Bialag.

Regeſtr.

Artyk: Sum:
 Białagłowa / iako długo brzemie
 noſić moſe / y ktore ſie dzieci rą-
 no / a ktore poſtdno rodza. 96. 12.
 Białagłowa / iako ſity ma okazać
 do oddalenia dobr. 20. 12.
 Białegłowy po śmierci meſzowey
 co za prawo maia do dobr me-
 ſzowych. 22. 1.
 Biſkup dla ktorych przyſzyn D-
 rzędu moſe nie dać. 16. 7.
 Braciey y ſioſtr dobra zoſtate
 komu naleſa. 63. 5.
 Brzemienney niewiaſty dla czego
 z dobr Meſzowych wygnąć ſie
 niegodzi. 96. 9.
 Brzemienie / iako ſie ſona okazać
 ma po śmierci meſzowey. 96. 10.
 Brzemienney Białegłowie iako
 ſas rachować. 96. 11.
 Brzemienne Białegłowy niemają
 być ſadzone / poſi niezlega. 96. 13.
 Brzemienna Białagłowa moſe ſa-
 dzić o ſkora / y włoſy / iako to ro-
 zumieć. 96. 14.
 Bronia gdyby kto nad zakaſanie
 chodſil / komu ona broń przy-
 chodzi. 47. 19.
 O Bronieniu albo wiarowaniu
 kupca w rzeſzy kupionej. 99. 2.
 Budowanie z ktorych przyſzyn
 rozwałone być ma. 41. 5.
 Budowanie na gruncie Wycow-
 ſkim kiedy dzieci przedać mogą. 63. 4.
 Budowania na dobrach zaſta-
 wnych ieſli ſie vpoſinac moſe. 140. 14.
 O Burgrabſkiey y Szotryſkiey wi-
 nie. 10. 4.
 O Burgrabſkich Sadziach. 45. 2.
 Na Burgrabſkich Sadziach co
 ma być ſadzono. 45. 3.
 Burgrabſkie Sady ſkad poſly. 47. 7.

Artyk: Sum:
 O Burmiſtrzu. 19. 1.
 Bydło gdy kto pſy ſęnie / y ſkoda
 vſyni / co przepada. 123. 8.
 Bydło domowe gdy ſkoda vſy-
 ni. 123. 10.
 C.
 Ceſarza Rzymſkiego prawo y po-
 twierdzenie. 8. 1.
 Ceſarz albo Krot iako ma przy-
 ſiegac. 8. 3.
 Ceſarz dla ktorych przyſzyn do-
 ſtoynoſć traci. 8. 9.
 Ceſarz ieſli ieſt wyſſey niſz Papieſz. 7. 11. 12.
 Ceſarza iako ſadzić. 9. 1.
 Ceremonie okolo wzdawania
 dobr ſkad weſly. 20. 14.
 O Chlewiczy y wychodziech. 124. 2.
 O Chmielu y galeziach. 128. 1.
 Chłop iako ſity ma okazać. 20. 11.
 Chłop do Ławice obrany nie iuſz
 ſie ſlacheiem ſtawa. 33. 3.
 Chłopiec na konia twarſouſtego
 wſadzony / ieſliby był zabity / kto
 winien. 28. 20.
 Cto dla czego vſtawiono. 8. 8.
 Commiſarze co ſa. 16. 19.
 Commiſarz w czym bywa poſo-
 nan. 17. 10.
 W cudzym prawie aby kto nie o-
 powiedal / iako ſie bronić ma. 28. 1.
 W cudzy prawie / ieſli ieden drugie
 gabać y poćiagac moſe. 66. 1.
 W cudzym prawie obwiniony / i-
 ko o ſkody zatorwać ma. 68. 5.
 W cudzym mieſkaniu iako czego
 z Drzedu ſukac. 23. 12.
 Czeſć y ſromata przodkow nieſcia-
 ga ſie iedno na trzecie pokole-
 nie. 4. 5.
 Czeladnik gdyby kto komu vbił
 iako ma być karan. 80. 7.
 O czynſu zatrzymanym v Rmie-
 ciu. 50. 1.
 Czynſo.

Regestr.

Arty: Sum.
 Czynnownego imienia iako do-
 wodzić. 69. 2.
 Czynn blizsy Pan albo gospodarz
 otrzymać nieliby go naieumni
 zaprzec miał. 140. 19.
 D.
 Dary Matzieskie troiatie. 22. 2.
 O Darach albo odstepkach Sa-
 dowych. 30. 1.
 Dary y odstepki iako sie dziać
 mają/gdyby Lawnicy wymar-
 li. 55. 1.
 Dary y odstepki v Gdynego Sa-
 du czynione być mają. 55. 2.
 Zdarem Sadowym może każdy
 czynić co chce. 56. 1.
 Dar aby był doskonały/potrzebą
 oddania w ręce rzeczy danej. 62. 2.
 O Darze Zemie albo dzieciom v
 czynionym. 60. 1.
 O Darach ktore sie dzieia na do-
 brach czynownych. 61. 2.
 O Dobrach ktore sie dzieia na
 dobrach ruchomych/ albo na
 dziedzictwie. 61. 3.
 O Darach na smierotelnym po-
 sciell. 65. 2.
 O Darach ktore sie dzieia od tych
 ktorzy tego uczynić nie mogą.
 67. 4.
 Dar troiatim sposobem niewaznym
 sie stawia. 55. 7.
 Od Daru sadowego potwierdze-
 nia co dawać. 73. 2.
 Dawność przeciw dziecieciu iako
 wychodzi. 21. 5. (21. 6.)
 Dawność przeciw kosciotowi.
 Dawność przeciwko miastu 21. 7.
 Dawność przeciwko rzesey. 21. 8.
 Dawność przeciw Cesarzowi. 21. 9.
 Dawność skarg o gruncie kiedy
 wychodzi. 127. 5.
 Dawności zaniedbanie iako kto
 dobra razi. 140. 29.

Arty: Sum.
 Dawności iako sierota przemil-
 czy. 26. 12.
 Decret kupny nie niewazy. 102. 6.
 Dylacie w ktorych sprawach nie
 ida. 91. 9.
 Dlużnik iako sie kto stawia 22. 10.
 Długow iako dochodzić. 34. 1.
 Długow po umartej racy iako
 dochodzić. 68. 8.
 O glug za strawa. 77. 1.
 O dlugu zprawa przysadzonym.
 93. 1.
 Długi zeznane iako rychlo placo-
 ne być mają. 93. 2.
 Długu zeznanego gdyby kto na
 czas naznaczony nie zapłacił/
 co przepada. 93. 3.
 Dlużnikiem rozmaicie sie stawia
 każdy. 93. 4.
 Dobrá w wienie naznaczone/
 mozeli Maj oddalić. 22. 6.
 O Dobrach pustych y dziedzicach
 nie mających. 59. 1.
 Zdobr pustych co Szotysowi y
 Grabi przychodzi. 59. 6.
 Dobrá puste rozmaicie sie stawia
 ia. 59. 8.
 O dobrach Sadownie odstapio-
 nych. 64. 1.
 Dobrá nabyte y zarobione może
 każdy dać komu chce. 65. 3.
 Dobr dziecinnych każdy blizsy
 dochodzić niżli czynownych/
 albo kupnych. 69. 3.
 Dobr y z drowia swego każdy bliz-
 sy bronić / niż by mu tego kto
 naruszyć miał. 75. 2.
 Dobr z Zona nabytych żaden
 z drugim dzielić niepowinien.
 96. 6.
 Dobr złupionych iako kto docho-
 dzić ma. 112. 2.
 O Dobrach zawiedzionych y za-
 fantowanych. 140. 11.
 Dobrá

Regejur.

Arty: Sum.	Arty: Sum.
Dobrá zawiędzione iesliby przeda ne były / możeli przedawca ku pca bronić. 140. 12.	Drzewo gdyby na samey granicy stało czy owoc. 127. 3.
Dobr zastawnych kto jest poses sorem / y kto szkoda na nich oda nosi. 140. 8.	Dzieci dwoiatkie są. 4. 11.
Dobrá zawiędzione gdyby ieden drugiemu przedał na kim szko dy szukać. 140. 16.	Dziecie albo salony gdyby kogo zabił / iako ma być karan. 38. 21.
Dobr zasántowanych mogali po tomkowie dochodzić. 140. 17.	Dziecie Matce wlonu przyumie ra. 57. 13.
Dobrá opiekunowe są fantę sie rocym. 140. 21.	Dzieci dwoiatkie mając / gdy ie dny co dárnie / to trzymają. 96. 8.
Dobrá w zgnubne imie do pewne go czasu zastawione mogali być przedane gdy czas minie. 140. 22.	Dzieci y rodzice iako dziedziczą po sobie. 63. 6.
Dobrá wienne iesliby z przyzwo leniem Żeniny / zachowawszy prawo swe wcale / przedane by ły / możeli ona wianą dochod zić. 140. 23.	Dziedzictwo co jest / y co do niego należy. 26. 1. 2.
Dobrá sieroce możeli opiekun przedac. 140. 24.	Dziedzictwo dziedzica nie ma tło iakiem sposobem. 26. 3.
Dobr gdyby kto dochodził / nie mając do nich prawa / a za prze zystkami był w wiazan w nie / ie śli to Pánu dobr onych szkodzi. 140. 30.	3 Dziedzictwa co náprzód placo no być ma. 26. 4.
O Dobrách zápowiedzianych / ál bo sperowanych. 54. 1.	Dziedzictwo kto bierze / gdyby kto dzieci od pierwszy Żony zo stał. 49. 3.
w Dochodzeniu rzeczy iako po stepować. 139. 3.	3 Dziedzictwem pustym Sedzia co czynić ma. 59. 5.
Dom gdy kto kupi / y do niego sie wprowadzi / a póki w zdanie nie dojdzie / zgore życia szkoda. 140. 5.	Dziedzictwo puste / Gierada / y Zergwet komu mają być od dane. 59. 7.
Donatio propter nuptias co jest. 22. 5.	Dziedzictwo idzie wrownu dzial a Lenno Synowie bierą. 96. 7.
Dowód gdyby komu przysadzon był / iako rychto to ma učynić. 75. 1.	O Falsu w śniednych rzeczach. 44. 7.
Dowodu kiedy nie masz / tedy ná przyśięgę przychodzi. 117. 2.	O Falsowym towarze. 99. 3.
Dowodu w każdy sprawie potrze ba. 118. 3.	O Falsu iako to przeswiadczyć. 109. 5.
	Sántu przywołaszć nie może. 20. 4.
	Sántę y rekoienstwem gdyby sie kto śczył. 117. 6.
	Sántę ktore rzeczy same z siebie sie stawia. 140. 20.
	Ná zasántowanych dobrach ie sliby sie szkoda stała / kto szko dnie. 140. 18.
	Sunt co jest. 47. 12.
	O Gierad.

Regeſtr.

Arty: Sum.
 O Gierādzie /y co do niey nale-
 ży. 23. 1.
 Gierāda co ieſt. 23. 2.
 Gierāda iako brāc / kiedy Maż
 onymi rzeżami kupży. 23. 4.
 Gierādy przed 30. dniem po
 śmierci Żeminey Maż wydać
 niepowiniē. 23. 5.
 Gierādy przed 30. dniem iako do-
 chodzić. 23. 6.
 O Gierāde poſteptu ſpoſob. 23. 7.
 Gierādy gdyby ſie obcy Źłowiek
 domagał. 23. 9.
 Do Gierādy należace dobrā mo-
 gali być oddalone. 23. 10.
 Gierāda oddalona / gdyby w in-
 ſe dobrā przemieniona była.
 23. 11.
 Gierāda v Żon Rzemieſlniczych
 iaka. 23. 13.
 Gierāda Goſpodarzow domow
 goſcinnych. 23. 17.
 Gierāde zaſtawiona / kto ma wy-
 kupować. 23. 19.
 Gierāda albo Żergwet zaſtawio-
 ny / ieſli ſpolnym groſem ma
 być wykupiony. 23. 20.
 Gierādy oddalenie w chorobie /
 ieſli ważne. 23. 21.
 O Gierāde prze niedbałość me-
 żowe oddalona Maż odpo-
 wiedać powiniē /y iako. 23. 22.
 Gierāde kto bierze / co powiniē.
 23. 23.
 Gierāde iako Kſieża biora. 57. 11.
 Gleyt możeli dać Pan wygnani-
 cowi. 102. 5.
 Gograbiā co ieſt /y iako go obie-
 rać. 47. 10.
 Gograbiā co ma ſadzić. 47. 11.
 Goſć na goſćia / gdy o dług v
 Sadużaluie. 68. 3.

Arty: Sum.
 Goſcinnie iako ſeroki ma być.
 131. 1.
 O Goſcinnych Sadzich 46. 5.
 O Grodzeniu dworcow. 126. 2.
 O Grodzeniu plotow. 127. 2.
 Grzywna ſłowienſka co ieſt. 43. 5.
 O Grānicach. 127. 1.
 Na grze iako żyiego ſynā albo
 ſluga obowiazać albo ſanto-
 wać. 104. 3.
 O Gwałciech y zaſtepiech na
 drogach /y naſciu domowym.
 37. 2.
 Gwałty y zaſtepowania na dro-
 gach / iako maia być karane.
 38. 22.
 Gwałt co ieſt. 38. 23.
 Gwałcenie pańien / ieſt cieſki
 grzech ze trzech przyżyn. 38. 24.
 Gwałcenie białychołw iako ma
 być karane. 38. 25.
 Gwałtownik zgwałconey poiać
 nie może. 38. 26.
 Gwałt: wołanie niema być gdzie
 ſwieże wżynku niemaſ. 38. 27.
 Gwałtem niē nie ma ſwego wy-
 dzierać. 112. 3.
 Gwaru co za pożytek. 41. 10.
 O Gwarze /y karaniu tego ktory
 gwar obiecawſy bronić nie
 może. 116. 1.
 O gwarowi nie doſyć wżynienie /
 kiedy reka / a kiedy połowice
 wargeltu traci. 116. 3.
 w Gwarze kto ſwankuie wſſiey
 ſkich ſprawach co za ſkoda od-
 noſi. 116. 4.
 3.
 Żalensowie ſkad prawo ſwe ob-
 noſić maia. 11. 1.
 Żandlować Mięſzanie moga
 tym co do ich Rzemieſla nale-
 ży. 48. 5.

Regeſtr.

Arty: Sum.	Arty: Sum.
Do Hergwetu co należy. 25. 1.	Koń wyreżony kiedy zdechnie. 119. 2.
Hergwet co ieſt. 25. 2.	Koń albo ſwinia / gdy ſkoda v- czy. 123. 2.
J.	O kominach y piecach. 124. 1.
O Jaſtrzebiech / y im podobnych 122. 7.	O kowalach / y ich kuźniach. 125. 1.
O Jednaniu. 52. 3.	Kowal moze liſta ſtawiać na vlicy. 125. 2.
Jednania kto nie trzyma / co traci. 53. 4.	Kosterow y wſetecznie nagroba y wargelt. 129. 1.
O Jednanych y dobrowolnie po- ſtanowionych ſprawach. 51. 1.	Koń kupiony / y v przedawce zo- ſtawiony / gdyby zdechl żył ſkoda. 140. 7.
Jednania moc troiaka. 53. 5.	Kościelne rzeczy mogali być od- dalone. 140. 25.
Jednania gdyby kto przat / co czy. 53. 6.	Kroleſtw przemienienie / y iako Monarchia na oſtatk do Rzymian przyſta. 5. 1.
O Jednających / y ich wladzey w jednaniu. 53. 7.	Krolenſka wladza co ieſt. 59. 3.
Jednanie iako kto gwałci. 53. 9.	Kroleſtwa ktore / w ktore kſie- stwa poſtly. 7. 23.
Jmienie w zdane iako dlugo bro- nione być ma. 21. 1.	Krzyż w polu przy Mieſciech poſtanowiony co znaczy. 9. 9.
Jmiona dſięſci Meſow / kto rzy praw poprawiali. 7. 12.	Kramarſki porzadek y inſych. 44. 19.
O Jſcu ktory konia przeda. 99. 1.	Kramarze y Rzemieſlnicy przy- chodnio handlu y roboty bro- nić nie moga / ieſli na to oſo- bliwey wolnoſci nie mają. 44. 20.
Do iſca nie moze ſie brać w ſpra- wach wyſtepnich. 115. 7.	O Kradzionych dobrach ktore kto w używaniu ſwym ma. 56. 3.
Do iſca w iakich ſprawach ſie kto brać nie moze. 133. 2.	Kradziona rzecz / gdyby v kogo należona była / a onby iej ſam nie kradl / iako ſie odwiedzi. 56. 4.
Do iſca Żyda / iako ſie Arzeſcia aniin brać ma. 138. 4.	Kradzieſ gdyby w iego zamie- niu należona była. 114. 3.
K.	Kradzioney rzeczy iako docho- dzić y ſukać. 135. 4.
O karaniu Sadziego wyſtepnego. 17. 1.	Kradzieſ
Klatwa co ieſt. 5. 2.	
Kletemu odpowiadać żaden nie powinien. 4. 6.	
O Kletych y wywołanych. 5. 1.	
Kmieć gdy umrze / co Pan bie- rze. 50. 3.	
Kmieć co ieſt. 50. 4.	
Kościot broni złoçynicow. 9. 12.	
Kościot kogo broni. 9. 13.	

Regestr.

Artyk: Sum.
 Krądziona rzecz stawa sie ro-
 zmańcie/ 136. 10.
 Krewni kiedy świadczyc moga/
 4. 3.
 Krześcianin żyd/ y żyd Krze-
 ścianin iako przeswiadczyć
 ma/ 137. 3.
 Krześcianin iako sie może do
 isca żyd brać. 138. 4.
 Krześcianin gdyby żyd / albo
 żyd Krześcianina wkrzy-
 wdzil / 138. 7.
 Książę skąd rzeżone/ 7. 19.
 Książę niniejszych imie troiaki/
 9. 4. 10. 10.
 Książę Szartaw założenie/
 Książę mogli bić w Szrankach
 35. 6.
 Kupionej rzeczy kto obronić
 niemoże co przepada/ 115. 6.
 O Kurach gdy skoda wżynia /
 122. 3.
 Kury nie są ptacy dzicy/ 122. 10.
 W kupnie y przedaniu przestro-
 gą/ 140. 7.
 Kwartę y miary pod Mleysta
 cechą być maia. 19. 2.
 L.
 Łacedemoncykowie na pamięć
 Prawa umieli / 7. 16.
 Ławników wiele ma być/ 10. 5.
 Ławnik skąd rzeżon / 10. 16.
 Ławnicze prawo co jest/ 11. 5.
 Ławnicy iesli słusnie pieniażce
 biora/ 11. 7.
 Ławnicy niemają sie gniewać/
 kiedy kto appelle / 14. 2.
 Ławnik nie każdy/ y niezrażeni
 prawo umie/ 14. 4.
 Ławników że jedenaście/ 16. 2.
 Ławników mniej być niemor-
 ze / jedno siedm / albo sześć/
 16. 3.
 Ławników do gajenia Sadu

Artyk: Sum.
 wiele ma być/ 16. 4.
 Ławniki kto obiera w Mayde-
 burgu/ 16. 5.
 W Ławicy kto dziedziży/ 16. 6.
 Ławnik dla przygody Przedu
 nie traci/ 16. 8.
 Ławnik co ma mieć w sobie/
 16. 9.
 Ławnicy Szepselagi iesli słusnie
 biora/ 16. 10.
 Ławnicy w Maydeburgu iesli
 by wymarli/ co czynić / 16. 11.
 Ławnika młodsze powinność /
 16. 12. 16. 13.
 Ławnicy kiedy sie dzielić mają /
 Ławnicy/ pisarz y sluga co biora/
 za Sententia/ 15. 14.
 Ławice godny być co jest/ 16. 15.
 O Ławniczych wolnościach/ 33. 1.
 Ławnicza wolność napodleyba/
 33. 2.
 Do Ławice chłop obrany / nie
 inż sie słachćcem stawa/ 33. 3.
 Ławniczego rodzaju miejsce co
 jest/ 33. 5.
 Ławnik w inszym prawie odpo-
 wiedać niepowinien / 33. 6.
 O Ławnikach iako sadzić po-
 winni/ 48. 1.
 Wła Ławnika w Ławicy siedzą-
 cego/ gdyby sie kto targnat. 73. 1.
 Ławnicy iako rannego oględo-
 wać mają / 91. 6.
 Ławnik iako prawo swe traci/
 102. 3.
 Ławnice prawo co jest/ 73. 5.
 Łat iako dowodzić 26. 24.
 Leges xij. tabularum skąd/ 7. 15.
 Łenne albo zakupne prawo co
 jest/ 7. 21.
 Lenny Sędzia iako ma być po-
 konan/ 17. 11.
 Legalia impedimenta albo po-
 mocne rzeczy ktore są/ 47. 8.

Regeſtr.

	Artyk: Sum:
O Liſciech od Kádſiec Kzemia- ſnikom dánych.	44. 16.
O Liſzby ſynieniu z dobr dzie- cinnych/	49. 2.
O Licem gdyby kogo poicyma- no/możeli być pokonan/114. 1.	
O Lowieniu zwierſa/	123. 12.
O Lupieſtwo gdyby kto obwi- nion był/	112. 1.
III.	
O Monárchiey Aſſyryyſkiey/	7. 2.
O Monárchiey Medſkiey/	7. 4.
O Monárchiey Perſkiey/	7. 5.
O Monárchiey Greckiey.	7. 6.
O Monárchiey Rzymſkiey.	7. 7.
Mańſtwá ſkad ?	7. 20.
Maydeburgu záloženie /	10. 1.
Maydeburg pierwſe Miáſto w	
Sáſkiey ziemi /	10. 2.
Maydeburſkie práwo czemu tak	
zowa/	10. 6.
Maydeburg ſkad rzeſzon/	10. 8.
Maydeburſki herb/	10. 9.
O Maydeburgu ieſliby ſententia	
nieprzyieſta była/ gdzie ſie po	
niſ ciągnáć/	12. 1.
Má z ſona / iedno bez drugie	
go nie dáć niemoże.	67. 8.
Maydeburſzanow do cudzego	
práwa pociągáć. żaden nie	
może/	101. 2.
O Mejoboycách y ich karaniu /	38. 14.
Mejoboyſtwo rozmaíte/	38. 15.
Mejoboyſtwo z trefunku rozmai	
cie ſie ſtawá/	38. 17.
O mejoboyſtwo z trefunku przed	
ſie wargelt przepada/	38. 18.
Mejoboyſtwo gdyby ſie ſtáto	
ná mieyſcách gdzie gonia/ ál	
bo ſie zbija/	38. 19.
O Mejoboyſtwie /	89. 3.
O Mejoboyſtwo obwiniony ie	
ſli pomocey rzeſzy nie wnie	

	Artyk: Sum.
ſte /co przepada/	91. 13.
O Mejoboyſtwie ziednány /	91. 14.
Miáſto przednieyſe w káždy	
ziemi/ má być głowa praw in	
ſych Miáſt /	12. 2.
Mieſzcanin iáko ſyly má oká	
záć/	20. 10.
Miáſto káżde rozmaíte ludzi w	
ſobie mieć muſi/	19. 5.
Mieſz czemu bierze ſtarſzy brát/	25. 3.
Mieſz co znáczy /	26. 6.
Po mieſzu bliſzy opieka wiſcie	
powinien /	26. 8.
Miáſta iákie gdy kto rozbija/ ál	
bo pali / iáko má być karan /	36. 4.
Mieyſce Sadowe iáko przenieſe	
	10. 18.
Munitio co ieſt/	9. 6.
Municipalia magiſteria, y mu	
nicipium co ieſt/	9. 8.
O Mycie wolnych ſlug / iáko go	
przećiw pánom ſwoym otrzy	
mać máia /	78. 2.
Myto iáko rychto plácić/	79. 3.
Myto ſlugi zmarłego/ kto y iáko	
bierze/	80. 8.
Myto po ſmierci Páńſkiey / iáko	
má być plácone/	80. 9.
II.	
Nágabanie o ſuſze ſzworákie/	4. 2.
Naiemnika gdyby Pan wgnat	
álbo naiemnik od Pána odſedł	
przed háſem/co tráci/	80. 4.
Narodow Siedmiſieſiat od	
Synow Włoeego poſto/	6. 4.
Niewola co ieſt /	2. 2.
Niepoſluſzny iáko má być ka	
ran y Sadu/	47. 15.
Nozem kiedy kto kogo zátole	
álbo rani/co przepada/	85. 3.

Regeſtr.

Artyt: Sum.	Artyt: Sum.
O.	O.
Obrony albo warunku iako ſia domowić. 21. 2.	Opietuna mieć dwoiako ſia rozu mie. 48. 2.
Obietnica iaka być ma. 22. 11.	O Opietce / y iako długo trwa o pietka. 49. 1.
Obcemu Sedziemu kto ſia dobro wolnie ſadzić ba/co za winą. 28. 3.	Do opietki iako ſia kto ma ciągnac. 49. 4.
Przeciw obecne iako długo bro nic a iako długo przeciw niee bytnemu. 21. 3.	O wocu ktory na Saſiedzki o grod wiſi. 123. 2.
Ocieć kiedy Syna w wżynku za ſtąpić moze. 26. 1.	O wocu ktory na Saſiedzki o grod pādnie. 128. 3.
Ocieć ieſli Syna ſwego wżynek na ſie przyiac ma / co ma mieć na bāżnoſci. 26. 3.	P.
Oddalenia dobr ſpoſob troiaki. 20. 3.	Papiſtkley Coronatley wſtāwie nie. 7. 9.
O obprāwionych dzieciāch. 63. 2.	Po pānſkiey ſmierci iako ma być myto płacone. 80. 6.
O odſtepu dobr / do ktorych ten ktory odſtepuie ſam prāwā nie ma. 29. 1.	Pan za ſluga iako odpowiedac ma/ 80. 9. (105. 1.)
O oprāwāch prāwnych. 20. 7.	O Pāmietnym albo Szepſelagu. Petroculi ſkad. 10. 7.
Opietunowie troiacy ſa. 26. 7.	Pieniadze ſkad poſty. 8. 7.
Opietunowe pozytki iacie. 26. 9.	Pieniedzy do m. za wniesionych/ iako ſona dochodzić ma. 22. 17.
Opietunowā wladza. 26. 14.	O Piecāch y komināch. 124. 1.
Opietun bywa dawan maia cym pierwey opietunā z perwnych przyżyn. 26. 16.	Piec moze li kto poſtawić gdie go pierwey nie bylo. 125. 3.
Opietun iako ma być dan. 26. 17.	Pieniedzy iako kto dochodzić / y otrzymać ma. 134. 3.
Do opietki gdy ich wiele nalezy/ co czynić Sedzia moze. 26. 18.	Od Pieniedzy w płać dānych/ kto ma ſoſ dāwac. 48. 8.
Do opietki moze Sedzia przymu ſi. 26. 19.	O Płāceniu od przyſiag. 97. 2.
Z opietki iako ſia kto wymowić / moze. 26. 20.	Pozatek Prāwā Piſanego ſwo rāki. 1. 30.
Na opietunā kto żatowac moze. 26. 21.	O pożatku prāwā Nieyſkie/ 6. 1.
Opietka dla ktorych przyżyn kto trāci. 26. 22.	O podwyſzeniu Sylweſtra Pa pieża przez Conſtantynā/ 7. 8.
Opietka iako ſie kończy. 26. 23.	Pokozy nakāzac co ieſt / 61. 4.
Opietka Meżowā nad ſona/ ſym rozna od inſzych. 26. 25.	Pokozy przyrzeżony gdyby kto zgwałcił/ 116. 2. (47. 9.)
Opietka co ieſt. 26. 27.	Pomochey rzeży iako dowodzić/
Opietunem kto bywa rzeżon. 26. 28.	O Pomoenikāch y ztożyńcāch / 83. 7.
	Pomocnik co przepada/ 91. 11.
	O Powinnoſci ludzi Rycerſkich/ 8. 2.
	P p u Poſtowie

Regeſtr.

Artyk: Sum.	
Posłowie którzy mają być przy pellatcy / y kto ie ma strawo- wać / 11. 6.	
O Poſeſſyey albo używaniu dobr/ 29. 2.	
Posseſſey ſwey każdy może bro- nić dwoiako / 136. 8.	
Potomkowie bliſſzy ſa czynſem dobrá wienne obiać / albo wy- kupić niſz kto obcy / 57. 4.	
Pozw. iako żądać / 47. 14.	
Pożytki y dochody z dobr zaſta- wionych wzięte / mająli być na ſumme głoſwna wyrażone / 140 15	
O Prawie y roznoſci tego / 1. 1.	
Prawo co ieſt / y ſkad pochodzi / 1. 2.	
Prawo co ieſt według Celfa / 1. 4.	
Prawa ſumma / 1. 5.	
Prawo troiaki ieſt / 1. 6.	
Prawo Boże co ieſt / 1. 7.	
Prawo przyrodzone co ieſt / 1. 8.	
Prawo przyrodzone z ktorych przyczyn Bożym prawem zwa- ne bywa / 1. 9.	
Prawa ludzkiego od przyrodzo- nego roznoſć / 1. 10.	
Prawo ludzkie co ieſt. 1. 11.	
Prawo ſiemskie / 1. 14.	
Prawo Mieyſkie / 1. 15.	
Prawo Rycerſkie / 1. 16.	
Prawo Lenne / 1. 17.	
Prawo Jawne / 1. 18.	
Prawo Rzymſkie albo Ius Qui- ritum, 1. 19.	
Prawa dla czego ſtanowione ſa / 1. 22.	
Prawo albo Zakon iaki być ma / 1. 23.	
Prawa kto napierwey ſtanowił / 1. 24.	
Prawo piſane dla czego poſtano- wione ieſt / 1. 32.	
Prawo piſane ſkad poſto / 1. 33.	

Artyk: Sum.	
Prawo Mieyſkie Maydeburſkie nie uſzgerbia Prawu Saksie. ma / 1. 34.	
Prawo iedno przyrodzone / drugie ſtanowione / 2. 5.	
Prawo Mieyſkie ſkad rzeżone. 6. 2	
Prawo Mieyſkie ſkad poſto. 6. 4.	
Prawo Mieyſkie rzeżone ieſt Ius priuatum, 6. 5.	
Prawa Swieckie niemają pra- wom Duchowny ſtodzić. 7. 14.	
Prawa nowe iako weſty / 7. 18.	
O Prawie y potwierdzeniu Ceſar- za Rzymſkiego / 8. 1.	
Prawo Mieyſkie iako do Saksiey ziemie weſto / 9. 2.	
Prawo ſila rzeży dopuſzcza / kto- re ſie zdadza być nieſuſne / 17. 8.	
Prawo troiaki / 17. 8.	
Prawa ſie zbraniać co ieſt. 28. 6.	
O Prawie Pſzczelnym / 122. 9.	
Prawo wiele dozwala / Czego ſu- mienie niedozwala / 40. 31.	
y Pragi niema być żaden ſmigan / iedno o ſłodziejſtwo / 44. 18.	
Przekonanie Sedziego dwoiaki / 17. 9.	
Przeſtroga Sedziego / 18. 5.	
Przeciwko ktorym ſkargam przy- ſega odeydz niemoże / 40. 2.	
O Przekupniach iako ie ſadzić / 44. 6.	
Przeżytki iako przewidzione zu- pełnie bywaia / 23. 8.	
Przegranych pieniedzy żaden pla- cić niepowinien / 104. 2.	
Przedawca iakodlugo kupca bro- nić powinien. 140. 1.	
Przedanie aby ważne byto / Czego potrzeba / 140. 2.	
W Przedawaniu y kupowaniu co mieć na bażnoſci / 140. 4.	
Przedanie y zaſtaw. w czym ſa rozne / 140. 10.	

Przeſtroga

Regeſtr.

Artyk: Sum:
 Przestroga poſpolita w kupnie y
 przedaniu/ 149. 7.
 O pſęgołach/ 121. 2.
 O pſie wwiązanyym / gdy ſkoda
 wżyni/ 123. 7.
 Pſa kiedy kto / ktory go chce ka-
 ſać/zabić / albo rani / iako by
 wa wolen/ 123. 9.
 O pſiech y kierożnich / y innych
 zwierzętach ſzkodliwych/ 123. 1.
 O pſakach / 129. 1.
 Przywilej co ieſt / 129.
 O przyſiedze Ceſarſkiej y Krole-
 wskiej/ 8. 3.
 Przywilej Ceſarza Ottona Liſo-
 watego/ 10. 12.
 Przyſiegnięce prawo co ieſt/ 11. 5.
 Przyſięzny / dla ktorych Maż po-
 ſag traci / 22. 23.
 O przyſiedze Kadiſkiej/ 43. 2.
 Przyſiegac wątpliwie żaden nie-
 ma/ 68. 7.
 O przyrzeczeniu pokoju/ 87. 3.
 O przyſiegach nakazanych/ 91. 16.
 O przyſiegach Sadowych/ 97. 1.
 O przyſiedze o dziedzictwo/ 98. 5.
 O przyſiedze świadkow/ 98. 6.
 O przyſiedze o meżoboyſtwe/ 98. 7.
 O przyſiedze pomocnikow/ 98. 8.
 O przyſiedze żydowſkiej/ 139. 1.
 Przyrzekliby kto komu co pewne-
 go oddać / a tegoby mieć nie-
 mogł co czynić / 117. 5.
 R.
 O Racyach Maydeburſkich/ 43. 1.
 O Radiſkiej władzy/ 43. 3.
 Racye nowo obrani iako wtę-
 dzeni byli y przyſiegac maia/ 44. 12.
 Racye iako tego przeſwiadczyć
 y obwinić mogą / 100. 1.
 Racye gdyby o co pytani byli /
 iako zeznawać maia/ 102. 4.
 O Rany iako w Sadu żatować /

Artyk: Sum.
 Raniłby kto tego / a criminali-
 ter oſkarżon będzie / reks traci.
 72. 4.
 Ran wiela kiedy kto zranion be-
 dzie / iako ma żatować / 81. 1.
 O Ranach rozmaitych / 83. 5.
 O Ranach od miecza / y od noża /
 85. 2.
 O Ranach ſinych y ſpuchłych /
 89. 1.
 O Ran wiele tak odpowiedac / iako
 to y o iedne / 91. 12.
 O Rany iako przeſwiadczyć /
 110. 6.
 Rekoienſtwa roznoſć / 27. 6.
 Rekoienſtwa in criminalibus
 lżejſie niſi in civilibus, 27. 7.
 O Rekoienſtwie y rekoieniach/ 31. 1.
 O Rekoienſtwie w ſprawach wy-
 ſtepnych/ 31. 3.
 O Rekoienſtwie za zapłatę/ 67. 2.
 O Rekoienſtwie na poſtawienie/
 albo doſtanie Prawa/ 117. 1.
 Rekoienſtwa ſtawa ſie dwoiako/
 117. 3.
 Rekoieniemu co za ſkoda y poży-
 tek z rekoieſtwa przychodzi / 17. 4.
 Rekoienie iako ſie z rekoienſtwa
 wolnymi ſtawia / 17. 7.
 O Rekoienſtwie w ſprawach wy-
 ſtepnych/ 117. 8.
 O Rekoienſtwie o kzywody 118. 1.
 O Rekoienſtwie gdy w tym iſciec
 umrze/ 119. 1.
 O Rekoienſtwa Wyca ſwego / ie-
 ſli dzieci odpowiedac powinne/
 119. 3.
 Rekoienia kiedy reży poſtawić
 nie zapłacić / co powinien. 119. 5.
 Reſponſa prudentum co ſa/ 128.
 Rzeźników pożytek / 16. 25.
 Rzeźnikiem kto być niemoże /
 16. 26.
 Rzeźnika kto mieć niemoże / 16. 27.

Regeltr.

Arty: Sum:
 Rzecznik mozeł sie zbraniac rze-
 zy sprawowac / gdy mu Se-
 dzia rozkaze. 16. 28.
 Rzecznika zadania sposob/20. 6.
 Rzecznik iako v prawa w spra-
 wach pokarnych postepowac
 ma. 42. 1. 42. 2.
 Rzecznik do czego iest pozyteczny
 Rzecznikie kto byc nie moze. 42. 3
 Rzecznika iako przymusic / aby
 rzecz czyie sprawowal. A iesliby
 niechcial co przepada. 42. 4
 Rzecznika gdyby obte stronie za-
 dali komu go przysadzic. 42. 5.
 Rzecznik iako sobie ma przestrec
 aby tu szkodzi nie przysiedl. 42. 6
 Rzecznik ktory sprawuje co nad
 wola Princypala swego/co prze-
 pada. 42. 7.
 Rzeczy niedowiedzionych Se-
 dzia sadzic nie ma. 112. 4.
 Rzeczy przez naieinnika do domu
 naitego w niesione/mogali byc
 zafantowane. 140. 27.
 O Rzecznikach y o przedawaniu
 miesa. 44. 17.
 Rok y dzien co iest/ 4. 4.
 Roznosc miedzy bezecnym y
 Malzenstwem niegodnym. 4. 1.
 Roznosc prawa Ziemijskiego y
 Nleyjskiego. 10. 3. 116. 21.
 Roznosc skazowana Decretow
 O Roznosci wywołania. 93. 5.
 O Roznosci zlywosci wedlug
 osoby y miysc. 90. 7.
 O Roznosci nagrody/winy war-
 geltu. 130. 4.

S.

Sad w Nleyjskim prawie / iako
 ma byc gaiton/ 16. 1.
 Saxon moze iaka czynic o spra-
 wliwosci/ 20. 5.
 Sedziowie maja byc w uciwo-
 sci/ 8. 6.

Arty: Sum:
 Sedziego ktory dla wzietych da-
 row sadzic niechce/ wini troiaka
 11. 9. 11. 11.
 Sedzia y Laronik iaki ma byc /
 Sedzia ma pytac/ iesli strana de-
 tret przymusi/ 14. 5.
 Sedziego przestroga o kolo De-
 cretow/ 14. 6.
 Sedziowie Palantey iesliby w-
 czym watpili / albo i sie z godzie
 nie mogli co czynic maja/ 15. 4.
 Sedziowie troiacy/ 16. 17. 17. 7.
 Sedzia co pamietac ma/ 16. 23.
 Sedzia na miyscu Bozym siedzi
 16. 24.
 Na Sedziego iako skazye o nie-
 czynienie / sprawliwosci. 18. 1
 Sedzia tylko na Sadzie Sedzia
 iest. 18. 2.
 Sedziego nazwisko troiackie. 18. 3
 Sedzia skad rzeczon/ 18. 4.
 Na Sedziego iakimi slozy ska-
 rzye. 18. 5
 Sedzia sobie podleglych indzie
 sadzic nie moze/ 28. 4.
 Sedziem wolno o rzeczach sly-
 chanych swiadczye/ 32. 3.
 Przeciwko Sedzie moze sie kas-
 dy odwiec przysiega. 48. 3.
 Sedzia osiadly w Miescie ma
 zywae wshytkich wolnosci / y
 takze powinnosci nosic/ 48. 4.
 Sedzia iesliby od tego wini. Debr-
 ruchomych doydz nie mogl/co
 ma czynic. 51. 2.
 Sedzia ma opatrowac wiezienie
 subinice/pragi. 59. 4.
 Sedziego wola/gdy kto do br do-
 chodzi / co za pozytek/ 136. 7
 Sedzia chocby wiedzial / ze kto
 zle co trzyma/tedy mu skamtad
 rozkazac nie ma wynisac/a ze pra-
 wem zwyciezon bedzie 139. 4.
 Sierota bez opieki nie niemo-
 ze czynic/ 26. 15. Sen

Regeſtr.

Arty: Sum:	Artyt. Sum.
Sententie nie apellowane ktore nieważne ſa. 11. 3.	O Szkodach ogniowych/ 123. 3.
Sententie apellowane ktore wa- żne ſa/ 11. 4.	O Szkodach obalenia domu cu- dzego/ 126. 5
Skargi dwoiakie 16. 16.	Slużby początku rozne mniemā- nia/ 2. 3.
Skargā dwoiakā. 17. 4.	Slużba albo niewola ſkad? 2. 4.
Skad rzeczona Civilis. 17. 5.	Sluga ſkad rzeczony? 2. 6.
Skad rzeczona Criminalis. 17. 6.	O Slużbie albo niewoley wro- dzoney/ 3. 1.
O Skargach na niebytnego / y iako w tym poſtepować/ 39. 3.	Slużebnicy ziemſcy ieſli ſa ſlu- gami / albo niewolnikami / 3. 2.
W Skargach Mieſkich niepo- winien żaden Skargi końc ieſli niechce. 47. 17.	Slużba dwoiakā ieſt / 3. 3.
O Skardze gdy goſc na goſcia o dług y Sadu żalnie/ 66. 3.	Slugi albo niewolnikā / y ſluze- bnikā rożnoſc. 3. 4.
O Skargach/ o dziedziczne imie- nie/ 69. 1.	Slugami ſtawāia ſie ludzie tro- iakiem ſpoſobem/ 3. 5.
O Skargach wyſtepnych obża- lowanych 70. 1.	Sluga kiedy wolnoſci doſtepu- ie/ 3. 7.
O Skargach wyſtepnych obża- lowanych 70. 1.	Przeciwn ſludze gdy kto wyſtapi/ Pan bierze nagrodę. 3. 8.
O Skargach ſzkodliwych/ 76. 2.	Sluga gdy na potrzebie pańſkiej bedac / co Panu przegra / co czynić 104. 4. 116. 20.
O Skargach zwleczonych o rade ny/ 87. 3.	Szoltyſ ieſt naniſzy Sędzia / O Szoltyſie y o iego Sadſiech/ 47. 6.
O Skargach ktore ani Civilis ani Criminales nie ſa/ 90. 4.	Szoltyſowi y Grabi/ co z dobr pustych przychodzi 59. 6.
O Skargach o zeliwoſc / ze ſkar- gi o zeliwoſc rozmaite ſa/ 90. 5.	O Szolſiech y innych pedatkach Mieſkich. 48. 6.
O Skargach bez wolania/ 91. 10.	Szoſy iako ma dawac / kto w prawie Mieſkim nie ſiedzi/ 48. 7.
O Skargach nieporzadnych/ 103. 2.	Sponsalia largitas co ieſt/ 22. 4.
Skargi na ſwieżym wczynku tro- iakiem ſpoſobem kładzione byc maia. 115. 11.	Sprawiedliwoſc. co ieſt/ 1. 3.
Skargi kiedy ſie śmiercia żyia końca 119. 4.	W ſprawach o dlugi / y o krzywdy iako poſtepowac. 27. 1.
O Skargach o granice 127. 4.	Sprawiedliwoſci ſobie żaden czynić nie ma/ 27. 4.
Skargā o granice/ iako w dlu- gin czāſie ginie. 127. 5.	O Sprawach dobrowolnie z ie- dnanych y poſtanowionych/ 51. 1.
Skargā przy bytnoſci Poſeſſo- ra ma byc/ 139. 5.	W ſprawach wyſtepnych nie mo- ze ſie żaden do iſcā brac/ 115. 7.
Szacunek iaki ma byc 22. 13.	
Szacunek dobre / nalezy/ 27. 8.	
O Szkodach ktore czynia beſtye dzikie ktore kto chowa. 123. 11.	W ſpra

Regeſtr.

Arty: Sum:	Arty: Sum:
Wſprawie każdy dowodu potrze- ba. 118. 3.	Swiecki kiedy przed Duchowny odpowiedać powinien/ 28. 5
Speculum Saxonum, y lus Mu- nicipale kto wykladał. 10. 11.	Swieży wżynek co ieſt/ 27. 2.
O Szrankowych bitwach y Sa- ronow. 13. 6.	Na ſwieżym wżynku iako ſka- rzyć. 115. 5.
O Szrankach iako kogo do bołu wyzwać. 35. 1.	Swieżego wżynku gdzie dowo- dzić nie może co traci. 115. 8.
Szranki ſamym Saronom oſo- bliwie dozwolone były. 35. 2.	O ſwieży wżynek troiaki prawo bywa/ 115. 9.
W Szranki wyzwać co ieſt. 35. 3.	Swieżego wżynku prawo niebe- ſpieczne troiako/ 115. 10.
Szranki ieſli ſa według prawa. 35. 4.	Na ſwieżym wżynku aby kto ſa- dzon nie był/ trzy rzeży ma mieć wſobie/ 136. 6.
W Szrankach ktorzy ſie Szer- mierze / zatkogo bija kiedy ſa. bezeeni. 35. 5.	Testamentem mozełi kto co od- dalić/ 65. 5.
W Szranki kto chce kogo wy- zwać/ trzy rzeży ma mieć wſo- bie. 35. 7.	Testament iako czynion być ma O Testamentie kto ſwiadczyć nie moze/ 65. 10.
Szranki iako zaginety. 35. 8.	O Tkażach/ 23. 14.
Szrankow iako ſie zbraniac. 35. 9.	O Wcieżeniu wieźnia/ 17. 12.
O Szrankach o rany. 82. 2.	Upor troiaki ieſt/ 41. 8.
Szranki czemu oſobliwie ſamym Saronom dozwolone ſa. 83. 4.	Urzedu iakim wmyſlem pragnac/ 11. 10.
Szranki co ſa. 83. 6.	Na urzad iako obierac/ y to w o- bieraniu na bacznosci mieć 44. 10.
Stan Rycerſki dwoiaki/ 8. 4.	Na urzad ktorzy maiz być obier- taki/ a ktorzy nie/ 44. 11.
Stopnie ſtanu Rycerſkiego kto- re/ 8. 5.	Ustawy dwoiaki/ 1. 20.
Stolica praw Maydeburg/ 10. 13.	Ustawa zwyczaj/ obyczaj co 1. 21.
O ſtrawie domowej. 24. 1.	Ustawy troiaki bywaia/ 125. 4.
Strawa iedne roku co ieſt/ 24. 2.	Używanie dobr przychodzi troia- ki. 1011 W. (to/ 29. 3.
O ſtrawnych rzeżach domowych y co do nich nalezy. 58. 2.	Wagi iako często dogledac/ 19. 3.
O ſtrzebach y rynnach/ 126. 1.	Wargelt co ieſt/ 17. 3.
Szubinice kto wymyſlił 7 276. 3.	Wargelty y winy piniadzi zwyklymi maiz być placone. 47. 13. (130. 2.
Swiadek ieden kiedy waży. 33. 4.	Wargelt gdzie placon być ma/ O Wargeltu zaplate kiedy ich wiele za kogo przyrzeka. 130. 3.
Swiadczyc kiedy kto chce Se- dżim / y Laxownikami iako to- ma wżynic/ 74. 6.	
O ſwiadectwie o wlaſnoſci 106. 2.	
Jako ſwiadczyc o wſelakie przy- wody na kogo/ 111. 7.	

Register.

Arty: Sum.

W domu. Kto poymie / a do niego
nie niewieście / co bierze z dobr
iego? 96. 5.

Wiano przed którymi długami-
idzie. 22. 7.

Wiáno ná Gynsowonym imieniu
opráwionej iesli pierwey idzie
niżli Gyns. 22. 12.

Winnio tym sposobem obiecane
kiedy posag wydał za iako ma
być otrzymane po śmierci me-
żowcy. 22. 15.

Wiano gdyby zapisane nie było
iako ma być dowiedzione.

22 16.
Wiano pierreszego meż / wtory

Wiano Zonà dla ktorych przy-

Żyć tracił 22. 22.
Wiano po śmierci na tego przy-

Dzie. 57 12
Wianek żaden na imieniu stoja.

cym bez przyzwolenia potoma
 łow żenie dać nie może. 61. 5.

W wiazania kto chce bronic / co
ma miec w sobie. 29. 4.

W Wiennym prawie białychgłowi
po śmierci Młowej. 22. 1.

W Wienie y' opatrzeniu biatych
gtow. 55.1.

Wienie na dziedzictwie y wła-
sności oprawionym. 95. 2.

Wienne dobra iesliby z przyzwo-
leniem Zeninyu zachowawcy

prawo swe wcale / przedane by-
ty / mogli ona wiana docho-

Dziś. 140: 23.
Wszystko gdyby wieść / iako Ser...

Dnia obeydzie. 17. 2.
Do więzienia wsadzony / prawa

metraci.	27. 5.
W wiezowania sposob.	20. 2.
Milnino, 20. 2.	

Wilkierz co jest. I. 25.
Wilkierz nie ma być prawem prze

citrony. 14. 10.

Arty: Sum.

Wiltiers ist in der by: 22. 20.

W Warkierzu y co iest wilkierz.
44. 13.

Wina tych ktersy pod appellacjo
sadza. 1773 607 1801 14 12.

Winrem sis stara kazdy gwo-
rako. 41. 6. 0. 0. Cnych. 50. 2.

O Winach kmięciow dziebiez
Wine słusnie wrząd bierze. 54. 3.

Wina nie ma być odpuszczona.

Winy Sedzla z dobr nieruchomości
mych: bracie nie może / postru-

chomnych statow: on 1654. 5.
Własność albo dziedziczenie

Wszystkim prawie/ takim sposo-
bem rozdane być mają. 20. 1.

Własność dworiatka. 21. 4.
Wolność co jest. 2. 1.

Własność swą iako Eto w Niemcy
skim prawie trzymać ma 4. 1.

Wolny człowiek nie staje się przez
służbę niewolnikiem. 80. 5.

Wolni ludzie / y dzieci zaścianowi
ni być nie mogą. . . 146. 26

Wolność sieroce. 26. 13.
Wyrok co jest. 27.

Wyroek watpliwý nieważny. 14. 8
Wymotanie co jest. 15. 3

Wywotanie dwotakie / wietse y
niniysse. 1647. 1648. 5. 4.

W Wymodzie z strony rodzaju i y
veracenia prōwa. 32. 1

Wyposazenie co ic 57.8
Wyposazone dzieci iesli chca dzia

mieć z niewyposażonymi i co po-
winne. 57. 9.

Wypożyczeni że: wnosić nie po-
winni. 57. 10.

3 roymolania lako sie pro wy-
zwolic ma. 113. I

Wywołan tam być ma gdzieś to
wystąpi. 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 10

Wydania pozytywne.	20. 5.
	Ofoto.

Regeſtr.

Arty: Sum.
 Około wzdanía dobr poſtepek / 201 8.
 Wzdanie komu ſzkodzi. 20. 13.
 Wzdanie niemoże być ieno v te-
 go prawa/ pod teorym dobrá
 leża. 140. 2.
 Przez wzdanie iako dobrá odda-
 lone bywáia/ 140. 28.
 3.
 Zabitego w polu ná kradzieży á-
 bo ná rozboiu iako pokonać / 38. 16.
 Zabie gdyby kto był ná miey-
 ſcách gdzie gonitwy czynia/ ál-
 bo ſia zbýáia/ 38. 19.
 O zabiciu pſá álbo innego zwie-
 rzciá. 123. 3.
 Od záczęcia ſpráwy/ieſli kto plá-
 cić powinien. 136. 5.
 Zadátek co ieſt. 22. 3.
 Z ad en niepo winien drugiemu
 winnym práwie odpowiedáć. 63. 4.
 O Zaktádziech álbo karániu w ie-
 dnaniu poſtánowionym. 53. 8.
 Zámknienie Przywileiu Mlýde-
 burſkiego. 139. 2.
 Nad Zakázanie práwne / gdyby
 kto co včynil / co przepada. 126. 4.
 O Zapowiedzi koniá/ álbo čego-
 kolwiek innego. 132. 1.
 Z Znieedbánia dawnoſci / iako
 kto dobrá tráci. 140. 29.
 Zastáwnych dobr kto ieſt poſeſſo-
 rem y kto ſkoda ná nich odno-
 ſi. 140. 9.
 Zastáwa nie ma dawnoſci. 140
 13.
 Zapłaty dlugow iako dowodzić. 103. 1.
 O Zátożeniu Pallántiey w Mlý-
 deburgu/ y kto do niey náleży. 13. 11

Arty: Sum.
 O Zastepiech álbo záſadzkách po-
 drożnych / gwałćiech y náſciu
 domowym. 90. 2.
 Zboyce iako máia być karáni. 38. 13.
 Złoczyńce ná Cmyntarz vciéka-
 iacego iako poimáć. 9. 14.
 Złoczyńce iakim ſpoſobem z ko-
 ſciola wydáć. 9. 15.
 Złoczyńce iako ná ſwieżym v-
 čyntu do Sadu przywieſć y
 zátorwáć náń. 36. 6.
 O Złodzieyſtwo obwiniony tro-
 iáká ſkoda odnoſi. 38. 7.
 O Złodzieyſtwo kto ſia iedná/ be-
 zecnym ieſt. 38. 8.
 Złodzieie čemu wieſia/ á nie grze-
 bia ich. 38. 16.
 Złodzieiá w domu wnocy vłápio-
 nego wolno zábić. 38. 11.
 Ze złoczyńca poimánym iako po-
 ſtepowáć. 41. 7.
 Przy złodzieiu co náyda / to ma
 być záſie temu wrocono / čyie
 pierwey było. 41. 9.
 O Złoczyńcách y pomocníkách. 83. 7.
 Złodzieyſtwo co ieſt. 92. 3.
 Złodzieiowi káždy moze dobrá
 iak odiać potí go nie obwoła. 92. 5.
 Złodzieiá / gdyby kto vchwycil y
 záſ go puſcił. 92. 6.
 Złoczyńce gdy kto do Sadu przy-
 wiedzie/ co má čynić. 92. 7.
 Złodzieyſtwo wielkie álbo mále
 iako ſadzić. 114. 2.
 Złodzieyſtwo iako kto popelnia
 gdy ptáká álbo inne zwierze
 dzikie vkrádnie. 121. 4.
 O Złotníkách. 23. 15.
 Zoná gdy ſobie przeſtrzeże / áby
 zápis práwu iey nieſkodziť /
 má przo-

Regestr.

Artyk: Sum:	Artyk: Sum:
ma przodek przed onym dlu- giem/ 22. 8.	Zwierz dziki ktory jest / 123. 5.
Zona gdy sie z mezem jabisze/ ala bo co obieca / iesli ptacic po- winna/ 22. 9.	Zwierz skodliwy ktory jest / 123. 6.
Zona gdy niema wiana/ a spolnie sie dorobia/co bierze/ 22. 21.	Ma Zydagdzie starzye / 137. 1.
Zona co bierze po rozwodzie / 21. 24.	Zyd gdy sie ma przysiegac/ 137. 2.
Zona bez woley Miezowej nie czynic niemoze/ 26. 26.	Zyd iesli dobra przedane waro- wac powinien/ 138. 5.
Zona skoro wstepuje do toza ma- zowego/ wstepuje tez y w pra- wo tego / 65. 1.	Zydowie pospolicie zdracliwie sie obchodza w kupowaniu / y w przedawaniu / 138. 6.
W Swadzie mocney / tako wciel- wey y zupełnego prawa glo- wiek odeydz ma / 71. 2.	Zwycaj nie kazdy za prawo idzie/ 1. 31.
Zwierz dziki kto chce chowac tak to go ma strzedz / 123. 4.	Zwycaj w Maydeburgu okolo wian / 22. 19.
	Zwycaj Maydeburcki w obiera- niu Radzie / 44. 8.
	Zwycaj poty trwa / po ki pra- wem pisanym zepsowan / nie biedzie/ 88. 5.

Dokonzenie.

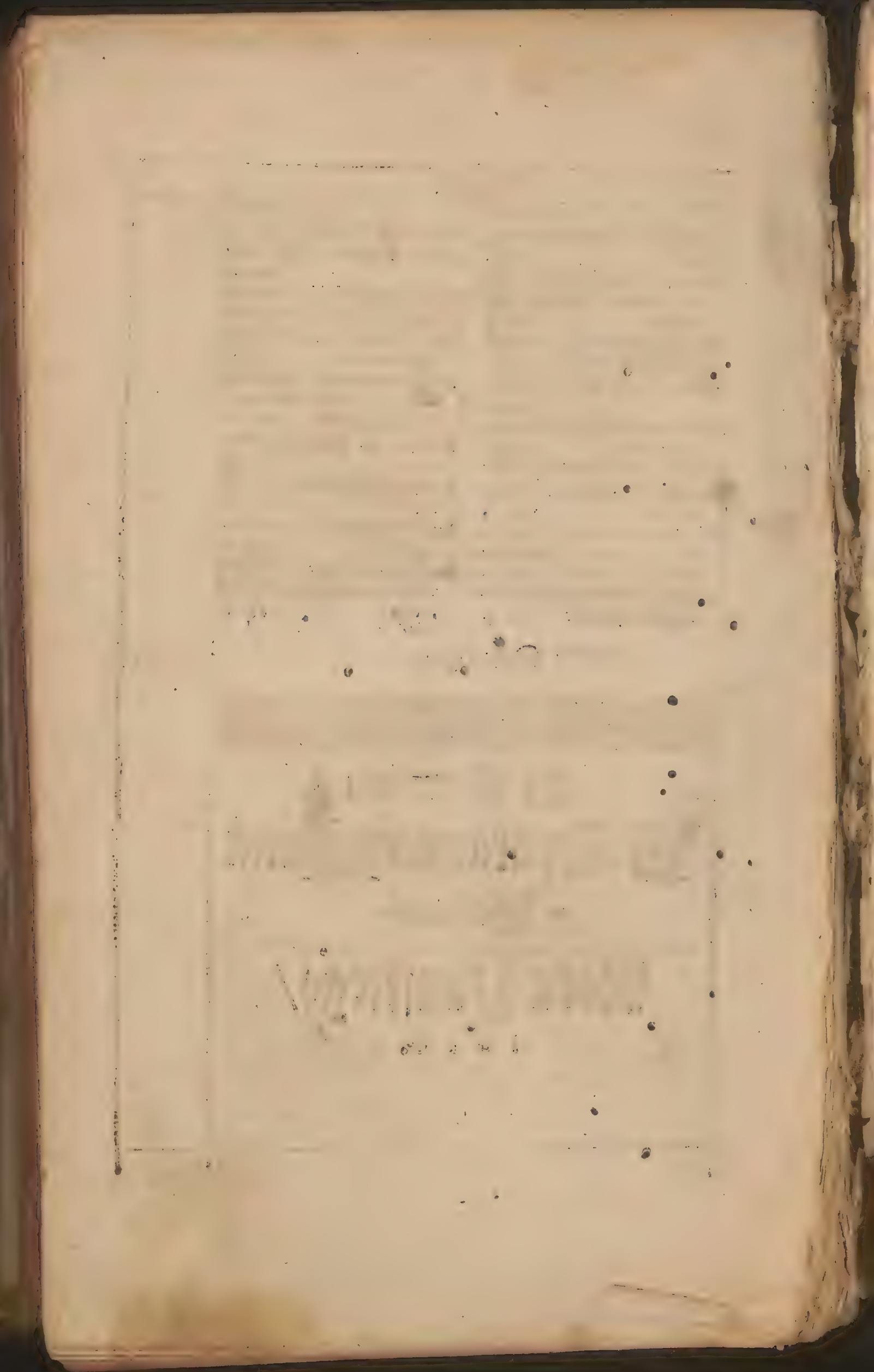

W Poznaniu
W Drukarniey Jana
Wolraba.

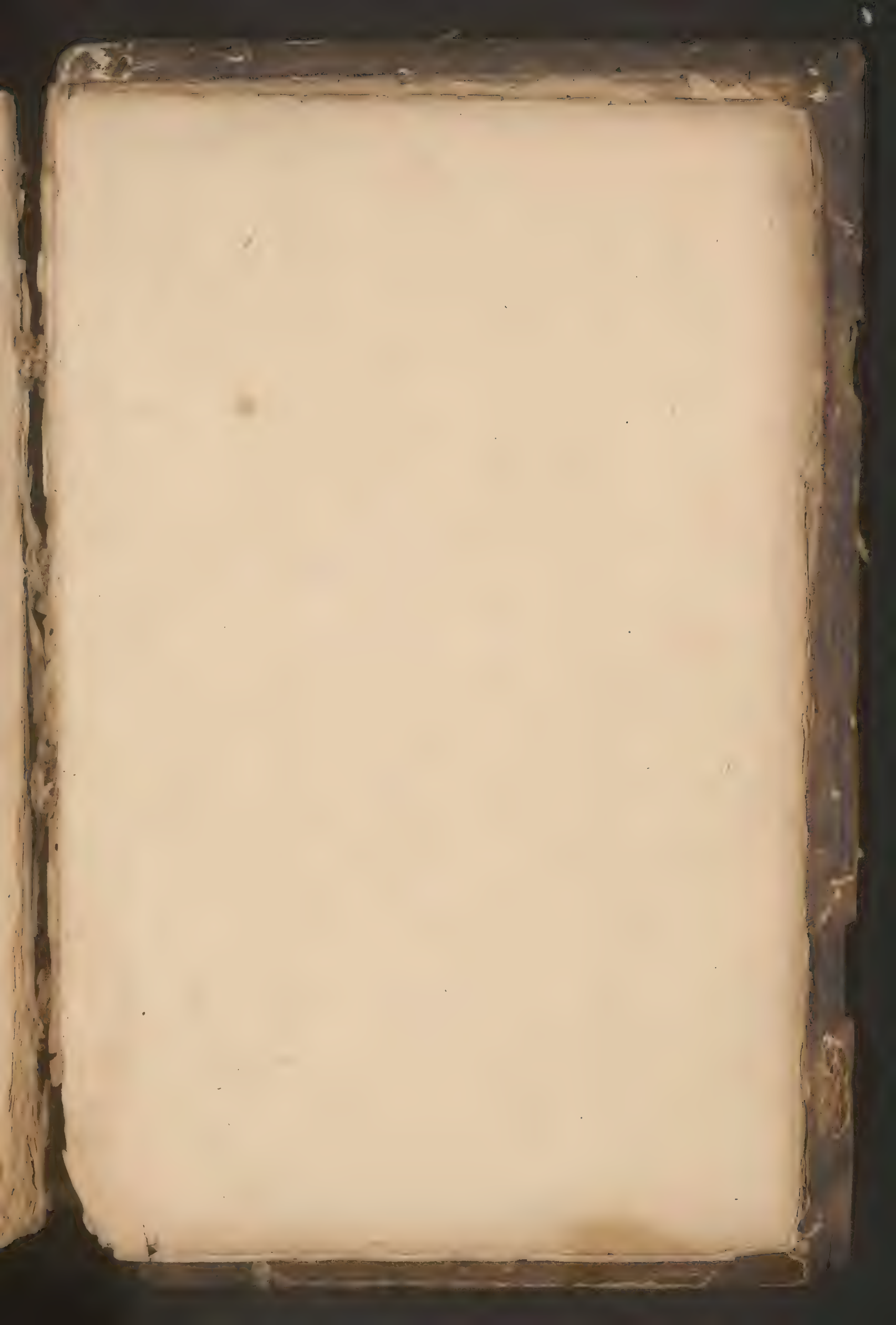
Roku Panskiego /

1610.

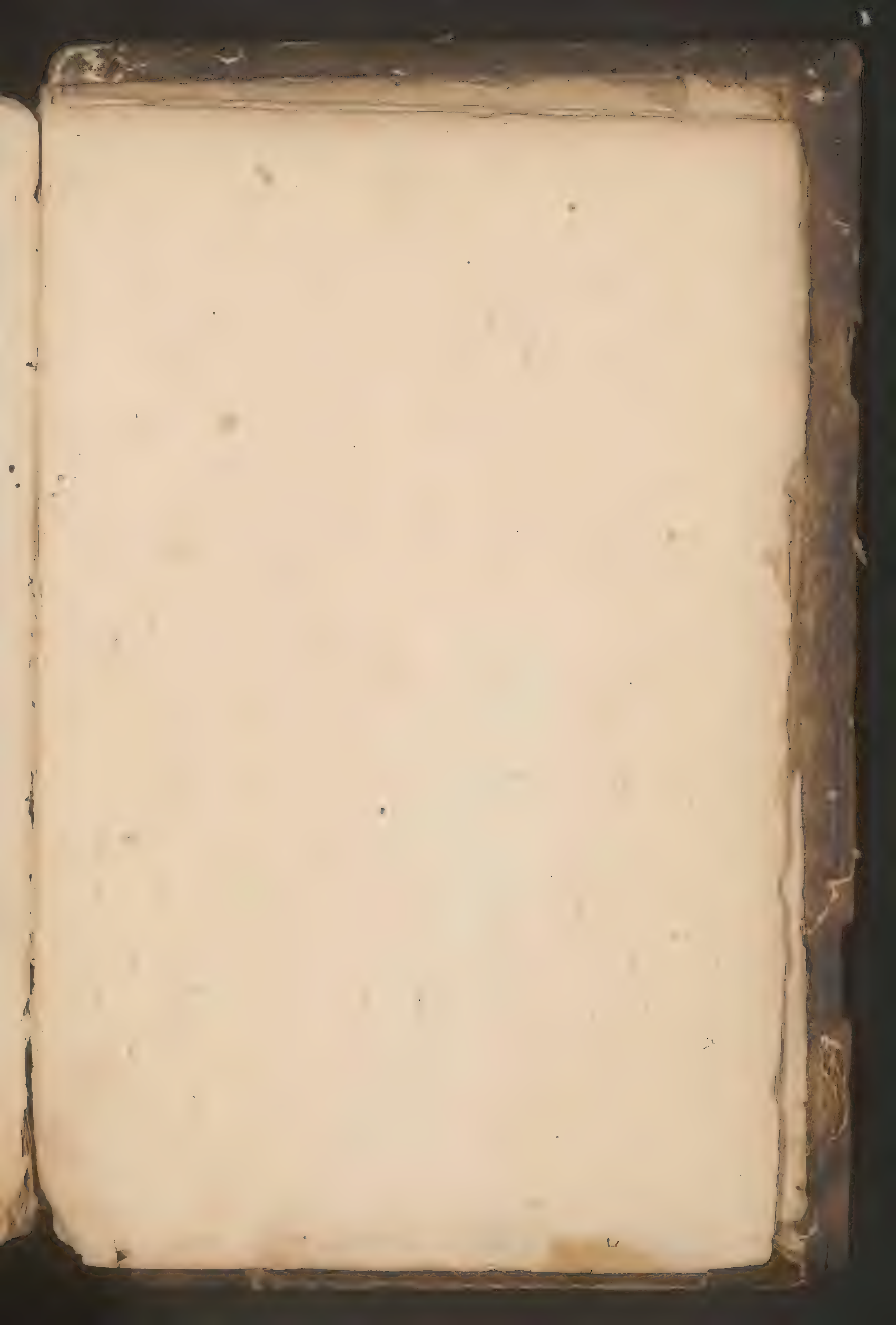

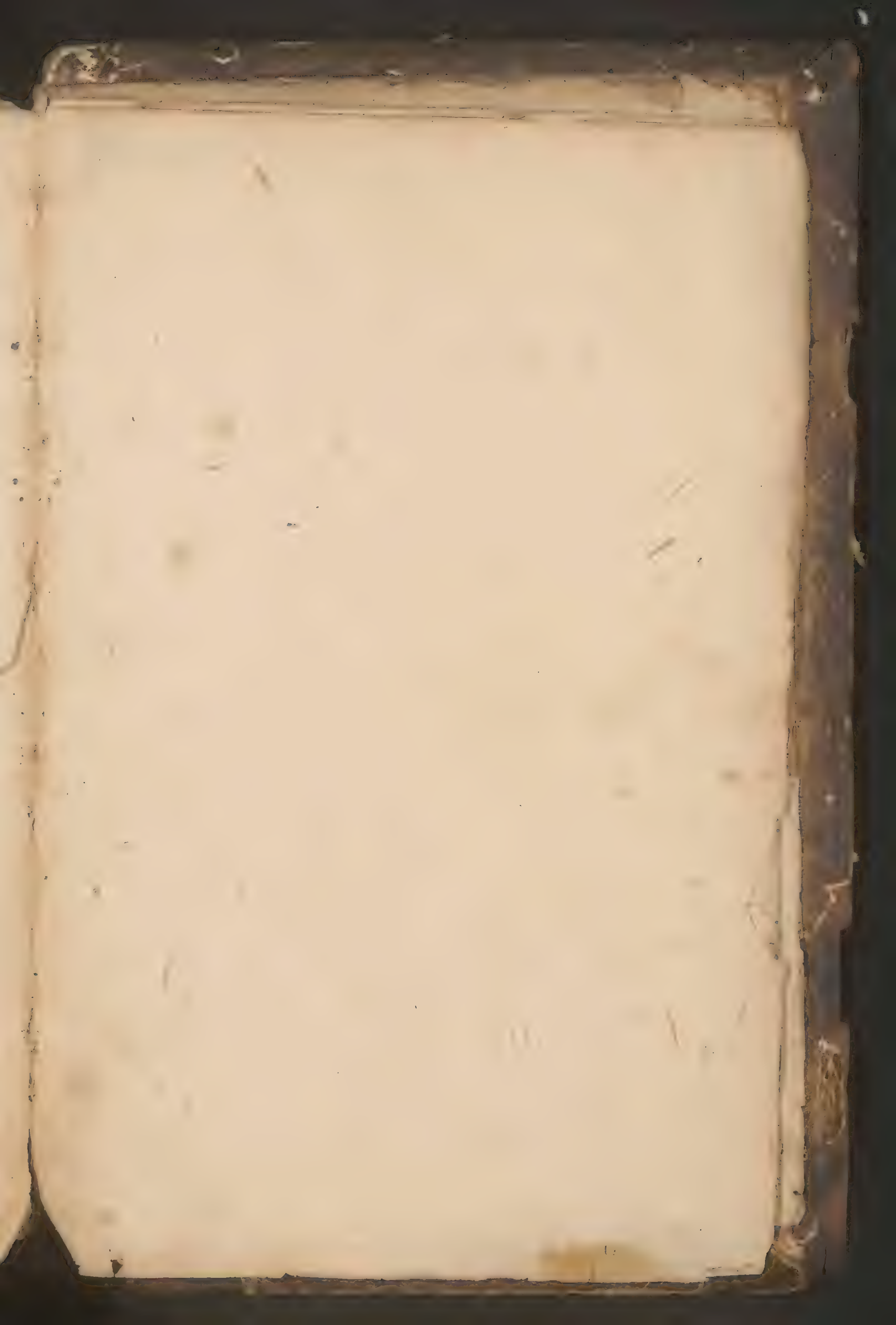

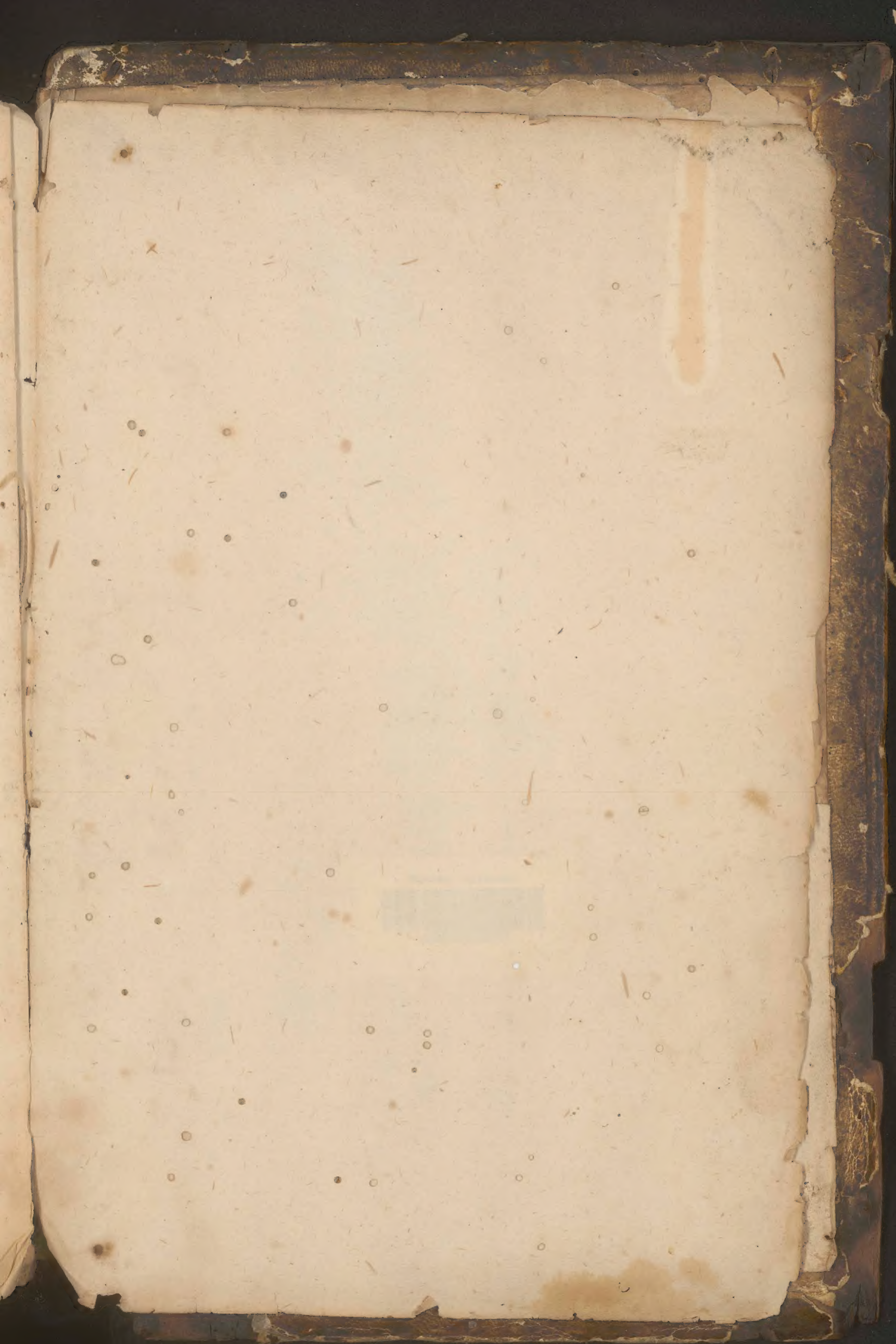

Biblioteka Jagiellońska

stdr0020934

